

BUTTYKAY P. ANTAL

O. F. M.

BESZÉDEK ÉS ÍRÁSOK

III. KÖTET

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

BUTTYKAY P. ANTAL

O. F. M.

AZ EUCHARISTIA DOGMATIKÁJÁBÓL

LITURGIKUS MEGBESZÉLÉSEK

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE

BURKA P. KELEMEN dr.

O. F. M.

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST

Nihil obstat. Fr. Pelbartus Szalóczi, censor dep. Imprimi potest. 225/1942.
Budapest, die 19. Április 1942. Fr. Victor Hársligethy-Vinkovits, Min. Pro-
vincialis.

Nihil obstat. P. Pelbartus Szalóczi O. F. M., censor dioecesanus ad hoc. Nr.
3140/1942. Imprimatur. Strigonii, die 25. Április 1942. Dr. Joannes Drahos,
vicarius generalis.

Stephaneum nyomda Budapest, VIII., Szentkirályi-u. 28.

Felelős: ifj. Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

P. Buttykay szónoki anyaga négy évtizedet meghaladó igehirdetése során rendkívül színes, gazdag és fölöttébb változatos volt. Témái között mégis egészen különleges helyet foglalnak el — pedig vajmi sűrűn ötlenek! — azok, amelyek az Eucharisziával kapcsolatosak. Következik ez tisztánlátó és helyes értékeléséből, melynél fogva meggyőződéssel vallotta és hirdette, hogy szent kereszténységünk centrumában a legméltóságosabb Oltáriszentség áll. Úgyis mint áldozat, úgyis mint lelki eledel, úgyis mint az oltár szentsége, Emmanuel, velünk az Isten«.

Kifogy hatatlanul tárgyalta ezt a témakört. Nem hagyta ki, rendesen sorra következett népmisszióiban is. Egész papi tevékenysége az Eucharisziát szolgálta. Beszédeiben sokoldalúan' tárgyalta és a lehetőségig felfokozott megvilágításban. Úgy kezelte, mint művész a zenei tételt. Mindig csak egy-egy gondolatot ragadott meg és emelt ki, s a köré fűzte beszédének minden egyes mondatát. S miként a zenei alapgondolat tétel-szerűen újra és újra felbukkan a művészi darab során, úgy sugárzott beszédeiből a vezetőgondolat szólama. Hol felső, hol alsó fekvésben, hol szordinóval, hol plenoval pergett a szó, s a végén kigyulladt a felvetett alapgondolat fénykévéje . . .

E kötet nagyobbik fele is csaknem negyven beszédből álló Eucharisztikus-sorozat, mely a belvárosi ferencesek szószékéről hangzott el 1936 október 11 és 1937 december 25 között, s így alkalmas eszmei és lelki előkészítésül szolgált az 1938-ban nálunk végbement budapesti eucharisztikus világkongresszusra. A benne tárgyalt tételek azonban mindig időszerűek, s így tartalmi értékük sohasem devalválódhat. Egyszerűsége cél-

irányosság vonalvezetése és logikus, fokozatos felépítést mutató tárgyalásmód jellemzi e beszédeket.

A kötet másik felét egy liturgikus megbeszélés-füzér alkotja, s mint ilyen nem kevésbé időszerű. Hiszen ha az Eucharisztia az Egyház és a kereszténység központja, tartóoszlopa, tengelye, gerince, veleje, magja, erőtelepe, motora, lendítő kereke, lelke, mindene, akkor a liturgia a színes beállítást, az ízléses keretet, a hangulatot, az atmoszférát teremti meg hozzá. Az egyházi év bemutatása ezeknek a liturgikus konferenciáknak fonalán bizonytalán jó szolgálatokat fog tenni, akik akár vezetők, akár vezetettek, de átérzik a jelentőségét annak, amit az «együtt az Egyházzal»-mozgalom képvisel. E megvilágítások elmélyítenek, mert tisztáznak elhomályosult ismereteket, de öntudatosan felfigyeltetnek is megszokott dolgokra, s ezáltal az értésnek, az élvezésnek szellemi örömeivel kecsgetnek éppen olyan téren, ahol az nagyon, de nagyon kívánatos.

Esztergomban, 1942 április 7-én.

Burka P. Kelemen dr.

ELSŐ RÉSZ:
AZ EUCHARISTIA DOGMA-
TIKÁJÁBÓL.

I.

Az áldozat fogalma, jelensége.

A felolvasott evangéliumi szakasz¹ legfontosabb mozzanata ez a mondat: «Barátom, miként jöttél be, holott nincs menyegzői ruhád?» Ennek az értelme a szentírásmagyarázók szerint az, hogy az isteni kegyelemnek köntösét, tehát a megszentelő malaszt állapotát nélkülöző léleknek nincs helye Isten színe előtt. Ezeknek a szavaknak azonban egy másodlagos értelmet is tulajdoníthatunk. Mikor ezennel egy megbeszélés-sorozatra kezdünk, amelyik hivatva van arra, hogy a legszentebb áldozatot, tehát a szentmise áldozatot megvilágítsa, az eddig szerzett ismereteinknek és fogalmainknak felfrissítését és elmélyülését előmozdítsa. Amikor Isten kegyelmével ezt a sorozatos előadást megkezdjük, jogosan alkalmazhatjuk magunkra másodlagos értelemben ezeket a szavakat: «Barátom, hogy kerültél ide, mikor nincs menyegzői ruhád?» (Mt. 22, 12.)

Ti összejöttetek az Isten templomába vasárnapi istentiszteletre; jóakarattal ugyan, melyet nem vonok kétségbe, de töredezett, félszeg, torz, ormótlan, eléggé ki nem fejlett fogalmakkal arról a főséges és egyetlen áldozatról, amelyik centruma, központja az egész keresztény katolikus vallásnak. Ne tagadjuk, be kell ismernünk, hogy a katekizmusban tanult és utólag talán bizonyos mértékig kiegészített fogalmakra, sőt a fogalmak gyakorlati kivitelében is eltorzult szentmise hallgatására nagyon is rászorulnak valamelyes felújítások, felfrissítések. Az áldozatról, a szentmiséről való ismereteink felfrissítését akarom Isten kegyelmével a mai vasárnapkal megkezdni és folytatni a többi vasárnapokon, egymásután a szentbeszéd keretében, a magam részéről jóakarattal és — nem kétlem — a ti részletekről tanulási vágygal és készséggel. Ezek a szent

leckék kizárólag oktató jellegűek lesznek. Tehát, aki nem szónoki ékességre, aki nem szónoki szépségekre számít, de tanulni akar, el akar mélyülni az ő hitének ismeretébe, aki azt a bizonyos felszínes vallásosságot, amelyben kevés a lelki elmélyülés, ki akarja egészíteni, mondanám, menyegzői ruhát akar lelkének, a legjobb gúnyát szánja és szabatja magának, ám jöjjön, szívesen látom, kötelességszerűen foglalkozom vele és amit tudok, a magam lelki szegénységében, nyújtom neki.

Az áldozat minden idők, minden lelkek vallásos mozgalmának, vallásos életének, vallásos élete megnyilvánulásának szükséges, elmellőzhetetlen, a vallásos érzésből kikíváncozó, mondanám így: kivirágzó velejárója.

Az embernek szükségképen rá kell arra jönnie, hogy amikor Isten és maga közt kapcsolatot teremteni óhajt, hogy amikor az elé az Isten elé akarok járulni, akinek én függvénye vagyok, akinek a szempillantásától függ az én létem, az én életem kiindulásában, létezésében és felszabadulásában és — reméljük — harmonikus befejezésében, ahhoz az Úristenhez, a Teremtőhöz, Alkotóhoz, Fenntartóhoz, Megszentelőhöz nekem megfelelő formában illik és kell közelednem. Nem közeledhetem eléje a magam groteszk, félszeg — mondhatnám így: nevetlen — módjában, mert ha létezik a társadalomnak, a világnak, az életnek a maga legkisebb körében is forma, amit úgy nevezek, hogy illedelem, amire azt mondom, hogy a léleknek finomabb tapintata, amire azt mondom, hogy a léleknek megérzése, hát akkor az Úristen színe elé éppen úgy kell és illik az embernek ilyen formailag is szép, elfogadható és szokásos hódolati megnyilvánulással közelítenie. Ha én a hozzám hasonló emberhez is az őt megillető, magamat pedig jellemző udvariassági megnyilvánulással és formában jövök, sőt a külsőségeken túl, a szónak háncsain és kérgén túl is az őt megillető megbecsüléssel, érzéssel, tisztelettel közeledem hozzá és lépek eléje, elkezdve a merőben emberi, banális «Jó reggelt!», «Jó napot!», «Adjon Isten!» stb. kívánsággal, folytatólagosan a

kalapleemelésig, a kézszorításig, a kézcsókidig, ama bizonyos pukedlikidig, amelyek társadalmilag bevezetett illedelmi formák, — ha ezekkel megtiszteltem egy kórházban, szanatóriumban fekvő, ismerősömet, hozzátartozómat mint az én figyelmemnek, az én udvariaságomnak, az egymáshoz tartozás bensőségének, lelkiiségének és érzelmességének a külső jelével, akkor hát mennyivel inkább, mennyivel sokszorozottabb, mennyivel hatványozottabb mértékben kell és illik nekem a teremtő Isten függvényének, porszemének az én Istenemhez a hódolat és tiszteletadás jelével, és mert ember vagyok, a hódolaton és tiszteletadáson túl a kérés, könyörgés és kiengesztelés embert jellemző hangjával, kifejezésével, az *áldozattal*, mint olyannal közelednem.

Méltóztatnak érteni, hogy miért kell az ember vallásos megnyilatkozásába áldozat! Mert ahhoz, akinek az ember szent vallásossággal, kifejezéssel, érzelmisséggel a maga benső világát tárja fel, ahhoz csak a hódolat, az imádás, a hálaadás, könyörgés és főképen az emberi nyomorúságunkban a vezeklés és az elégtétel kényszerű adójával lehet közelíteni. Ez a kényszerűség nem onnan felülről diktált abszolútizmus megnyilatkozása, ez a kényszerűségérzet *magamból, belőlem* indul ki.

A bocsánatot kérő szó szépen meg van fogalmazva az Úr imádságában: «Bocsásd meg nekünk a mi vétkeinket!» Ezek a szavak: pardon, bocsánat, elnézést kérek, nem akartam stb. mélyen bele vannak fűződve az emberi létbe. Hiszen nem is tudnánk megenni egymással anélkül, hogy egymásnak hántásáért, szégyenéért, sértéséért, mega]ázásáért bocsánatot ne kérnénk. Hát akkor nem lenne szüksége az embernek a fönséges teremtő Úristennel szemben, a Vele való kapcsolatban arra, hogy ezt a bocsánatkérő, elnézést szorgalmazó megnyilatkozást a maga részére formába öntse? De mennyire! De mennyire !

Aki egy kis jóakarattal fellapozza a történelmet és elmélyül azokban az azóta elfelejtett időkben, melyek-

ről azt mondják, torz és primitív, elsődleges megnyilatkozásai az emberiségnek, az meg fogja találni éppen úgy, mint a mai kultúrnemzeteken és nemzedékeken belül az emberi művelődéstől igen-igen messze járó népeknél is, bár torz formák közt, az áldozat, az engesztelés, a hódolat, a könyörülés valamiféle formáját, valamiféle megnyilatkozását.

Tehát helyesen különböztetve meg ennek a szónak értelmét: áldozat, magunkban helyesen felépítve ennek a szónak a fogalmát, rövidesen tisztába jövünk azzal, hogy *az áldozat egy bizonyos kulcs*, amelyikkel én megnyitom azt a csarnokot, melynek ívei alatt, azt az ajtót, amelyik mögött a fölöttem uralkodó — minden szót aláhúzok — *fölöttem uralkodó, de szeretettel és türelemmel uralkodó, rám gondoló, rám ügyet vető Uram, szent istenség, örök Isten, a világ ura, az én parancsolóm, az én uralkodóm van.*

Ezt jelenti a mi számunkra az áldozat a legmagasztosabb és legtökéletesebb formájában és jelentőségében. Áldozat nélkül két ember sem értheti meg egymást a világon. Ha kettő, csak kettő ember lenne is a világon és nem több, e kettőnek is az egymással kapcsolatos és egymáshoz fűződő társas élet adottságai közt feltétlenül kell, hogy az áldozat szellemében, az áldozat lelkületével közelítsen egymáshoz és éljen egymás mellett addig, ameddig az ő életfonala tart. Nincs lét, nincs emberi lét, sőt tovább megyek: nincs szenzitív élet, állati élet sem áldozat nélkül. Hiszen az emlős szoptatja az ő kicsinyét, a madár hordja a tojásból kiköltött apróságának a legyeket és szúnyogokat, fészket épít. Micsoda mindez a táplálás és fészekrakás, ha nem áldozat?

Az emberek egymás mellett való megférésének és közreműködésének, tehát kooperatív és koordinált, összeműködő és egymásmellé rendelt életének törvénye az áldozat. Áldozat, amely szeretetből nőtt ki, amelyiknek törvénye a szeretet és amelynek célja a szeretet kitelítődése. Szeretet, mely nem csókoló, nem jajgató, nem becéző formák közt telítődik ki, mert ez mind csak

függvény, csak cafrang, hanem szeretet, melynek lényege a két embernek egymás mellett folytatott életében az egymásért hozott áldozat. Dolgozik a másikért, túri az ő egyéni tulajdonságait, segít rajta, könyörül rajta, óvja őt, visszatartja őt a megbotlás, a tönkremenés esélyeitől és lehetőségeitől; *figyel* reá. Ebben a szóban, hogy «figyelek reá», benne van az áldozat fogalma, benne van az áldozat kiújulása. Ez az első taktus, amely két embernek az életében az alap-tónust megadja.

Kijelenthetjük, hogy merőben két eszes teremtmény, két ember sem lehet meg egymás mellett áldozatos lelkület nélkül, az áldozat formái és megnyilatkozásai nélkül. Hát akkor kérдем: odaállhat-e az ember az ő kapcsolatában Istenhez, a végső okhoz, az ő kiindulásához, létének forrásához, az ő fenntartó jóságos Urához, az őt ebből az életből elszólítóhoz más-képen, mint ebben a menyegzős ruhában, amelyik a léleknek az embernek a hódolata, áldozata Istenhez.

Az áldozat a léleknek dallama. Dallamos azért, hogy az Úristen megismerje azt a lelket; meglássa, hogy az feléje törekszik. Dallamos azért, hogy a lélek megfelelő hangon szólaljon meg; hogy ne dadogjon, hogy ne öklendezzék, ne sóhajtozzék, hanem az áldozat tökéletességében és bevezettségével lépjen oda az ő Ura elé és mondhassa: «Eece, hie sum!» — íme, itt vagyok! Hogy olyan felkészültséggel, olyan — mit mondok no? — méltósággal, az egyéniségre ráöntött és reá szabott lelki minőséggel, melyre az Úristen azt mondhatja: Vadé, mehetsz, nyitva van az út előtted!

Szabad a lélek útja!

Mi viszi őt oda? ... Az áldozat! . . . Mi ruházza fel? ... Az áldozat!

Az áldozat tehát alapvető fogalom, amelyet be kell illeszteniünk agyunkba, és amelyet meg kell szitálnunk emberi szívünk érző rostjain keresztül.

Áldozatra való invitálással, annak további megmagyarázásával búcsúszom most töletek, mához egy hétre! Amen.

II.

Az áldozat jelentősége, összetevői.

Ma egy hete általánosságban elkészült magunk előtt az áldozatnak mint ilyennek nagy, szinte felmérhetetlen, beláthatatlan történelmi képe. Megállapítottuk, hogy az áldozat egy szinte határokat nem ismerő, az idők sodrában és korában egyre hullámozó, nagy áramlat; és mint ilyen ért ide egészen mihozzánk. Mint ilyenben sodródunk mi is a hullámvölgyek tetején, hol esünk, hol emelkedünk, mint ilyenben, hol az emberiség egészen az idők végéig keresi és találja külső megnyilatkozását ama benső és legbensőbb lelkiségének, az ő gondolatmenetének és lelki világának, amelyik mindig lesz, ameddig ember él.

Ma egy lépéssel szervesen és logikusan tovább kell mennünk. És amikor ezt a lépést meg akarjuk tenni, akkor elsőbbit is tisztázni kell magunk előtt, csillogóvá, átlátszóvá kell tenni az áldozatnak, mint ilyennek fogalmát. A múltkor a *jelenséggel* foglalkoztunk, ma a *jelentőségről* lesz szó. Azt mondtuk, hogy tanulni akarunk, következésképpen a fogalmak tisztázása, érzékeltetése elsődrendű kötelességünk. Értsük meg, mi az az áldozat! Ne dobálódzunk pusztán ezzel a szóval, hanem éljen a fogalom jelentősége mibennünk, érzésvilágunkban és cselekedeteinkben.

— Mi az áldozat?

— Érzékelhető dolog! Érzékelhető, amelyet Istennek ajánlunk föl; följánlja pedig az arra hivatott törvényes közvetítő, akinek a ténykedéséből ki kell hogy derüljön, hogy az áldozatot bemutató az isteni erőket teljesen, tökéletesen átgondolja és magát Istennek tökéletesen aláveti.

Mi nem játszhatunk ilyen nagy fogalommal, hanem be kell ezt magunkba építenünk, mint ahogyan beépítik a folyó medrébe a caisson-okon keresztül a pilléreket, melyekre rákerül a híd ívezete, s mikor megvan az ilyen módon elkészült alkotmány, akkor az emberek

elkezdenek rajta biztonságérzettel akár gyorsan, akár vágatva keresztüljárni. Tanulni, tanulni kell, Kedves Testvéreim!

Tehát az áldozat érzékelhető és Isten számára felajánlott dolog, amelyet egy törvényes közvetítő — nem akárki! — úgy valósít meg, úgy visz véghez, hogy az ő cselekményéből megbizonyuljon az áldozatbemutatónak Isten előtt való tökéletes meghódolása és — minden szót be kell szívunk magunkba! — teljes, tökéletes, fenntartás nélküli önátadása.

Igen nagy szó ez, igen súlyos meghatározás, amelyet ha kimondunk, magunk előtt természetesen feltűnnek azok az egyes mozzanatok is, amelyek nélkül az áldozatot elképzelni nem lehet és amely mozzanatok, amely részletek, amely összetevők tulajdonképpen az áldozat fogalmát adják. Több ilyen részlet, több ilyen összetevő, több ilyen mozzanat van az áldozatban. Nekünk ezeket mind meg kell forgatnunk elménkben; nekünk ezekkel mind tisztába kell jönnünk; ezeket nekünk sorjában meg kell ízlelnünk; ezeket egyenként ki kell keresnünk sajátmagunk énjében, egyéniségében, mert csak akkor leszünk mi is szerves résztvevői, csatlakozói, összetevői a nagy áldozati mozgalomnak, amelyik a keresztény katolikus anyaszentegyházban a szentmiseáldozat formájában él, dolgozik, tarxja és emeli ezt az egész nagy, lelki világot, amelyben mi, emberek vagyunk.

— Melyek lesznek ezek a mozzanatok az áldozatban?

— *Az első* mindenesetre az, amiből és ahonnan az áldozat, mint ilyen kiindul, tehát *az áldozati szándék*, mondanám így: az áldozati *lelkület*, amely az embert arra indítja, hogy azt a bizonyos cselekményt, azt a bizonyos érzékelhető felajánlást az Istennek megtegye.

A második, minthogy a világon az első isteni aktustól kezdve egészen mindvégig semmi sem történt cél nélkül, világos, hogy az áldozatban szereplő második *szempont az áldozati cél*, amiért az ember és ami miatt és amire törekvőleg és irányulólag az ember áldozatot hoz.

Mi *a harmadik* mozzanat? — Azt mondtuk meg-

határozásunkban, hogy az áldozat érzékelhető dolog, amelyet az ember fölajánl; világos tehát, hogy *az áldozatnak tárgya* is kell, hogy legyen. Ez maga az áldozati adomány vagy ajándék, amelyet az áldozatot hozó az Istennek felajánl.

Minthogy a történet, az akció, a ténykedés folyamatos cselekményt jelent, világos, hogy *a további mozzanat* az áldozat fogalmában az áldozati cselekmény, mondhatnám így: *az áldozat etikettje*, az áldozat megnyilatkozása, az áldozat külső formája, tehát *a szertartás*, tehát *a liturgia*.

Végül, ha van cselekmény, akkor kell cselekvőnek is lennie; ez *az áldozatot bemutató egyén*.

Íme az öt fogalom, az öt mozzanat, az öt részlet, az öt összetevő, amelyek egyikének hiánya az áldozatot már nemlétezővé teszi és amelyik tökéletes ismerete nélkül a mi fogalmunk az áldozatról, mint ilyenről már csonka, már nem létező, már elmosódott, valami olyan, mint — sajnos, be kell ismernünk! — a mi fogalmaink is az áldozatról. A legszentebb áldozatról, a szentmise-áldozatról is többé-kevésbé ilyen zavaros, ilyen konfúzus, ilyen elmosódott fogalmaink vannak, valami halvány, valami a lelkületünkben egészen ki nem mondott, ki nem bontakozott, sötétes emlékezet, amelyhez az ember inkább nevelésből, oktatásból, tradícióból ragaszkodik, semmint abból a belső lelki kényszerből, sőt inkább attól a benső szabad tényről fogva, hogy ő az Úristennek juttat ajándékot, felajánl valamit. Mi máma megelégszünk, Kedves Testvéreim, azzal, hogy ennek az öt mozzanatnak az elsejét vesszük a mi boncasztalunkra, a mi műhelyasztalunkra: az áldozati lelkületet, szándékot; hogy azután megkeresse kiki sajátmagában ennek az áldozati szándéknak jelenlétét, vagy megállapítsa ennek a hiányát, vagy pedig megállapítsa, hogy ez az áldozati szándék és lelkület benne is olyan, mint amilyennek az örökös restaurálás alatt álló koronázási templom vagy parlament gótikus kőrőzsái, melyeket a magyar éghajlat viszontagságai újból és újból elporlasztanak.

Hát *mi az az áldozati lelkület vagy szándék?* Jól vigyázzunk! Az áldozati szándék vagy lelkület abban áll, hogy az ember külön-külön valamit felajánl, megad, megad tökéletesen. (Ez a beteljesülés!) — Kinek ad meg? — Istennek. Abból az indítékből kifolyólag, hogy ő ezzel az ő elhatározásával, illetőleg ennek az elhatározásnak a megvalósításával tőle telhetőleg nyomatékosan elismerje Istent Istennek.

Jól vigyázzunk, az áldozatnak ez a lelkülete! Ezt a képet mutatja egy áldozatot hozni akaró, a felett önmagában tünődő, ebbe a lelkületbe magát beállító embernek a benső világa. Én az Istent nem bálványnak, nem egy drága jó bácsinak, Istenkének (ahogy mi a szavakkal játszani szoktunk!) képzelem, állítom össze önmagamban, hanem így ni: Istent Istennek. Az Isten *dominus*: úr, *creator*: teremtő, *conservator*: fönntartó, gondviselő, *iudex*: a világ bírója. íme az áldozati lelkület, az áldozati szándék az emberben egy nagyszerű, egy az embernél, magunknál sokkalta nagyobb és sokkalta fennköltebb megnyilatkozás: «Uram, Uram, Istenem!»

Ha ez a szándék nincs meg bennem, akkor én sündörgök, akkor én imbolygók, akkor én játszom, akkor én táncolok az áldozat fogalma mellett, annál inkább az áldozat fénye, az áldozat cselekménye, az áldozat magamból kiemelő, fel és felmutató, hivatott megnyilatkozása mellett és körülötte. Tehát tisztázzuk a fogalmat és húzzuk alá, de jól, hogy *az áldozatban*, amelyet felajánlunk, amelyet megadunk, *Istent Istennek akarjuk elismerni*. És már itt előtérbe jut egy kérdés (hisz nem is lehet nélkül elképzelni az embert, kit állandóan körülvesz a szkepszis, a kétkedés, a kérdőjelek tömege), hogy hát mi lehetne, mi legyen az, amit én az Istennek adhatnék, hiszen már kezdettől fogva minden az övé. És mégis, mégis valamit adhatok Istennek: *az egyéni akaratot*.

Az önátadás, a szabad elhatározásból fakadó önátadás az a bizonyos csatlakozás Istenhez, amelyiknek a karakterisztikuma, jellemzője nem a vasvessző, nem

a diktatúra, nem a parancs, hogy «én pedig akarom, én követelem és kitiprom belőled, elfogom a torkodat és kiszorítom belőled, mint a lélekzetet». Nem! az ember öntudatosan az Öntudatát ajánlja fel, adja oda Istennek. íme, tisztáznunk kell azt a helyzetet és azt az igazságot is, hogy ez az önmagunkat Istennek feláldozó készség, ha megvan bennünk, akkor ez nem lesz kényszerű, nem lesz kénysziertől kapott lelkület, nem lesz belénk csomagolt adottság, nem lesz predesztináltság, előre kiválasztottság. Ebből mindössze annyi van meg, hogy konvencionálisan, vehetőlegesen és kötelességszerűen, kötelességszerűen belénk van illesztve, bele van illesztve akaratunkba — *amely egyébként szabad* — egy képesség annak felismerésére, hogy meg kellene hozni és meg *kell* hozni, de nem apelláta nélkül, de nem kibúvási lehetőség nélkül, hanem szabadon és önként, emberhez méltóan azt a tributumot, amelyet meghódolásnak, magunk önátadásának és amelyet Istenhez való csatlakozásnak nevezünk. Az a bizonyos Olaszországból importált szent és kegyes ének: «Istent akarjuk atyánknak» klasszikus és szép kifejezője ennek az ember önszántából, önakaratából és öntudatosan magából kiépített akarati ténynek, hogy igen, én *akarom, keresem, megvalósítom* Isten és önmagam közt a nexust, a kapcsolatot és ezt meg tudom őrizni, és nem engedem magam elszakítani Tőle.

Ez az, testvéreim, amit az ószövetségi áldozat, Ábelnek az áldozata Kain áldozatának ellentétéképpen olyan élesen elhatárolt vonalakkal domborít ki. Ez a rámutatás arra, hogy az ember Isten előtti hódolatában odaadja önmagát, odaadja holmiját, odaadja gondolat- és érzélemlátását, odaadja azt a csip-csup mindenféle dolgát, ami az ember kezeügyébe esik és amit úgy neveznek, hogy az életnek berendezési tárgyai, amik között van temérdek felesleges, de van szükségszerű is . . . Non nobis Domine! Nem nekünk, hanem neked Uram, a Te nevednek legyen dicséret! Ez az, amire az ószövetségi próféták sorjában rámutattak. Vigyázzunk, nehogy az Úr is így szóljon: nem telik kedvem benne-

tek! Erre mutatnak Szent Máté evangélista szerint az Üdvözítőnek szavai, aki tanítványainak azt mondta: «Menjetek és tanuljátok meg, hogy mit tesz az, amikor azt mondom, irgalmasságot akarok és nem áldozatot». (Mt. 9) 13.) És ha ez még mindig kevés lenne, akkor nyissuk ki kissé tágabbra a szemünket, álljunk oda az Üdvözítőnek keresztfája alá és eszméljünk rá, hogy az Üdvözítő a maga keresztdozatát is az *engedelmesség*, az istenszeretet szemszögében állította fel, ahogyan arra Pál apostol nem emberi szóval, hanem Istentől sugalmazott szóval a filippiekhez írt levelében arra emlékeztet, hogy Krisztus keresztdozatának főtényezője az Ő engedelmessége, halálígvaló engedelmessége. (Filipp. 2, 8.)

Micsoda ez az Istenember részéről? A názáreti Jézus részéről, amikor alkalmazkodik az Atya akaratához és megadja és felajánlja magát és nem lép vissza, hanem kitart mindvégig, ön- és céltudatosan? *Ez az áldozat lelkülete!* Szent Ágoston szerint minden áldozatnak a lényege, a lelke, a veleje az, hogy én, öntudatos és szabad akarattal bíró lény létemre önelhatározásomból felajánlom, lekötöm magamat.

«Ember — úgymond —r ne keress te áldozati allatot, leölni valót kívül, találsz te belül, magadban leölni valót.» Benn a lélekben, magadban, saját lelkedben. Leölni valót! Mit jelent ez a megölés? A szacrficumot, az áldozatot. Jelenti azt a betöltést, jelenti azt az ítéletet, jelenti azt az ítéletbeteljesülést, amelyet érzek, mikor felkiáltok: «Domine et Deus». Úr és Isten, nem Úr és Isten, hanem Úristen. Minthogy a lét és okozat benne egy, az ő léte és szuverén urasága a világ fölött, az emberek fölött, én fölöttem, az egyén fölött beismerésre és hódolatra késztet engem, rávisz arra a nagy kiirthatatlan igazságra, hogy akármennyire söprik is ki az életből az áldozat fogalmát, minél jobban kivesz az emberből emberi kapcsolatokban és vonatkozásokban az áldozat, annál jobban magasztosodik föl, áll, él, világít fölöttünk az Istennek köteles áldozat fogalma.

Váljunk el azzal a mégegyszer ismétlődő szent-ágostoni szóval: Ember ne keress áldozatot künn, találd meg az áldozatot benn, magadban akkor, amikor tégedet, a magad lényét, gondolataidat, szívedet, érzelmeidet odaajánlottad fönntartás nélkül az Istennek. Amen.

III.

Az áldozat célja.

Istent szeretni teljes szívből, teljes értelemből, teljes lélekből, minden erőből többet ér, mondja az Üdvözítő, mint minden égő és nem égő áldozat. (Mk. 12. 33.) Úgy látszik tehát az első látásra, az első tekintetre, mintha az Üdvözítő száműzte volna a világból az áldozat fogalmát, hiszen azt mondta, minden égő és egyéb áldozat nem ér annyit, mint Istent szeretni. Ha az áldozat tökéletlen, ha az áldozat selejtes, ha az áldozat üres és tartalmatlan, ha az áldozatot nem telíti ki az áldozat szelleme, lelke, ha az áldozat üres ténykedés, cifraság, paródia, játék, komédia, ha az áldozattal mint olyan-nal az ember pusztán az ő kedvteléseit űzi, vagy pedig az áldozat a pusztta megszokás üres ténykedése csupán, ám akkor szó nélkül, vakon el lehet fogadni azt a legmagasabb helyről jött kijelentést, hogy az áldozatok halmaza, az áldozatok sorozata, égő és nem égő, megkezdett és abbamaradt vagy befejezett áldozatok mind nem érnek fel az egyetlen és kizárólagos Úristen szeretetével, Aki iránt minden elme, minden szívbéli érzése, mozzanata, az embernek minden lelki röpte és minden erőlködése teszi tulajdonképen az igazi áldozatot. Γ Ι« De, de ... — és ezen az ellentétes szócskán fordul meg az áldozatnak az egész értelme és jelentősége a mi életünkben!, — az Üdvözítő nem az érdemleges áldozatra mutatott rá, mint haszontalanra, *hanem összefüggésben azzal a megállapítással*, hogy majd elkövetkezik az idő, midőn Istennek, a seregek urának napkelet-től napnyugatig *tiszta* áldozatot fognak bemutatni. (Maiak. 1. 11.) Az áldozatnak, mint olyannak, igenis

a mi lelkiéletünkben is, a mi vallásos életünkben is van jelentősége, nem is kicsiny, hanem nagy, nem is nagy, hanem mindennél nagyobb, fönségesebb, egyetlen, páratlan, egeken átható, az egek kárpitjait hasogató erejű.

Minekutána tehát a Szent Márkból merített jelige tisztázása körül elvégeztük a mi munkánkat, módunkban áll most már abba a barázdába, amelyet a múlt vasárnapi szentbeszéd nyitott előttünk, beleállítanunk és belemélyítenünk a magunk fürkésző tekintetét, értelmét és ama múltkor említett öt mozzanat közül kiválasztani a másodikat: *az áldozat célját*. Mert hiszen, ha az áldozat csak pusztá cselekvés is, ha az áldozat csak érzelem is, ha az áldozat csak lelkiség is, annak az érzelmi megmozdulásnak, annak az érzelmi mozzanatnak is kell okának, céljának lennie. Céltalanul, üresen, jelentőség nélkül egy ilyen nagy dolog, mint az ember teljes, tökéletes, szabad akaratból történő önátadása, önfenajánlása Istennek, nem történhetik, végbe nem mehet, el nem gondolható.

Mi tehát az áldozat célja? Mi minden áldozat célja?

Egy nálunknál sokkal tökéletesebb valakinek, *Aquinói Szent Tamásnak* a megállapítása szerint az áldozatban a lélek felajánlja magát Istennek, mint az ő léte, tehát az ember léte, az én létezésem, tehát valamennyiünk létezése okozójának és — mondja tovább *Aquinói Szent Tamás* — *vágyai céljának*. Itt van tehát az a két szélső pont, az a két szélső határ, melyek között az áldozat árama, folyama egyre leng, egyre hullámzik, a hullámhegy ormával magasodik, aztán omlik lefelé, h^ogy újra felmagasodjék. Az én célom az, hogy valami-, képen felismerjem önátadások, lelki áldozások, feláldozások árán az Úristent az én létezésem okozójának, akinek én a függvénye vagyok és akihez engem az én olthatatlan szomjám, lelkemnek vágyai vezérelnek.

Mi tehát tulajdonképen — hogy megint kapcsoljuk a mai fogalmat a múlt vasárnapéhoz! — az embernek önátadó csatlakozása Istenhez? — Mindennek, amije az embernek van, az ő egész értelmi és érzelmi

világával és erejével, minden adottságával és minden adottságok révén megszerzendő értékeivel (nemcsak ami ma vagyok, hanem ami holnap lehetek és aminek holnap lennem is kellene), mindennek, ami «én»-t jelent, ennek' a felkínálása; a vallásos élet alaptevékenysége olyan megnyilatkozása, amely teljes értékű, amely eldisputálhatatlan és amely minden megnyilatkozásával, minden jelenségével csókolja, — ha szabad így mondanom —: a hullámmozgáshoz hasonlóan nyaldossa a végtelen Istennek lábahegyét — ha szabad Istent emberi formában magunk elé állítanunk. Egy alázatos hömpölygése mindannak, ami én vagyok, ami én lehetek Isten előtt, hogy megbizonyítsam Neki, hogy én igenis valami homályos értelmi aktussal megközelítem Őt már itt a földi élet folyamán gondolat- és érzelmvilágomnak a szökellésével, mint Azt, Akitől és ahonnan jöttem és mint Azt, akihez és ahová megyek.

Azt kérdezem: ebben a nagy lélekmozgásban, ebben az Istent létezőm okának és vágyaim céljául elismerő lelki és értelmi tevékenységben miféle jelenségek, miféle mozzanatok mutatkoznak, így mondanám ki, miféle hangok jelentkeznek a mi részünkről?

Hát az első, minden kételyt kizárólag, akkor, amikor én odaadom magamat Istennek, nem lehet más, mint a *hódolatnak a kifejezése*. Imádás = hódolat. Imádás az ember leglelkibb megnyilatkozása övele szemben és Ő előtte, aki én előttem volt, aki a másik ember előtt volt, aki mindnyájunk előtt volt és aki mindnyájunk földi existenciája után lesz és akinek, mi emberek, az Ő akaratának függvénye, az Ő szeme játékának kisugárzása vagyunk.

Hódolat, igen hódolat! Akármennyire próbálkoznak is az önérzet dagályában nagyra puffasztott emberiség ezt a fogalmat az «égalité», az egyenlőség alapján az emberi életből kiseprűzni, és bármennyire igyekeznek nagy demokrata, népuralmi és népegyenlőségi jelzőszavakkal mindenkit letorkolni, egy mégis megmarad, akire akarva — nem akarva a kivirágzás vagy összeomlás, a végleges porcikáira való szétomlás, megsemmi-

sülés helyzeteiben is *hódolva kell feltekintennem* akkor, amikor elismerem, hogy nagyobb volt és erősebb volt, és erősebb marad nálamnál. Az áldozat első jelenítésében annak a hódolatos imádásnak a kifejezése, amelylyel az ember a teremtő és világokkal játszó, örök akaratú Isten előtt porszemként megjelenik.

Hódolat és imádás! Minden áldozatban, amelyik eddig a világon volt, az ősi, a múlt kódébe vesző, áldozatban épügy, mint a ma csodálatos fehérségű, tökéletes és tiszta áldozatában, sőt a ma pogányainak áldozati eltévelyedéseiben is van egy mélységes megadás és megsemmisülés érzése a nálamnál nagyobb és hatalmasabb erővel szemben, hódolat, imádás a teremtő Atyával szemben. Tehát *voltak, vannak és lesznek áldozatok!* Az embernek *be kell* ismernie, hogy ő véges, az embernek el kell fogadnia, hogy ő egy megosztódásra és szét-hullásra megérett teremtmény.

De az áldozat fogalmának van egy második mozzanata is és ez a *köszönet*, ez a hála, ez az elismerés, — így is mondanám: nyugtázás, amellyel mind a természetes, mind a természetfölötti kinyilatkoztatás révén nyert jóért az ember meghajlik Isten előtt.

Természetes kinyilatkoztatás nincs?

Hogyne volna! Látok, észlelek, szemlélek, a szemmemmel reflektálok mindarra, ami körülöttem van, a hozzám hasonló embertől kezdve a természet minden tényezőjén keresztül a nagyszerű, kinyilatkozást Iheálló mindenségig. Ez a természetes kinyilatkoztatás. Viszont a teremtmények nagy tömegén túl ott van, amit természetfölötti kinyilatkoztatásnak nevezek: az Isten időközönkénti megszólalását az emberhez; azokat a csodálatos bonításokat; azokat az emberi ésszel föl nem fogható és alig megközelíthető jószágokat, amelyekkel Isten az idők jártával, az ó- és újszövetségben a próféták által először az egyes emberekhez szólt; innen egészen az általános, mindnyájunknak szóló nagy kinyilatkoztatás-konstrukcióig, amelyet úgy nevezünk, hogy Evangelium; ezeken keresztül azt a temérdek nekünk szánt, hozzánk küldött jót.

Ezeket a jókat az ember köteles érzettől hajtva siet megköszönni. Siet? Hát ez olyan viszonylagos fogalom. Az egyik ösztönösen, az egyik a maga lelki adottságában, a másik a meghatottságnak, a sugalmazásnak, a kegyelemtől telítettségek különféle pillanatai és értékei szerint előbb vagy utóbb (némelyik nagyon is utóbb!), némelyik csak lassú, vonszoló lépésekkel, de valamikor mégis ráeszmél arra a szóra, amely a legszebb emberi megnyilatkozás, akár a mellettem járó és hozzám hasonló emberrel, akár a mindnyájunk fölött álló Istennel szemben. Ez a szó, ez a fogalom, ez a megnyilatkozás a *«köszönöm»*.

Ez a második mozzanata az áldozatnak főképen a második isteni személyre, az Üdvözítőnké szegődött, a mi javunkra, miközénk szegődött Úr Jézus Krisztusnak tevékenységére vonatkozik.

Az áldozat fogalmának felépítéséből a harmadik mozzanat (amely annyira emberi, annyira emberi képességeinkről sugárzó vonás) adja az áldozat köszönő, de egyben kérő, könyörgő jellegét, amellyel az ember megköszöni mindazt a jót, amit eddig kapott és mindazt a jót, amit még remél, amelyet az áldozatban kitelítődött istenközösséggel, tehát az Isten létével való minél bensőségesebb egyesülése révén óhajt magának biztosítani. Ezt az ember voltaképpen és tulajdonképpen a harmadik isteni személyre, a Szentlélek Úristenre irányítja, Aki az a nagy, mindent betöltő, az emberi mélységeket jóssággal, szeretettel, bölcsességgel és erősséggel, szóval az ő égi ajándékával betöltő, kiépítő hatalmasság. Az áldozathozatalnak a két első mozzanata a hódolat, illetőleg imádás és a hálaadás a létet, világot, emberiséget létesítő első okra, az Istenre, a Teremtőre, az Atyára vonatkozik, a harmadik pedig a végcélunkat jelentő isteni jósságra, a mi áhított, várva-várt, vágyott jutalmazónkra.

No és? És akkor hol marad a negyedik, az úgynevezett másodlagos (mert az előbbi három elsődlegesnek nevezhető), hol marad a másodlagos célja az áldozatnak, amit úgy neveznék, hogy az emberi lélekben

az emberi életben a rendetlenségek, a hiányok, a bajok, a vétkek, az undokságok kiengesztelője? Hol marad a *kiengesztelés*? Mert mindenütt, ahol emberek vannak, vegyük magamat, vegyünk téged, vegyük valamennyiünket, akár az emberek egymásközi, akár az egyes embernek Istennel való kapcsolatában nélkülözhetetlen eset, nélkülözhetetlen szükséglet a javítás, a kapcsolat kiigazítása, a megromlott emberi természet folytán bekövetkezett összeütközések elsimításának a végrehajtása. Ez az, amit úgy nevezek, hogy kiengesztelés. Az elbukott emberi természetet, Isten és ember viszonyát, már az előttünk létezett ó- és újszövetségi üdvszakában sem lehetett és nem lehet elképzelni kiengesztelődés nélkül. A kiengesztelés szava az a szó, amely az emberi vonatkozásokban szinte elmellőzhetetlenül él itt közöttünk és kell is, hogy éljen bennünk. Ez az annyiszor használt jelentéktelen és jelentesteién, elkoptatott ((bocsánat). Az a bocsánatkérés, amelyet az Üdvözítő szükségesnek tartott a mi mindennapi és Általa megtanított imádságformába is beiktatni, amikor azt mondatja velünk: «bocsásd meg a mi vétkeinket». A bocsánatkérés kiengesztelés a bűnért, mondanám így: a rosszért, ami Istennek visszatetsző és ami kell, hogy magunknak is visszatetsző legyen, amikor magunkat nézzük, szemléljük. Elmellőzhetetlen, hogy így ne kiáltunk fel: Uram, Uram, felejts el! Uram, bocsáss meg! Uram, ne láss! Uram, ne nézz, amikor nézed, amikor látod, amikor tekintetteddel végigméred az én életemet és annak minden megnyilatkozását! Atya! Atya! Örök Atya! Mindenek előtt létező én Atyám! Uram! Istenem, felejts el! — Mit? — Sokat! Alig marad az emberi életben valami csekély érték; valami, amire azt lehetne mondani, hogy hadd kísérjen el engemet az én életem bukdácsolásain keresztül, el az örökkévalóságig. De sokat, nagyon sokat, a borzalmakat, a szörnyűségeket, a szemetet, a piszkot, az undokságot, a tévedéseket és a tévelygéseket, a kisiklásokat, a megtorpanásokat, a bátortalanságokat és mindent, mindent, ami rossz egy ember életében volt, van és lesz, mindent felejtsen el

az Isten! Ez egy embernek mindennapi, — mondanám így: — menetrendszerű kérése: rövidre fogott imádság, bővebbre mért hálaadás, még bővebbre tágított könyörgés. Engesztelés és bocsánatkérés az, ami bennünket a mi áldozatainkban állandóan visz és vezet Istenhez — és kell is, hogy vezessen.

De Testvéreim, mit ér minden engesztelés, ha a kiengesztelés áldozata, a bocsánatkérés mellé oda nem áll egy másik kettős ikertestvér-mozzanat, a bűn adottságaként és a büntetés adottságáért eleget tevő vezető, vagy mondjuk így: legalább is a vezetés.

Eleget tenni a bűnnek és eleget tenni a büntetésért: ez áldozat. Eleget tenni a bűnért is, meg a büntetésért is, ami a bűn miatt vár rám: — nem könnyű dolog! Vegyünk csak egy nagyobb bünt. Ilyen akár a magánosnak, akár a köznek a megcsalása, a sikkasztás, az elkezelés. Az árvától, a gyámolttól szükségszerű kiadások ürügye alatt akár árvaszéki szankciókkal is kieszközölt és magamnak szerzett összegeket, elkezelt összegeket visszatéríteni, nemcsak összetakolni valamiképen azt a megszakított folytonosságot, de azt is eltüntetni, hogy annak nyoma se legyen: ugye, milyen nagy dolog? Ugye, hogy áldozat? Ugye, hogy önmegtágadás ez részemről? Ugye, hogy ez verejtékembe, ugye, hogy ez vérembe kerül? A magamnak — ahogy mondani szokták: «szerencse révén» szerzett anyagi javak visszaadása, a helyreigazítás olyképen, hogy én magamtól és az enyéimtől elveszem az eddig szerzett többletet és visszajuttassam oda, ahonnan én vettem: ugye, ez áldozat?

És nézzétek! Ilyen engesztelő elégtételekkel tartozik az ember ezeken az általa eszközölt és végrehajtott bűnözéseken túl még lelki vonatkozásokban is Istennek. A restitúció fogalma az embertől kezdve föl Istenig és Istentől kezdve le az emberig a bűnért és a büntetésért, amely az örökkévalóságban ezekért a tényeimért reám vár, áldozatot kíván, áldozatot jelent.

És utolsóul, az áldozat mint engesztelés mellé járul még egy inkább személyes jellegű és mindig az észet érintő mozzanat. Ez a bűn okozta lelki sebek gyógyí-

tásáért való odakúszás Isten elé. Mert hiszen meg is engedem, hogy te, megengesztelésre vágyó ember, amint az elégtételadás vágányára önmagadat odaállítottad, te, embertársaiddal és Istennel szemben eleget tenni akaró lélek, magad téped, rontod elszakadt, elormótlanodott, elcsúnyult lelki köntösödöt, mert látod a magad lelkét a maga ütött-kopottságában és imádsággal, jócselekedetekkel, önfegyelméssel és egyébbel hódolsz Istennek. Ha önmagam rongyos, magam által összevissza tépett, szakított, kifecamított egyénisége, ha a létnek, amelyet Isten belémlehell, az eltorzult képe mered reám, vicсорit előttem, úgyhogy én kínlódom: ugye, áldozat kell ide, az áldozatban megnyilvánuló kérő, könyörgő megnyilatkozás, hogy: *Uram, gyógyítsd meg az én sebeimet*, tüntesd el ezeket a kelevényeket, és ha maradnak valamelyes hegei, amikor eléd járulok, Te azokat eltünteted és nem fog belőlem a rothadásnak bűze, — értem a lelki rothadást! — áramlani és a Te minden szépet és jót teremtő isteni bölcsességed és feliségedet nem fogja bántani, hogy én is vagyok. Hogy én visszaminősülök a penitencia révén az elégtételadás és a lelki gyógyulás révén a Teremtőhöz.

íme ezért kell áldozat, ez a célja az áldozatnak. Ezért van a világon áldozat, amelyre a Teremtő Úristen az ő engedélyező szankciójának bélyegét rányomja. Az elbukott embernek szüksége van engesztelésre akkor, amikor előzőleg hálálkodott és mindent megelőzően imádkozott és hódolt. De mindent egyszerűsíteni lehet. Hogy lehet, hogy kell, hogy szükséges, éppen ezért beszélgetünk mi itt vasárnaponként egymással, hogy megvigasztaljuk ezt a mi temérdek sok kérdőjellel körülvett lelkiismeretünket és értelmünket és a hitünk világánál idővel felcseperedő lelki énünket. Mindezekre az égető, nagy, merész, szívet-lelket tépő kérdésekre meg fogjuk találni a választ. Amen.

IV. Az áldozat tárgya.

Mint mondtam, az áldozatban öt mozzanat van: az áldozati szándék, az áldozati cél, az áldozati tárgy, az áldozati cselekmény és az áldozat-bemutató. Kettővel, az áldozati szándékkal és céllal az eddigi kifejtések alapján tisztában kell lennünk. Ha közülünk valaki nem jegyezte meg magának, ám lássa ő a kárát. Ma egy lépéssel tovább kell mennünk, és pedig az áldozati tárgy körül szükséges hittani ismereteket kell magunknak megszerezni, ha pedig megvolnának, felfrissíteni, ha netán elhalványultak.

Az áldozat lényege, meghatározó mozzanata, vagyis az áldozat célja, az őt szolgáló áldozati lelkület a szó igazi és valódi értelmében csak akkor válhat és válik áldozattá, ha az érzékelhető, megfogható megnyilvánulásban valamiféle, ilyen vagy olyan áldozati ajándék följajnlása, bemutatása, föláldozása tényleg bekövetkezik. Ismétlem, mert ezt jól meg kell jegyeznünk: bennem lehet szándék, bennem lehet cél, hogy én áldozatot hozok, ez a cél és szándék azonban, amelyek egymást támogatják és egymásba kapcsolódnak effektív, valóságos áldozattá előttem, ember előtt, az én számomra, és annak, akinek az áldozatot hozom, nem lesznek, ha foghatóan, szemlélhetően, tapinthatóan ez a bennem levő szándék, ez a bennem levő áldozati lelkület és a cél, melyet ez a lelkület szolgál, meg nem nyilvánul. Ezt magyarul így fejezem ki: «adj!». Ne szólj, ne gondolj, ne sápítozz, ne költs, ne légy költő, ne poézissal foglalkozzál a te vallási életeddel; ha a te Uraddal, Isteneddel leszel, ha előtte hódolsz; ha te tudod, hogy Neki sok mindent meg kell köszönnöd; ha te tudod, hogy Tőle egyet-mást kérned kell, ó, sokat kell kérned, a legnagyobbat, a legszükségesebbet kell kérned a te életed számára; ha te tudod, és érzed, hogy neked Istent engesztelned kell, hogy neked fizetned kell a tegnapiért, a tegnapelőttért, talán a mostani pillanatért is,

akkor . . . akkor neked az Úristen elé valami áldozati adománnyal kell járulnod, mondanám így: adót kell fizetned.

Az áldozati tárgy, amit feláldozok, az áldozat anyaga.

A lelkiület, a szándék, amely engem motivál arra, hogy én az Isten elé lépjek áldozatra kész lelkiülettel: *ez az áldozat belső formája. A cselekmény*, mondjuk így: a szó, mondjuk így: a térdhajtás, mondjuk így: az áldozati tényrnek a misében való felemelése és a hozzákötött szándék, az, amit mondok és az, amit cselekszem és amit adok: *ez az áldozatnak külső formája*. És ezt a külső formát épúgy, mint az áldozatnak anyagát szükségessé teszi egy roppant fontos körülmény, nem is körülmény: valóság *Í*

— Miféle valóság?

Az, hogy az ember nem szenvedő, nem pusztán és merőben lelki való, hanem testtel, Istentől testtel ellátott szellemi lény; az, hogy az emberben egy dualizmus, egy kettősség van; az, hogy az ember testből és lélekből áll.

Ha én merőben lelki, alaki volnék, ha én nem ember volnék, hanem angyal, aki csak lélek és akinek minden léte, ténye lelkiséget lehel, lelkiségből él, lelkiséget mutat, akkor mindenesetre elégséges volna az Istenhez járuló énnak, a lelki énnak önfeláldozó hódolati szándékban tükröződő megnyilatkozása. De az ember — Szent Ferenc nyelvén szólva — a szamártestvért hordozza magában, sőt az isteni lélek is ebbe a halandó, porlandó külsőségekhez fonódó testi létbe van beleágyazva, következésképen az én benső emberi mivoltom igényli azt, hogy a benső lelki szándéknak, mely bennem él, és annak a benső célnak, mely engem Istenhez kapcsol, legyen tárgya, hogy én azt meg is foghassam, hogy az én lelkemből lelkedzett és benső erőmből fakadó áldozat vigyen engem, emeljen engem Isten felé.

Mi tehát az áldozatnak a tárgya? — Nem azt mondom, hogy valami több, nem azt mondom, hogy valami értékesebb, hanem azt mondom, hogy valami *más*, va-

lami egyéb, *mint az ember lelki áldozata*, más, mint az ember sóhaja, mint a felszivárgás, lelki [elszivárgás Isten elé; valami egyéb és más, mint ami bennem merőben szenvedő. Mi hát az a minden egyéb, minden más, ami a teremtett világnak a felszínén van, és aminek ugyan elsődlegesen és végérvényesen Isten az ura, következésképpen, szigorúan véve és boncolva a fogalmakat, amit nem is adhatok én Neki és nem is ajándékozhatom meg vele őt, hiszen ő az úr, akitől minden kiindul és akihez minden visszamegy? Hát mit akarahatok közbe én, és lépek fel egy magas színpadra és valami mesterkélt és valami öntudatos, túlzottan öntudatos taglejtéssel és hanggal és kifejezésbeli formációkkal mondom Neki: «Vedd Uram! Fogadd el Uram!» Ha minden az Úristen feltétlen, abszolút tulajdona, hát akkor mit akar az áldozat, akkor mit akar az áldozatot hozó ember?

Megtudhatjuk, ha veszünk magunknak egy kis fáradságot. Sajnos, kevés katolikus ember van, aki veszi magának a fáradságot, hogy felüsse az ószövetségi Szentírásban Mózes könyvének a genezis tanát, ahol meg van írva, hogy mindaz, amit a teremtő Isten a semmiből létrehozott, mindaz, ami az Ő szent pillantásától függ, Tőle, általa lett, mindaz, amit Ő lényével fenntart, *az az embernek rendelkezésére van bocsátva*. Mondanám így: az embernek hatalma alá bocsátotta az Isten. Elvégre Ő, aki a legnagyobb, Ő, akitől van minden, egy másodrendűnek odaadhatott mindent: «Legyen a tiéd!»

Nos tehát ebből az ember rendelkezésére bocsátott, az ő tulajdonába jutott nagy, hatalmas, fönséges, beláthatatlan természetből, mindenből, ami a föld színén magamtól kezdve (föltéve, hogy kezeim elérnek hozzájuk, föltéve, hogy én azt az elméleti hatalmat gyakorolhatom is) *ebből* van nekem módomban az Istennek áldozatot hozni, ajándékot adni.

Megpróbálom ezt egy kicsit szemléltetni. Egy nagyon frivol és közönséges mondással jövök elő, melyet utcahosszat hall az ember, de amely plasztikusan rámutat arra az igazságra, melyet most próbálok szemléltetni.

A feketébe öltözött fiatalember bemegy X. Y. virágkereskedésébe, vesz két vagy három piros rózsát, aztán odabokázik szíve hölgye elé és azt mondja: «Helyettem, kis virág, tégy vallomást!» Ez a virág, épúgy, mint az a díványpárna, amelyet sok öltéssel készítesz, azért, hogy egy névnap vagy születésnap alkalmával édesanyádat, nagybátyádat, orvosodat, vagy nem tudom melyik ismerősödet vele meglepjed; hogy kedveskedj vele; az a nipp, az a vitrinbe való dísz, amelyet veszsz akkor, amidőn jót kívánsz az illető személynek; az a néhány sor, amelyet papírra vetsz és elküldesz N. N.-nek ünnepi vagy névnap emlékezésül, ez mind közvetítő. Ezek az ajándékok, vagy emlékeztető dolgok semmi egyebek, mint a szent áldozatnak, az emlékezés áldozatának, a ragaszkodás áldozatának, a hála áldozatának, amely az emberben valamiképpen formát keres magának, ennek az áldozatnak a megnyilatkozása.

Tegyük félre most az emberi vonatkozásokat és álljunk Isten színe elé. Az elé az Isten elé, akinek mi azt mondjuk, hogy «mi Atyánk», tehát atya, tehát van közünk Hozzá, vonzódunk hozzá, szeretjük őt, csatlakozunk Hozzá — mint az előző beszédekből megállapítottuk. Következésképpen a merőben emberi érzelmek kifejezésére szolgáló formákon kívül lelki mivoltunkban igenis szükség van bizonyos megnyilatkozási forma anyagát képező áldozati vagy emlékezési tárgyra.

A vallástörténet azt mutatja, hogy az emberiség primitív, kezdetleges formáiban, miként az ószövetségbe¹¹ — (mely az üdvösségünket tárgyaló újszövetségnek előkészítője!) — is írva van, lehetőleg mindig olyan áldozati tárgyakat választott ki a természetadta, az Isten által rendelkezésére bocsátott javakból, melyek közel voltak az emberhez, melyek tehát ránézve értéket jelentettek. Értéket! Vagy effektív értéket, tehát iogható értéket, mely rendelkezésére állt, amelyet ő nagyon jól tudott használni a maga javára, melyet ő kikapált, mondanám így: belőle élt. (Lásd az ószövetségi hálaáldozatokat, akár az imádó áldozatot, akár

a hódoló áldozatot, akár az újszülött megváltásáért Istennek felajánlott, templomon keresztül felajánlott áldozatot, ezüst ciprust, a szegények gerlicét és a többit!) íme, mindig valamit, amihez az ember ragaszkodik, amihez az embernek köze van, ami neki drága.

De, de az Üdvözítő megemlíti az evangéliumban a szegényasszony két fillérjét is, amelyet bedobott a perselybe. És az újszövetséggel kapcsolatban meg kell emlékeznünk arról a nagy, hatalmas testületről, amelyet az Egyház szerzetességnek nevez, amelyet én a koldusok seregének neveznék, akiknek semmijük sincs egyénileg és akik a hármassal fogadalommal magukat Istennek felajánlották, akik tehát nem effektív, meglevő értékeket, hanem remélhető, vagy elérhető javakat áldoznak.

Íme, az áldozat mindig olyan valami, az áldozat mindig olyan — mondanám idézőjelek között — «cikk», amihez az ember lelke valamiképpen ragaszkodnék, vagy ragaszkodik. És mikor ezt lefejtem magamról, mikor adok a sokból sokat, a kevésből keveset ugyan, de viszonyaimhoz képest mindent, akkor rájutoz arra az alapvető igazságra, hogy az ember a szándék mellett, amellyel Istennek áldozatot akar hozni, előtérbe jut az akarat, hogy a harmonikaszerűen nagyra kiterjeszhető vagy összetolható igénytelen kis áldozatával adjon valamit: «Adok neked Uram, Istenem! Fogadd el Uram, hozom, adom neked áldozatul!» Krisztus is áldozott: a saját vérével áldozott. A Fiú a Szentlélek által áldozatul ajánlotta fel magát szeplőtelenül Istennek.

Ha az Istennek hozandó és áldozandó ajándékról van szó, akkor az ember ne futkosson másfelé, ne kotorásson a nadrágzsebében, ne illegesen összevirágokat, ne kössön bokrétákat, ne legyen képzőművésszé, hanem legyen keresztény. És legyen katolikus, aki előtt tisztán kell, hogy álljon a hittani ismeretei alapján, hogy áldozatot hozott Jézus Krisztus is, a második isteni személy, hozzám hasonló emberi természetet véve fel, emberi, szenvedésre képes természetet, mint származásilag a legtisztább (szeplőtelen) és erkölcsileg legtökéletesebb lény. Igen, erkölcsileg a leg-

tökéletesebb attól kezdve, hogy belépett a világba addig, amíg elment innen. Rá méltán mondhatnók és alkalmazhatnók az Üdvözítő szájában a megkövezésre ítélt asszonynak mondott szavakat: «Aki közületek gáncs nélkül való, az vessen először követ reája». Nem akad, aki Krisztusra követ vetne. Azok is, akik észbeli elgondolások alapján benne pusztán egy embert látnak; azok is leveszik a kalapot előtte és azzal a minősítéssel adóznak Neki, hogy «próféta», hogy «kiváló», hogy «nagy», «tiszteletreméltó» és az ő pogány szokásai szerint is fokozni kívánván a hódolat adóját, azt mondják, «szent». — *Nos ez a Krisztus*, a származásilag és erkölcsileg is tökéletes ember, az Istenember *feláldozta magát a maga szeplőtelen emberi mivoltában Istennek engesztelő áldozatul az emberiségért*. S amikor ezt tette, egy mandátumot adott, egy megbízatást adott az összes utána következőknek, akik az Ő nevében járnak ezen a világon: Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre, (Lk. 22, 19.) Olyan legyen az én emlékezetem, hogy ne vesszen ki soha közületek, és egyre mutassátok be napkelettől napnyugatig azt a tiszta, azt a szeplőtelen áldozatot, amelyben kedve telik Istennek és amelyiket mindenki, a legszegényebb ember is meghozhat, mert nem megy zsebére, nem megy spájzára, kamrájára, nem megy ruhatárára, melyből nem tud egy elkoptatott kabátot kivenni és a szegénynek odaadni, semmire sem megy, csak egyszerűen arra a lelki felemelkedésre, ami a szentmiseáldozatban viszi az ő áldozatot hozni akaró lelkének adóját a fölséges Úristen nevének.

Testvéreim! Éntőlem több nem telik. Én szerény tehetséggel iparkodtam megmagyarázni az áldozat tárgyát, hogy mi az az áldozat, amit az embernek hoznia kell, hogy azt meghozni igenis Istennel szemben kötelesség, hogy azt a vasárnapi szentmiseáldozatot odahaza, rádión meghallgatni nem lehet, hogy nekem személyes áldozatot is kell hoznom, felöltönnem ruhámat, tarkómra vágnom kalapomat és el kell jönnöm e szent helyre, ahol az Istennek adandó áldozat szüntelen folyamatossággal áll, ahogy Krisztus Istennek az első

áldozatot bemutatta. — Az áldozat anyagát nem kell a zsebemből előkotorászni, nem kell az én otthonomban, az íróasztalfiókból elővenni az áldozatot bemutatni akaró szándokot, hanem a szívekből kell azt kicsiholni. Az áldozat célját, az áldozat célját pedig megtalálom itt; most, rögtön,² az oltáron. Amen.

V.

Az áldozati cselekmény.

Miről beszélünk ma?

Az áldozati cselekményről!

Mi, akik eddig itt együtt beszélgettünk vasárnaponként, tudjuk, hogy az áldozat lényegmeghatározó mozzanata, vagyis az áldozat céljául szolgáló áldozati lelkület bennünk azáltal válik áldozattá, hogy bizonyos érzékelhető formában, áldozati ajándék képében megbizonyítja magát Isten előtt. Ismétlem —, mert ezt be kell «raktározunk» a fejbe! —, *az áldozati szándék*, amely bizonyos céllal virágozik ki bennem, foghatólag, érzékelhetőleg, kitapinthatólag *megbizonyítja önmagát valaminek* a feláldozásában, valaminek a *föjlajánlásában Istennek*. Az áldozati ténykedés tehát, amelyről ma a fogalmainkat tisztázni akarjuk, *külső cselekmény*, amelyiknek indítéka az, hogy én az én legbensőbb szándékomat, amelyik az Istennek való áldozásban keres magának kiutat, tényszerűleg, mondanám: aktaszerűleg, intézményesen, cselekményekben megvalósítom.

Beszélek arról, döngösek nyílt ajtókat, hogy Istennek, aki mindent tud, aki mindent lát, aki mindent néz (következésképpen látja és nézi az én szándékomat is), hogy *Istennek van-e szüksége arra, hogy* én áldozati cselekményekkel, *ténykedésekkel bizonyítsam az én szándékomat?*

Istennek egyáltalán semmire sincs szüksége! Értsük meg: Isten feltétlen, abszolút, szuverén, önmagától fogva és önmagáért létező legtökéletesebb lény, semmire sincs szüksége, következésképpen se az én alapzatomra,

se a tiédre, se senkiére; egyetlenegy mukkanásunkra, egyetlenegy megnyilvánulásunkra sincs szüksége.

Szüksége van erre az embernek! Szükségem van nekem arra, hogy én az én legbensőbb önátadásomat, az én szabad akaratomból fakadó csatlakozásomat Istenhez kifejezhessem, hogy megnyugtassam magamat arranézve, hogy az Istennek áldozatot hozni akaró szándék bennem nem egy fölvilanás volt, nem a pillanatnak egy kivetítődése volt, nem egy — mondanám — ájtatos szósz, hanem valami abból, amit az ember tényleg, önmagával is elhíhetőleg megbizonyít Isten előtt.

Minthogy tehát ez a *legbensőbb önátadás és csatlakozás, ez a beleáramlása a léleknek Istenbe, ez az áldozat lényege és én ennek keresek külső megnyilatkozást*, világos, hogy a benső önátadást külső átadási ténnyel, mondjam így: gesztusokkal kell megbizonyítani. *Ez az áldozati ténykedésnek a fogalma.*

Mármost nézzük meg ezt az áldozati ténykedést az emberiség történetének távlatában, emberi fogalmak szerint. Az első és talán a legelterjedtebb, mert a primitív embernek, a kezdetleges embernek, és tegyük hozzá, a mai embernek (mert ma, Krisztus után 1936-ban kultúra ide, kultúra oda, és műveltség ide és találmányok oda, szörnyen primitívek, kezdetlegesek vagyunk, mikor arról van szó, hogy szemünk elé és kezeink ügyébe, a magunk megnyugtására valamit tennünk kell vagy tegyünk), mondom, az általános felfogás szerint az áldozatnak, az áldozati ténykedésnek a legelterjedtebb fogalma az, hogy én úgy adok oda valamit annak, akinek oda akarom adni, hogy tőle azt soha, semmiféle formában többet vissza nem veszem, vissza nem igénylem, nemhogy követelem, de vissza se sóhajtom, vissza se áhítom, én azután többet magamban vágyat nem érzek. Hogy ez a fogalom a kezdetleges, kulturáltságában is mindig ősemlerben megmaradt, ezt meg tudja bizonyítani azzal, hogy az Istennek fölajánlott ajánlékot, az ősök mintájára siet összetörni. Ez a hittan fogalmai szerint az úgynevezett destrukciója, szét-

rombolása, megsemmisítése annak a szívemhez nőtt, lelkemből fakadt adománynak, ajándéknak, amelyet én odaadok Istennek.

Hát mondhatom, hogy igen szép, szerfölött esztétikus jelenség egy emberi léleknek a rombolásban tobzódni, gázolni, túrni, törni, megsemmisíteni, szét-hasítani! — Ez mind csak a mi lelki kezdetlegességünknek lelki kivetítődése. Ha én úgy pusztítottam el, ha én magamtól úgy választottam el a hozzám nőtt kedves és értékes dolgot, hogy én ahhoz soha semmiféle szállal ne kapcsolódhassak, akkor én mit csinállok? Akkor én gázolok, akkor én széttépek, akkor én megsemmisítetek, akkor én egy ájtatos, vagy megdühödött hangulatban azt mondom: ne! — Úgy, mintha valamit Molochnak dobtak volna oda áldozatul, az őseMBERI hajlamokban magukat kiélő népek, sőt a fejlődés fokán tovább emelkedő emberek is, ebben a szétromboló destrukcióban találták meg azt a fellebezhetetlen és minden kétséget kizáró bizonyítékot, hogy ők áldoznak. Áldoztak, mert úgy odaadták, hogy többet vissza nem kérhetik. Volt — nincs.

Hát ez elég kezdetleges, hittani szempontból nem is szükséges és nem is tökéletes formája az áldozatnak. Bizonyítom! Bölcsesség könyve: «Isten nem a halál szerzője. Isten nem szerette a halált, Istennek nem telik kedve és gyönyörűsége az ember és az élő pusztulásában». (Bölcs. 1, 13.) — Nem telik kedve Í Tehát, tehát Istenhez nem kell az embernek szükségképpen kiforgatva, megsemmisüléssel, pusztulással, rombolással közelednie akkor, amikor áldozik. De sem az ószövetségi próféták, sem pedig Krisztus Urunk, maga sem sokra értékelték a véráldozatokat a tulajdonképeni áldozatot hozni akaró benső szándék nélkül. — Sőt egy harmadik bizonyíték az, hogy az ószövetségi áldozatok szertartásmenetében ama bizonyos öt mozzanat közül, amely az úgynevezett véráldozatot jellemezte (az első mozzanat: az áldozati állatot elővezetik, a második mozzanat: az áldozatot hozó ráteszi a kezét, harmadik mozzanat: az áldozati állatot leölik és véré-

széthintik, ötödik mozzanat: magát az áldozatot megégetik), ezek közül a tulajdonképeni destrukció, a rombolás, tehát az élőnek elpusztítása nem volt lényeges cselekmény. Ez bizonyítható abból, hogy ezt az öldöklést nem az áldozatot bemutató pap végezte.

Hiszen, hiszen, ha a rombolás, a pusztítás, a gyilkolás volna az áldozat lényege, akkor nagyszerű áldozatot mutattak be Istennek a farizeusok, az ő poroszlóik, az a bizonyos katona, aki az Üdvözítő oldalán keresztül döfte kardját, merthiszen ezek destruáltak, ezek romboltak, ezek pusztítottak, ezek gyilkolták meg az élő Krisztust, holott ezeknek Istennek tetsző áldozatot bemutatni ugyancsak nem volt szándékukban. Legjobban kifejezi ezeknek a szándékát ez a zsidó felkiáltás: ««Jobb, ha egy ember pusztul el, mintha egy egész nép megy tönkre». Ez a gyűlölködésnek, a bölcselkedésnek, a politikának a gondolkodása, szándéka volt, legkevésbé pedig Istennek tetsző áldozatot bemutatni hivatott akció, vallási, hitbeli áldozati ténykedés. — No és azután, ha nézzük az ószövetségi áldozatot, például az életáldozatokat, az oltárra helyezett kenyér- vagy italáldozatot vagy az újszövetségi szentmiseáldozatban a lényegi részt, akkor ugyancsak nem bizonyíthatjuk be, hogy a rombolásban, a pusztításban, az emberi megdühödésben, a féltelenségben rejlik az áldozati ténykedésnek a lényege. Nem! Ezek a különféle, nevezzük őket összefoglaló szóval: pusztítások, ezek előkészítő tények, valamik abból az áldozati ténykedésből, valamik, de nem a lényeg!

Most menjünk egy lépéssel tovább: az úgynevezett áldozati következményekre, a következményekben áldozati ténykedésnek nevezhető jelenségekre, amelyeknek jelentőségét egyesek szépen, feltétlenül esztétikusabban mint az előző felfogások, akarják magyarázni. Ezek az úgynevezett felmagasztalok, akik nem rombolnak, nem pusztítanak, nem zúznak, nem semmisítenek meg hanem azt mondják, hogy az áldozat lényege. Például a tömjén meggyújtásával a füst formájában emelkedik felfelé. Ennek a magasbaemelkedő, meggyúj-

tott váagnak, elégetett váagnak terméke jellemzi, mutatja az áldozati ténykedésben a felmagasztaló gondolatot.

Poézis van benne, tagadhatatlan. Lehet benne némi valóság is — egy bizonyos tekintetben, de nem a lényeg. Avagy igazuk van-e azoknak, akik azt mondják, hogy az emberi test sejtjeivé átváltozott eledel, amelyet elfogyasztok, vagy más elfogyaszt és aki Isten iránt való szeretetből és gondolatból azt az eledelt áldozatul adja, ez az, amit az áldozati cselekmény legmagasabbrendű lényegének lehetne nevezni.

Hát erre is azt kell mondanom, hogy amennyire szép, annyira nem találja el a tulajdonképeni értelmet, amelyet az Anyaszentegyház fejez ki a Szentírás és Szent Ágoston nyelvén, mikor azt mondja, hogy az áldozati cselekményben az áldozati szándék valami külső érzékelhető szertartás-megnyilatkozást nyer minden egyes áldozatnak sajátos külön formája, értéke, lényege szerint; más és más a szerint, ki mit hoz áldozatul.

Ha idejössz egy cserép virággal és odateszed Isten oltárára a lelked mellé, helyesebben a lelked tányérjába és úgy ajánlod Istennek, akkor, akkor az a virág és a Te lelki ténykedésed a felajánlásod, a benső szándékod kifejezése személyes formában, úgy amint te azt elgondoltad, úgy amint azt te egy felmagasztosult gesztussal odaadod ...

És így mehetnék végig és folytathatnám ezeket a jelenítéseket, helyesebben ráutalásokat, hivatkozással arra, hogy Szent Ágoston szerint és a Szentírás szerint mindig egy külső jelenítése van a belső szándéknak. Az áldozati cselekmény nem tör a destrukció, a rombolás, a pusztítás és nem a tömjénfüst szerteszálló, elillanó, felmagasztaló gondolatára. Valami belőlem, a legtöbb belőlem, minden belőlem, amit tudok, amit bírok és amit akarok; lásd a szegény asszony két fillérjét, lásd Krisztust, aki önmagát ajánlotta fel szeplőtelenül Istennek ... A mérsékeltlen, de mindig találóan beszélő Szent Tamás ezt így fejezi ki: «Az áldozati cselekményben mindig történik valami az áldozattal». Valami történik az

áldozati tárggyal, és ha én teszem magam eme áldozattá, azt, ami bennem a legtöbbet kóstál, ami nekem a legtöbbbe kerül, hát igen, az a bizonyos történés, ami velem és bennem végbemegy, ez az áldozati cselekmény, amelyet kandi szemmel néz bárki, hogy: «ez sem tett semmit Istennek».

Mit tudod te, hogy mit teszek én Istennek! Mit tudták a zsidók, hogy mit tett a Krisztus az Istennek az emberekért, amikor a Szentlélek által önmagát ajánlotta fel áldozatul szeplőtelenül. Értsük meg végre: szeplőtelenül Istennek! Amen.

VI.

Az áldozat bemutatója.

Ma is abból a tételből kell kiindulnunk, amit nem győzők eléggé ismételni, hogy az áldozat lényegmeghatározó mozzanata, vagy mondjuk, az áldozati célt szolgáló áldozati lelkiület tulajdonképpen azáltal válik áldozattá, hogy érzékelhető kifejezést nyer valamely áldozati adomány felajánlása, bemutatása révén.

Maradjunk meg ennél a szónál: *bemutatás*. Mit jelent ez?

Jelent egy külső ténykedést; jelent egy bizonyos mozdulatot; jelent, éppen mert Isten és ember közti viszony kifejezésére szolgál, jelent szolgálatot. Ez a bemutatás, az áldozati bemutatás, tehát áldozati szolgálat, tehát istentiszteleti ténykedés elvezet bennünket» a mi elmélkedéseink, megbeszéléseink során az Ötödik áldozati mozzanathoz, az áldozatot bemutatóhoz; mert a bemutató ténykedés, szolgálat nem létezik bemutató; ténykedő, szolgáltevő személy nélkül. Ha tehát mi itt beszélünk egymásután áldozatról, áldozati célról, áldozati lelkiületről, áldozati tárgyról, áldozati ténykedésről, akkor ezeknek a megfontolásoknak sorozatán következképpen el kell jutnunk az áldozati ténykedést végrehajtó személyhez.

Keressük meg, ki lehet ez az áldozati ténykedést végrehajtó személy, egyén?

Ha visszatekintünk a történelem során, akár a pogány világot, akár az emberiség üdvözítését jelentő isteni ígéretet hordozó zsidó népet nézzük, akárcsak azokat, akik a természeti törvény orsóján forgó istenítő gondolatot, tehát istentiszteleti kötelezettséget viselnek magukban, mindig megjelenik előttük az istentiszteleti tény, az áldozatot véghezvivő törvényszerű személynek, a papnak az alakja.

Törvényszerű áldozatot csak törvényes képviselő, csak törvényes intézkedő, *csak törvényes megbízott van hivatva eszközölni és bemutatni.* És hogy ne csak az én igénytelen beszédem bizonyítsa meg ezt a tételt, hivatkozom valakire, aki az ószövetségből nőtt ki és nőtt bele az Evangélium világába és aki tanító volt Izrael határán túlról, arról a határvonalról, amelyet Krisztus egyénisége húzott meg a régi és az új világ, az ó- és újszövetség közt: értem a Saulból Pállá térült hatalmas, nagy apostoli lelket, akinek minden szava erő és minden megnyilatkozása igazság. Nos hát, a zsidókhöz írt levelében Szent Pál így nyomatékozza meg a törvényszerű papságot: és senki sem veszi magának ezt a tisztséget, csak az, aki Isten által hivatott. (Zsid. 5, 4.)

Íme a rámutatás arra, hogy az Istennek tetsző törvényes áldozat oltárára nem lehet önkényesen odaperdülni. Nem lehet odalejteni valami kóklernek, valami táncművésznek a készségével. Nem is nevezheti ki magát senki ember fia az áldozat szolgájává és nem üzhet Istennek tetsző áldozati cselekményeket senki, hacsak nem hivatott arra Istentől. Mímelni lehet, játszani lehet, parádézni lehet, komédiázni lehet, a világnak a szemét bekötni lehet, csepürágóskodni lehet, áldozatot Isten oltárára, Istennek tetszőt törvényszerűt bemutatni, ebben a tisztségben eljárni belülről jövő elhivatás, kijelölés, megbízás, felhatalmazás nélkül nem lehet.

Kétségen felül áll, hogy a tökéletes istentisztelet, amelyik egészen méltó Istenhez és kifogástalan az áldozatot meghozó ember, az istentiszteletet gyakorló ember részéről az az áldozat, amelyikre az Úr ráütötte a maga törvényes elismerésének a pecsétjét. Mármost megbizo-

nyosodtunk arról, hogy melyik legyen az az istentiszteleti mód, amelyik az Úrnak kell, amelyiket ő elfogad, amelylyel ő magát megtiszteltnek látja. Ez vitán felül csak az lehet, amelyekre Ő az ő szuverén, feltétlen, egyetlen és kizárólagos törvényhozói ítéletével ráüti az ő approbációjának a pecsétjét. És innen van, — és nagyon helyesen! — hogy a keresztény gondolkodás az áldozatnak a gyakorlatát isteni kinyilatkoztatásból származónak tekinti. A keresztény felfogás nem elégszik és nem elégedhetik meg bármiféle áldozattal, az áldozatnak ilyen vagy amolyan változatával. Amikor istentiszteletről van szó, akkor a keresztény gondolat keresi a legitím, a törvényszerű áldozatot, amelyiken rajta legyen az Úr helybenhagyása, amelyiken tehát rajta legyen a kinyilatkoztatásszerűségnek a bizonyága. És valamikor, az ószövetség kódéből Malachiás próféta ajkán megszólalt az Úr, hogy ez az áldozat sem az, amelyikben kedve telik, mert napkelettől napnyugatig más, tiszta áldozatot fognak bemutatni. (Maiak. 1,11.) Mint ahogyan a keresztény gondolkodás az isteni kinyilatkoztatásban keresi az áldozatnak, a mi áldozatunknak az eredetét, a megokolását, épúgy isteni rendelésben kell keresni az áldozat meghozatalának a módját, azt, amiről a mai beszéd során gondolatainkat felépítjük és kicseréljük, tehát azt a bizonyos ténykedést, amelyikről azt mondtam, hogy igényli a benyújtót, igényli a szolgálatot tevőt, igényli a cselekvőt, nem azt, aki úgy sóhajtja «Uram, Istenem, áldozattal akarlak megközelíteni Téged», hanem azt a megbízottat, akinek joga van előlépni, aki kiválik a többi közül, akinek a karjaira, a lelkére rárakják, ráépítik a többiek, a sokak, a tömérdek az áldozatot hozni, Istent tisztelni akaró hajlamot, készséget, örömet, bút, keservet, kérést, mindent, amit az emberi lelkek magukban kitermelnek.

Íme tehát, és ez nekünk nagy erősségünk, ez nekünk nagy biztonságérzetünk: nem kell kipkednünk-kapkodtunk áldozat után, nem kell keresnünk magunknak Diogenes lámpájával embereket, akiknek azt mondjuk, talán te, talán a másik, talán a harmadik, talán a tizedik,

nem kell keresni sem az áldozatot, sem az áldozathozót, az áldozat megtevőjét, kieszközölőjét, végrehajtóját. Miként az isteni kinyilatkoztatáson keresztül megjelennek előttünk az emberiség képviselői, az áldozathozatalra megérett, önmagukat rádízponált emberiségnek a szószólói, akiknek mandátumuk van felülről, épúgy él az emberek lelkében az áldozathozatal kötelessége, mint istentiszteleti forma, mint az istentiszteletnek az a módja, amelyikhez én szívvel-lélekkel, ésszel, gondolat- tal, érzéssel, készséggel, ha kell vérrel csatlakozom.

Ezt a szót «csatlakozom», mi már jól ismerjük. Az eddigiekből kialakult bennünk az a tudás, hogy az embernek szabad akarata van, hogy az áldozat teljes ön-átadást jelent.

Nos hát csatlakozom. Hogyan? Mi módon? Vezet engem valaki? Csak csetlek-botlok vagy habozok vagy álmodok vagy sejtek vagy fantáziálok vagy jövendölök?

Az ember érzi a maga lelkében ennek a csatlakozás- nak, az Istenhez tiszteletadás formájában, áldozatban való közeledésnek a kötelezettségét, ugyanakkor meg-állapítja magában azt, hogy nini, hiszen én egy magán- személy vagyok, én egy valaki vagyok, akiben felcsen- dülnek hangok, én egy porszem vagyok, akiben dúlnak érzések, akiből kiutat keresnek maguknak a vágyak, kívánságok, tüzek, de amelyeknek a meggyújtására, de amelyeknek a fel szítására hiányzik az elhivatottság, a törvényszerű küldetés, amely felől nem szabad kételynek lennie. Mert amint kétely van a felől, hogy ez a törvényes, hivatalos megbízott, küldött, fölkent, abban a pillanat- ban ledül már az áldozatom vára, és töprengő emberek- nek sokasága keres valakit, aki talán mégis, mégiscsak hivatott, mégiscsak kiválasztott. Bizonyosság kell ide!

Az emberiség érzi, hogy akár köz-, akár magánérde- ket, akár szíve fájdalmát, érzését, örömét, bűját, baját, bánatát, halottai lelkiüdvéért való aggodását kell ki- öntenie Isten előtt, akkor olyan, mint az a bizonyos Sámuel próféta, aki amikor az Úristen szólt hozzá, így kiáltott fel: «Á, á, gyermek vagyok Úristen, nem tudok szólni». Hiányzik, mondanám így: a rutinom, az ügyes-

ségem, de hiányzik talán még a hitem is, és abban is, ami van, több a salak, mint a színarany. Nem! Nem I Nem! Nem! Küldj valakit, aki helyettem, mellettem, velem, érettem megszólal az áldozat oltárán. Az emberiség érzi, hogy nem ő az elhivatott, nem ő a kiválasztott, nem ő a megbízott, nem ő az, akit az Úristen az áldozathozatal fenséges kódéban vár, hogy lépjen ki onnan eléje a világosság színterére és mondja ki a nagy szót: «Uram, itt vagyok!»

De az emberiségnek, azt mondhatnám legőszintébben megmutatkozó nemes indulata is megszólal itt az áldozathozatal mikéntjének, végrehajtásának, bemutatásának nagy gondja mellett és az emberiség végignéz magán, nem úgy ugyan, miként ama bizonyos evangéliumi menyegzős asztalnál utcai ruhában megjelent ember, aki kiutasított a vendéglátó gazda méltatlankodása nyomán, mert öltözékével nem tisztelte meg a házat. Amikor az ember arra gondol, hogy Istennek tetsző áldozatot kell hoznia, hogy neki az Úr előtt meg kell szólalnia, akkor feltűnik előtte az ő saját maga, mondanám így: profán, mindennapi gondolatokkal telített élete, az amit úgy neveznék, hogy létért való küzdelemben letarolt, megfogyott, elkopott egyéniség, feltűnik előtte az ő szíve, amely kivért, feltűnik előtte az ő agya, amely beszáradt. Látja a sajátmaga értelmi-, érzelmi- és morális szükségét, amelyikből kitermel valamit az Isten számára, úgy, hogy az neki tessen; valami értéket akar revelálni az Úristen előtt és ő erre magát szegénynek érzi.

Így mondtam az előbb: profán életű ember. Igen, az ember tudatában van annak, hogy azon az áldozaton, hogy azon a szentélyt elválasztó rácson túl valami más módon, másképen kiformált, egyébként kiforrott egyéniségekkel kell megjelenni. Valami koncentrált lelkiséget, *egy* megtisztult szellemiséget kell odavinni (amelyikkel a pap ugyan, sajnos, emberi mi-voltánál fogva nem mindig rendelkezik), amint azt Szent Pál szavai mondják. Valamint a népért, úgy önmagáért is áldozatot kell bemutatnia, hiszen mind-

egyikünk, amikor az oltárhoz lép, így mondja a felajánló imát: «Felajánlom, Uram, neked ezt az áldozatot sajátmagam megszámlálhatatlan bűneiért, gyarlóságaiért». Felajánlja magát az élőkért és holtakért, a valamit tudókért és teljesen tehetetlenekért. Itt az ember érzi azt, hogy ide kell valami, amit úgy nevezek: az Isten kegyelméből való, az isteni akaratból leszüremkedtetett hivatás, amit az ószövetség nyelvén így fejez ki az Úr: «íme az én szolgám, akit kiválasztottam és akire rátettem az én súlyos, mindent agyondobó, isteni legszentségesebb kezemet».

Nyilvánvaló, hogy annak, aki Feléje közelít és aki Feléje viszi az emberiségnek ezerféle baját és gondját és az istentiszteletben felszabadult és felmagasztosult emberi lényeknek a hódolatát és imádságát és imádását, annak ki kell térnie a profán világból. Ki kell lépnie és *én* kívánom és kényszerítem és akarom, hogy tűnjék ki a többi közül, mikor ő az általam igényelt áldozati adományt följajánlja alázatosan, kicsinyesen és miként az én társam az Úr előtt megjelenik.

Értsük meg, testvéreim, Isten az Úr (és azt hiszem, ebben nem vitatkozhatunk), és ha Isten az ő uraságánál fogva a szolgálatot, áldozatot, tiszteletet konkrét, meghatározott formában, módon követeli magának, hát tisztelet és becsület mindenféle, minden rendű és rangú önkéntes ajánlkozónak, az áldozat, melyet Isten magának követel, kizárólagosan arra hivatott, törvényszerű bemutatókat kíván. És ez a magyarázata annak, Testvéreim, hogy ti (ez most egy gyakorlati alkalmazás akar lenni) az áldozatbemutatók kapcsán, mikor a szentmisére adatik jel, a csengő jele, és amikor a pap megjelenik a szemetek előtt, felemelkedtek, felálltok.

Mit jelent ez? Egy kényszerű tisztelgést?

Nem! Jelenti az egynek a tiszteletadását a pap személyén keresztül Istennek. Nem az én személyemnek szól, hanem az Istennek szól, akit én szolgálok, és aki iránt és akivel szemben a pap személyének juttatott külső tiszteletadás egy külső megnyilatkozása annak a hódolatnak, amellyel az ember az Isten iránt viselte-

tik. Ez a gondolat veteti le rólam a kalapot a templom előtt, mert ez a hely azért is tiszteletet érdemlő, mivel itt istenszolgái ténykedéseket végeznek, áldozatot mutatnak be az Úrnak. És mindenegeyes, mondjuk, nevezzük így: megkülönböztetés, amely a mi romlandó, porrá és hamuvá széteső emberi mivoltunknak szól, voltaképpen mind egy közvetett tiszteletadás Istennek. Semmi más, mint elismerése annak, hogy amikor megsüvegelsz, akkor illendőképpen beszélsz velem, amikor tisztelendő atyának szólítasz engem, akkor te Istent tiszteled rajtam keresztül, akinek én temiattad, teéretted, a te javadért, a te érdekében, a te megbízottadként, hódolatot kifejező és áldozatot bemutató szolgálja vagyok.

Kellett ezt a kérdést tisztába hoznunk magunkkal, mert ne tagadjuk, hogy van bennünk egy bizonyos nehézkedés, van bennünk egy bizonyos elfogultság az áldozatot bemutató pappal szemben, a papi osztállyal szemben, a papi kaszttal szemben, amelyet valami nebánsvirágnak néztek és amelyikkel szemben egyesek és mindnyájunk gyarlóságai miatt holmi idegenkedés jelentkezik bennetek.

A múltkor elém bokázott egy kisasszony és ezt mondta: «Tisztelendő atyám, ön nagyon is öntudatos kimértséget mutat». íme egy megnyilatkozás az áldozatot rajtam keresztül bemutató emberek részéről! A kisasszony az ő egyéni elgondolása, mondjuk ízlése szerint valami pörgettyű módjára mozgó, röpködő valakit igényelt volna az oltárnál. Egyenesen a szemembe mondta, hogy ő velem nincs megelégedve, mert igen szögletesen, akkurátusan végzem dolgomat.

Ezt csak például hoztam fel (ez nem akar szemrehányás lenni, mert ahhoz sokkal emelkedettebb koponyám van!), például hoztam fel azért, hogy rávilágítsak arra, hogy a pappal szemben, aki pedig effektuálja az Istent tisztelő áldozatnak, az én áldozatomnak a véghezvívője, közvetítője az Úristenhez, vannak ilyen emberi idegenkedések.

Hát még ha egyéb dolgok miatt idegenkednek a pap-

tói! Ezt akarom valamiképen elsimítani, mint a vihar-felhőt valami viharágyúval szétlőni és mindnyájunk figyelmét arra irányítani, hogy mikor arról van szó, hogy az áldozatot legitim, törvényszerű áldozatot, amellyel én az Istennek adózom, mutatja be a pap, akkor el kell az én szemeim előtt tűnni mindennek, az egyiknél a lassúságnak, a másiknál a gyorsaságnak, ennél a nyelvhibának, amannál mit tudom én milyen más gyarlóságnak és arra kell gondolnom, amit Szent Pál apostol mondott: «Senki sem veszi magának ezt a tiszt-séget, hanem csak Isten által». (Zsid. 5. 4.)

Hogy-hogy? Senki? Hát aki választja magának ezt a pályát? Ezt a pályát, a papi pályát, ami elvégre mégis csak kenyérkereset. Vigyázzunk! Mi a szentírás alapján és az emberi lélekben megnyilvánuló és bele-nyúló isteni beavatkozás alapján abban, azt, aki az oltár elé lép és elfogadja a többi ember részéről az áldozatbemutatásnak a küldetését, felkentnek tartjuk. — Megengedem, hogy vannak könnyelműek; megenge-dem, hogy vannak piszkos stréberek; hogy vannak, vannak olyan minden rácson és kerítésen becsúszó aljas stréberek; megengedem, de e kivételek a szabályt megerősítik. Ezek a kivételek, ezek a stréberek, ezek a pályaválasztók le is hullanak, el is férgesednek, el is penészednek az Úristen oltára előtt. Ezek a kivételek, ismétlem, csak a szabályt erősítik, amelyik azt mondja szentpáli fogalmazásban, hogy nem veheti magának senki e tisztséget, vagyis az áldozatbemutató hivatást, hanem csak az, akit az Isten arra felszólított, lásd ószövetség, amit idéztem: «Íme, az én szolgám, föleme-lem őt; az én választottam, lelkemnek kedve telik benne, az én lelkemet adtam rája». (Iz. 42. 1.)

Miért? Azért talán, hogy nagyra nőjön, hogy pöf-feszkedhessek, hogy levitának érezze magát, hogy az emberek részéről valami tisztelgő hódolatot várjon? Nem, hanem azért, hogy rátegye az Úristen azt a lel-ket, amelyik úgy nyom bennünket és olyan teher raj-tunk.

Íme, az áldozat fogalma, az áldozat eleje-veleje,

az áldozatnak az az óriási nagy folyama, amelyikben mi valamennyien úszkálunk, amely bennünket valamennyiünket sodor és odaállítja a többi mellé azokat a hivatottakat, azokat a kiküldötteket, megbízottakat, az áldozatot bemutató embereket. Embereket, olyanokat, mint én. Embereket, akiknek mandátumuk van, olyanok mellé, akiknek nincs.

Ebben a tudatban, ebben a fogalmi megtisztulásban zárjuk ezt a mai megbeszélést, mint akik megértettük, hogy az áldozat ötödik mozzanata az áldozatot bemutató személy, egyén. Ha az Isten őt meghívta, neki is kegyelem, ha az Isten őt megerősítette, nekünk is ajándék. Ajándék, hogy vannak. Ajándék, hogy rajtuk keresztül megközelíthetjük, megtalálhatjuk az Istent. Amen.

VII.

A kereształdozat és a szentmise kapcsolata.

Őt egymásután következő alkalommal felépítettük magunkban azoknak a lényeges ismereteknek a vázát, értem az áldozatot érintő ismereteknek vázát, amelyik nélkül érdemlegesen tovább egy lépést sem tehetnének azoknak a tanulmányoknak a megtételében, amelyekre rászántuk magunkat akkor, amikor a legszentebb áldozatról a múltban szerzett ismereteink felfrissítését, a jelenben, illetőleg jövőben való elmélyítését tűztük ki magunk elé. Tudjuk, hogy ahhoz, hogy áldozat lehessen, áldozati célt szolgáló áldozati lelkület, áldozati tárgy, áldozati cselekmény és áldozatot bemutató személyiség kell. Mindezeknek az alapos átrágása után mostmár az következnek, hogy a legszentebb áldozatot, tehát a szentmiseáldozatot annak benső tartalma és lényege szerint ismerjük meg. Hogy ezt megtehessek, tisztába kell hozni magunkkal azt az igazságot, hogy a kereształdozat és a szentmiseáldozat közt igen szoros, igen bensőséges, megbonthatatlan kapcsolat van.

Miről van szó? Arról, hogy Krisztus Urunk kereształdozata és a szentmiseáldozat közt, tehát a Kálvárián

valamikor régen lefolyt véres áldozat és az oltárainkon a világon szerte-széjjel minden templomban bemutatott szentmiseáldozat, azaz vérontás nélküli áldozat közt eszmei és lényegi kapcsolat van. Ezt így formulázhatnám, a tételt így jelenthetném ki: *a szentmiseáldozat Krisztus Urunk keresztáldozatából gondolatban és lényegben, felfogásban és tényleges valóságban el nem választható*. Ezen az állítmányon van a hangsúly: «el nem választható». Az összes szentmiseáldozatoknak szavakban kifejezhetetlen értéke, fönsége, nagysága, szépsége mind ezen alapul, mind ezen épül föl; ez a kulcsa, ez a nyitja minden áldozatnak. Ha Krisztus Urunk nem vérzik, ha Krisztus Urunk nem szenved, ha Krisztus Urunk nem hal meg a kereszten, akkor nincs, nem lehet, elképzelhetetlen az utánajövő kornak, századoknak, évezredeknek a szentmiseáldozata. A katolikus Anyaszentegyház nagy és hivatott tanítója, aki a mi hitünk tanait újból rendezte, a tanítások épületét újjáalakította, restaurálta, nem úgy, hogy a régít ledöntötte volna, nem is úgy, hogy a régiből valamit kiszítt, kiemelt volna, hanem úgy, hogy a fogalmakat, az ismereteket, a valóságot szóval, kifejezéssel teljesebben eszünkhöz, szívünkhöz közelebb hozta, ezt a tételt így fejezte ki: *négy és kizárólagos az újszövetség örök áldozata*)).

Jól megérteni: egy és kizárólagos az újszövetség örök áldozatában: a keresztáldozat! Ez az egyetlen, ez a kizárólagos I

A szentmiseáldozat teljesen azonos a keresztáldozattal.
— Miért? Mert a kettőnek, tehát Krisztus véres keresztáldozatának és a szentmiseáldozatnak egy és *ugyanaz az áldozati tárgya*, egy és *ugyanaz az áldozatot bemutató törvényes személyisége: Krisztus*, az ember, a szenvedés-képes ember, az emberi természetben megszenvedett, magát feláldozott istenember, emberi természete szerint vérző, szenvedő Krisztus. A tridenti szent zsinat döntéseiben ez így nyer kifejezést: egy és ugyanaz az áldozat, annak a tárgya, ugyanaz annak a bemutató személye, — most a papság, — amely magát feláldozta volt, csak az áldozat módja más.

Hogy ezt a súlyos és nagy kijelentést megérthessük, hogy az újszövetségben nem lehet, nem szabad, képtelenség, abszurdum egyéb áldozatok után szaladgálni, egyéb áldozatok után szimatolni, egyéb áldozatokat kitalálni próbálni, ennek a tételnek a megvilágítása céljából szükséges még egyszer valamennyiünknek az eszébe, értelmébe, emlékezetébe beleverni, belekalapálni, pörölyverésekkel beleütni, beleszorítani, hogy nincs más áldozat az újszövetségben, csak Krisztus keresztdozata, amely egyetlen, páratlan és nagyszerű imádása az örök Istennek, amely egyetlen és páratlan megváltási tény a Krisztus részéről az ő embertestvéreiért, amely egyetlen és páratlan, felülmúlhatatlan és meghaladhatatlan, abszolút tökéletes és teljes áldozat.

Még mindig nem értjük?

Nézzetek meg minden egyes oltárt, amelyen szentmisét bemutatnak. Felmagasodik rajta a keresztnek a jele, a feszületnek a jele. Miért? Figyelmeztetőül, oktatóul, emlékeztetőül, magyarázóul, hogy nincs más áldozat az újszövetségben, mint a Krisztus áldozata. Ami utána következik: a szentmiseáldozat, a sok, a tömérdek, ezzel az eggyel (így mondanám): kapcsolatban, — ha szabad ezt a kifejezést használnom —, mint annak az uszálya, az csak a gyümölcse ennek, mert ha nem ment volna sorrendben előzetesen a keresztdozat, nem következhetnék utána sorrendileg a temérdek, sok, idők végéig bemutatott szentmiseáldozat. *A szentmiseáldozat gyümölcse a keresztdozatnak*, amely keresztdozat a bemutató kiontott véreből sarjad és serked, mint az a sok, utóbb következő áldozat, amelyikhez mi hozzákötjük a lelkünket, a szívünket, az eszünket és azt hisszük, hogy Krisztussal én is, te is, valamennyien áldozatot mutatunk be Istennek. De ha a keresztdozat nem töri meg az utat Istenhez, ha a keresztdozat nem szakítja szét az egek kárpitját, az embernek nincs érdemleges áldozata egy se, aminthogy az ószövetségi áldozatoknak is csak annyiban volt imádó, hódolati jellegük, a bűnért, bocsánatért bemutatott áldozatoknak engesztelő jellegük, ha elkövetkezett időrendben utóbb, ami

elkövetkezendő volt, az az egyetlen áldozat, amelynek ezek csak úttörői, típusai, rámutatói voltak. És a szentmiseáldozat — mondja a tridenti szent zsinat — azonos ezzel.

Miért? — Mert a szentmiseáldozat tárgya ugyanaz az ember, Krisztus Jézus, aki a kereszten magát felajánlotta.

Ezt nekem tehát bizonyítanom kell. Nincs jogom hozzá, hogy innen a szószékről nagyhangú kijelentéseket tegyek, amelyeket nektek tényként el kell fogadnotok; de a bizonyítás nagyon egyszerű.

Én beszélek itt a szentmiseáldozatról. Beszélek tehát a szentmiseáldozat első bemutatásáról, az utolsó vacsoráról, arról a szentségszerzési aktusról, amelyet Krisztus Urunk végrehajtott és amelyiket Ő bevezetett a világba, a létbe, a mi életünkbe is ezzel a kijelentéssel, ezzel a parancsszóval, ezzel a hatalmat adó utasítással: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!» (Lk. 22. 19.) fgv Ezen az utolsó vacsorán Jézus odaadta a testét és a véré, amely testről azt mondja: ezt pedig meg fogják törni, és amely vérről azt mondja: ki fogják ontani érettetek. — *És ez a megtört test és ez a kiontott vér kizárólag az egyetlen áldozat az újszövetségben.*

Nekünk szükségképen keresnünk kell, hol törték meg ezt a testet, hol ontották ki ezt a vért?

Elő azzal a memóriával, az emlékezetünkkel, a tudományunkkal, amelyet mi Krisztusról szereztünk! Mit tudunk?

Azt tudjuk, hogy egyszer, mindössze egyetlen egyszer, az utolsó vacsorát követő napon törték meg ezt a testet és ontották ki ezt a vért!

Hol? Mikor?

A Kálvárián Krisztus Urunk keresztáldozatában!

Van tehát gondolkodástani és történelmi kapcsolat az utolsó vacsorán történt rendelkezés, utalás, rámutatás, kijelentés, igazmondás, Krisztus igazmondása és a Kálváriának vérontástól párolgó, az Úr testét megtörő és szent véré elpárologtató történelmi tény között?

Nem kell tovább magyaráznom, hogy van!

Krisztus megmondja magáról, hogy neki van emberi teste a kenyér és bor színe alatt is. Ezt a testet, amelyet Ő most itt visel, azonosítja azzal a testtel, amellyel Ő a tanítványoknak újszövetségi áldozat címén hatalmat adott, a következő napon — miként Ő maga mondotta — megtörik és ezt a vért kiontják.

Azt hiszem logikailag a bizonyítás teljesen világos, áttörhetetlen, megközelíthetetlen. A két áldozat azonosítását a tridenti szent zsinat is hangoztatja és előtte Krisztus Urunk halála óta az összkatolicizmus, helyesebben az össskereszténység mindig és mindenkor hirdette, vallotta, érezte, hogy a két áldozat teljesen azonos, mondanám, hogy egy.

Mi következik most ebből? — Ebből az következik, hogy az oltárainkon a felajánlaskor felmutatott, az Úrnak felajánlott kenyér és a bor a tárgyai a szentmise-áldozatnak. A fölajánlásban másodlagosnak szánt áldozati adományok a kenyér és a bor, azért, hogy ezekben elsődlegesen adva legyen Krisztus teste és vére, ahogyan Ő azt akarja, ahogyan Ő azt rendelte, ahogyan annak a törvényszerűséget Ő megállapította.

Nekünk tehát keresnünk kell az áldozatot bemutató személyt is. Nyilvánvaló, hogy az áldozatbemutatóhoz áldozatbemutatóra is szükség van. — *Ki a keresztáldozat bemutatója?* — Azt hiszem, hogy sem Pilátus uraimék, sem Annások, sem Kaifások, sem hóhérok, sem lándzsások, sem az ácsok, sem a szegelő, kalapáló emberek, hanem az, aki, miként a bárány, úgy ment a vesztőhelyre, aki önmagát adta oda, minek előtte előző estén hangoztatta volt, hogy elégséges volna egy akarati tény, elégséges volna egy szempillantása a mennyei Atyának és 12 légió angyal szállna le védelmére; az isteni hatalomnak egy szikrája, egy parányi szilánkjá elég volna, hogy ezt az egész tobzódó, gyilkoló, verekedő és gyűlölkööző társaságot térdrekenyszerítse és megsemmisítse bennük a nagy lendületet. Krisztus maga mutatja be áldozatul magát, szabad akaratából, önként, félreállítva minden egyén látszólagos emberi hatalmat. Ő feláldozta magát azzal a csodálatos alázatossággal, azzal a hűséggel

és szeretettel, amellyel az isteni örök akaratként engedelmeskedett.

Nos, meg kell keresnünk a szentmiseáldozatban is ugyanezt az áldozatbemutatót! Ha megvan, jöjjön az áldozat; ha nincs meg, kárba veszett minden erőnk. — Keressük hát meg!

Krisztus a szentmiseáldozatban szereplő kenyérről azt mondta: ez az én testem és ez az én vérem, ezt én értetek, nektek ételül, italul adom a bűnök bocsánatára ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. — Az áldozati cselekmény benső lényege az, hogy nekem hatalmam, nekem akaratom van és én cselekszem. És amikor az a temérdek pap, az apostoloktól kezdve mindezekig a világtörténelem útján ugyanezeket cselekszi, mint amiket Krisztus tett az utolsó vacsorán, amikor áldozatbemutatónak odült az utolsó vacsora asztalához, az a sok ember hajtogathatná e szavakat: «Ez az én testem, ez az én vérem», permutálhatná, kombinálhatná, variálhatná, harsoghatná, susoghatná őket, szellemeskedve fölöttük, poézissal írhatna rólok; ha nem nyilatkozik meg bennük a Krisztus akarata és hatalma, az áldozatot bemutató Krisztusnak cselekvése, hát a mi hókusz-pókuszaink során nagyra nőhetnénk, magasra tornázzhatnánk föl magunkat, de nincs szentmiseáldozat. Nincs szentmiseáldozat annak a Krisztusnak a ténykedése nélkül, akinek mi mind csak a szolgálói vagyunk, akinek mi csak — ahogy a tridenti zsinat kifejezi — csak közvetítői vagyunk, kisugárzói, kilövellői vagyunk.

Szentmisét csinálni, Testvéreim, Krisztus nélkül, az ő akarata nélkül, az ő hatalma nélkül, az ő ténykedése nélkül nem lehet. Következésképpen a szentmiseáldozatban ugyanaz a Krisztus működik, cselekszik, tevékenykedik, aki a keresztt oltárán magát vére ontásával Istennek áldozatul felajánlotta.

És ebben az utolsó kijelentésben, tényleg van megadva a cáfolat azokra az okvetetlenkedésekre, amelyekkel, Szent Pálnak a zsidókhoz írt levelére való hivatkozással szeretnék a mi szentmiseáldozatunkra, az eucharisztikus áldozatra ráütni a bélyeget, hogy az

voltaképen retroaktív valami, egy visszanyúló cselekménysorozat (mert hiszen Szent Pál az efezusbeliekhez írt levelében annyira kihangsúlyozta azt, hogy egy és kizárólagos áldozat a keresztdozat), mondom: meg akarják bélyegezni a szentmisét azzal, hogy már az ószövetségben voltak azok az előképes áldozatok, amelyeket Szent Pál annyira kitörölt, kisémmizett a zsidóknak lelkében, és ilyen lenne szerintük a szentmiseáldozat is, amely megint homályt, árnyékot borítana a Krisztus egyetlen és örök áldozatára.

Nem, nem! Nem, nem! Ha az a szentmiseáldozat azonos a keresztdozattal és ha a keresztdozatnak a tárgya ugyanaz, mint a szentmiseáldozaté, és a bemutatója ennek az áldozatnak ugyanaz, mint a keresztdozat bemutatója, akkor a szentmiseáldozat nem hogy árnyékot borít a Krisztus örök és egyetlen és kizárólagos áldozatára, a keresztdozatra, hanem rámutat, ráutal egy istentiszteleti tényként és szertartástanilag, ábrázolólag is és effektíve is tényleg, valóban, kifej ezöleg arra a keresztdozatra, amely olyan messze van tőlünk, de amelynek hatásait érezzük magunkon, létünkön, lényünkön; annak a visszaidézése, annak a rögzítése, annak a meghirdetett örök formának az állandósítása az a szentmiseáldozat, amelyhez mi éppen azért jövünk és járulunk akkora tisztelettel és akkora bizalommal, akkora hálával és akkora szeretettel, mert a szentmiseáldozatban kiemelkedik a feszület, az a keresztd, amelyen a világnak a megváltása történt.

Íme, elmondtam, amit el akartam mondani. Szeretném hinni, hogy jól megértettétek. Adja Isten, hogy úgy legyen. Amen.

VIII.

Krisztus önátadó szándéka a szentmisében.

Megbeszéléseink során eljutottunk addig, hogy a keresztdozat és a szentmiseáldozat azonosak, mégpedig az áldozati tárgy, Jézus Krisztus, és az áldozati bemutató, ugyancsak Jézus Krisztus révén. Ezt leszögeztük, ezt mint igazságot magunkba kell vésnünk.

Egy következő lépés ezen azonosság ellenére is az a megállapítás, hogy a szentmiseáldozat fajilag különböző és viszonylagosan független a keresztáldozattól. De mint ilyen sem értéktelen és nem is fölösleges valami. A triénti szent zsinatra való hivatkozásból emlékezünk, hogy a két áldozatban azonos az áldozati tárgy és azonos az áldozati személy; azonban az áldozás módjára nézve mégis fönnáll a kettő között egy különbség. Ebben a különböző áldozási módban megkülönböztetünk elsődleges és másodlagos fogalmakat. A rend kedvéért természetesen, hogy mi az elsődlegeseket tárgyaljuk előbb.

Jézus Krisztus, aki a keresztfán magát vérét ontva fölálldozta Istennek, a szentmisében ugyanezt cselekszi, anélkül azonban, hogy vérét ontaná.

Minden szón hangsúly van, minden egyes kijelentést meg kell figyelni, mert különben zavar támad bennünk!

A szentmiseáldozat épúgy nincsen vér híján, mint ahogyan véres áldozat a keresztáldozat is.

Mit jelent ez, hogy nincs vérnélküli áldozat?

Azt jelenti, hogy a szentmisében ugyanaz az áldozat tárgya, vagyis aki magát fölálldozza, az Emberkrisztus, az egész ember, tehát a teste és vére is. Következik ebből, hogy a szentmiseáldozat nem vérnélküli áldozat, mint azt tökéletlenül és ügyetlenül sokan mondják, megírják imakönyvekben és elhangzik még sebtiben-sicctében szószéken is. Vigyázni jól! A szentmise nem vérnélküli áldozat, hanem *vérontás nélküli* áldozat, tudniillik ugyanaz a Krisztus, aki magát a szentmisében fölálldozza, nem azonos módon áldozta fel magát a kereszten. A kereszten kiontotta vérét, a szentmisében a szentségnek titokzatos módján műveli ugyanazt, vagyis nem ismétlődik meg a szentmisében a zsidók, a papi fejedelmek és príbékek istentelen gonosztette. A szentmisében Krisztus nem hal meg újra. A kereszten fizikailag meghalt, kiszenvedett, a szentmisében viszont titokzatos módon ismétli meg az ő felálldozását. Nem fizikai halál ez, nem elpusztulás ez, hanem szentségi titokzatos fölálldozás, amellyel magát Istennek odaadja.

De a lényegesebb különbség az áldozatok azonos-sága ellenére is nem ebben van, hanem abban, hogy Krisztus a szentmisében egy egészen különleges áldozati szándéknak a hangját üti meg.

Egy egészen különleges áldozati szándék valósul meg, lép ki, vetítődik ki a szentmiseáldozatból. Értsük meg jól, amit mondok. — Nem tartalmilag más ez az áldozati szándék, mert hiszen az egyikben is, a másikban is ugyanaz a Krisztus áldozza fel önmagát. De a kereształdozatban Krisztus közvetlen ajánlotta föl és adta oda magát áldozatul az ő mennyei Atyjának — minden szón hangsúly van — a világ váltságáért közvetlen megváltásul az egész emberiségért, a szentmise-áldozatban pedig odaadja magát az Egyháznak.

Vajjon miért? Miben csúcsosodik ki ez az önátadó szándék? Vajjon miért?

Azért, hogy az Egyház ne üres kézzel jelenjék meg Isten színe előtt, midőn a hívek — az áldozatról már előzetesen kialakult ismeretünk szerint — az áldozati önátadás kötelezettségével akarnak Isten elé járulni. Nos hát, hogy az Egyház, amikor odavezeti az ő gyermekeit, ne üres kézzel álljon oda és merő följánló szándékkal, hanem az önátadó készség mellé legyen még valamije, sőt nem valamije, hanem sokja és nagyja és gazdagja és értékeese és mindennél értékeesebbje. Hogy az emberiség, az Egyház, az önmagukat átadni óhajtó emberek közössége az ő vezérüknek, az ő fejüknek tökéletes önátadásával egészítsék ki a maguk tökéletlen önátadását; vagyis ahol én törpe vagyok minden nagy szándékom mellett is és ahol én senki vagyok és süket vagyok, és hangtalan vagyok és néma vagyok és rongyos vagyok és koldus vagyok, akarok, de nem tudok . . . tehát amikor az ember néma, hangtalan, amikor tökéletlen, ügyefogyott, akkor ez az ember, aki az Egyháznak a közösségébe, egységébe tartozik, ennek a Krisztusnak az önátadó tökéletes szándékával egészítse meg, fokozza föl, merítse ki a maga semmitmondóságát és ennek a mi vezérünknek a tökéletes önátadásában egyetlen nagy áldozati lánggá nőj je ki magát mindaz a

szándék, és mindaz a készség, ami, bennünk az önátadásból megvan, amit mi szeretnénk, de nem tudunk, amire mi egymagunkban képtelenek vagyunk.

Krisztus Urunk, amint ezt Izaiás prófétának idevonatkozó szavaiból olvassuk (a szavak így hangzanak: «A sajtót egyedül tapostam és a nemzetekből — értsd: emberekből — senki sem volt velem» (íz. 63, 2), Krisztus Urunk a maga nagy áldozatát a szentáldozatot, solo, egymaga végezte; senki nem volt mellette. Akik mellette álltak, körülötte álltak, akár báméskodtak, akár valami rokonszenvvel viseltettek iránta, akár ellenségei voltak, mindezek Tőle elvonatkozott és Tőle hihetetlen messzeségben hátramaradt igénytelen emberek voltak. Krisztus Urunk egymaga hajtotta végre e nagyszerű, e főséges áldozatot. A szentmisében az Egyház papjainak a kezébe adja magát, hogy az ő közvetítésükkel — az Egyház Krisztussal megfejelve — az emberek, lelkek, hívek, az Egyházhoz muszájból csatlakozottak az Istennek tökéletes, hibánélküli, hiánytalan áldozatot tudjanak bemutatni.

A kereszten Krisztusnak az egész szent emberisége, csodálatos, általunk elképzelhetetlen lelke mint egyetlen láng lobogott föl az Isten trónja elé; a szentmiseáldozatban a mellé az egyetlen láng mellé sorakozik föl a többi, ebbe az egy lángtengerbe beleveti magát a többi, és a szentmiseáldozatban Krisztus egyedül, de mégis közvetítőkkal szólal meg az önátadás hódolatával Isten előtt. Egyedül, mert az ő hangja dominál, mert a vezérszólam az övé, de a többi mind csatlakozik hozzá.

Ezt a csodálatos és nagyszerű, érthetetlenül főséges gyöngédséget és egyben épolyan főséges istentiszteleti áldozati tényt az Atya iránt Krisztus Urunk az utolsó vacsorán, annak alkalmával fejezte ki, juttatta érvényre a mi számunkra érthető és fölfogható módon, amikor azt mondotta: Ez az én testem, amely érettetek adatik áldozatul, ez az én vérem, amely érettetek ki-ontatik (v. ö. 1. Kor. 11, 24. és Mt. 26, 28), hozzátett egy rendkívül fontos, ki nem radírozható és soha el

nem felejthető mondatot: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre». (1. Kor. 11, 24.)

Mi történt ebben a mondatban, amelynek előzményei szent testére való utalás, szent vérére való utalás, áldozatként? Mi történik ezzel a mondattal: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre?»

Megtörténik, végbemegy, a kezdetét veszi az, hogy Krisztus Urunk nemcsak az eucharisztikus szentség megalapításakor lehelte bele az ő lelkét, az áldozatnak a lelkét, az utolsó vacsorán, az Ő utolsó vacsoráján és a mi első vacsoránkon az első szentmisének a tényébe, hanem attól kezdve, az «ezt cselekedjétek az én emlékezetemre» szavakkal bevezetett, megindított nagy áramlásban minden egyes szentmisébe belekeveri ezt az ő áldozati szándékát, amely bennünket ragad és visz Isten felé. Belekeveri mindazt, ami által minden egyes szentmise Krisztus és a lelkek együttes nagy önátadó feláldozásának a tényévé, valóságává válik.

Testvéreim! Így kell a szentmisére nézni; nem úgy, hogy abba engem beleneveltek; nem úgy, hogy ezt egy katechisztikus formában belémszajkóztatták; nem úgy, hogy ez tradíció városban, faluban, községben; nem úgy, hogy ez nekem szokásommá vált, és ha én nem hallgatok szentmisét, akkor üresek a hétköznapijaim; nem úgy, hogy az ünnepemből hiányzik a hangulat, ha nem hallgatok szentmisét; nem úgy, nem úgy! Hanem úgy, hogy a szentmise tesz engemet Krisztusnak keresztáldozati szándéka révén abba az önátadó hódolatba, amellyel én, függvény, Istennek, az én Uramnak tartozom; úgy, hogy a szentmise tesz engem megnyilatkozóképessé, tesz engem olyanná, aki az Istennek oda tudom adni magamat akkor, amikor gondolom, hogy odaadom magamat. Az én önátadó szándékomat, amely többlet, amely szükségérzet, amely hangulat, amely törvény él bennem az én lelkem mélyén. Mindez összefüggőleg, megnyilatkozásképen. Ezt, ezt kovácsolja össze egy valósággá – mondanám, hogy valamiféle hasonlattal tudjam ezt magyarázni.

A krisztusi szándék, az a különös áldozati szándék,

amely a szentmise nyomán kicsattan az Üdvözítőnek a lelkéből, az a bizonyos cement, az a habarcs, az az összetartó erő, azok a sarokvasak, keretek, amelyek nélkül az embernek az Istent imádó és hódoló, önátadó szándéka egyébként szertehullana. Hogy egy hasonlattal éljek: egy hadsereg, amelyben vannak egyének, amelyben vannak csapattek, kommandó nélkül, terv nélkül, stratégiai szándék nélkül, haditerv nélkül és azt a haditervet megvalósítani akaró és képes lelkes eszmei szándék nélkül, — semmit sem ér. Jelent egy sakk-táblát, amelyen feketére és fehérre mázolt különféle kis bábuk egy-egy sort foglaló keretbe vannak föl-állítva. Jelent egy sokaságot, vagy keveset, jelent bizonyos ötleteket erő nélkül, kifejezés nélkül, valóságot vér és erő nélkül.

Mi tehát tudjuk a szentmiséről, hogy azonos Krisztus Urunknak a keresztdozatával, mert azonos benne az áldozati tárgy: Krisztus embertestével és vérével; azonos benne az áldozatbemutató: Krisztus Jézus, az Istenember testével és vérével. Mégis ebben a szentmisében nekem embernek, azon a szentmisén jelenlevőnek, abban résztkézőnek és résztvevőnek és abban résztadónak, sajátmagam önátadását beleömlésztőnek, hát nekem tudnom kell, hogy mozog egy nagyszerű, egy fölséges, egy utolérhetetlen külön áldozati szándék.

Krisztus lehetővé teszi nekem a szentmiseáldozatban, hogy az én Istennek hódoló, Istent imádó, Istentől kérő és könyörgő, önátadó szándékom kitelítődjék; hegy az ne maradjon egy szilánk, ne maradjon egy morzsa, ne maradjon egy parány, mégha az Anyaszentegyház keretein belül nyilvános is, ez az én önátadó szándékom. Az Egyház is semmi Krisztus nélkül! Az Egyház nagy, Istent imádó akarata is semmi volna a nélkül az önátadó Krisztus nélkül, aki jön és ráönt egy csöpp vért az ő szentséges véréből az én önátadó, Istennek hódoló szándékomra és ezáltal lesz abból egy hatalmas, felhők kárpitjain áthatoló hang, amelyre az Úristen azt mondja: Kedvem telik benne, örömöm telik bennetek, az áldozatot elfogadom!

A lecke nem könnyű: gondolkozó fejbe kell fogadni, gondolkozó emlékezetbe kell zárni! Azt hiszem, hogy akik az igét hallgatták, így fogadják, így zárják értelmességükbe és így értékelik tovább, ezentúl sokkalta jobban a szentmisét, mint értékelték eddig, mert érzik a Krisztus nagyszerű áldozatával a maguk cseppségét, a maguk igénytelenségét, a maguk semmisségét Istennek tetszové felolvasztó lehelletet. Amen.

IX.

A szentmise megváltó áldozat.

A múlt alkalommal egy, a keresztdozat és a szentmiseáldozat közötti különbségről, egy viszonylagos függetlenségről volt szó. Megállapítottuk, hogy ez a különbség, ez a viszonylagos függetlenség lehet (és van is) elsődleges és lehet (és van is) másodlagos. Az elsődleges különbségeket öt csoportba osztottuk. Az egyik megalapozó különbség az volt, hogy a keresztdozat véráldozat, a szentmiseáldozat, bár vele azonos, mégis vérontás nélküli áldozat. További elsődleges különbség gyanánt állapítottuk meg azt, hogy a szentmiseáldozatban Krisztusnak egy különleges áldozati szándéka is érvényesül, éspedig — azt hiszem, kellőképpen megfigyelték! —, hogy mikor az Anyaszentegyház, tehát a hívek összessége az önátadás kötelezettségéből, tehát az imádás kötelezettségéből Istenhez járul, ne üres kézzel menjen. Ezért Krisztus a maga tökéletes Önátadó készségébe, a maga tökéletes önátadó szándékába öleli bele az emberiséget, annak minden-egyest hívó tagját és így a fej, Krisztus, és így a tagok, az emberek egy közös föllángolásban adják magukat áldozatul Istennek.

Ennyit eddig! — Ma meg kell néznünk, hogy ez a különbség — faji különbség — a szentmise és keresztdozat között, a szentmiseáldozatnak ez a viszonylagos függetlensége a keresztdozattól (jöllehet vele teljesen azonos — aláhúztam!) vajjon további eltéréseket

mutat-e a kettő között. És itt akarom az én hallgatóim figyelmét és értelmét, nemcsak a hallószerveit, ráirányítani arra, hogy igenis van egy másodlagos különbség is a keresztáldozat és a szentmiseáldozat között. Ez pedig az, hogy *a szentmiseáldozat* a megváltás áldozata, tehát *megváltó áldozat*; áldozat, amelyik eredményezi, amelyik végrehajtja, amelyik a mi számunkra biztosítja a megváltást, tehát a *megváltás effektív áldozata*, *a szentmiseáldozat* a Krisztus véres áldozata révén eszközölt megváltás gyümölcseinek, aláhúzom: *a megváltás gyümölcseinek reánk való alkalmazása*. Tehát az egyik áldozatban végbemegy a megváltás mint ilyen, a másik a megváltást mint befejezett tény a mi javunkra, a mi részünkre gyümölcsozteti. Fontos ezt tudni, hogy tisztán álljon előttünk minden különbség dacára is a szentmiseáldozatnak a keresztáldozattal való azonossága.

Egy további másodlagos különbség, amely fennforog Krisztus keresztáldozata és a szentmiseáldozat közt az, hogy a *keresztáldozat* az egész világon *csak egyszer történt meg*. Krisztus Urunk minden embert akart üdvözíteni, minden emberért, minden halhatatlan lélekért Isten trónja elé dobta, vetette, ajánlotta az ő egyedül való, egyetlen, nem ismétlődő áldozatát. Nincs rá szükség, hogy másodszor is megtörténjék a keresztáldozat. *A szentmiseáldozat* ellentétben ezzel, vagy párhuzamosan mellette, *a megváltás gyümölcseit alkalmazó áldozat* az Anyaszentegyház részére, mindazok részére, akik az Anyaszentegyház misztikus testéhez tartoznak, akár formailag, mint keresztény katolikus, mint tagadásba, eltévelyedésbe, szakadásba nem esett, tényleges, formailag az Egyház testének tagjai, akár az Anyaszentegyház testéhez anyagilag nem tartozó egyedek, egyéb halhatatlan lelkek, mondjuk így: egyéb keresztények, akikre az Egyháznak hatalma, Krisztus Urunk rendelése és a keresztség szentsége révén, amelyben ők részesültek, még akkor is kiterjed, ha ők ez alól a lelki hatalom alól magukat formailag ki is vonják. Gondolj mindazokra a keresztény felekezetekre, melyek az

Anyaszentegyház testéről az idők jártával, külön utakon való sétálgatás címén leváltak, melyek magukat — mint ők mondják — az Anyaszentegyházról lelkileg függetlenítték. — Hát függetlenítték magukat formailag, de nem függetlenítték magukat anyagi értelemben, vagyis ők is az Anyaszentegyházhoz tartoznak, nem mondom ugyan, hogy olyanok ők, akik az Anyaszentegyháznak különösebb örömet okoznak, de a lényeg nem ez, hanem az, hogy hozzátartoznak Krisztus titokzatos testéhez, ha csak anyagilag is.

A harmadik különbség a kereszttáldozat és a szentmiseáldozat közt az, hogy *a szentmiseáldozat*, mondhatnám így: *par excellence*, lényegileg gyakorlás által, vagyis nemcsak a hódolatban, amelyet Istennek bemutatok az imádásban, hanem étel és ital minősége révén *Isten közelségét eszközlő és művelő áldozat*. Hiszen még a mi nyelvünkön szólva is, amit megeszünk, megiszunk, abból él az ember. Azt szokták mondani: «ha nem eszem, nem iszom, elhagy a lelkem»; hát el, mert fizikailag elpusztulok. Ez a létezés és ez a hit, tehát az evés-ivás formája mutatja, ráutal arra, szemlélteti, magyarázza, megérteti, hogy az *az eucharisztikus, tehát szentségi áldozat*, amelyben én, eszem az Úr testét és iszom véréét, *a benne való részesedés révén létrehozza bennem azt az istenközelséget*, amelyik után az emberi lélek vágyik. Nos hát ismétlem, hogy a szentségáldozat, *a szentmise kifejezetten és lényegileg gyakorlási áldozat*.

Mármost, ha ezeket a különbségeket figyelembe vesszük, világossá válik előttünk, hogy *a szentmise-áldozatnak* az előbb említett különbözőségénél és viszonylagos függetlenségénél fogva *cselekményileg, szertartásilag is bizonyos, a kereszttáldozattól elütő külső liturgikus ténykedés jele meg*. Keresztrefeszítés és áldozat! A kettő azonos, mégis vannak köztük különbségek, külső, szemellátható, szertartásbeli, cselekményben különbségek.

Egészen természetes, Testvéreim, hogy amikor kihangsúlyozom mint végső szempontot ezt a különbséget, az ember azt kérdezi, vajjon ezzel megint távolodik-e egymástól a kereszttáldozat és a szentmise? Megint

egy nagyobb átívelésre van-e szükségünk, hogy. össze-, hogy közelhozzuk őket egymáshoz? — Nem! — *A tridenti szent zsinat*, amely minden idők és korok keresztényeinek a helyes és egészséges hittani ismeretek megszerezhetősége céljából aprólékosan és részletesen kidolgozott mindent, és megvilágított mindent, amit nekünk a hitbéli tudomány és hitbéli ismeretek szempontjából tisztába kell hoznunk magunkkal, a tridenti szent zsinat azt mondja, — jól vigyázzunk! — «Az utolsó vacsorán a mi Üdvözítőnk hagyott egy áldozatot, amely az egyszer végbemendő keresztáldozatot előttünk megjeleníti, amely ezt a megjelenített keresztáldozatot az idők végéig emlékezetünkben tartja és amely annak áldásos erejét a mi különféle vétkeinkre alkalmazza.»

Ez rávilágít arra, hogy bár a keresztfa, a rajta-függő Krisztus, a pusztulás, összeomlás, rablás, halál és az oltáron végbemenő szentmiseáldozat külsőleg különböző, a kettő mégis azonos, *Krisztus véres keresztáldozata és a szentmiseáldozat szoros vonatkozásban áll egymással.*

A tridenti szent zsinat azt mondja: a keresztáldozat a szentmisében megjelenül. Nem úgy — próbáljuk ezt most a kizárás útján és módján bizonyítani — nem úgy, mint teszem azt, egy valamilyen ország fővárosában lejátszódó királyi koronázás szertartásának minden egyes jelenetét pontosan egymásután valahol a vidéken drámai utánzásban előadják. Nem úgy, mint talán sokan közülünk, akik a múlt évben kinnjártak Budaörsön, megsemmélytették, vagy végignézték azokat a bizonyos passiójátékokat, vagy azok, kik szerencsésebb anyagi helyzetükben kimehettek Oberammergauba, ahol szintén passiójáték adatik időnkint elő. — A legkevésbé sem így jelenik meg Krisztus keresztáldozata a szentmisében; nem képes és jelenetes ábrázolásban. — Hát akkor minek a révén? — Annak a révén, hogy titokzatos módon ugyanaz a Krisztus, ugyanaz a dicsőséges és mennybenlakó Krisztus, az, aki a szentmisében az átlényegülés, a kenyérnek és bornak az ő testévé és vérévé való átváltozása által és útján helyet foglal, megjelenik itt köztünk; annak az áldozati szándéknak

révén, amelyet mindenegybes szentmisébe esetről-esetre beleheli, annak az áldozati szándéknak följújtása révén, amellyel önmagát a mennyei Atyának odaadta. Ennek az önátadásnak révén a szentmisében itt van közöttünk ugyanazzal a szándékkal, amellyel eleget akart tenni e világ bűneiért. Következésképpen a szentmise itt, a szentmise egyebütt, egy szentmise ezen a helyen, egy másik szentmise azon a helyen, valamennyi szentmise az egész földkerekségen, mind egy-egy jelenítése a Krisztus egyetlen keresztáldozatának.

Én nem bírom elég erővel hangsúlyozni mindazt, amit mondok. Szeretném, hogy minden szó belevésődjék az én hallgatóimnak az emlékezetébe, és hogy az ő értelmes eszükkel magukat alaposan belerágva, bekapcsolva ezekbe a dogmatikus igazságokba, úgy éljék át és úgy érezzék át a szentmisének, Krisztus keresztáldozatának a jelenítését, mint amennyire, mint ahogyan az Üdvözítő azt maga cselekményileg végrehajtani, örökre fixírozni akarta.

De boncolom tovább a tridenti szent zsinat nyilatkozatát: «... és ezt az áldozatot, helyesebben ennek az áldozatnak az emlékét az az áldozat, amelyet Krisztus az utolsó vacsorával vezetett be, a szentmise a világ végezetéig fönn tartja». Tehát Krisztus nemcsak belerögzítette az emberiség, a hívő lelkek készségének megnyilatkozásába a keresztáldozatnak főségeen nagyszerű és egyetlen értékét, de azt a szentmisében, amelybe az utolsó vacsora által és révén vezette be, mint emlíkezett állandósítani akarta. Világos, hogy ezek a szavak: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre», vagy talán, de csak talán a mi értelmünk számára, a mi bizalmatlan-kodó, kételkedő, bizonytalankodó értelmünk számára, Szent Pál apostolnak erre vonatkozó szavai: Valahányszor eszitek ezt a kenyeret és isszátok ezt a kelyhet, az Úr halálát hirdétek mindenkor. (I. Kor. 11, 26.)

Mit mond? Mit hirdet? Az Úr halálát? — Hol halt meg Krisztus? Hegy an halt meg Krisztus? Melyik az Úr halálának az a szembeszökő, az a mindenkit megfogó, mindenkit hatalmába ejtő kényszerűsége, és tényle-

ges volta, amelyik az ő kereszthalála alkalmával beteljesedett?

Nos hát ez: az Úr halála hirdettetik mindannyiszor, valahányszor eszitek ezt a kenyeret és isszátok ezt a kelyhet és: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre».

Egy emlékezés tehát, amely azonban (és ezen az «azonban» szócskán igen nagy a hangsúly, egy dogmatikai, egy hittani hangsúly, amely engem, titeket egyéb felekezeti testvéreinktől lényegesen megkülönböztet, mert azt, hogy emlékezés Krisztus halálára, ezt akceptálják, ebben — mondják ők — egyek vagyunk), igen, csak hogy ez az emlékezés nem a hívő lélek egyes jelentekekre való visszaemlékezése, amelyeket tudása révén, ismeretszerzés révén szerez magának Krisztus egykor lefolyt halálküzdemeiről, hanem emlékezés a jelenülés ténye révén, tehát, hogy Krisztus itt áll előttem, és én Reá nézek, ilyen emlékeztetés révén bennem föléledt, bennem kivilágosult, bennem teljes öntudatra, hívő öntudatra ébredt emlékeztetés az, ami a szentmisében Krisztus Urunk kereszttáldozatára vonatkozólag robog, dübörög megsemmisítő erővel elő, megkap és fogvatart bennünket.

Próbálom magyarázni egy hasonlattal. Igaz, hogy minden hasonlat sántikál, de talán közelebb hoz bennünket ehhez az úgynevezett jelenüléshez, jelenítéshez.

Magyarországon ma még, 1936-ban sokan vannak frontharcosok. Sokan vannak ennek a gyalogezrednek, annak az ágyútarackezrednek, amannak a huszárezrednek még élő, a nagy világháborút végigküzdött hősei. Ezek úgynevezett ezrednapot szoktak tartani. Ez az ezrednap abból áll, hogy eljönnek, hogy itt vannak, itt van a Fekete János, Piros Péter, Sárga Mihály és mit tudom én még ki mindenki. Itt vagyunk, együtt vagyunk azok, akik ott voltunk ennél a felvonulásnál, ebben a harcban, ebben a Rückzugban; akik ott voltunk: itt vagyunk. Mindenesetre többet fejez ki lényegesebben az emlékezés az ő közös tényeikre, tetteikre, harcaikra, szenvedéseikre, mint akármilyen szépen megírt

cikk valamelyik újságlapnak a hasábján, hogy: «Lima-nova, ezerkilencszázennyi és ennyi . . .»

Méltóztatnak engem megérteni, hogy a jelenlét mennyivel tökéletesíti, mennyivel igazabbá teszi az embert? — Te is emlékszel apádra, anyádra, testvéredre. De az a testvér, aki X esztendővel ezelőtt kalandos szenvedélyétől üzve kiment Ausztráliába és most megtollasodva, vagy megkopaszodva hazajön Magyarországra és elédáll, akkor ez az emlékezés egész más, mintha tőle egy levelet kaptál volna.

Próbáltam megmagyarázni, mit jelent a szentmisében a krisztusi jelenülés a mi számunkra. A tridenti szent zsinat ezt úgy fejezi ki, hogy *annak a végtelen értékű egyszer bemutatott véres áldozatnak minden időkre való emlékeztetőie, ez a szentmiseáldozat.*

És végül *a szentmiseáldozat közvetíti a keresztdozat gyümölcseit.*

Gyümölcseit!

Minden áldozatnak, így a keresztdozatnak hatása is elvi és közvetlen. Vagyis az üdvözülés és megváltás mindegyikünkön külön-külön annyiban teljesül, annyiban valósul meg, amennyiben mi Krisztus önáldozatába beleadjuk, bekapcsoljuk magunkat. Tehát Krisztus megváltó áldozatától bizonyos mértékben, kisebb vagy nagyobb fokban eltávolodva, Ő megvált, én majd megváltatom, Ő üdvözít, én majd üdvözítetem, gondolatokban sem lehet közömbös, hogy én a megváltás áramába mennyire illeszttem bele magamat, hogy én az én áldozatomban, Istennek felajánló készségemben milyen irammal, vagy milyen lanyhasággal, egy-egy olyan Petőfi által plasztikusan megénekel alföldi érnek a lomhaságával húzódok el valamennyire e nagyszerű, csodálatos, természetfölötti életáramot jelentő krisztusi keresztdozat felé. ^

Igen! Ebben *a keresztdozatot köztünk rögzítő, köztünk valósító és jelenítő és reáemlékeztető szentmisében van a természetfölötti életnek az árama*, egyrészt a mi ösztönös, nem kegyelmi istenkeresésünkben, másrészt az Úristen malasztos lehajlásában hozzánk abban a kész-

ségben és atyai szeretetben, amellyel Ő felemelni akar bennünket és magához szorítja ezeket a mi fertőzött szíveinket.

Testvéreim, íme a szentmiseáldozat, amelyikre mi olyan nagyon könnyen kimondanék azt, hogy valami különböző attól a krisztusi keresztdozattól. Látjuk, hogy bár liturgikus, szertartásbeli, külsőséges választófalak látszanak is a szentmiseáldozat és a keresztdozat közt, de szorosabb oksági, logikai kapcsolatok, igen szoros vonatkozások is vannak köztük.

Végezetül még egyszer idézem a tridenti szent zsinatnak ezt a szövegét, hogy jobban megbecsüljétek a szentmisét, mint minden egyéb mást, mint, ahogy azt valaki így nevezte: a világ legnagyobb csodáját: «... *Mert az utolsó vacsorán az Üdvözítő szerzett egy áldozatot, hogy megjelenítse előttünk ama egyetlen egyszer bemutatandó véres keresztdozatot, hogy annak az emlékezetét mindig fönntartsa a mi lelkiünkben és . . . és, hogy annak áldásos erejével a mi különféle eltévelyedéseink, vétkeink engeszteléseül, bocsánatául, vezekléseül mellénk állj-om.* Amen.

X.

A szentmise cselekményének lényege az átváltozás.

A mi megbeszéléseink folyamán elértünk ma egy kérdéshez. Erre a kérdésre iparkodunk röviden, nyomatékosan és lehetőleg érthetően, mindannyiunk számára felfoghatóan, kertelés nélkül való feleletet adni. A hit-tani dolgokban, lényegbevágó kérdésekben u. i. szóvirágok nélkül, cicoma nélkül, pontnyi jelentőséggel szükséges, hogy megnyilatkozzunk.

A kérdés, amelyikre ma feleletet kell adnunk, így hangzik: *miben van a szentmise áldozati cselekményének a lényege?* — minden szót aláhúzok — *a szentmise áldozati cselekményének a lényege.* Mondhatnám így: vetköztessük le a szentmiseáldozatot úgy, amint az előttünk, az oltár lépcsőjén való papi megjelenéstől egészen az utolsó evangéliumi térdhajtásig lezajlik. Fejt-

sünk le róla minden egyebet, ami nem a lényeg lényege, szóval az, amiről nekünk a mi keresztény katolikus hitünk alapján beidegződött értelmes megállapításunk szerint el kell döntenünk, s magunkkal el kell fogadtatnunk a szentmiseáldozat áldozati cselekményének a lényegét.

És rögtön előttünk a felelet: *a szentmise áldozati cselekményének a lényege az átváltoztatás*, tehát a kenyérnek és bornak a szentmise fölajánlásán, offertóriumán kívül Krisztus testévé és vérévé történő átváltoztatása. A lényeg tehát maga ez az *átváltoztatás, mint tény*. Kiegészítője a szentmise áldozati cselekményének a papáldozás, a kommúnió, vonatkozásban azzal a szintűgy elvitázhatatlan történelmi ténnyel, hogy Krisztus Urunk az utolsó vacsorán lakomás áldozatot alapított, következőképpen ez a lakomás jellege a szentmisének valami járulék, de kiegészítő járuléka a szentmise áldozati cselekményének.

Ezzel megállapítást nyert, hogy abban *a szentmisében*, amelyben én résztveszek, annak elindításától kezdve egészen a végéig, *az áldozati lényeg Krisztusnak a munkája, teljesítménye*. Ez azt jelenti, hogy *Ő* a kenyér és bor színe alatt, az *ő* már előttünk ismeretes áldozati szándékával jelenül. Amit úgy szoktunk egyébként a mi festői nyelvünkön, nyelvfestés, szófestés révén kifejezni, hogy *a valóságos Krisztus, az örök Krisztus, a mennyei Krisztus leereszkedik a mi oltárunkra, leszáll és a kenyér és bor színe alatt, valóságos jelenlétével jelenül az emberek előtt*. Mondanám így: az örök Krisztus, a megdicsőült Krisztus jeleníti magát. Leköti magát a mi oltárunkon az *ő* szándékának, az *ő* isteni önátadó szándékának a megnyilvánulásáért.

Ezt most szeretném valamennyire magunkhoz közelebb hozni. S mivel eddigi kijelentésünk megbizonyításra szorul, a mi értelmes eszünkhöz szólok most.

Először is «per viam exclusionis», a kizárás útján mondhatjuk, hogy a szentmise áldozati lényege nem lehet az, ami megelőzi, sem az, ami követi az átváltozást, illetőleg kommuniót. Miért nem lehet lényege

a szentmise áldozati cselekményének a följajánlás, az első csöngetésig végbemenő ténykedés, holott úgy tanultuk, ha szentmisét akartunk hallgatni érvényesen, hogy a kötelezettségnek eleget tegyünk, akkor a szentmise offertóriumán már jelen kell lennünk, mert ez a szentmise nének igen fő, tehát lényeges része?

Vigyázzunk jól! *Nem* azt mondom, hogy *az áldozati cselekménynek lényeges része a följajánlás, hanem a szentmise nének a lényeges része!* A följajánlás hozzátartozik a szentmise néhez. Miért? — Mert följajánlás nélkül, offertórium nélkül nincs átváltozás! — Miért nincs átváltozás? Mert a följajánlásban Isten elé teszem azt a kenyeret és azt a bort, amelyeknek színe alá Krisztus jelenül. A följajánlás tehát előfeltétel, mondanám: előkészület, bevezetés a szentmiseáldozat áldozati cselekményének tényleges bekövetkezésébe. — Ismétlem: az offertórium, a följajánlás lényeges része a szentmise nének, de *nem lényege* a szentmise áldozati cselekményének.

Nem tudom jobban megmagyarázni! Aki ezt fel nem fogja, ezt nem érti, nem különböztet, és a megkülönböztetett részeket nem abroncsolja egymáshoz egy egészé, az előtt a szentmiseáldozat csak a nevelésnek, a tradíciónak, megszokásnak, mondjuk egy bizonyos lelki, benső hangulatnak, istentiszteletre való hajlamoságnak, Istent szeretni, neki szolgálni akaró készségnek valamiféle megnyilatkozása, de nem válik a beidegzett, a meggyökeresedett, az öntudatos keresztény katolikus hívőnek lelki meggyőződésévé. — Márpedig *ez* kell! Különben, különben akármilyen szép az a szentmise, akármilyen magasztosnak mondják, akármilyen gyönyörűséggel van körítve, hát lesz valamiféle ténykedés, lesz egy jövésmenés, a papnak artisztikus cselekvése az oltár előtt, a hívők csodálkozó, báméskodó, gyönyörködő, okoskodó, botránkozó, vagy mit tudom én miféle észbeli egymásutánja, de nem lesz az áldozati lényegnek a megnyilvánulása. Miért nem? Mert az offertóriumban kenyér van és bor van, a szentmise áldozati cselekményének a lényegében pedig Krisztus teste és vére van.

Nincs áldozat áldozati tárgy nélkül. A szentmise

áldozati tárgya nem kenyér és nem bor — értsük meg jól egymást! —, hanem egy szuperált dolog. A kenyeret és a bort színezetéből, külső megjelenése szerint látom, de annak benső lényege, az átváltoztatás, a szavak erejénél fogva Krisztus testévé és vérévé való átváltozás, és amint és amikor ez bekövetkezik, akkor valósul meg az áldozati cselekmény annak lényege szerint, nem pedig járulékaik szerint.

Azt mondtam az előbb, hogy a papáldozás, a kommunió sem lényege a szentmiseáldozat áldozati cselekményének. — Hát nem az! Akármennyire furcsán hangzik is az első hallásra, hogy a papáldozás, mikor Krisztusnak a teste és a vére, amely eddig az oltáron volt, megszűnik ott lenni, tehát mondanám így: rágás, evés és ivás útján erőszakosan eltávolítatik, megszűnik ott lenni és létezni. Hát ez nem lényeges része a szentmiseáldozat áldozati cselekményének? Az áldozatnak, ahol megsemmisítés, ahol megtörés, ahol megalázás, ahol elpusztítás ténye következik be? — Nem! Nem egyenrangú, ismétlem *nem egyenrangú tényező és cselekmény a szentmisében a papáldozás*, tehát, az eledel jellegével bíró, Krisztus testének és vérének erőszakos megszüntetése, rágás, evés-ivás, táplálkozás formájában való megszüntetése nem egyenrangú *az átváltoztatással*.

Miért nem egyenrangú? Miért csak kiegészítő?

Voltaképen naivan hangzik a kérdés, csak a felelet el van kissé rejtve, mint ahogyan az ibolya meghúzódik egy-egy bozótnak az árnyékában, vagy más egyéb növénynek a lombsátora alatt.

Az utolsó vacsorán Krisztus Urunk nyilvánvalóan lakomás áldozatot rendelt. Ezt a lakomás áldozatot kenyér és bor alakjában rendelte el. Ezt a lakomás áldozatot, amely kenyér és bor formájában alapított, nyilvánvalóan a kenyér és bor elfogyasztása, eledeljellegének a megszüntetése példázza. De maga Krisztus Urunk is ezt emelte ki akkor, amikor ezt a lakomás áldozatot az ő tanítványainak egyenként, egymásután odanyújtotta, mondván: «Vegyétek és egyétek» (Mt. 26, 26), de ugyanakkor szavainak jelentésénél fogva

szövetséget is létesített, amelyben a Krisztus közelségét és közösségét akarta az ő apostolain keresztül a hívő lelkek számára megközelíthetővé tenni. Ez a megközelíthetőség pedig, az eledelnek elfogyasztása, magamévá tévése — ha szabad így kifejeznem magam, nem dogmatikus, nem hittani értelemben, hanem csak magyarázólag! — a Krisztus elfogyasztása és magamba fölvevése révén, kapcsolatot létesít Isten, Krisztus és az emberek közt. És amikor Krisztus Urunk ezt maga elnevezte újszövetségnek, akkor ennek valami effektuálási, megvalósíthatósági módját akarta ételben és italban. Nyilvánvaló tehát, hogy ez járulék; ez a másodlagos szempont, ez a kiegészítés nem képezheti a szentmiseáldozat áldozati cselekményének a lényegét. — Mi képezi, mi adja tehát? Adja az átváltoztatási mimika!

Megpróbálom ezt a magam gyöngé tehetségével megmagyarázni. Az áldozati cselekménynek, mint ilyennek az a mozzanata, az az érzékelhető, foghatóan, megtapinthatóan kibizonyosodó szertartástani cselekménye adja az áldozat tulajdonképeni értékét, amelyikben az áldozati szándék, Krisztus áldozati szándéka megmutatja magát.

Mi Krisztusnak az áldozati szándéka? Erről már hallottunk! Krisztusnak az áldozati szándéka a kereszt halálból bebizonyosodott: önmagát a keresztény Anyaszentegyház kezébe adni, hogy az Anyaszentegyház, tehát az ő hívői is, amikor áldozathozatalt akarnak egyénileg teljesíteni, a maguk önátadását akarják Isten előtt megbizonyítani — hogy is mondtam a múltkor? — ne üres kézzel álljanak az Isten elé, hanem a kereszt-halált szenvedett Krisztusnak, kereszt-halált engedelmisségben és szeretetben (engedelmességben Isten iránt, szeretetben az emberek iránt) szenvedett Krisztusnak azt az egyszeri, nagy és páratlan önátadását mutathassák Istennek. — Hogyan is mondtam a múltkor? — Hogy mint tagok a főhöz csatlakozhassanak, és mint uszály vitessék magukat ama krisztusi önátadó szándékkal Isten elé, hogy így részesülhessenek Krisztus

keresztalálának a gyümölcseiben és részesei legyenek az eucharisztikus áldozat Krisztus utolsó vacsorája által elővételezett isteni közösségnek.

No most, teljesül-e az a krisztusi szándék a szentmiseáldozat áldozati cselekményében? Úgy teljesül, hogy Krisztus, aki az utolsó vacsorán ezekkel a szavakkal: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre», egyfelől hatalmat is, másfelől mandátumot is, parancsot is adott az ő tanítványainak és rajta keresztül az Anyaszentegyház papjainak, annak a törvényszerű közvetítőnek bekapcsolásával, a cselekvésével, ténykedésével jelenül azon az oltáron, megbizonyítására az ő szándékának, az ő készségének. Jön, itt van azért, hogy bebizonyítsa az ő örök szándékát, amely szándékát *Ő* megörökítette azzal, hogy azt mondotta apostolainak: «Ez az én testem, ez az én vérem, vegyétek és egyétek ... ti, mindnyájan és ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!» Miért cselekedjétek az én emlékezetemre? — «Csak!» — felelnék az emberek. «Csak!» miként az emberek szoktak beszélni. — Te miért teszed ezt és miért teszed amazit? Csak! — Miért nem teszed? — Csak! — Miért teszed? Jusst is! — Miért nem teszed? — Jusst se! — Ah nem, Krisztust nem ez a «csak!», nem ez a mindenáron való megnyilatkozás, vagy meg nem nyilatkozás vezette ténykedésében. *Krisztusnak szándéka mikor jelenülni akar kenyér és bor színe alatt az volt, hogy az embereknek legyen módjuk mivel és hogyan megjelenni Isten előtt.* Ez a két-szín alatt való rögzítése saját magának az oltáron, ez jelképezi *hittanilag* Krisztusnak valóságos jelenlétét a kenyér és bor színe alatt. Ugyanakkor szertartástanilag, tehát külső tárgyi, szertartásos cselekményekben rámutat,— mire? —rámutat Krisztus Urunknak a keresztáldozatára, amelyiken teste és vére elkülönülése által bekövetkezett az ő fizikai föláldozása, amellyel magát az Úristennek adta.

Íme, így látom, és így kell látnia minden hívő, keresztény és katolikus hívő léleknek a szentmisében az előttünk megjelenő Krisztust. — Mikor? — Az átváltozáskor, Amikor egy bizalmas félpillantással — fontos,

amit most mondok! — egy bizalmas felpillantással, nem pedig a szügyemre vágott és lekonyított fejemmel vallom, elismerem, hiszem, hogy itt van a Krisztus az oltáron a kenyér és bor színe alatt, érettem, itt előttünk! És amikor ezt észleled, és amikor ebben a lelked felolvad, amikor ezt hiszed, akkorád neked a Krisztus maga is egy nagyszerű, egy mindenekfölött való ajándékot annak a folytonosságnak a tudatában — jól jegyezzétek meg, amit mondok! —, hogy egyetlen és páratlan és egyszer nekünk adott keresztáldozat megismétlődik az Ő akaratából, itt a szentmiseáldozat áldozati cselekményében; és hogy az az eucharisztikus áldozat, az a szentségi lakomás áldozat az voltaképpen a te lelkednek az istenközelségét, a krisztusközelségét munkáló, létesítő és valósító módja és lehetősége.

Íme, még egyszer és végül amit ebből okvetlenül le kell szűrni magunk számára hitbeli tisztánlátás és a jó kereszténynek és katolikusnak a magát, a szentmisét és a vasárnapi kötelezettségét megbecsülése céljából. — *Mi a szentmiseáldozati cselekmény lényege?* — *Az átváltozás!* — *Lényeges része-e a szentmiseáldozatnak a fölajánlás?* — *Igen;* mert előkészítője, mert bevezetője a kenyér és bor fölajánlása révén annak, hogy az áldozat lényegi cselekményében a Krisztus, a kenyér és bor színében az oltáron megjelenhessék.

Testvéreim, forgassátok ezt elmétekben, dolgozzátok tovább magatokban, iparkodjatok ezt saját lelki kincsetekké tenni, hogy amikor a templomajtón beléptek és megindul az a nagyszerű és páratlan és egyetlen cselekmény, amely a katolicizmuson kívül sehol sincs és nem is lehet, akkor te magadat boldog öntudattal vallj ad Krisztus Urunk áldozati cselekménye istenáldotta részesének. Amen.

XI

A szentmise áldozati cselekményének kiegészítő része az áldozás.

Immár harmadik hónapja vasárnaponként visszatérőleg a legszentebb áldozatról törekszünk és iparkodunk felújítani, felfrissíteni a mi ismereteinket, hogy a szentmisét, amely Egyházunk legnagyobb kincse és az egész keresztény katolikus istentiszteletnek a centruma, központja, hovatovább mindjobban megismerjük, hogy amit róla a múltban tanultunk, azt ismét beleillesszük emlékezetünkbe, azzal a célzattal, hogy a szentmisehallgatás hovatovább a szentmisében való résztvevés legyen. Hogy az ember ne csak betelepédjék a templomba, ne csak elhelyezkedjék, ne csak egynémely áhítatos hangulatú érzelmet keltsen és ébresszen fel magában, hanem ésszel és szívvel, tudással és akarattal egyaránt bekapcsolódjék annak a cselekménynek az áramába, abba a folyamatosságba, amely mindenegyes szentmiseáldozattal, mint az Úr Jézus Krisztusnak Istent, az örök Istent, az Atyát tisztelő és Neki hódoló áldozatával az embereket is — mint sokszor mondtam már! — egy nagy, tartalmas, beszédes, érzelmes, értelmes, dolgozó uszályként ragadja magával, viszi magával az örök Istennek a színe elé.

Ezeknek a megbeszéléseknek a során, amelyek tagadhatatlanul nem gyönyörködtető, hanem tanító jellegűek, a legutóbb elérkeztünk annak a rendkívül fontos és nagy horderejű megállapításnak a leszögezéséhez, hogy a szentmiseáldozat áldozati cselekményének nem lényege a papáldozás. Tehát *az egész szentmisének, mint olyannak a tulajdonképeni része, az igazi cselekménye az a cselekedet, amelyet Krisztus végez el a szentmisében: — az átváltoztatás. A szentmiseáldozat lényege tehát az, amit mi Úrfelmutatásnak nevezünk és az azt megelőző, az oltáron végbemenő fordulat, akció, amelynek eredményét, az áldozat beteljesülését ismerteti és mutatja meg nekünk az Egyház, amikor a szentmisében*

ténykedő papja által az oltárról immár eltűnt kenyeret és bort, láthatólag a mi számunkra még mindig kenyeret és bort de láthatatlanul már Krisztus testét és véréét fölmutatja azért és azzal a célzattal, hogy mi is fölismerjük, hogy mi is átéljük és átérezzük az immár beteljesedett áldozati cselekménynek a végbemenetét.

Minden szavamnak méltóztassanak súlyt adni, úgy, amint iparkodom én is súlyt adni annak. Ti azért adjatok súlyt annak, hogy eszetekbe, szívetekbe elsüllyeszétek, — nem! —, beleállítsátok, beleépítsétek ezeket a gondolatokat, kijelentéseket, amelyek igazságok. Úgy mint a technika a folyónak a medrébe beleépíti a pilléreket, amelyeken nyugszanak a híd ívei, amely átívelések révén alakult menetelő felületen keresztül az emberek százai, ezrei, százezrei, milliói, tízmilliói száraz lábbal, nyugodt lélekkel, biztonságérzettel menetelnek. Miért menetelnek oly biztosan? Mert a pillér szilárdan áll a mederben, elmoshatatlanul és kidönthetetlenül. És ha az a pillér nem áll szilárdan, ha azt a pillért a víznek a sodra felfordíthatja, ha annak az alapját a mederben kimoshatja, összedül az egész építmény és velepusztulnak az emberek ezrei és ezrei.

Nos hát mi már tudjuk, hogy *a szentmise áldozati cselekményének az átváltoztatásban van minden ereje, minden súlya.* Ennek az átváltoztatásnak a következménye az átlényegülés. Egy történés, amelynek az eredményére rámutattam, de rámutatok újból és ismétlem számtalanszor, az, hogy már nincs kenyér és már nincs bor, habár én kenyeret látok és bort látok, de előttem megjelenik az oltáron kenyér és bor helyett test és vér, tehát a maga teljes valóságában Krisztus. Amire a lélek érhetőleg és természetszerűleg olyan nagyon hajlamos (a másodízben való hármass csengetéskor végbemenő papáldozásnak a saját maga egyéniségéhez lehetőleg közzeihozására), hogy az a lelki hangulat, amelyben fölforr, amelyben kiemelkedik a szentmiseáldozat során a kommiiniónak, az áldozásnak a jelene, *az áldozás*, bár szent, tiszteletreméltó, boldog és áldott és eléggé nem áldható történés, minden szépsége, minden nagysága,

minden mélysége mellett sem lényeges része *a szentmise cselekményének*, hanem *csak kiegészítő része*.

A magyarázat erre az, hogy Krisztus Urunk szentségi áldozatát kenyér és bor, tehát étel és ital, tehát eledel színében alapította. A kenyérnek és bornak, egy közös kifejezéssel: az eledelnek, ami elfogyasztani való, szükségképen és természetesen a vételezésben, abban, hogy — magyarul mondva — megeszem és megiszom, abban van a tulajdonképeni jelentősége.

Az eledel, az étel és ital az áldozati oltáron a szentségi áldozatban nem arra való, mint amire valók a csemegeüzletek és bodegák kirakataiban a különféle ételek és italok. Nem arra valók, hogy gusztáltassanak, és ízt és ízlésmegnyilvánulást, ingert váltsanak ki belőlünk. A szentségi áldozásban nekünk adott eledel, kenyér és bor, étel és ital nyilvánvalóan a szentségvételezésre mint ilyenre, tehát a lélek számára kegyelmet, isteni malasztot közvetítő vételezésre való.

Ez az egyik szempont, hogy t. i. az áldozás kiegészítő része a szentmisének.

De van egy másik szempont is és ez az, hogy Krisztus Urunk nem cél nélkül, nem hiába és nem fölöslegesen törte meg a kenyeret és adta az ő tanítványainak, mondván: «Egyétek». Nem fölöslegesen és céltalanul kínálta nekik az eledelt, amely immár más, mint a húsvéti bárány és pászka, mert ez már szentségi eledel; ez már az alapító és átváltoztató szavak erejénél fogva Krisztus teste és vére, tehát jobb, tehát tökéletesebb, tehát nemcsak testi erőt és képességet, nemcsak testnek lendületet nyújtó és adó eledel, hanem a lélek számára, a lélek hizlalására való ital és étel, amire vonatkoztathatnánk a Szentírás szavait, Krisztus kijelentését, hogy életünk legyen, és ez az élet ne csak az a rendes, mindennapi keretek közt lefolyó élet legyen, hanem egy gazdagabb, egy kiterjedtebb, egy tökéletesebb élet. Hozzáteszem még, hogy a szentségi áldozat étele és itala formájában Krisztus Urunk a régi törvények helyett újszövetséget akart alapítani, Krisztus közössége törvényét, úgy, amint azt Szent Pál apostol fejezi ki a korin-

thusiakhoz intézett első levelében: egy kenyér, egy test vaevünk sokan, mindannyian, akik egy kenyérben részesültek. (1. Kor. 10, 17.) Ennek a kfishztusközösségnek a záloga, az effektív kifejezője, a valósítója ez az eledel, ez az étel és ital, amely nyilvánvalóan, az ember természeténél fogva hasonlóan vételezésre, elfogyasztásra, a magamévátételére rendeltetett és alapított.

Ha tehát a szentáldozás, a papáldozás, a kommunió csak kiegészítő része a szentmisének, legyünk annyira kíváncsiak és lessük ki ezután az állító mondat után egy kérdéssel, hogy hát *miért nem lényegi része*, miért nem az áldozati cselekmény lényegéhez tartozó része *a szentmisének a papáldozás?*

Erre is van, erre is található felelet és pedig egy egészen plauzibilis, teljesen megfogható és az ember elméjében legteljesebb világosságot gyűjtő felelet. A kommunió ugyanis, a papáldozás, tehát az eledel, a kenyér és bor színe alatt jelenlevő krisztustest és -vér elfogyasztása nem az áldozat. Mert hiszen az újszövetségi áldozat beteljesedett és kitelítődött azzal, hogy Krisztus *jelenül* az oltáron az ő készségével, amellyel mintha ezt mondaná: «Atyám itt vagyok, hogy ez az Anyaszentegyház az ő kezei által följánljon engemet Neked, a te hódolatodra, hogy Téged örök Istennek, Atyának elismerjelek, följánlj engem a kenyér és bor színe alatt». — Krisztus tehát, a pap átváltoztató szavai által itt van; és azzal, hogy jelen van, hogy közénk áll, hogy mellettünk van, hogy fejünk, hogy vezérünk és mi valamennyien utána mehetünk, és megyünk, rajta csünghetünk, ezzel az az áldozat beteljesedett.

Minden történésnek a világon vannak folytatásai, mondanám így: utángyűrüzései. — Amikor a hajó végigszánt a vizén, nemde maga után hatalmas barázdát hagy. Minél óriásibb, 30, 40, 50.000 tonnás óceánjáró, annál nagyobb barázdát, annál szélesebb hullámfodrot hagy maga után. Nos hát, a krisztusáldozásnak a beteljesedése után is megjelenik valami, ami eddig az oltáron a kenyér és bor állaga, lényege volt: Krisztus betoppan erre a világra szó nélkül, kiáltás nélkül, figyelemkeltés

nélkül. Nem megjelenik, hanem itt van a maga befejezettségével, tökéletességével, teljességével, testével és vérével, istenségével és emberségével maga a Krisztus.

Ilyen valaminek képzelem mintegy kiegészítő részét, ilyennek *látom*, ilyennek *hiszem* értelmes megvilágosodott eszemmel, ilyennek *tudom* a kommuniót; azt hogy az ember, egy ember a Krisztussal összenő, vele összeforr azáltal, hogy veszi, magához veszi testét és véréét.

Folytatom az érvelést tovább.

Nem lényeges a kommunió ahhoz, hogy az áldozat teljessé legyen. Mert ha az lett volna, akkor Krisztusnak magának is áldozáshoz kellett volna járulnia. Az önnön maga testévé és vérévé átváltoztatott kenyeret és bort, vételeznie kellett volna. — Forgattátok az Evangéliumot? Máté, Márk, Lukács, János evangéliumát, akik az utolsó eseményeket fölírták? Megtaláltátok ott rögzítve, leírva ezt a főbenjáró történést és eseményt? — Ha szükséges lett volna, meg kellene lennie, hogy Krisztus, minekutána a kenyeret és bort átváltoztatta a saját testévé és vérévé, Ő maga is vételezte volna, magához vette volna önnön testét és véréét. — Ez abszurdum! Az ember nem eszi saját testét és véréét. Az Isten Fia annál kevésbé, akinek a szándéka itt jelent meg az oltárunkon kenyér és bor színe alatt, hogy bemutassa az örök Isten színe előtt, aki hódolatot és imádást igényel, a maga készségét: «íme jövök, íme jöttem, íme itt vagyok!»

De tovább megyek! Ha az *áldozat eszmei fogalmához* hozzátartoznék a fogyasztás, a lakomázás, az eledel jellegből és lényegből való részesülés, mint az áldozatnak, minden áldozatnak elengedhetetlen kelléke, akkor a keresztáldozatot, a Krisztus kegyetlen, véres keresztáldozatát nem lehetne függetleníteni az utolsó vacsorától. Márpedig ez független attól. Még ha az utolsó vacsora háttérben áll is a kereszt, vagy a kereszt előterében az utolsó vacsora, Krisztus keresztáldozata mint ilyen, az egyetlen véres engesztelő áldozat nem függ az ő létrejöttében, az ő kihatásában, az ő történelmi

valóságában az utolsó vacsora eseményétől. Ha az áldozás a szentmisében, a kommunió, a papáldozás, amelyhez csatlakozik a hívők áldozása, lényeges részét képezné a szentmisének, akkor, akkor a keresztdozat mint ilyen, el kell hogy veszítse az egyetlen, pótolhatatlan — ismétlem és kihangsúlyozom! — pótolhatatlan és egyedülálló jelentőségét, amit soha sem gondolat, sem eszme, sem poézis, sem költőiesség, sem érzés, sem hangulat nem tud megközelíteni.

Tehát a papáldozás még kevésbé a hívek áldozása nem lényeges része a szentmise áldozati cselekményének.

Ugyan mit forgatja mindig ezt a kereket, ezt a témát? — kérdezhetitek.

Kell? Kell! Okvetlenül kell! Ezt meg kell érteni, ezt fel kell szívni, ezt mindnyájunknak, a legkisebb embernek is olyan jól kell tudnia, mint a legelső és legnagyobb teológusnak! Itt nincs különbség pápa, püspök, pap és a legutolsó hívő közt, aki a keresztény katolikus Egyháznak a tagja. Ezt mindnyájunknak egyformán, egy szívvel, egy lélekkel át kell élnünk. De hogy élje át az ember azt, amit nem tud? Ez a tudás, a mi erőteljes [^]hitünk; észben és értelemben előkészítéssel és utánpótlással és kiegészítéssel és felfrissítéssel, mindenekfelett pedig Isten kegyelmével válik teljessé, egésszé. Teljessé és egésszé csak úgy válhat, ha foglalkozom vele, nem pedig, ha elbújok előle, ha valamiféle blazírt unalommal, vagy föltételezett teljes tudással és hozzáértéssel elsiklok fölötte.

Tehát a szentmiseáldozatnak, mint áldozati cselekménynek lényege az átváltozás, amely Krisztus Urunknak azt a készségét jelenti, hogy a kenyér és a bor színe alatt jelenül az oltáron, hogy az Egyháznak módja legyen áldozatot bemutatni Istennek, hogy az Egyház ne üres kézzel, bár sok jóakarattal és jószívvel és istenimádó készséggel sündörögjön ott az Isten előtt. Jön a Krisztus és megy előttünk, hogy menjünk vele: — ez történik az átváltozáskor, amikor Ő kenyér és bor színe alatt jelenül az oltáron.

Ha ezt tudjuk, mert kiépült értelmünk előtt, akkor

nem ödöngünk itt a templomban egy-egy szentmise alatt és nem váltogatjuk a lábunkat jobbról-balra, és nem nézelődünk hol ide, hol oda, hogy valaki olvasóját forgatja-e, vagy imakönyvét olvassa, hanem nézünk oda az oltárra, ahol történik, ahol végbemegy valami, ahol, ahol csodálatosképen, a Krisztus akaratából és áldozati szándékából kifolyólag eltűnik a kenyér és a bor, bár kenyeret és bort látok, nem az van ott, hanem Krisztus teste és vére. Mikor ez egészen belém rögződött, mikor én ebbe teljesen beleálltam, mint a folyónak a medrébe a pillér, akkor még két következtetés és még két szükséges igazság folyik ebből, amelyet a jól megnevelt keresztény katolikus szívnek és elmének tudnia kell, és amit alaposan el kell magával fogadtatnia, átrágván magát ezen a két következtetésen.

Az egyik következmény az, hogy a kenyér és bor, tehát a két szín alatt való átváltoztatás elengedhetetlen feltétele annak, hogy Krisztus a mi oltárainkon megjelenjék, hogy ha, százszor és ezerszer megkaptam is a papi fölszentelést, egy szín alatt («Ez az én testem») és másik szín alatt («Ez az én vérem») külön-külön nem változtathatom át a kenyeret vagy a bort Krisztus testévé, illetve vérévé. Először azért, mert nyilvánvaló a történelmi okmány, tehát az Evangélium közlése alapján, hogy Krisztus a kenyeret testévé, a bort vérévé változtatta át *egymással összefüggőleg*, tehát én sem hívhatom le Krisztust az oltárra *csak* a kenyér, *csak* a bor színe alatt; és tekintettel a történetekre Krisztus sem jelenik meg az oltáron az ő szándéka és akarata szerint vagy a kenyér, vagy a bor színe alatt.

Értsük meg, testvérek, mert hittani igazság, amivel tisztában kell lennünk, hogy a két szín alatt történő átváltoztatás az a bizonyos áldozati cselekmény lényege, amelyik eredményezi azt, hogy az oltáron, az Úr Jézus Krisztus jelenül; nemcsak mert Ő így cselekedte ezt, hanem azért is, mert így és ezáltal félreérthetetlenül és kizárólagosan, minden kételyt kizárólag valósítja meg áldozati szándékát, amint ő maga monddta: «Ez az én testem és vérem, ezt cselekedje-

tek . . .!» *Nem* azt mondotta: «Ez az én testem . . . ezt cselekedjétek . . .» és *nem* azt mondotta: «Ez az én vérem, ezt cselekedjétek . . .!»), hanem azt mondotta: «Ez az én testem és ez az én vérem, ezt cselekedjétek!». Van tehát egy akarati kapocs, egy «Klammer des Willens», amellyel Krisztus Urunk ezt a kettős kijelentést, kettős akarati ténytet az Eucharisztia, az Oltáriszentség valóságával kovácsolja össze az ő szándéka által. Következésképpen sem én, sem te, sem a tizedik, sem a századik, sem az ezredik, sem a milliódik a sok közül, egy, egyetlenegy invenciózus lélek, olyan találékony valaki, vagy egy borzasztó erős akarátú valaki sem, akinek az akarata kész volna hadakozni az isteni akarattal, sem képes eredményezni azt, hogy test és vér egymástól külön jelenüljön meg.

De van egy második következmény, és ezt is meg kell tudnunk. Tudnunk kell annyival is inkább, mert a mögött a zászló mögött, ott az oltáron most az úrfelmutatóban, abban az aransugarakkal körülrajzolt szertartási eszközben kinn trónol az ostya, a szent ostya színe alatt az Üdvözítő. Abban, ami előbb volt látható itt ezen az oltáron, s amit az áldozati kehelyből osztottunk széjjel azoknak, akik kérték, akik — egy kenyér, egy test! — elfogyasztották az Úr testét.

Vigyázzunk jól! Ez nem áldozat, ez nem áldozat! Ez szentség, ez az Üdvözítőnek a szentségi áldozatból folyó, következő, szentségi, eucharisztikus életmódja az emberek számára. Osztogattatja magát, függetlenül attól, hogy vajjon most ebben a pillanatban történik-e áldozat. Az ő jelenülése itt a földön, az ő megjelenése az Egyházban, az Egyház számára, az ő áldozati szándékának megjelenítése Isten előtt a mi javunkra, *de nem áldozat*. Mert az Üdvözítő nem így hajtotta végre az áldozatot, hanem úgy, hogy azt mondotta: «Ez az én testem, és ez az én vérem, ezt cselekedjétek!» Következésképpen, minthogy az áldozat lényege az áldozati szándék kiteljesüléséből következik be, ez a kiteljesülés, *ez az áldozat*, nem pedig a kiteljesülésnek az eredménye éppen a mi részünkre. Az Ő istenemberi, üdvözítői,

megváltói jószándékból nekünk adott, nekünk szánt költsézési lehetőség, az az eucharisztikus szentségi lakoma, amelyhez járulni az embernek boldogság és megváltódási lehetőség, szentesülési lehetőség, mindjobban Krisztus lelkébe való fölszívódási lehetőség. Nos, jó egynéhány nehéz gondolatot, mázsás igazságot és nélkülözhetetlenül szükséges hittani tudnivalót közöltem veletek, Testvéreim. Adná az Isten, hogy mindegyikünk annyi felszívó szándékkal és készséggel vette be legyen az ő elméjébe, szívébe és akaratába ezeket a mondatokat, mint amilyen készséggel, szándékkal iparkodtam én azt közölni veletek! És ha mához egy hétre, Isten jóvoltából, találkozunk, és bennetek van érdeklődés aziránt, hogy mit is kell még tudni a mi keresztény katolikus hitünk alapvető igazságainak legszentebbjéről, és hogyan domborítsuk ki magunkban mindjobban a hívő katolikus jelleget, akkor mához egy hétre folytatom!

XII.

A szentmiseáldozat megígérése.

Olyanformán érzem és tudom magamat, magunkat, édes mindnyájunkat, mint a feltámadt Krisztust agnoszkáló apostolok, akiknek fogható, érdemleges bizonyosság kellett az ő hitük alátámasztására, hogy teljes tudattal, teljes készséggel vallják az Üdvözítőnek élet és halál fölött való hatalmát. Nekünk is, akik a szentmiseáldozatban Krisztus valóságos jelenülését tudjuk és valljuk a szentmise áldozati cselekménye lényegének, nekünk is úgy kell beleereszkednünk abba a katolikus igazságba, hogy a kenyér és bor színe alatt Krisztus istenségével és emberségével, testével és vérével valósággal jelenül, jelen van.

Ennyire jutottunk már. Ezt a következtetést már levontuk a magunk számára. Mi sem természetesebb, hogy miként ideiglenes jelentőségű, mondanám mindennapi dolgait, a maga kicsiny vagyonát iparkodik

az ember minél jobban biztosítani, minél jobban körülbástyázni, annak veszendőségét megakadályozni, annál inkább, százszor inkább, ezerszer inkább érdeke a hívő embernek, aki az ő egész ideiglenes és örökké tartó létét, tehát boldogulását, tehát üdvözülését a keresztény katolikus hitigazságoknak erős és megdönthetetlen várába és bástyái közé akarja beleágyazni, hogy minden gondolata, minden ismerete, minden tudása, hitének egész komplexuma olyan szilárd alapokon nyugodjék, hogy sem az ember lelkébe írott szkepszis, a mindenkit megkörnyékező kételkedés, sem a frivol szójátékok, sem a körülöttünk járó, hitükben megrokkant, vagy a priori hitetlen szójátékai, bölcsekedései, persiflage-ai ki ne mozdíthassák, hogy amit az ember így fejez ki: «credo», «hiszek», hit legyen ne csak most, ne csak ebben a pillanatban, hanem holnap és holnapután, töretlenül és megmásíthatatlanul egészen az utolsó lehelletig.

Az előzőkben megállapítva azt, hogy Krisztus Urunk a kenyér és bor színe alatt az oltáron a szent-misében jelenül; és hogy mi lelki, vallási meggyőződésünkben és ismereteinkben még erőteljesebben álljunk, továbbmegyünk egy lépéssel és megkeressük, vajjon ennek az egész oltáriszentségi megnyilatkozásnak, vajjon ennek az egész szentírási alapításnak és krisztusi rendelkezésnek van-e valami előzménye? Vagy az Üdvözítő ezt az utolsó vacsorán lejátszódott cselekményt, melynek a hajtása, amelynek a nyomatéka ide nyúlik át egészen hozzánk és rajtunk keresztül, rajtunk túl el fog nyúlni még az idők végezetéig, vajjon ezt az Üdvözítő csak úgy — mondanám magyar szóhasználat szerint — kapásból, egyszerűen ötletszerűleg, egy elhatározásból kifolyólag cselekedte meg, vagy pedig beiktatódott ez az ő szándéka és akarata már előzetesen az újszövetség történetébe? Vajjon gyökérszállait már előre beleeresztette-e az Üdvözítőnek ez az akarata mindazokba a tanításokba, amelyeket mi egy szóval «evangélium» néven ismerünk? Másképpen kifejezve: céltudatosan művelte-e meg Krisztus az emberiségnek a lelkét és készítette-e azt az eljövendő egyetlen és

páratlan elhelyezkedésre, amelyet mi szentmiseáldozatnak, Krisztus áldozati cselekménye lényegének, Eucharishtiának nevezünk?

Tessék velem jönni és Szent János evangéliumának 6. fejezetét felütni és megkeresni benne, hogy jóval az ő kereszthalálát közvetlenül megelőző utolsó vacsorának, tehát a szentmise megalapításának cselekményét megelőzőleg beszélt el, szólt el Krisztus valamit arról, hogy mi fog az Ő testével és mi fog az Ő vérével történni.

Hát igenis szólt! Szent János evangéliumának 6. fejezetében van az ú. n. eucharisztikus beszéd, Krisztus megnyilatkozásának egyik része, amely arra vonatkozik, hogy ő az élet kenyere, amely a következő mondatban és mondatokban még plasztikusabban kifejti azt, hogy ez az életkenyér az Ő teste és vére, amelyet Ő eledelül nyújt az embereknek, hogy örök életük legyen, tehát, hogy üdvözülhessenek.

Tesék jól figyelni, iparkodom értelmesen és tagoltan ezt a szentírási idézetcsoportot elétek idézni.

Szent János evangélista így írja le Krisztus szavait: *«Én vagyok az élet kenyere; aki hozzám jön, nem éhezik, és aki bennem hisz, nem szomjazik»*. — Ez az első, amit Krisztus mond: én, Krisztus, személyem szerint, én vagyok az élet kenyere mindazok számára, akik hozzám jöttek. Én vagyok az élet itala mindazok számára, akik bennem hisznek. Majd így folytatja plasztikusabban, mostmár az ő testére és vérére utalva, mint emberek, lelkek számára szánt eledelre utalva: *«Én vagyok az élő kenyér, ki a mennyből szállottam alá. Ha valaki e kenyérből eszik, örökké él, és a kenyér, amelyet én adandó vagyok, az én testem a világ életéért*. — Ez pozitív, dologi, minden egyes szó pörölycsapás erejével ható kijelentés! Pozitív, tevőleges állítás; ismétlem: állítás! — Most fordít egyet az emberek elméje számára és ú. n. kizárásos, nemleges alapon érvel tovább. Halljuk! — *«Bizony, bizony mondom nektek, ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az Ő véré, nem lesz élet tibennetek*). — íme, nemleges oldalról bemutatva, hogy

ugyanaz az étel, amelyről az előző kijelentés azt mondja, hogy élő kenyér, amelyből aki eszik, örökké él, az az δ teste. Miért? — A világ életéért! Aztán jön a második pont: ha nem eszitek az Emberfia testét és ha nem isszátok az ő véréét, ha gondolkoztok, ha kételkedtek, ha haboztok: együnk — ne együnk, kinyújtjátok utána a kezeteiket, majd visszahúzzátok, tehát nem eszitek az Emberfiának testét és nem isszátok az Ω véréét, nem lesz életetek. — Aztán tovább folytatja: *«Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak örök élete vagyon és én őt feltámasztom az utolsó napon»* s hozzáfűzi az érvet újabb pörölycsapásként: *«mert az én testem bizonytal étel és az én vérem bizonytal ital.* — Még mindig nem látjátok? Még mindig nem értitek, halljátok? Megnyomatékozza: *«Aki pedig eszi az én testemet és issza az én véretem, az énbennem él és én őbenne».*

Szórói-szóra idéztem Krisztus Urunk szavait, melyek egy jövőben beteljesítendő ígéretet tartalmaznak. Az ígéret arra vonatkozik, hogy a kenyér és a bor az ő testévé és vérévé változik át. Bár megmarad látszatra kenyérnek és bornak, de lényege, állaga szerint már nem kenyér és nem bor, hanem: *«Az én testem és az én vérem az örök életre»* — mondja az Úr. — Ha tehát mondja, ha tehát ígéri, akkor ennek a mondásnak, ennek az ígéretnek be is kell teljesülnie. Ennek a beteljesedésnek a kivizsgálása a jövő vasárnap tárgya lesz. Ma csak megmaradunk még annak a firtatásánál, vajjon ezek az ő szavai nem metaforikus, metonimikus kifejezések-e, nem képletes szavak-e, nem szójátékok-e, nem egy kifejezések mögött megbujt és megbujtatott szemléltetés-e. Vajjon szó szerinti értelemben kell-e azokat venni? Vagy mint sokan mondják, akik okoskodni szeretnek, akiknek ez úgy kényelmesebb; aláhúzom: *kényelmesebb*, mert az emberi tendencia mindig ez volt és mindig marad: *«Csak kényelmesen, csak úgy, ahogy nekem jólesik; mindent, ami mondott; mindent, ami parancs; mindent ami rendelet; mindent ami ígéret, úgy venni, ahogy az nekem jól esik».* Mert az ember végtelenül

önző, egoista lény, aki sohasem azt keresi, hogy a másikat milyen motívumok, milyen szándékok mozgadják, mi az ő szavaiban az igazság és realitás, hanem azt keresi, ami neki jó, kényelmes és kellemes.

Lássuk tehát, hogy krisztus megnyilatkozása mögött szójáték rejlik-e, vagy pedig tárgyilagos igazság?

Hogy mondta az Üdvözítő? — Kinek lesz örök élete? — Akinek kellett, aki akart az ő testéből és véreből enni és inni! A szentírási kifejezés használata szerint, amint azt a 13. zsoltárban, sőt az újszövetségi Jelenések könyve egyik helyén is olvassuk, valakinek a testét enni és vérét inni annyit jelent, mint őt ádázul halálba üldözni. Mikor Krisztus azt mondja: «Aki nem eszi az én testemet és nem issza az én véretem, nem lesz örök élete». — Mikor ezt mondja: «Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak örök élete leszen», feltehető-e Krisztusról (nemcsak azért, mert a hitünk szerint Krisztus Isten fia, hanem mert józan ember, mert nem részeg bolond, vagy olyan ember, aki szójátékokkal és éekkel imponál, hanem Krisztus, az Isten fia, Krisztus, akiről azt mondják, rabbi, aki jóra tanít, aki jót cselekszik), hogy azt mondja, hogy aki az ő testét eszi és az ő vérét issza, annak örök élete lesz. Az idézett szentírási szólásmód szerint ez abszurdum, tehát képtelenség, hogy annak legyen örök élete, aki Krisztust ádázul halálba üldözi. — Nem világos? Nem érthető? — A zsidó szólásmód szerint ez a kifejezés: «enni valakinek a testét és inni valakinek a vérét» annyit tesz, mint valakit ádázul halálba üldözni. Ha ezt én átvitt értelemben magyarázom és nem a szó reális értelmében mondom, hogy igen, te eszed az én testemet és iszod az én véretem és én e cselekvések révén biztosítom neked az üdvösséget, akkor Krisztus botorul cselekedett volna, akkor a szavakkal játszott volna tanításra, okoskodásra beinvitált hallgatói előtt. De tovább megyek. Tudjuk az írásból, Hogy pontosan ennek az eucharisztikus beszédnek a kapcsán a zsidók vetélkednek egymás közt mondván: hogy a csudába tudja nekünk ez az ember az ő testét ételül és

eledelül adni? Hát hiszen nem vagyunk kannibálok, nem vagyunk embrevők, nem trancsírozzuk Őt darabokra, és ő mondja, kijelenti magáról, hogy a testét ételül, hogy a vérét italul adja nekünk! Hogyan történhetik ez?

Normálisan mi erre a felelet, vagy mi erre a mód? — Én legalább, ha valaki engem meg nem ért, akkor szoktam mondani neki: «Gyere pajtásom, üljünk le, és beszéljünk okosan egymás fejéhez!» Megmagyarázom, hogy átvitt értelemben, azon, amit mondtam, mit érttem. Krisztus nem magyaráz semmit! (Figyeljétek a szentjános-i idézeteket!) — Többször egymásután megismétli, megnyomatékozza ugyanazt a kifejezést, ugyanazt a mondatot: «Az én testem bizonyval étel és az én vérem bizonyval ital: aki eszik belőlem, örökké él, mert az én testem étel a világ életéért». Nem magyaráz a gyengébbek kedvéért, a nehézkes fölfogásúak kedvéért, ismétli újból és újból és újból, mint aki valamit valaki fejébe akar verni: «Ez az én testem ...»

«Kemény beszéd ez!» — mondják a tanítványok, azok, akik az Ő környezetében éltek. Kemény beszéd, súlyos beszéd, fölfoghatatlan megnyilatkozás, ki hallgathatja ezt meg, ki fog ilyen furcsaságokat hallgatni!

Mit szoktak tenni azok az emberek, akiket azok, akik nekik kedvesek voltak, elhagyni készülnek, s pakolnak, szedik sátorfájukat? Mit szoktak tenni? No, no, no! Várjunk egy kicsit! Visszatartják őket, magyarázzák a kifejezéseiket, mondásaiknak, rendelkezéseiknek azt a bizonyos élet iparkodnak elvenni, amelyre azok az előbb azt mondták, hogy kemény beszéd.

Krisztus hagyja az értelmetlen, az akarástalan, a bedeszkázott fejű, konok embereket, a mindennél keményebb és megközelíthetlenebb fölfogású és akarató egyéneket, akiknek kemény beszéd. Hát menjetek Isten hírével, ha nektek nem kell az örökélet záloga, az én testem és vérem! Ha ti ettől idegenek vagytok, hát menjetek! Szabad az út előttetek — magatok választottátok! Aki bennem hisz, aki nálam van — mondja az Üdvözítő — az nem éhezik és nem szomjazik.

Az idő eljárt. Mához egy hétre, ha Isten éltet bennünket, találkozunk és én folytatom. A lényeg tehát, és ezt jól meg kell jegyezni, az, hogy az utolsó vacsora nagy eseményét, a szentmiseáldozat rendelését Krisztus Urunk jóval előbb beígérte; megmagyarázta azt, ami utóbb elkövetkezett. Vegyük ezt tudomásul, forgassuk meg lelkünkben és őrizzük meg mint értéket, mint tudást, és mint kincset a magunk számára. Amen.

XIII.

A szentmiseáldozat megvalósítása.

Azon fáradozunk immár tizenhárom kerek hete, hogy magunkban az erőteljes eucharisztikus hitet még jobban megalapozzuk. Az Úr Jézus szent testének és vérének kenyér és bor színe alatti, a szentmisében történő jelenülésén dolgoztunk, ma egy hete, akkor, amikor Szent János evangéliuma 6. részéből kiemeltük az erre vonatkozó ígéretet, az ígéretnek bizonyosságait. Ugyanakkor azt mondtuk, hogy nem állunk meg az ígéret szavainak rágicsálásánál, hanem természetsszerűleg építve arra a közmondásra, hogy «ígéret szép szó, ha megtartják úgy jó», arra is kíváncsiak vagyunk, vajjon az Úr Jézus ígérete megvalósult-e. Nem maradt-e, mint jó magyarosan mondani szokás, írott malaszt? Mert hiszen a legtöbbet ígérő mondás és a legplasztikusabb ígéret, amelyikre hallgat az ember, amelyik megfogja őt, amelyik lelkesedést vált ki belőle, ahogy szokás mondani műveltebb nyelven utánozó kifejezéssel: enchántírozza az embert, valamiképen szálldosóvá, röpködővé teszi őt. Az ígéret, (amelyekre annyit szokás építeni emberi vonatkozásban!) — beteljesülés nélkül semmit sem érnek. Kutatjuk tehát, vajjon a Szent János evangéliuma 6. fejezetében lefektetett, elismételt és ki-domborított, kifejtett szöveg beteljesült-e? Vajjon megcselekedte-e a Krisztus azt, hogy kenyér és bor színe alatt a tulajdon testét és véréát adja, juttatja az embereknek?

Ez keresztény katolikus hitigazság! Ismétlem testvéreim: *keresztény katolikus hűigazság, hogy az üdvözítő Úr Jézus a szentmiséldozatban a kenyér és bor színe alatt tulajdon testét és véréát adja*, úgy mint adta volt tanítványainak, úgy és azonképen adja késő nemzedékeknek, nekünk is! — Keresztény katolikus hitigazság, amelyik mellől nem lehet elkalandozni, amelyikkel nem lehet cicázni és játszani mondván, hogy «hiszem, ha tetszik; nem hiszem, ha nem tetszik; ma hiszem, holnap fejet csóválok rá!»

Ez hitigazság!

Hallom, hallom, eléggé hallom! Mit ismétel? Mit kiabál? — mondhatjátok.

Ennek bele kell a lélekbe ülednie, ezt az igazságot a léleknek fel kell szívnia magába, mert ebből élünk, mert ebből erősödünk és leszünk napról-napra keresztényebbek és krisztusiabbak és katolikusabbak, megkülönböztetőleg másoktól, jó emberektől, tisztességes emberektől, jeles emberektől, de mégis differenciáltan, de mégis megkülönböztetetten, mert mi az üdvözítő Úr Jézus Krisztust valósággal, ténylegesen, testével, lelkével, istenségével, emberségével itt magunk között tudjuk minden egyes szentmisében, valahányszor jelenül és valósul az Oltáriszentségben, amely létmódjával és létformájával a szentmiséből jött, kilépőleg, ittmaradólag, magát rögzítőleg állandóan közöttünk tartózkodik.

Katolikus hitigazság, amelyet az Anyaszentegyház a tridenti szent zsinat nyelvén úgy fejez ki, hogy «testét és véréát nyújtotta». Mikor? Az utolsó vacsorán, az ő tanítványainak. «Testét és véréát nyújtotta»: befejezett tény, faktum, valóság, esemény, történés. Krisztus beszéde, az Üdvözítő ajkáról elröppent szó, az a bizonyos szó, amelyikből az ember ért, ténnyel, valósággal van alátámasztva.

Hogy mi történt az utolsó vacsorán, azt az elbeszélők közül a legbeszédesebben mondja el, aki a legtágabbra szabja ennek a történésnek a kifejtését, Szent Pál apostol, a következőket írja (értsétek jól meg, figyel-

jétek jól meg Szent Pál apostolnak a szavát, nem az Antal páter beszél itt, hanem Pál apostol 1): Én az Úrtól kaptam, amit nektek is átadok, hogy az Úr Jézus Krisztus azon az éjtszakán, amelyen elárultaték, vévé a kenyeret és megáldván, megszegé és monda: Ez az én testem, amely tiérettetek adatik, ezt cselekedjétek az én emlékezetemre)). És így folytatja tovább az apostol: «Hasonlóképen a kelyhet is vévé, miután vacsorált, megáldá mondván: Ez a kehely az újszövetség, az én vérem, ezt cselekedjétek, valahányszor isszátok, az én emlékezetemre». (1. Kor. 11, 23-24.) Szent Pál apostol tollából így csordult ki, így rögzítődött az üdvözítő Úr Jézus Krisztusnak születésétől számított 1937. esztendőig, tehát egészen máig az a történés, amely fedi az Üdvözítőnek Szent János evangéliuma 6. fejezetéből ismert és az ő testének és vérének nekünk embereknek, testvéreknek, hívőknek mutatandó lelki javáról, nagy értékéről szóló bejelentését.

Ez tehát az esemény, amelyet Szent Pál apostol leír. Most nekünk három kérdésünk támad itt. Vajjon hogyan bizonyosodnak, valósulnak előttünk, alakulnak ki, bokrosodnak, színesednek, válnak élő valósággá az Üdvözítőnek szavai? És a szavak nyomán keletkezett tény cselekvéssé, hogy kenyér és bor az oltáron, látszat szerint kenyér és bor, és mégse kenyér és mégse bor, hanem az élő Krisztus teste és vére? Erre vonatkozólag három bizonyítékot sorakoztatok föl.

Az első bizonyíték maga az Üdvözítő Úr Jézus beszéde: az ő szavai, amely szavak tényeket, történetet kísérnek: *«Ez az én testem.»*. Hasonlóképen mielőtt átnyújtotta volna a kelyhet az ő szent vérével, helyesebben az immár akarata által vérévé átváltoztatott bor színét tartalmazó kelyhet, ezt mondotta az előbbivel teljesen azonos, alaki párhuzammal: *(Ez az én vérem.)*). Melyik az a vér? Amelyik abban a kehelyben foglaltott, amelyet ő tanítványainak átadott. Ide kapcsolom azt, amit Szent Pál apostol ír ugyanennek a történésnek, ugyanennek az eseménynek az Üdvözítő szavai nyomán beállott bemutatására, jelenítésére: *«Ez a kehely az új-*

szövetség, az én vérem». Szent Pál apostol szóképpel él: a tartalmazót nevezi meg a tartalmazott helyett. Annak a kehelynek mi a jelentősége? Pohár, csupor, ibrik, kehely — mindegy, ha nincs benne az újszövetségben szerzett vér. Egyedül akkor van értelme a Krisztus gesztusának, amellyel az ő apostolaihoz közeledett és amellyel felénk is nyújtja azt az edényt, ha abban benne van az ő vére épúgy, mint ahogyan kijelentette a másik két evangélista leírása szerint, egyszerűen a tartalmazott vonatkozása nélkül: «Egyétek, ez az én vérem!»

Aki valamelyest ért görögül és fellapozza a Szentírást görög szövegben, az annak a szövegnek nyelvi természetéből meggyőződhetik arról, hogy ezen a területen még plasztikusabban, még felfoghatóbban, még rámutatóbban történik hivatkozás arra, hogy ez nem elgondolás, nem képzelet játéka, nem a szavakkal való játszás, hanem «το σώμα», «tulajdon testem». A testem maga, a vérem maga és nem egyéb és nem más, és nem kép és nem képzelet, hanem, hanem a «*tulajdon testem*», hanem a *tulajdon vérem*.

Amikor az Üdvözítő beszél a testéről és beszél a véréről, amelyet odaad és odanyújt, egy-egy fogalomjelzővel még megterheli, ha szabad így mondanom, de inkább így mondom, hogy megdísztí, egy fogalomjelzővei még jobban kidomborítja az Ő testének és vérének immár az apostolokhoz, az ő tanítványaihoz, az ő hívőihez való közét akkor, amikor azt mondja: «*test, amely érettetek adatik, vér amely érettetek kiontatik*). Vagyis az áldozati szándék, amelyről mi annyit beszélünk vasárnapokon keresztül előzően, az az áldozati jelleg, az domborodik ki, az teljesül ki, az virágozik ki, az tetszik föl, az látszik meg ezen a véren és ezen a testen, ezen a nektek adott eledelen, táplálékon, amelyen az igazi lelki, a benső életetek megtermékenyül, ami egy közösséget létesít közöttem és közöttetek.

Ha az Üdvözítőnek az volt a szándéka, — és ne kételkedjünk, hogy az volt! — amit a katolikus Anyaszentegyház kifejezésre juttat és megérttet akkor, amikor

tanítja a tridenti szent zsinat szerint, hogy a test és a vér, amelyet nyújtott, a kenyér és bor, amelyet adott, az Ő teste és vére, s hogy erre vonatkozólag világos és határozott szavakat adott az Üdvözítő. Hát igaz, kereshetett volna kifejezőbb szavakat, mint amilyen lapidáris egyszerűséggel és cicoma nélkül is határozottan, kopogósan ezeket a szavakat kiejtette. Igaz, hogy ezek a szavak szokatlanok. Igaz, hogy meggondolásra és mérlegelésre indítók lennének, ha valaki másnak, jó magamnak, vagy közületek bárkinék, előttünk létezetteknek, magának az Üdvözítő kortársainak valamelyike ajkáról röppent volna el. Ha jön egy Pityi Palkó és kiáll és azt mondja egy kenyérre, hogy ez az én testem és egy ászalag borra: ez az én vérem, akkor méltán lehetne ezt megkérdőjelezni. De az Úr Jézust az üdvtörténet úgy vezette be, az emberiség üdvözülésének a menetét, a folyamatát úgy indította meg, úgy díszítette föl az ő egyéniségével, az ő működésével, az ő csodáival úgy tűzdelte meg azt a János apostol evangéliuma 6. fejezetében tartalmazott ígérettel, hogy ennek az ígéretnek a kivirágzása, a kitelítődése Krisztusra, személyiségének realitására való tekintettel egy pillanatra sem hagy kételyt és kétértelműséget maga után.

íme, az Üdvözítő szavai így bizonykodnak az ő teste és vére valósága szerint. De bizonykodnak e mellett az utolsó vacsora eseményeinek körülményei is.

Mi történt azon az utolsó vacsorán? — Az Üdvözítő tulajdonképen új szövetséget szerzett, mondanám így nekünk hozzáférhetőbben: — *végrendelkezett.* — Hogy szokás végrendelkezni? — Virágnyelven? Metaforákkal? metonímiákkal, szójátékokkal, szóképekkel? — Én nem tudom, van-e hallgatóim között jogászember, jurista, ügyvéd vagy közjegyző, vagy olyanféle hivatalnok, aki ezekben járatos, megmondhatja, fölkiálthatná nekem (ha ugyan szokás volna istentiszteleteinken a hitszónokkal vitába szállni!), hogy hiszen atyámuram bolond az, aki szójátékokkal, szóképekkel végrendelkezik. Hiszen a rendelkezésnek a célja, az egész intéz-

kedésnek a szelleme az, hogy amit akarok, az világosan, félreértések nélkül, kétségek nélkül álljon az előtt, akinek szól és az előtt is, akinek ezzel az intézkedéssel kapcsolatosan valamiféle tennivalója van.

Akik az Üdvözítő végrendelkezésénél ott voltak, egyetlen kérdést sem tettek, hogy «rabbi, hogy kell ezt érteni?» — Egyetlen kérdés hangzott el. Júdás ajkáról, mikor ő személye szerint érintve érezte magát, hogy akad egy betyár és aljas és piszkos ember, aki az Üdvözítőt el fogja árulni. Ez az egyetlen kérdés: «Vajjon én vagyok-e?» De mikor arról volt szó, hogy «ez az én testem és ez az én vérem», egyetlen kérdés sem hangzott el azoknak az apostoloknak a részéről, akik egyébként ugyancsak meg szokták az Urat kérdezetni, hogy hogyan kell ezt érteni, mi ennek az értelme, mit tanítasz és mit mondasz? Ugyanazok az apostolok, akik a kérdésben kifogyhatatlanok voltak előbb, íme, most egy szót sem szólnak. Tehát ez is rámutat arra, hogy az Üdvözítőnek a szavait az ő intézkedésének boldog részesei szószerinti értelemben vették. Régen volt — mondja a ma embere. — Azt sem tudni, igaz volt-e — mondja rá egy másik köztünkjáró. Ellenben az Üdvözítő szavai mellett «ez az én testem és vérem» ezeknek a realitása, valósága mellett egészen a hitújítás korszakáig 15 kemény századnak valamennyi hívő embere, valamennyi krisztushívő embere bizonykodik. A 15 századon keresztül hittel és örömmel adózó kereszténység egy nagyszerű bizonyíték a mellett, hogy az üdvözítő Úr Jézus Krisztus szavát, mellyel a legméltóságosabb Oltáriszentséget alapította, amellyel a szentmisében önmagát jelenítette, szószerinti értelemben vette mindenki. Sőt vesszük ma is mi, hívő emberek, azóta is, és talán elvélve közöttünk is (nemcsak akik itt vagyunk, de akik a nagy katolikus kereszténységben élünk!) akad még néhány be nem deszkázott fejű ember, akinek a hite, akinek a hódolata, akinek a hittel kibélelt logikája, okoskodása, olvasni és értelmezni tudása, jogi érzéke, történelmi érzéke igenis bizonyíték amellelt, hogy

Krisztus szavainak szószerinti értelmük van. Mert ha az a 15 század visszamenőleg mind csalókból állt volna, ha az mind bálványimádásban és téves felfogásokban élte volna ki az ő hitének életét, hát ezért a borzalmas csalásért egyedül a Jézus Krisztus felelős, hogy merte az emberiséget nekivinni a falnak, hogy merészelte az emberiséget ekkora csalásban fuldokolni; Ő, akiről a racionalisták, a tőlünk igen messze eltérő szellemek azt mondják, hogy bölcs volt és akiről egyéb keresztény felekezetek, egyéb keresztény felekezetű hívők is azt mondják, hogy Isten.

Csaló Isten? Csaló bölcs? — Megállja ez a helyét? Elképzelhető ez? Ugye, hogy *nem!* Legalább a mi észjárásunk szerint nem!

És hamar, sebtiben, és mielőtt rámcsenget a miséző, — a harmadik bizonyosság a mellett, hogy a tridenti szent zsinat e kifejezése: «testét és vérént nyújtotta» félreérthetetlenül, határozott és világos szavakkal tanúsítja, hogy ez így van, a mellett bizonykodnak még azok az elbeszélők, azok a történetírók, akik az Üdvözítő utolsó vacsoráján történt intézkedésnek a szavai együttesének (— mert szavak és tények együtt jártak, nem úgy mint máma, külön-külön amit mondunk és nem teszünk! —) tolmácsai. Ezek a történetírók közvetlen és közvetett szem- és fültanuk hogyan viselkedtek az Üdvözítő eme tényeivel és szavaival kapcsolatban? — Természetesen! Azt hiszem, ezzel a minősítéssel és ezzel a jellemzéssel mutatok rá arra, hogy az ő viselkedésük bizonyosság a Krisztus szavaiban rejlő realitás mellett. Egyszerűen, magyarázat nélkül leírják azt, ami történt, egymástól külön-külön időben, külön-külön helyen, más és más hallgatóság számára. A megnyilatkozók mások, a megnyilatkozási hely és idő más volt. A megnyilatkozók közül a nagy léleknevelő, Pál apostol egészen különlegesen kidomborítja azt, hogy ő szószerinti értelemben veszi egyénileg és közli a bizonyosságot, amikor a korinthusiakhoz írt levelében ezt írja: «Aki méltatlanul eszi a kenyeret és issza ezt a kelyhet, az Úr Krisztus kelyhét, vétkezik az Úr teste és vére ellen». (1. Kor.

11, 27.) És egy figyelmeztetés, amely nem játék a szavakkal, hogy nem lehet büntetlenül enni abból a bizonyos kenyérből és nem lehet felelősség nélkül inni abból a bizonyos vérből, mert az ember ((ítéletet eszik és iszik magának». (1. Kor. 11, 29.) Hát semmiféle olyan hússzelet, pogácsa, kenyér, sütemény nem létezik a világon, amelyik az emberek ítéletévé válnék, ha abból eszik, és nincs az az itóka, amelyet az ember torkán legörgetve ítéletévé válnék, hanem csak az, amelyikről az apostol azt mondja, hogy az az áldásnak a kelyhe (1. Kor. 10, 16), amelyről az apostol azt mondja, hogy az az Úrnak a teste.

Testvéreim, le vagyok intve, az idő eljárt, de a három érv, amellyel bizonyítani akarok előttem, azt hiszem, világosan beszél és érthetően szól, hogy *az Úr Jézus Krisztus nemcsak ígért, hanem cselekedett is* és minden szónál többet tett, és *minden szónál több, az istenített és isteni cselekedetek között is a legnagyobb, és — talán egyéni gusztusnak és felfogásnak hangzik! — ennél a teremtett világnál nagyobb isteni cselekedet az, hogy a Krisztus itt él, itt van köztünk.* Amen.

XIV.

A szentséges lakoma intézményesítése.

Azzal a bibliai idézettel kezdem a mondókámat, amellyel több előző vasárnapon bevezettem azt az anyagot, amelyet letárgyalni szándékozok: «Békesség nektek, én vagyok, ne féljete!» — Idéztem Szent Lukács evangéliumából az Üdvözítő szavait.

Bármennyire fölemelő, bármennyire megkapó, szent és ihletés az a tudat, hogy az üdvözítő Ur Jézus az utolsó vacsoráján valóra váltotta ígéretét és valósággal odaadta ételül és italul az ő szent testét és véréát az ő tanítványainak, akiknek ezt kilátásba helyezte, mondom, bármennyire fölemelő ennek az ígéretnek a beteljesülése, ha nincs és nem lesz ennek az eseménynek valami szerves folytatása, intézményesítése, amelyik átnyúlik egészen

ide mihozzánk, akkor ez bizony legfeljebb arra lesz alkalmas, hogy ezután a felemelő érzés után kiváltsa belőlünk a sóvárgást és megirigyeltesse velünk ennek a példátlan nagy kegynek a részeseit, akiknek nemcsak ígéret jutott, hanem beteljesülés is. Minket természet-szerűleg elfog a vágy, érdekel a kérdés és aggaszt az a feltevés, vajjon az Úr Jézus Krisztusnak nem volt-e szándékában ezt a beteljesítést, az ő tanítványai és apostolai számára tett ígéretet továbbvinni, el egészen azokba a késő nemzedékekbe, azokba a szellemi utódokba, akiknek mi is valljuk, és boldogan és lelkesen valljuk magunkat.

A tridenti szent zsinat nem hagy kétséget az iránt, hogy az üdvözítő Úr Jézus Krisztusnak akarata nem merült ki egy merőben jelképes lakoma elrendelésében, megtartásában. Továbbá nem hagy a tridenti szent zsinat kifejezése, megnyilatkozása az iránt egy pillanatra sem kételyt, hogy az első keresztyének nem önkényesen és nem önállólag és nem holmi egyéb benyomások és rokoneszmék révén vittek bele az Eucharisztia ünneplésébe misztikus elemeket, vagyis azt a titokzatos-ságot, hogy a kenyér és a bor színe alatt valóban Krisztus teste és vére jelen meg. *A tridenti szent zsinat* idevonatkozó döntése kifejezetten így szól: *Ha valaki azt tanítja, hogy az Úr Jézus Krisztus az ő testével és vérével, istenségével és emberségével valóságban és állagában, tehát az egész Krisztus az Oltáriszentségben nincsen jelen; avagy jelen van, mint kép; jelen van mint jel; jelen van erő szerint, vagy a régi, az utolsó vacsorán ténylegesen jelenült voltából kiáradó és mára átható erő szerint, tehát valahonnan a messzeségből idehatólag, idesugározólag; aki ilyeneket tanít, — mondja a tridenti szent zsinat — az ki van az Egyház testéből kiközösítve, és legyen is kiközösítve!*

Vajjon miért?

Mert, aki szellemileg, aki lélekben, aki az igazság körüli állásfoglalásban így elkülöníti magát az egész, idők során élt, ma is létező és a krisztusi tanításokat teljes érintetlenségében és egészében őrző Anyaszentegyház-tól, aki tehát csak annyiban tartozik az Anyaszentegy-

házhöz amennyiben neki valamit méltóztatik a magáévá tenni és elfogadni, aki különvéleményt támaszt, amelyet különbnek tart, hangoztat és hirdet, — hát annak tágasabb kint! Mindenesetre, aki velem szellemileg nem közös és nem azonos, aki hébe-hóba biccent egyet az én állításaimra, az én igazaimra, egyébként pedig csinál mindent a sajátmaga kedve és ízlése szerint, hát arra nyugodtan kimondhatjuk, hogy az csak vendégként jár a katolikus Anyaszentegyházba. Aki, amikor olyat főznek neki, ami a gusztusa szerint való, akkor leül a terített asztalhoz, egyébként pedig a nevetlen embernek leplezetlenségével és fintorával, azzal az ostoba és leplezetlen grimasszal, fölkel és kísétál, mondván, hogy ez nem nekem való, nem az én gusztusom szerint való. — Kint tágasabb: tessék! Lebegjetez kint a világűrben, az Anyaszentegyházon kívül, amelyik eddig tanított és nevelt!

Tehát katolikus hittétel, hogy az Úr Jézus Krisztus azt akarta, hogy valahányszor az ő rendelkezése értelmében ünneplik az Eucharisziát, mindannyiszor, tehát valamennyi szentmisében, a kenyér és bor külseje alatt jelenül az ő teste és vére. Ez katolikus hittétel, amelyet minden keresztény katolikus embernek lelki hajótörés veszélye alatt tartania, vallania kell. De nemcsak vallania, hanem gyakorolnia is abban az értelemben, hogy annak a jelenlevő Krisztusnak, aki itt köztünk a szentmisében és folytatólagosan az Oltáriszentségben jelenül, annak megadja azt a hódolatot, megadja azt az imádást, azt az istentiszteletet, amely a köztünk jelenülő és jelenlevő Krisztusnak kijár.

Bizonyítsunk!

Krisztus akarata kiviláglik először az ő kifejezett meghagyásából. — Miből? — Kifejezett meghagyásából! Idézem, amit már tudni kell. Aki nemcsak hall, hanem hallgat és mint hallgató a dolgokat felveszi magába, beraktározza magába, az már tudja, mit mond Szent Pál apostol a korinthusiakhoz írt levelében: «Én az Úrtól vettem és át is adtam néktek (ismétlem, hogy mindenki felvegye magába!), hogy az Úr Jézus Krisztus,

amely éjjelen elárulták, vévé a kenyeret és hálát adván megszegé és monda: ez az én testem, mely értetek adatik, ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. (1. Kor. 11, 23-24.) Ezen a szón van a hangsúly: *ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.* — «Hasonlóképen a kelyhet is, minekutána vacsorált, mondván: ez a kehely az új szövetség az én véremben; ezt cselekedjétek valahányszor isszátok, az én emlékezetemre.» (1. Kor. 11, 25.) Amit Szent Pál apostol így tanít, ugyanígy tanítja Máté és Márk és Lukács különféle időkben, különféle helyeken, különféle emberekhez írván; következképpen a történeti tényhez magához, mint ilyenhez kétség, szó nem férhet. — «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre?» — szólal meg valakinek a fejében a kételkedő, az örökösen furkáló gondolkodás. — Aki jelen van, aki itt van, arról nem szokás emlékezni. Krisztus azt mondomta: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre» tehát, — mondja nekünk a következtetés, nincs jelen! Aki jelen van, aki itt van, arról nem szokás emlékezni! Az emberi praxis a távollévőket, az elmúltakat, avagy a közöttünk nem tartózkodókat szokta az emlékezet szárnyaira emelni. — No jó! Hát ez a megállapítás nem egészen fületlen-farkatlan! Van benne valamelyes logika, csakhogy nem száz százalékban, csak valamennyi hányadban, mert még abban a tagadásba vett emberi praxisban is előfordul bizonyos körülmények között, hogy néha jelenlevőről is szokás megemlékezni; még jelenlevőt is szokás aposztrofálni; még jelenlevőre is történik utalás. Megidézik, felhívják, az előtérbe, színtérbe léptetik az illetőt, aki ott ül köztünk a pódiumon, az asztalnál, díszes virágok, csokrok között, kiváló személységei körítve. Még ennek is meg szokás idézni tegnapi, tegnapelőttről az ő cselekedeteit, a múltját, a jótéteményeit, a dicsőségét, az emberi nagyságát. Lóbálják azokat a szellemi füstölőket előttük, jöllehet ott ül az illető és barázdás arccal és megredőzött homlokkal hallgatja az ő sajátmaga életének, tetteinek a megidézését. íme, tehát van hivatkozás, hogy jelenlevőről megszokás emlékezni. Igen, de csak bizonyos feltételek mel-

lett. Ha ezt az okoskodást, ezt a figyelmeztetést megkülönböztetem, akkor a láthatatlanul jelenlevőről, az emberi szem számára láthatatlan és csak az emberi hit számára látható és jelenlevő Krisztusról igenis minden lélektani harakiri nélkül, önmagunkat lélektanilag guzsbakötő lelki erőszakosság nélkül meg lehet emlékezni, sőt meg kell emlékezni.

Atyám, látod az Istent? Látod? Hol? Ott? Szemeddel hol látod? Melyik markoddal fogod meg? És neked erről az Istenről mégis meg kell emlékezned a Te életednek minden napján, minden percében? — Igen! Meg kell emlékezni! Köteles vagy megemlékezni! Köteles vagy. Ehhez a megemlékezéshez méred a te cselekedeteidet, a szerint alakul ki a te erkölcsi életed, olyan mértékben, amennyire függőben vagy és függőben hagyod magad a láthatatlanul jelenlevő Istentől, akinek a törvényeit és az útjait járod. Következésképpen Krisztus Urunknak az a szava, hogy: *ezt cselekedjétek az én emlékezetemre*, nem vesz erőszakot sem a te értelmeden, sem pedig nem nyílt ellenmondás arra, hogy Ő, jelen levén köztünk, emlékezetre nem szorul. Nem emlékezetre, hanem valósításra szorul annak a révén, hogy, az általa törvényesen elrendelt ténykedő, működő személy a Tőle nyert hatalommal jeleníti meg itt Őt az oltáron kenyér és bor színe alatt úgy, mint ahogy az ő személyes akaratából jelenült ő akkor az utolsó vacsorán annak a szeretetlakomának az asztalánál. De megyek tovább az én bizonyításom során! *Krisztus Urunk új szövetséget is szerzett az Isten és az emberek között.* Ezt a szövetséget megpecsételte és hitelesítette az ő testének és vérének áldozatával. Minden Isten és az emberek között kötött szövetség — értsük meg jól! — valami állandó, valami teherbíró, valami kitartó, nem ötlet, nem gusztus, nem divat, nem a változó körülmények szerint történő, végbemenő és kialakuló frigy és szerződés, hanem állandó valami. Az az állag, amelyik a szövetségnek a pecsétje, mindaddig valósul, végrehajtatik, szerepel, a színen van, amíg a szövetség fennáll.

Most megkérdem: felfüggesztette, elrontotta, szétlőkte-e Krisztus azt a szövetséget, amelyet Ő Isten és az ember között valósított?

Hát nem!

Bizonyítom Szent Pállal: «. . . Valahányszor eszitek ezt a kenyeret és isszátok ezt a kelyhet, az Úr halálát hirdetitek (vigyázni!), mígnem eljő». (1. Kor. 11, 26.) Itt van a föltétel, itt van a záradék: «*mígnem el/ő*». Krisztus sem el nem jött, sem senkit el nem küldött ennek a szövetségnek a hatálytalanítására, következőképen: ahogyan áll a szövetség, az azonképen előtérben van, valósul, érvényesül a szövetséget megpecsételő áldozat, saját testének és vérének az áldozata.

A harmadik bizonyosság a mellett, hogy Krisztus mit akar, Szent János evangéliuma ismert 6. fejezetének, annak a bizonyos ú. n. eucharisztikus beszédnek a tanúsága. E szerint testét és véréát eledelül adta a tanítványainak és minden hívének. «Aki eszi az én testem és issza az én vérem, az bennem van, mert az én testem bizonynal étel és az én vérem bizonynal ital.» (Ján. 6, 55-77.) Világos szavak; játszani, mókázni ezekkel a szavakkal, ide-oda tologatni az egyes kifejezésekre nem lehet.

De amit az Üdvözítő kilátásba helyezett, amit megígért, arra már régen felhívták a figyelmét az ószövetségi próféták, jövendölők is, Zakariás stb. Hogy csak egyet említsek, pl. Izaiás az ő jövendölésének 25. részében, amikor azt mondotta: *A seregek Ura kövér lakomát készít minden nemzeteknek.* (íz. 25, 6.) Tessék jól megfigyelni ezeket a szavakat, ezek jól vannak megfogalmazva, ezeket nem lehet félreérteni. — *A seregek Ura* — ki volna? Semmiesetre sem egy feltűnő nagyság, egy efemer egyéniség, amely ma van és holnap nincs. Csinál ez valamit? — *Készít!* Készít a lelkek számára az idők teljességében bekövetkező kialakuló valamit! — Mit? — *Kövér,* tehát elégséges, dús, gazdag, mindennél többet adó lakomát, amely az ember számára többet jelent, mint lakoma. — Itt van az utalás arra az asztalra, amelyik mellé letelepedett az Úr Jézus

Krisztus, amely mellé letelepedett az egész őskereszténység és amely mellé letelepedünk mi is valamennyien alázattal, térdelve, könyörögve, kérve, várva, bizakodva ebben az ígéletben, hogy: «aki eszik az én testből és iszik az én véreből, az énbennem van és Én őbenne». — De utalok arra az előbbi eucharisztikus lakomának a beteljesülésére, utalok az ószövetségi előképekre. Gyerünk csak azokkal a bibliai fogalmakkal, urak és hölgyek! Gyerünk csak! — Az éden kertjének az a bizonyos fája, amelyikről az ember élt, azután a pusztában vándorló zsidóság számára juttatott manna, azután a húsvéti bárány. Ez mind egy-egy előkép, utalás egy későbbi beteljesülésre, amelyik Krisztus örök áldozatát, az eucharisztikus áldozatot jelképezi. Nem légből kapott, nem gondolom-formán, nem véletlenül előhúzott és az ember szemei előtt olyan magneziumfény formájában elpukkanó jelenségek ezek, hanem valóságok, amelyek gyökereiket a Krisztus *akarataiból* veszik.

Végül, ha megfigyeljük Krisztus akaratának elismerését az őskereszténységben, amely rögtön az ő kikezdésében, az utolsó vacsora lakomáját folytatóságosító szeretetlakomákba beillesztette, beékelte az Üdvözítő a testének és vérének áldozatát, mint igazi lakomát, mint létező ételt és italt, mint mindnyájunk számára adott lelki eledelt és lelki erősítőt, akkor előttünk áll tisztán Krisztusnak a szándéka, az akarata, amely nem privilegizálja, csak a 12 tanítványt, köztük az áruló Júdást, hogy csak nekik adja az ő testét ételül és vérét italul, hanem ott érzem, hiszem, vallom édes mindnyájunk között, azok között, akik számára az eucharisztikus asztalon saját testét és vérét eledelnek fölterítette, fölszolgáltatta mindnyájunknak.

Megint egy gondolatcsóvával több, megint egy érvvel több, megint egy ráeszméléssel több: hogy mi ezt az Oltáriszentséget, Jézust, aki itt köztünk tartózkodik, tehát főképen a szentmisében, amelyekben ez a Krisztus rabságba veri magát, érettünk jelenül, és amikor közénk beilleszkedik és az ő áldozatával fel-

szívja mindnyájunk áldozatát, hogy ezt mi hódoló, keresztényi lélekkel becsüljük és értékeljük annak természetfölötti értéke szerint. Amen.

XV.

Az ősök bizonyása az Eueharisztia mellett.

Sorozatos megbeszéléseink során eddig a Szentírásból hoztunk fel érveket a mellett, hogy a szentmiseáldozatban a kenyér és a bor színe alatt Krisztus Urunk valószínűleg jelenül. A Szentírás azonban énem egyedüli forrása a hitszabályoknak, a keresztény katolikus hit megdöntetlen igazságainak. Mi, katolikusok hitbeli dolgokban is úgy vagyunk, mint ahogy az ember, mondjuk, családi vonatkozásokban van.. Nem közömbös, nem lehet közömbös egy jóra való ember előtt őseink véleménye, élete, gondolkozása, egyszerűen az, amit úgy nevezünk, hogy családi hagyomány. Annál kevésbé lehet közömbös a keresztény katolikus hívő előtt, hogy a megelőző nemzedékeknek, amint a történelmi idők folyamán egymás fölé és alá sorakoztak, mi volt azoknak a nézete, több: mi volt azoknak a meggyőződése, még több: mi volt azoknak és milyen volt azoknak a hite ugyanazokra a dolgokra vonatkozólag, amelyeket mi is, magunk is vallunk, amelyek mellé mi is meggyőződéssel sorakozunk, amelyek titkok, hittani igazságok, a mi hitünknek tételei, de amelyek mellett éppen azért nekünk ugyanazzal az orthodoxyával, hithűséggel kell megállnunk, amely orthodoxyával és hithűséggel leszögezték magukat a messzi nemzedékek, leszögezték magukat azok a szellemóriások, a hithűségnek azok a nagy, erős bajnokai, kiknek lelke a hangulat és az események és a külső körülmények és a rájuk nehezedő erőszak hatása alatt nem tört meg. Úgy tekintjük őket, mint atyáinkat, és nem is mint közönséges atyáinkat, hanem a meggyőződés szentségének atyáit, akikre éppen azért hivatkozunk mi is és akiknek a meggyőződésébe belemerültünk, mint a keresztény katolikus hitszabályok

egyik forrásába, amelyet tökéletesen ismerni szükséges, illik is és hasznos is. — Egynéhány ilyen tiszteletreméltó megnyilatkozást akarok én a mai együttes során a ti emlékezetetekbe belefűrní azért, hogy ezek a hagyományok is bizonykodjanak amellet, amit a Szentírás szavaiból, a Szentírásból vett idézetekből és következtetésekből megállapítottunk.

Az első tiszteletreméltó szentatya, egyéniség, kit ideidézek, a niceai zsinatot megelőző kisázsiai keresztény hitközségek ismert alakja: *Ignatius*.

Mire tanít ő bennünket?

Abból a sokmindenből, amit ő vallott és tanított és hirdetett és írt, mindössze két röpke mondatot hozok elő, és pedig abból az ismertetésből, amellyel az akkoriban terjengő eretnekséget mutatja be, illetőleg hívja föl rájuk a figyelmet, teríti rájuk a vizes pokrócot, hogy ne ugrálhassanak, ne ficánkolhassanak azok, akik tévtanaik helyességének látszatával az őskeresztényeket félrevezették: *«Tartózkodnak az Eucharisziától, mert nem vallják, hogy az Oltáriszentségben a mi Urunk Jézus Krisztus teste van jelen, amely test érettünk szenvedett, amely testet az Atya kegye föltámasztotta»*).

Vigyázzunk! Ebben a szentírásféle kijelentésben mi az érv az Oltáriszentségben Krisztus valóságos jelenlését illetőleg?

Egy nemleges beállítás, ahogyan jellemzi a dokéta eretnekeket, akik tartózkodnak az Eucharisziától, tehát nem vallják az Oltáriszentségben Krisztus valóságos jelenlétét, és ezzel az ő tartózkodásukkal, az ő negatív, nemleges álláspontjukkal szembehelyezkednek, szembenállnak a hithű kereszténységnek a lelkületével, eszmemenetével, gyakorlatával, egyszóval az egész hit-tartalommal a Krisztus reális jelenlétét illetőleg.

Íme tehát egy nemleges érv Ignatius atya szavai nyomán. — De azt szokták mondani: egy ember csak egy ember, egy tanúság csak egy tanúság! Van-e másvalaki is ugyanazokból az időkből, aki épúgy, mint ő, vallja, talán még erőteljesebben kifejezésre juttatván ugyanezt az igazságot? Igen! Itt van *a szent*

mártír, Jusztinus, ez a hatalmas egyéniség, akit hitvédő néven ismer a kereszténység, mert megvédte az ősegházatot egy nagy aljas és piszkos támadással szemben, mikor az úgynevezett titokfegyelem, tehát a keresztény katolikus egyház istentiszteletével szemben támasztott rágalomok visszautasítására lelkesedéssel buzdított. Jusztinus ennek a titokfegyelemnek a félretételével igenis azt az addig katakombái homályban gyakorló kereszténységet a maga istentiszteleti mivoltában odaállította a nagy nyilvánosság elé. Ezt a vértanút, mint az Eucharisztia védőjét a legjellemzőbben ez a kijelentése mutatja: «Nem mint közönséges ételt és nem mint közönséges italt vesszük magunkhoz azt (t. i. az Oltáriszentséget), hanem miként az Úr Jézus Krisztusnak Isten Igéje által és a mi üdvösségünkre adott testét és véréát egy Óáltala és Tőle származó, imádságával, hálaadás és könyörgések közt elfogadott imádsága által megszentelt eledelt, mely az átváltozás útján a mi testünk és lelkünk táplálására szolgál, amely Jézus Krisztusnak teste, Jézus Krisztusnak, aki a Szentlélek erejével a Boldogságos Szűz méhében testet öltött, tehát a megtestesült Istenembernek valóságos teste és vére».

Vegyük ki mégegyszer az értelmet belőle: «Tanításunk van ...» — mondja Jusztinus, tehát nem az én ötletem, nem az én gondolatom, nem az én hangulatom, nem az én szeszélyem, nem az én találmányom, hanem: «Tanításunk van». — Mire van tanításunk? — *Hogy a Krisztustól származó imádság által könyörgések és hálaadások közt megszentelt eledel, amely az átváltozás révén testünknek és lelkünknek tápláléka, azonos annak a Krisztusnak valóságos testével és vérével, aki érettünk megtestesült, vagyis emberré lett, aki itt járt-kelt, tanított, verejtékezett ezen a földön.*

Így beszélnek, így írnak császárok, római augusztusok színe előtt, a nyilvánosság előtt, filozófusokkal való vitatkozásban épúgy, mint kételkedő emberekkel való tárgyalások során ezek a lelkek, akikre azt mondjuk, hogy az őskereszténységet képviselik. De kettő is csak kettő, van-e még több és valami más? Igen!

Sietek *Tertullianust* idézni, aki mikor az Úr Jézus Krisztus teste és vére aktivitását az emberi lélekre való hatását akarja nyomatékosan kiemelni, ilyen egyszerű szavakkal érvel: «*A mi testünk tápláléka az Úr Jézus Krisztusnak a teste és vére, hogy az Isten által a lélek is föléledjen*». Ez a szó akarja jelenteni a léleknek kifejlődését, erősödését ellentétben azzal a lanyhasággal, amelyről azt szoktuk mondani, hogy az elefántszerűen fölépített nagytestű emberben a testnek a súlya alatt, a vérek a követelése alatt szenved, alszik, szunyókál a lélek. Hát szunyókál is a keresztény emberben, aki a Krisztusnak, az élő Isten megtestesült Fiának közöttünk lakozó testével és vérével nem táplálkozik. Ezt a Tertullianust emésztí, izgatja a romolhatatlan hit, a teljes egészet alkotó hit konzerválásának a láza. Mint minden időben, akkor is voltak már, a keresztény ősidőkben is akadtak már könnyelmű, félszeg, a maguk eszméit szakadatlanul hajszólo emberek, de ugyanakkor akadtak kibontakozatlan lelkek is, akik nehezen, kínosan gubózzák ki magukat az ő gubóikból, a maguk elfogultságából. — Nos hát, egy klasszikus példa arra vonatkozólag, hogy hogyan citálta elő ezeket az embereket Tertullianus azért, hogy másokat győzzön meg eltévelyedéseikről, így szól: «Sajnos ...» — ez a tipikus bevezetés minden korok képviselőit megkörnyékező veszedelemre mutat. — «*Sajnos — mondja ő —, hogy vannak keresztények, akik a bálványok mellől jönnek a templomba ...*» — Megértettük? Megértettük valamenynyire? Csiklandoz egy kicsit, piszkál esetleg bennünket ez a megállapítás? Sajnos, vannak keresztények, akik a bálványok mellől, az ő bálványuk mellől, a maguk apró kis személyes bálványa mellől lépnek a templomba. — És folytatja: «*... akik ugyanezekkel a kezekkel, amelyekkel az ördögnek készítettek testet, ugyanezekkel a kezekkel veszik az Úr Jézus Krisztus testét. Istenkáromló gonoszság, — folytatja — zsidók mindössze egyetlenegyszer mertek kezét emelni Jézus Krisztus ellen. Ezek? — Naponként! Az ilyen kezeket — mondja ő — le kellene uágnb.*

Egy kis magyarázattal tartozom erre a Tertullian-féle nyilatkozatra nézve. «Bálványok mellől jönnek a templomba» — mit akar ez jelenteni? Ez utalás arra az őskeresztény korszakra, amikor még egyik-másik újkeresztény embernek bálványcsinálás volt a mestersége a régi időkből. Ez olyan mesterség volt akkor, mint máma a keramikusoké, akik december 6-a előtt mindenféle torz alakokat, azokat a bizonyos krampuszokat, vörös ördögöket készítenek. Ilyenek voltak hát ezek a bizonyos bálványcsinálók és ezekről mondja az egyházatya, hogy az ő mesterségük mellől jönnek a templomba. Még nincs bennük elég lelkierő, hogy szakítottak volna a maguk Krisztust, Istent gyalázó mesterségével. Mit jelent még az, hogy «kezükkel veszik az Úr Jézus Krisztus testét»? Ma a nyelvünkre szoktuk venni Krisztus testét, az őskeresztények korában azonban mindenkinek a tenyerére tették a szent kenyeret, helyesebben Krisztus testét és vérével hordozó kenyeret, legfeljebb egy kis fehér leplet tartottak a kézen. Erre vonatkozólag mondja ő, hogy ezeket a kezeket le kellene vágni. Így fejezi ki magát Tertullianus, de talán még jobban a mi eszünk járásához szól, amikor így ír tovább: *»Nagy gonddal vigyázzunk, hogy a mi kelyhűnkéből és a mi kenyerehűnkéből egy szemernyi se hulljon le a földre»*. Miért kell olyan nagyon vigyázni és olyan szöges gonddal ügyelni, hogy abból a kehelyből ki ne lötytenjen egy kis bor? Miért olyan nagyon ügyelni és miért kell olyan nagyon vigyázni, hogy abból a kenyérből egyetlen morzsa se hulljon le az asztról, ha az *csak* kenyér és *csak* bor. Ha az *csak* bor a maga természetességében minden természetfölötti átváltozás nélkül, és ha az kenyér, csak a gyomrot telíti, köznapi, mindennapi koszt, akkor nyilvánvaló az érvelés: ez csak látszik kenyérnek és ez csak látszik bornak, de már nem kenyér és nem bor, hanem valósággal Krisztus teste és vére.

Halad az idő, át kell ugranom egyik-másik egyházatyát és megállok a katonásan beszélő Aranyszájú Szent János előtt. Így mondtam: katonásan. Mert nem játszik a szavakkal, nem kerülgeti, nem forgatja őket,

hanem egyszerűen így szólít meg minket, minekutána egy megállapítást csinált. Ez a megállapítás pedig így hangzik: *Sokan vannak manapság, akik azt mondogatják a Krisztusról, hogy szeretném látni az alakját, szeretném látni az arcát.* Aztán mindig vannak kíváncsi, kandi emberek, akiknek az alak, az arc nem elég és szeretnék látni a köntösét, hogy ugyan miféle gúnyában járt, különben-e mint ők, mert hát Ő istenember. Szeretnék látni a saruját, hogyan tipeg-topog benne. Szeretnék látni Őt magát; szeretnék érinteni. *Amit látni: kenyér és kehely* — teszi hozzá Szent János —, *mert ezt a szem mondja nekem. Amit azonban a kehely följavított, és fölmagasztosított, de ki nem mondott: a kenyér Krisztus teste, a kehely Krisztus vére.*

Az emberi elme nem áll meg ugye? Azt kérdezi, hogyan lehet, hogyan jelenülhet kenyérben test és hogyan tartalmazhatja a kehely a vért? — *«Más az, amit látsz, és más az, amit értesz».* Mintha csak kiegészíténék ezek a szavak azt, amit ugyancsak az utolsó vacsora kapcsán maga az Üdvözítő mond, hogy Ő saját kezében tartotta önnön testét? Hogyan? Miképen? Mi módon? — Ezzel a kijelentéssel: *«ez az én testem»* a kenyér fölött, *«ez az én vérem»* a bor fölött jelenítette önmagát és hatalmat adott arra, hogy tovább jelenüljön, tehát jelenül is az arra rendelt megbízott szavainak kiejtése és akaratí ténye révén a mi oltárainkon a szentmisében a kenyér és a bor színe alatt.

Testvérek! Fölvonultattam a mi ősi hagyományainkból, abból a nagyszerű, csodálatos őserdőből, amely olyan, mint az oszlopoknak egymásután következő sorozata. Ezen oszlopokon áll, és ezekre támaszkodik a hatalmas ívezet, a kereszvény katolikus hitnek a boltozata. Fölvonultattam a mi szentatyáinkat. Mellettük mi, a késő nemzedékek, velük azonos megvallásban, velük azonos közösségben sirjunk föl azzal az evangéliumi szózáttal: *credo, hiszek Uram, sed adiuva...*, de segíts az én kesergő, az én törekeny, az én nehézkes, a kétkedés zátonyán fönnakadó lelkemen! Amen.

XVI.

Az ész bizonyossága az Eucharisztia mellett.

E megbeszélésünk során foglalkozni kívánunk azzal a kérdéssel, vajjon a magárahagyott emberi elme, a magában álló emberi elme képes-e következtetni annak a tételnek igazságára, hogy a kenyér és bor színe alatt Krisztus a mi oltárainkon testével és vérével, istenségével és emberségével valóságosan jelenül.

Miért mondjuk, miért kérdezzük, hogy a magára hagyatott emberi elme képes-e erre? — Azért kérdezzük, mert az előzőkben megszólaltattuk az egyházatyákat és a Szentírásból és az egyházatyák ajkán élő keresztény hagyományokból, hitszabályokból felvonultattuk az érveket arra nézve, hogy Krisztus valósággal itt van. De mert mi gondolkozó lények vagyunk, kérdést teszünk fel magunknak: ha mi sajátmagunkra hagyatva kénytelenek volnánk szembeszállni ezekkel a Szentírásból vett érvekkel és kénytelenek volnánk szembeszállni az egész keresztény múlttal, a keresztény hagyományokkal és azt mondanánk Tamás apostolként, hogy mert nem látom, mert nem tapinthatom, nem hiszek, vajjon ez előtt a hitvita előtt megállhat-e a keresztény elme, az emberi elme úgy, hogy valamely természetileg megállapítható igazságot keres és talál magának, amely igazság rámutat arra, hogy igenis észszerű, igenis elmondható az, hogy a *kenyér és bor színe alatt Krisztus a mi oltárainkon jelenül?* Mert ha találunk erre vonatkozólag természetileg megállapítható igazságot, akkor a mi helyzetünk javul, akkor a mi gondolkodó eszünknek a munkája alá van támasztva, és mi nem kerülünk konfliktusba, összeütközésbe szentírási és hagyományi alapon a mi elménknek valószínűségi megállapításaival. Hála Istennek, erre vonatkozólag az értelmes emberi elme ki tud ásni olyan természetileg megállapítható igazságot, amely alapját képezi annak, hogy mi értelmes eszünkkel is meghajoljunk Krisztusnak a

kenyér és bor színe alatt történő valóságosan végbe-
menő jelenülése előtt!

Egy tényre kívánok hivatkozni, egy tényre az
emberiség történetéből. Ezt a tényt röviden így nevez-
ném, hogy az ISTENKERESÉS LÁZA.

Nézzem akár a magam körül gyűrűző életet, akár
menjek vissza a múltba, akár a régmúltba, akár a leg-
ősibb időkbe, ezt a bizonyos lázas törekvést, ezt a föl-
ismerés utáni vágyat és törekvést mindenütt megtalá-
lom. Megtalálom azt a törekvést, ami bennem az Istent
keresteti; ami engem állandó iparkodásra indít, hogy
hol az Isten; arra az állandó iparkodásra és lázas kere-
sésre serkent, hogy azt a Valakit, aki e fölött a világ
fölött regnál, valakit, aki nálam, nálad, másoknál, min-
denkinél különb, azt az erősebbet, aki ezzel a teremtett
világgal játszik, megtaláljam. («Játszik», ez alatt nem azt
a frivol komédiázást, kedvtelést értem, ahogyan mi
szoktunk játszani, tréfálkozni, pimaszkodni nagy és
súlyos kérdésekkel, amelyek mellett ajakbiggyesztéssel
és fintorral siklunk el. Nem így értem az isteni játékot,
hanem abból a közvetlen abszolút uraságból és hatalom-
ból kifolyólag, amely Őt jellemzi!) Ne tagadjuk, a világ
ezt a nagyot, ezt az erősebbet, ezt a hatalmasat keresi!

Nos, hát ez az a bizonyos történelmi tény, az ember-
ség Istent kereső láza, amelyik ha megvan, amelyik egy
megszüntethetetlen kívánsággal gyúrja az emberiség
lelkét és eszét, akkor egy megfelelő másik lelki készség-
nek és hangulatnak is meg kell lennie, és ez az Isten
közelségének az áhítása, a vágya. Mert az ember nem
hiába szaladgál! Az embernek, ha valaminek a láza ösz-
tönzi, hát annak csillapítást is kell keresnie! Ez az, amit
úgy mondunk, hogy az érzéki embernek is van kielégülés
utáni vágya, az, ami a szellemi emberben is megvan és
meg kell hogy legyen, hogy az ő kérdőjeleire keres felele-
tet, hogy arra a bizonyos nagy hiányjelre, amelyet az ő
lelkében felfedezett, megtalálja a kielégülést. Nos hát az
Isten-közelség vágyára, amely az egész emberiséget haj-
szolta időtlen időközön át, megkapta az ember a normál-
feleletet, amely nem lehetett más, minthogy ez az áhított,

keresett Isten egy lehajlásban, egy leereszkedésben eljött hozzája (lásd a második isteni személy megtestesülése, Krisztusnak a Szűz méhében testet öltő lebecsátkozása az emberiséghez, amely által és amelyben Ő az ő isteni méltóságának sérelme nélkül, az ő emberi természetének megfelelőleg beletekintett az embereknek, a kínlódó, a gyenge, a gyötrődő, összetört embereknek a szemébe, azzal az emberi tekintettel, amit úgy nevezünk, hogy a Jézus simogató, gyógyító, megvilágosító tekintete, nézése az emberek felé!).

De isteni dolgokban nem szokás játszani, nem úgy beszélgetünk, mint az emberek mesélő kedvükben, hogy: «volt egyszer». A megtestesülés, az istenkeresés lázában az istenközelség révén és tényében kielégülést kereső emberiségnek, az élettartamot nézve fölmérhetetlenül hosszú sorozatú emberiségnek a számára biztosítani, lekötöni, rögzíteni kellett a megtestesülésben beváltódott isteni közelséget. Erre azonban forma, megoldás kellett! Ezt a kérdést nem lehetett függőben tartani. Nem politika az Isten munkája, amelyik azokat a bizonyos hátsó ajtókat örökösen nyitva hagyja és szeret függőben levő kérdésekkel dolgozni. Az Isten kész dolgokat közölt velünk!

Ilyen Krisztus eucharisztikus léte az Oltáriszentségben, kenyér és bor színe alatt, mikor az akaratnak, a teremtő isteni akaratnak egy aktusával, egyetlen tényével a legegységibb anyagban az Üdvözítő jelenül.

Mi a legegységibb anyag emberi vonatkozásban? Nekem, neked, nekünk mi a legegységibb anyag? Hát amivel élünk, amivel táplálkozunk, amit megeszünk és megiszunk! Nos hát ennek a legegységibb, hozzánk legközelebb álló anyagnak a leple, a fátyola alatt jelenik meg Krisztus közöttünk, itt tartózkodik közöttünk az istenkeresés lázában és az ebből levezetett isteni közelség vágyának lecsöndesítésére, kielégítésére.

Tudjátok, mi az Oltáriszentség? — Krisztus valóságos jelenléte a kenyér és bor színe alatt. Ez az a bizonyos pont ennek a lelki folyamatnak a végére, amit így kezdem, hogy: *istenkeresés*, amit így folytattam, hogy:

istenközelség vágya és amit így bontakoztattam ki, hogy *megtestesülés*, amellyel Isten akarja az emberiségnek az olthatatlan vágyát beteljesíteni. Azért ennek állandó, az emberiség léttartamáig kitartó valaminek kell lennie, tehát amíg egy utolsó földönjáró ember lesz, amely lehetőséget nyújt arra, hogy az ember Istennel tudjon konverzálni, szemtől-szembe, szívvel-szívhez, szóval-szóra, hegy a Mózes könyvének az a bizonyos, régen kiejtett és későbbi beteljesülésre célzó megállapítása valóraváljék, hogy nincs semmiféle nagyra fölfuvalkodott nép, és önmagát feddhetetlen tényezőnek nevező és képzelő náció, amellyel így közölné az Isten az emberi közelségének nagyságát, mint ahogyan mivélünk közli minden kérésünk és könyörgésünk alkalmával. (V. Móz. 4, 7.)

Íme, a legméltóságosabb Oltáriszentségben az istenközelséget effektív értéké teszi a mi részünkre az Üdvözítő a Szent János evangélista idézett megállapítása révén, amikor azt mondja Jézus: *((Mint hogy szerette övét. . . »* (Ján. 13, 1.) A szeretet, amelyről szó van, nem változó, nem elporladó, nem elfonnyadó szeretet. A szeretet radikális, gyökeretvert erkölcsi tényező. És ha ez a szeretet, az *Isten szeretete az emberekhez*, az sem lehet más, mint állandó. És ha keresett magának formát az emberek istenközelségét áhító szomja lecsillapítására ez a szeretet, az csak egy állandó megnyilatkozás lehet. Ezt kérjük és köszönjük, ezt valljuk és birtokoljuk boldogan keresztény katolikus hitünk centrumában, tűzpontjában, az Oltáriszentségben.

Ez a forma a láthatatlannak és a láthatónak, a fontosnak és a gyengének — (értve az Istent és az embert!) — olyan egyesülése, olyan ölelkezése, amelyik az isteni méltóság sérelme nélkül közvetíti magát az ezt a közvetlenséget követelő, igénylő emberiségnek egy olyan leereszkedésben, amely leereszkedés nem válogat, nem keres, nem osztályoz. Még akkor sem, ha az ember, aki netán frivolitásban, lelki megkeményedésben, elfajzottságban, nem megfelelő lelki diszpozícióban merészel Őhozzá közelíteni. Még ez elől sem zárkózik el; még

ennek is kiosztatja magát; még ennek a szívébe is betér. Azért, mert *az Oltáriszentségben Istennek emberekhez leereszkedő szeretete állandósult*. Egy olyan önmagát rögzített, egy magát vissza nem vonó szeretetnyilvánulás ez, amely nem volt és nem lesz, hanem van, aminthogy Isten is öröktői fogva és örök időig van, mert a léte örökös lét. Az eucharisztikus leereszkedésben az emberiség is örökös létmódot keresett magának.

Tehát azzal, hogy az emberiség lelkében élő istenkeresés és istenközelség vágyát kimutattam, ezzel a természetünket jellemző és az ebből folyó megállapítással igenis hivatkozom értelmes eszem munkája révén arra, hogy ez a szentségi lét, a kenyér és bor színe alatt elrejtőző isteni létmódja Jézusnak nem abszurd elgondolás, *nem* képtelen eszme, amelyiknek a mi valóságokra berendezett természetünkben alapja nincs. Láttuk, hogy nagyon is van!

Igaz, hogy az emberi elmének még mindig akad nehézsége, és pedig az, amit empirikus nehézségnek, tapasztalati nehézségnek nevezünk, t. i. az ember mindent az ő érzékeivel iparkodik és akar felfogni. Erre vonatkozólag természetes hajlandóság van bennünk. Nos hát, ami a köztünk lakozó Jézus Krisztusról érzékeink alá eső tapasztalás (ízlelés, tapintás, látás), az csupán a kenyér és bor. Az a bizonyos legegységibb anyag. Következésképpen itt torpan meg, ez előtt a nehézség előtt áll meg, a másik oldalon a természetes megvilágítás és következtetés útján az istenkeresést és istenközelséget logikusan levezető emberi elme. Itt, a tapintás, ízlés és látás érzékei által magának levont következtetések előtt!

Csakhogy, csakhogy ... Az emberi érzések, tapasztalatok nem felülhaladhatatlan és megdönthetetlen megállapítások. Amit én a világon hangról, színről, magának a földnek alakjáról, nagyságáról tapasztalás és érzékelés révén tudok, az módosul, azt az én elmémnek munkája révén még tökéletesítem. Tegyek bár egy abszolút módon betetőzött megállapítást, arra még mindig lehet apelláta, annak még mindig lehet egy jobb

formája, egy tökéletesebb megnyilvánulása, amellyel szemben úgy állok, hogy sejtem, de nem tudom!

Így van ez a mindennapi életben is. Lehet annak, akit százszoros és ezerszeres érintkezés révén ismerek egy magasabb, egy nobilisabb, tökéletesebb lelkisége, amelyről én még nem tudok. Reggeltől estig lehetsz férj vagy feleség, gyerek vagy szülő és csak 20, 30, 40 év múlva jössz rá, a léleknek egy spontán megnyilatkozásakor, hogy társad lelkében még mi van. És ha a lélek egyszer megnyitja magát, akkor csodálkozol és mondod: hiszen én annyit tapasztaltam belőle és mégsem ismerem. Ilyen az a bezárt szekrény is, amely a maga szép ódonágával gyönyörködteti szemedet és amelyet vakon megvásároltál sokszáz pengőért. Ugyebár nem tudod, mi van benne, mit rejt magában, miféle titkos zárok, nem ismert fiókok vannak belül elrejtve, melyekről te nem is sejtessz és amelyekre téged csak az tud rávezetni, aki azt megalkotta.

Mit cselekedett Jézus Krisztus? Az utolsó vacsorán szerzetté teste és vére szentségét a kenyér és bor színe alatt mondván: «Ez az én testem és vérem». *Aquinói Szent Tamás* ehhez a krisztusi megállapításhoz ezt fűzi hozzá: *Amit az Isten örök Igéje mondott, annál semmi sem biztosabb, semmisem megnyugtatóbb; őmondja maga, aki minden tételét, minden tanítását, még az utolsót is vérével pecsételte meg. Hiszem, amit az Isten Fia mondott!* Ezzel zárjuk megbeszélésünket. Mi is hisszük, mi is átéljük annak a boldogságát, amit az Isten Fia mondott, amellyel szemben a mi értelmes eszünk is, az az örökké kételkedő és állandóan himbálózó elme is meg tud állni hódolattal. Hát álljunk is meg és hulljunk térdre és várjuk boldogan annak az örök emberi vágnak a kiteljesülését: Emmanuel, velünk az Isten! Amen !

XVII. Az átlényegülés szerepe.

Az elmúlt alkalommal kimondtuk, hogy Krisztus Urunk az Oltáriszentségben valósággal jelen van. Ezt tanítja a mi hitünk, ezt valljuk és ebben a mi hitünkben kívánunk napról-napra egyre jobban megerősödni és ezt a hitünket kívánjuk minél öntudatosabban gyakorolni. Ma újra egy lépést kívánunk tenni előre, mikor a mostani megbeszélésünk tételét így jelentjük ki: *Krisztus az Oltáriszentségben átlényegülés útján jelenül meg.*

Ezt a keresztény katolikus hitigazságot az egész egyházi tant rendszerező tridenti szent zsinat valamennyi hívő számára a következő nyomatékos és kétséget nem tűrő formában jelentette ki: *Ki van közösítve, vagyis nem tagja a hívők közösségének lelkileg az, aki azt mondja, hogy az Oltáriszentségben a kenyér és bor lényege, állaga megmarad és ki van közösítve, vagyis nem tartozik lélekben és lelkileg a hívők közösségéhez az, aki tagadja ezt a csodálatos és páratlan átváltozást, amely által a kenyér egész lényege, a bor állaga Krisztus testévé és vérévé változik át úgy, hogy a kenyérnek és bornak már csak a színe marad meg.* — Ezt az átváltozást az Egyház egy nagyon alkalmas szóval, kifejezéssel *átlényegülésnek* nevezi.

Ez az a bizonyos tétel, a tridenti szent zsinat tanítása, mely — mint mondtam — keresztény katolikus hitigazság, amelyiknek föltétlen elfogadása, lelkiekben való hajótörés veszélye mellett, kötelező. Próbáljuk meg ezt a tanítást egy kicsit értelmünkhöz közelebb hozni.

A tridenti szent zsinat eme tanításában az foglaltatik, hogy 1. az Oltáriszentségben *megszűnik a kenyér és bor állaga*, vagyis megszűnik a kenyérnek és bornak őszanyaga, lényegi formája és ezeknek a helyébe lép Krisztus teste és vére úgy (és ez a második pont):

2. *hogy a kenyérnek az állaga és bornak a lényege átváltozik Krisztus testévé és vérévé,*

3. *az átváltozás után pedig a kenyérnek és bornak*

csak a színe marad meg. Vagyis minekutána a kenyér és bor állaga átváltozott Krisztus testévé és vérévé, nincs már lényegileg ott a kenyér és a bor, helyükben ott vannak a kenyérnek és bornak a járulékei: tehát nem az őszánya, nem a lényegi formája, — hogy hittudományi nyelven szóljak —, hanem annak a járulékei, amit úgy nevezek, hogy a kenyér és bor *színe*, vagyis ami nem teszi a kenyérnek és bornak lényegét.

Mármost próbáljuk megállapítani azt, hogy a tridenti szent zsinatnak ezzel a kijelentésével szemben, ezzel a katolikus tannal ellentétben a Krisztusnak kenyér és bor színe alatt való létezésére vonatkozólag vannak-e másféle fölfogások is, hogy a kettőt egymással szembeállítva annál jobban lekövekezzük, leszögezzük a magunk hitbeli tudását, a magunk hitbeli kötelezettségét.

Az ősegyházban erre vonatkozólag nem volt egy pillanatra sem kétely. 1070 táján tűnt fel *Berengáriusz*, aki az ő tévtanításával, és követői, akik az ő tévtanításaikkal, főképen pedig *Luther* az ő megállapításával azt az elvet állították föl, hogy a kenyér és bór állaga, lényege *mellett* (tehát ami a kenyeret és bort kenyérré és borrá teszi), azzal *együtt*, tehát *közösen és együttesen* ott van Krisztus teste és vére is. Ezt a felfogást nevezik általánosan bevett elnevezés szerint *kompanációs* elméletnek (*cum* latinul annyit jelent, hogy -val, -vel; *panis* = kenyér; tehát kenyérral együtt, Krisztus a kenyérral). Ez a Luther-féle elmélet.

A másik tévtanítás *Oziantertől* származik, aki azt állítja, hogy az Ige, tehát a második isteni személy (a megtestesülést magáravett Jézusnak tényleg létező személye), személytelenséget létesített saját maga és egy darab kenyér között. Ez a második felfogás tudományos meghatározás szerint az ú. n. *impanációs* elmélet. (Latinul *in* = -ban-ben, *panis* = a kenyér, tehát Krisztus a kenyérben.) Eszerint Krisztus személye kenyérré lett.

Ezek azok az elméletek, amelyekről eltérőleg *a keresztény katolikus hittan azt vallja* és ahhoz ragaszkodik,

hogy az átváltoztatás szavai által (amely részben Krisztus rendeletéből, részben a Krisztus által nyújtott hatalomnál fogva történik), megszűnik jelen lenni a kenyér és a bor állaga, vagyis, ami a kenyeret és a bort kenyérré és borrá teszi és nem mellette és nem vele és nem benne, hanem helyette, a kenyér és a bor állagának helyébe megjelenik a valóságos Krisztus testével és vérével.

Próbáljuk csak egy kissé a tridenti szent zsinatnak ezt a tanát, kijelentését megérvelni. Próbáljuk megkeresni, vajjon van-e ennek valamiféle fogható alapja magában Krisztus szavaiban, magában az utolsó vacsorán történt Eucharisztikus rendelésben! — A feleletet erre így adom meg: az utolsó vacsorán elhangzott krisztusi kijelentésben, mely az Oltáriszentséget rendelte el, burkoltan bennefoglaltatik az átlényegülés tana.

Mi az az átlényegülés?

Megszűnik a kenyér és a bor lényege, helyébe lép Krisztus teste és vére! Az utolsó vacsorán Krisztus kezébe vette a kenyeret, kezébe vette a bort tartalmazó kelyhet és azt mondotta a kenyér fölött mindenféle hozzátervezés, hozzáfüggesztés, körülírás nélkül, egyszerűen: «Ez az én testem»; a bort tartalmazó kehely fölött mindenféle minősítő kijelentések, alkalmazások kizárásával ezt mondotta: «Ez az én vérem». — Minthogy Krisztus nem akárki (— vagy akárki a Krisztus? — Nem!), minthogy Krisztus Isten, következésképpen az ő szavainak jelentősége, isteni súlya és mindenképp fölött isteni határozottsága van. Krisztus nem én, nem te, nem mi, akik játszunk, babrálunk, parádézunk a szavunkkal, akik szavalunk, akik nagyokat mondunk, akiknek a szavai puffannak. Nem! Krisztus beszél, tehát az Isten szól és Ő azt mondja, hogy: ez a kenyér, amit a kezemben tartok, már nem kenyér — ez az én testem; és a bor, melyet e kehelyben tartok, nem bor, aminek ti látjátok, hanem az én vérem. Mert ha Krisztusnak szavai olyanféle értelemben hangzottak volna el, mint az előbb említett kompanációs, vagy impanációs elmélet (együtt a kenyérral, vagy kenyér megszemélyesített egység Krisztus testével, vagyis Krisztus megkenyere-

sedett volna, kenyérült volt, kenyérré lett volna), akkor Krisztus szavai «Ez az én testem, ez az én vérem» ezt jelentené: ez a kenyér, mellette vele együtt az én testem, kettőspont! —: az én testem; ez a bor, mellette, vele, társasági helyzetben vele az én vérem: az én vérem. — Ami azonban merő ellentét, szöges ellentét az azonosság lényegi alapelve ellen és azzal szemben.

Aki tud egy kis matematikát, vegye elő az ő elméleti tudását, melyet a múltban szerzett, mikor még diák volt! a + b *nem* egyenlő a vagy b-vel. Tojás és sonka *nem* egyenlő tojás, vagy sonka. így azt sem mondhatom, hogy a kenyér és Krisztus teste egyenlő Krisztus testével, a bor és Krisztus vére egyenlő a Krisztus vérével!

Igaz, hogy mindenki, aki egy elvet fölállít, vagy egy elméletet hangoztat, egy kijelentést tesz, természetes, hogy nekifog és iparkodik a maga igazát bizonyítani, mert csak dobálni kijelentéseket, csak hangoztatni valamit, termelni egy eszmét és aztán a balfényen eltűnni, mint az olasz mondja: futni, de mielőbb, mert rajtafognak, nem férfias dolog, következésképpen: iparkodik bizonyítani. Azok a téves felfogások is, amelyeket ismertettem és amelyek mellett még vannak más egyéb ilyen tévtanok is, az általunk látható kenyér és borral kapcsolatban szeretnek hivatkozni az ú. n. metonymiára, vagyis rész helyett az egészre, mikor a hasonlót a hasonlóval behelyettesítik, s az elnevezést reá alkalmazzák.

Pl. egy erszényre, amelyikben 1, vagy 5, vagy 10 pengő van, mondhatom én, hogy: «Ez tíz pengő?» — Mondhatom! — Miért? Mert az a 10 pengő tényleg és valóban abban az erszényben van; tehát a tartalmazott helyett én hivatkozhatom a tartalmazóra vagy viszont. Ez az ú. n. átvitt értelemben vett kifejezés. Vagy — most az asszonyokhoz szólok! — a tejesköcsögre, melyben 2 liter tej van, mondhatom én: «ez a tej 80 fillér», «ez a tej romlott, vizes tej?» Mondhatom! Ez az átvitt értelemben vett kifejezés a tartalmazottat nevezi meg a tartalmazó helyett, jóllehet én a tartalmazóra mutatok rá: a tejesköcsögre és az erszényre.

Ahá! — mondaná az okoskodó ember — most már otthon vagyok. Tisztelendő bácsi, maguk beszélhetnek, amit akarnak, az igazság: kenyér és Krisztus teste!

Vigyázzunk! Alapvető logikai szabály a helyes megkülönböztetés! Aki jól különböztet, helyesen különböztet, az helyes megállapításokat is tesz! — Mi az erszéynek természetes rendeltetési célja, hivatása? Az, hogy legyen? Ki a csuda látott volna olyan bördízműveseket, olyan Beutelschmiedeket (mint a német mondja, olyan «retikülkovácsoló» ötvösművészeket), akik az erszényt, a táskát megcsinálják csak azért, hogy legyen? — Mindennek valami célja, természetes rendeltetése van. Az erszéynek mi a természetes rendeltetése? Az, hogy valamit tartalmazzon, hogy én abba valamit elhelyezzek. A tejeskannának mi a természetes rendeltetése? Az, hogy tejet, vagy vizet vagy akár sört (mert a fináncok elől gyakran tejeskannákban csempészik a sört), tehát valamilyen folyadékot tegyek bele, tehát természetes rendeltetése az, hogy valamit tartalmazzon. És ha én rámutatok arra az erszényre és azt mondom: «ez a 10 pengő», vagy rámutatok a tejeskőcsőgre és azt mondom: «ez a tej», mindenki tudja, minden józaneszű ember érti, hogy én ama tartalmazó edény vagy készülék által a tartalmazott dologra értem a kifejezésemet. — Most rögtön helyben vagyunk ennek a helytelen felfogásnak a letorkolásánál, amelyik azt akarja mondani, hogy Krisztus testével és a kenyérral is csak úgy vagyunk, mint az erszénnyel és tejesbőgrével voltunk . . . Hát nem úgy van, sőt egyáltalán nem úgy van! Miért? — Ez roppant egyszerű! A kenyérnek és bornak — vigyázzunk! — sohasem volt és sohasem lesz az a természetes rendeltetése, hogy hordozója, viselője legyen egy emberi testnek. Világos? Érthető? — Egészen érthető! — Az bizonyos, hogy az erszéynek természetes célja az, hogy valami pénzt, értéket, cédulát benne elhelyezzek, és a tejeskőcsőgé természetes célja az, hogy bele valami folyadékot tegyek; a kenyérnek ellenben és a bornak, legyen az pohárban, kancsóban, hordóban, kehelyben, legyen az idei kiforratlan és fel-

dolgozatlan állapotában, tehát előkészítés stádiumában, vagy még mint szőlőfürt a tőkén, olyan észétvesztett ember nem született még, aki azt mondaná, hogy a kenyérnek az a rendeltetése, hogy egy fizikailag kifejlett emberi testet viseljen, hordjon. Következésképpen az Úr Jézus Krisztus szavát nem lehet észszerűen átvitt értelemben venni. Ennek egyetlen értési és értelmi lehetősége az a kijelentés, melyet Krisztus tett.

Tehát akkor, amikor Krisztus szavai nyomán eltűnik a kenyérből a kenyér állaga, az ősanyaga, ennek lényegi formája és megmarad a kenyérnek külső járuléka és emez állag helyébe megjelenik Krisztus, akkor ennek valami célja van. Ennek az eltűnésnek, ennek a változásnak a célja az *átlényegülés*, hogy ott megszűnjön lenni a kenyér, mégha százszor, ezerszer is annak látom, és helyébe lépjen Krisztus.

Az ember esze állandóan dolgozik, próbál valahol egy ú. n. analóg esetet találni, valami hasonló kifejezést, kijelentést, amelyik valamiképpen érzékeltesse ezt, hogy hogyan is történik ez a megszűnés. Mert az fontos, hogy a kenyér és a bor lényege megszűnt. Hát hogyan, miképpen lehetséges ilyen megszűnés és helyébe jelenüés? Van-e valami ezen a világon, amellyel én azt a bizonytalankodó és kételkedő eszemet megtámogathatnám? Hát a tapasztalati világban nem igen található ilyesmi, de azért feltehetünk valami hasonlót. Mondjuk, — katonaviselt emberek is vannak itt! — mondjuk, hogy Őfelsége, a király, vagy egy hadseregfőparancsnok kimegy a tűzvonalba. Mondhatná valaki közületek, hogy én ugyan nem igen láttam hadseregfőparancsnokot a tűzvonalban (pedig ott volna a helyük!), no de mondjuk, hogy kimegy. Kimegy és azt mondja neki egy alantasabb parancsnok, hogy: «Felséges úr», vagy «Kegyelmes úr, ez az X. Y. hadnagy ezt és ezt a felbecsülhetetlen értékű hősi cselekedetet vitte végbe». Lehetetlen dolog volna, elképzelhetetlen volna, hogy a király azt mondja a hadnagynak: «Kapitány úr, köszönöm, hogy ezt cselekedte»!? — Lehetetlen ez? Nem! A királynak, vagy a legfelsőbb hadúrnak az előléptetés, rangado-

mányozás jogában van, rögtön, azonnal, egy kijelentéssel. Nos én látok állni egy tisztet *egy* csillaggal, aki kifelé hadnagy és mégis, a királyi vagy hadvezéri kijelentés után, amely a kimondott szó erejénél fogva az előléptetést eszközölte, — kapitány. Hadnagyot látok, de kapitányt tudok. Mi történt? A katona, mint sarzsi eltűnt. Megmaradt ugyan az ember számára látható egy csillag, de a katona már nem hadnagy, hanem kapitány. Minek a hatása alatt? Egy egyszerű szónak a hatása alatt, egy kijelentés megtörténte alatt.

Ezzel a példával próbáltam illusztrálni azt, hogy igenis nem elgondolhatatlan, nem elképzelhetetlen, nem a fantáziák világába való az átváltozás. Amit a király mondhat, annál inkább teheti azt Krisztus, mondhatja Isten, és megcselekedheti azt, hogy külső látszatot jelentő járulékok megmaradása mellett egy lényegi, egy dologi, egy tárgyi változás történjék, az a bizonyos, a tridenti szent zsinat által emlegetett csodálatos és páratlan változás, amelyik eszközli azt, hogy a külsőség megmaradása mellett a belső tartalomnak egy minden erjedési folyamat (ami különben a tulajdonképeni fejlődésnek természetes menete szerint lenne!), tehát egy erjedési folyamat nélküli átváltozás következék be akkor, amikor a kenyér helyett megjelenik Krisztus. Ezt a meggyőződést látjuk az egész őskeresztény századok hagyományán keresztül. Az őskeresztények nem áhítoztak teológiaiilag szabatos kifejezésre, mert az első századok mély áhítatában senki sem gázolt bele az Oltáriszentségben rejtőző Krisztus valóságos jelenlétébe. És ha mégis ezek az ősatyák egyszer-egyszer az Oltáriszentséget védve felemelik szavukat, olyan hangot ütnek meg, amely nagyon különbözik *Berengáriusz* hangjától, és megfelel a tridenti zsinat által kikopogott, rögzített átlényegülés tanának. Pl. mikor a III. században így szól *Irenaeus* egyházatya: «*Kenyerből és borból Krisztus teste és vére lesz*». Lesz! vagy *Tertullianus*, aki még közelebb hozza a fogalmakat: «*Az Üdvözítő a kenyeret saját testévé tette, amikor azt mondotta: Ez az én testem!*» Vagy amikor látja az ember, aki az egyháztör-

ténelem lapjait forgatja, hogy micsoda felzúdulás, micsoda mozgalom támadt, amikor Berengáriuszt 1079-ben a lateráni zsinat elé állították és megkérdezték tőle: «Ember, hiszed-e az átlényegülés tanát, hogy nincs kenyér és bor, hanem Krisztus teste és vére?» Ekkor egy emberként állott fel az Egyház és zúgott és kiáltotta: Hiszem amit Isten Fia tanít; hiszem, amit Isten Fia mondott magáról; hiszem, amit a szent zsinat tanít!

Mondjuk ki most, annyi századok után mi, hogy az Oltáriszentségben Krisztus az átlényegülés útján jelenüU Ezt nekünk vallanunk kell, ebben nekünk élnünk kell, és ha százszor énekeljük, hogy szent kenyér, ha százszor mondjuk, hogy mennyei kenyér, és ha százszor halljuk a szószékről is: angyali kenyér, ez nem a kenyér minőségét jelenti, hanem jelenti annak a kenyérnek, amelyet én látok, az elkülönzését, eltávolodását, elvonatkozását, minél messzebbre való fölemelését attól a közönséges kenyértől, amelyekre a szegény, nyomorult földi embernek szeme rátapad és amelyiken eltéved. Mi az oltáron látjuk a Krisztust; látjuk, látjuk a kenyér és bor színe alatt az Üdvözítő testévé átlényegült valóságot és erre mondjuk mi azt hogy «imádlak nagy szentség». Amen.

XVIII.

Értelmünk és az átlényegülés.

Emlékezünk, hogy ma egy hete egy kérdéssel búcsúztam el, melyre Szent Pál apostolnak a Korinthus-beliekhez írt első leveléből feleltem: «A kenyér, amelyet megszegünk, nem az ő testével való egyesülés-e?» És mi a kérdésre hitünkkel, értelmünkkel egyaránt igenlőleg feleltünk. Megállapítottuk azt, hogy a kenyér és bor lényege helyébe Krisztus teste és vére lép az átlényegülés révén. Tekintélyi érveket vonultattunk fel e mellett az igazság mellett, megalapoztuk ezt a Szentírásból vett és az őskeresztény századok hagyományából

kiemelt megnyilatkozásokkal. Azt ígértem és azzal zártam a múltkor a mondókámat, hogy ezt az anyagot még ki kell mélyítenünk. Még nem vagyunk készen az átlényegülésről szóló keresztény katolikus hitigazságokkal.

Az eddigiekhez csatlakozóan be akarjuk még mutatni a hívő emberi elmének az állásfoglalását is. Megkérdezzük magunktól, vajjon a hívő emberi elme, mint elme szintén odaáll-e örnek, felesküdt örnek az átlényegülésről szóló keresztény katolikus hitigazság mellé? Vajjon a hívő elme meg tudja-e állapítani az átlényegülés tanának a tartalmát és vonatkozását?

Erre így felelünk: *igen*. Lássuk, hogyan, miképen?

Mi az az átlényegülés? — Eltűnik a kenyérnek és a bornak az állaga és megmarad a kenyérnek és a bornak a járuléka úgy, hogy a kenyér és bor őszyaga, lényegi formája helyébe lép Krisztus teste és vére. Ez az átlényegülés tana.

A hívő emberi elme megállapítja azt, hogy ez az átlényegülés Krisztus oltáriszentségi jelenülésének, jele-nülségének az egyetlen és kizárólagos módja! — Az átlényegülés, amelyre az előbb céloztam, ismétlem: Krisztus oltáriszentségi jelen ülésének, tehát annak, hogy Krisztus a kenyér és bor színe alatt jelen lehet, egyetlen és kizárólagos módja. Lássuk, hogyan jelenülhet oltáriszentségileg, vagyis kenyér és bor színe alatt Krisztus teste és vére? Ha az egyikről állítjuk, hogy csak így jelenülhet, akkor a másikat — hogy így nem lehet — ki kell zárni. Lássuk tehát, melyek azok a formák, elgondolások, amelyeket az átlényegülés tana megenged.

Az első az, hogy Krisztus az oltáriszentségben *nem jelenülhet helyzetváltoztatás által*. Mi az a helyzet-változtatás? — Hát meg kell keresni Krisztust, hogy hol, milyen helyzetben van és meg kell néznünk, vajjon azt a helyzetet, amelyben van, elhagyja-e, hogy az Oltáriszentségben köztünk megjelenjen. Mi az a helyzet, amelyikben Krisztus most van, melyik az a helyzet, amelyikben halála, illetőleg feltámadása után van? Az

a helyzet a megdicsőültség, vagyis Krisztus mennyországi megdicsőülésében létezik. «Elhagyom a földet és az én Atyámhoz megyek» (Ján. 16, 28) — ez az ő szabályos, saját ajkairól elhangzott kijelentése; mint mikor te vagy én azt mondjuk: «... én most innen elmegyek és amoda megyek». Minthogy sem te, sem én, Krisztus annál kevésbé játszik a szavaival, ez a kijelentés, hogy «innen oda», «az én elhelyezkedésem és helyzetváltoztatásom arra fel» jelenti azt, amit mi keresünk. — Az adott esetben mit jelent Krisztusra nézve az ő tartózkodási helye? — Jelenti megdicsőült, föltámadt állapotában a mennyek országát, amelyet érettünk hagyott ott. Jelenti az Atya örök, megzavartalan dicsőségét, akihez saját kijelentése szerint ő elment, 'aki mellett Ő helyet foglal.

Ha tehát Krisztus a megdicsőültség helyzetében van, világos, hogy ezt a helyzetet az oltáriszentségi létmód magára öltése céljából már el nem hagyja. Annyival kevésbé sem hagyja el, mert hiszen a kenyér színe fölött és a bor színe fölött kijelentette: «ez az én testem, ez az én vérem». Lehet Krisztus részéről helyzetváltoztatás, mondanám így egy kissé triviális, köznapi kifejezéssel élve: utazgatás, sétifikálás? — Nem! Krisztus szól, Krisztus cselekszik, és amit mond és amit cselekszik, az tény. Következésképpen *Krisztus oltáriszentségi létmódja, jelenülése nem helyzetváltoztatás által történik.*

De nem történik teremtési ténykedés által sem! Krisztus, aki Isten, kenyér és bor színe alatt nem teremti önmagát azért, hogy itt létezhesen. — Miért nem teremtés által jelenül az Oltáriszentségben? Miért? No, no miért? Ki tudna rá felelni? — A felelet rá nagyon egyszerű! Azért, mert *van*. Értsük meg jól: *Krisztus van*, következésképpen nem alanya a teremtés tényének, amely teremtés mit jelent? — Kiindulást a nemlétezőből, a nemlevőből, létrehozást abból, ami nincs! Tanultuk magunk is gyerekkorunkban a katekizmusból, hogy teremteni annyi, mint semmiből valamit létrehozni, semmiből valamit életrehívni. Krisztus nem semmi; Krisz-

tus van, létezik, tehát önmagát az oltáriszentségi létezés keretei, formái közé teremti. *Krisztus* tehát *nem jelenül az oltáriszentségi teremtés útján és módján sem.*

De Krisztus nem jelenül az oltáriszentségben kompanációs módon sem. Tehát nem jelenül az egymás mellett levő létezési mód kenyérrel való együttlét szerint sem. Miért nem? — Csak kijelentjük, hogy nem? Ezt nekünk meg is kell hitbölcseletileg alapoznunk. Ne ijedjünk meg, a megalapozás két egyszerű bővített mondatból áll. Ha Krisztus az együttes jelenülés módja szerint volna jelen, akkor egy létező, egy való, értsd: *a kenyér, egy, a kenyér*, amit szemlélek, amit érzékelek, amit izlelek, az a kenyér az *egy való kettő* volna: a kenyér *és* (ezen az *és* kötőszón van a főhangsúly) Krisztus, ami nyilvánvalóan ellentmond az azonosság logikai alapelvének.

De tovább megyek! Ha a kenyér mellett, a kenyérrel, a kenyér társaságában van jelen Krisztus teste és vére, akkor az Oltáriszentség mint ilyen, egy állandó csalási procedúra az ember számára, egy állandó csalási folyamat. Miért? Kenyeret látok, kenyeret tapintok, kenyeret izlelek; nemcsak érzékeim, de a gondolkodó eszem is azt mondja, hogy kenyér, sőt bizonyos fokig az értelem is azt mondja, hogy kenyér, mert én érzékelem és látom; a pajtásom és a pajtásné is azt mondja, hogy kenyér, én is annak hiszem, hogy kenyér. Három forrásból következtet tehát az ember arra, hogy itt kenyér van . . . pedig . . . pedig nem! Nem kenyér — mondja a kompanációs elmélet, hanem kenyér és Krisztus.

Ki van zárva az a lényegi változás, amelyik szerint az a kenyér átmenne Krisztus testébe és vérébe úgy mint az emésztési folyamaton keresztül a táplálék a szervezetnek alkotó elemévé, összetevőjévé válik. Miért van ez kizárva? Mert hiszen akkor Krisztus teste állandó változásnak volna kitéve és alávetve, ami a megdicsőültségének állapotával, mineműségével homlok-egyenest ellenkezik.

Marad tehát ennek a négy szempontnak mérlege-

lése elemzése után a mi számunkra az oltáriszentségi jelenülésre vonatkozólag egyetlen lehetőség, és ez az átlényegülés. Nincs más elképzelhető mód! Elképzelhető ebben az értelemben, hogy a fantázia játszik, abban az értelemben, hogy «valami oknál fogva ez a való helyzet jobban megfelel », spekulálok valamit, hogy tetszetős érvek és látszatok csoportosítása alapján kivetítsek valami gondolatot, elgondolást az emberek elé, ilyen értelemben — nem mondom! Mert hiszen ebben az értelemben keletkezett az Oziander-féle felfogás és Berengárius felfogása is ezen az úton indult el a hitújítás kompanációs elmélete is. (Kenyér plusz Krisztus.) Tény az, hogy a kenyér ilyenkor már nem kenyér, kenyérnek látszik ugyan, de való-ságos istenemberi megdicsőült test. — Miért mon-dottam, hogy megdicsőült? — Kizárom vele azokat az elméleteket, amelyek azt mondják, hogy Krisztus helyzetváltoztatás, hogy Krisztus teremtés és más egyéb elgondolások módján jelenül az Oltáriszentségben. — A keresztény katolikus hit tehát mit tanít és mit követel a mi részünkről, és mit értékelünk mi a magunk számára az Oltáriszentség jelenlétében? Az átlényegülést, amelynél fogva Krisztus teste és vére van itt a kenyér és bor színe alatt, minekutána a kenyér és bor járuléka megmaradtak, de lényege megváltozott.

Az a kérdés, vajjon a hívő emberi elme meg tudja-e állapítani az átlényegülés tartalmát, az átlényegülés vonatkozását? Mert mindennek, amibe belevág az eszem, ami az eszem fölfogása, magamba fölszívása, amibe én a csápjaimmal belemélyedek, amit elfogadok, elvégre annak a tartalmát, a többi dolgokhoz való vonatkozását is ki kell emelnem. — No, nem igaz? Nem igaz? De igaz! Mert az ember nem ürességeket, hanem tartal-makat, nem el vonatkozásokat a többi dolgoktól, hanem a vonatkozásokat a többi dolgokhoz, szóval: kapcsolatokat keres.

Lássuk ezt közelebről! Csakis az átlényegülés, mint ilyen adja meg a tengelyét a Szentháromság által az ember részére kinyilatkoztatott és azután megvalósi-

tott két nagy értéknek, igazságnak. Az egyik a megtestesülés, a másik az Egyház, a Krisztus misztikus teste mint ilyen, amelyek beleillenek a titkoknak ama rendszerébe, amelyek elé Isten bennünket, hívő embereket lelki diszpozícióban állított. Azt mondtam, Krisztus és az emberek között kapcsolatnak, tartalomnak, vonatkozásnak kell lennie, különben Ő egy messze, hihetetlen távolságokban levő bármiféle isteni tökéletességben büszkélkedő és élő valaki volna; ha Közte és közöttünk nem volna semmiféle kapcsolat, ha én Tőle olyan messze sétálnék, mint a világ egyik sarka a másiktól van, hát akkor rámnézve a Krisztus egy hideg, egy idegen, egy messzeálló valaki volna. És az-e Ő? Nem! Az örök Isten másképpen gondoskodott az ember és Krisztus közötti kapcsolatáról!

Hogyan gondoskodott? Ügy, hogy Ő feje, láthatatlan feje legyen annak a tökéletes, titokzatos egységnek, amely őt és az embert összeköti, amely Ő és az emberekből létesült: az Egyháznak. Ő ennek az egységnek a titokzatos táplálója, mert olyan egység, amelyet nem táplálnak, olyan egység amelyikben nincsen pótlás, erőpótlás, idegen izmok kiépülése, az olyan valami, ami ma létezik, holnap pedig a pusztulásnak az útjára lép, a megszűnésnek a lejtőjén gurul lefelé. Márpedig Isten elgondolása arról a kapcsolatáról, amely közte, Krisztus személyén keresztül és által s az emberek között legyen, nem egy ilyen széteső, elporladó valami, hanem egy állandó kapcsolat. Az Egyházat is az idők végéig létezőnek tervezte, amelyen a poklok kapui sem vesznek erőt.

Ennek a kapcsolatnak, egységnek tehát titokzatos erejű táplálója az Oltáriszentség. Az szolgálhatja ennek a Krisztus és az emberek közt fennálló kapcsolatnak, közösségnek a táplálékot, az erőt. Szent Pálként: «Sokan vagyunk egy testben, de egyenkint mindnyájan egymásnak tagjai. Egy test vagyunk a Krisztusban, akik egy és ugyanazon kenyeret esszük». (1. Kor. 10, 17.)

Ha nem az átlényegül és formájában, módján és útján jelenülne meg a Krisztus, akkor a dicsőséges Krisztus

közé és az emberek közé Krisztus teste és vére közé, amiről annyit beszéltünk, odaékelné magát a kenyér. Az isteni gondolat nem az, hogy ő közötté és az ember között egy közbeeső lét legyen. Lét, amelyik elláztatá, amelyik eltávolítaná a kettőt egymástól. Krisztus teste és vére, az ő misztikus létezése, titokzatos létezése és az ember közé nem furakodhat, nem illeszkedhet be semmiféle egyéb létező; sem kenyér, sem bor, amit látok ugyan, de amely már nem lényeg, nem állag, hanem csak járulék.

Gondoljunk csak arra az ősi vágyra, ami az emberiség lelkében mindenkor élt. Azt mondják, a tengerjáróhoz közelebb van az Isten. Közelebb van hozzá? Csak akkor van közelebb hozzá, amikor a jéghegy elfűrészezi az óriáshajót? Nem, nem! Az emberiség nemcsak akkor igyekszik közelebb lenni Istenhez, amikor valamiképpen a pusztulásnak, az elmúlásnak a rémei fojtogatják. Nem, nem! Ez az ősi törekvése az emberiségnek olyan régi, mint maga az ember. Luciferi fogalmazásban így hangzott valamikor: «Lesztek olyanok mint az istenek!» (1. Móz. 3, 5.) Miért ugrott be az őszülő ennek a sátáni felszólításnak? Azért, mert egy paradicsomi gyümölcs leszakítása és megkóstolása révén vélte megtehetőnek azt az óriási lépést, amelyhez a Hüvelyk Matyink mér-földjáró csizmája semmi.

Az emberiség mindenkor ezt a titkot, az Isten megközelítésének a titkát vágyódott realizálni, megvalósítani. Nos hát Isten megvalósította azt, amit az ember nem tudott realizálni semmivel, megvalósította azzal, hogy átlényegítette a kenyérnek az állagát saját maga testévé, hogy ezt a bizonyos Isten- és emberközösséget helyesen táplálni, állandósítani, felszínen tartani lehessen.

Tehát így áll meg a keresztény katolikus hívő elme az átlényegülésnek a hitigazsága előtt. Gazdagon és boldogan! Boldogan — mint aki előtt nincsen már kérdés, mint aki előtt a vágyak beteljesülhetése igazság. Megedzetten és fölverteve, hogy nem szószátyárkodja, nem merő beiskolázottság sztereotip kifejezésével mondja,

de — mint ma megtanultuk! — a hívő elmének útmutatása révén kiáltja: — Credo! Hiszek! És e mellé a kiáltás mellé egy hódoló térdhajtással teszi le a pontot. Amen.

XIX.

Krisztus a kenyér és bor színe alatt.

Mostani folytatólagos megbeszélésünk tétele a következő: *Krisztus az Oltáriszentségben mindkét szín, tehát akár a kenyér, akár a bor színe alatt egészen és teljességgel jelen van.*

Ezt a keresztény katolikus hittételt a trienti szent zsinat a hitújítók ellenében igen nyomatékosan és határozottan formálta meg kiközösítés terhe, tehát az Egyház testéből való elkülönítés veszélye alatt. így: «*Ki van közösítve, tehát lélekben nem mondható katolikusnak az, aki netán tagadná, hogy az Oltáriszentségben mindkét szín alatt és bármelyik színnek mindegyik kis részecskéje alatt valóssággal, egészen jelen van Krisztus*»). Ezt a tanítást azután egy kissé jobban is kidolgozza, részeire bontja széjjel, mikor azt hangoztatja, hogy a *consecratio*, tehát az *átváltoztatás* (mi az az átváltoztatás? — a kenyér és bor fölött kimondott szavak: «Ez az én testem, ez az én vérem».) tehát az átváltoztatás után mindegyik szín, vagyis a kenyér és bor színe alatt jelen van a Krisztus osztatlanul és egészen, istenségével és emberségével és *lelkével*. Mégpedig jelen van emberségével az átváltoztató szavak ereje következtében, annak hatása alatt, az emberségnek egyéb tulajdonságai mellett, annál a kapcsolatnál fogva, amely az immár megdicsőült és örök Krisztushoz fűzi az embert. Istensége pedig jelen van az «unió hipostaticánál» a személyegységnél fogva, mert hiszen tudjuk jól, hogy Krisztusban, mint személyben két természet — isteni és emberi — egyesült.

Mikor ezt a tételt fölállítom és bizonyítani akarom, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentségben Krisztus mindkét szín alatt, a kenyér és a bor színe alatt egészen és teljesen, osztatlanul van jelen, akkor rá kell mutatnom két előzményre.

Az egyik, amivel már tisztában kell lennünk, az, hogy Krisztus az Oltáriszentségben valósággal, tehát nem jelképileg, hanem valósággal van jelen.

A másik pedig, Szent Pál szavai nyomán az, hogy *Krisztus már meg nem halhat, rajta a halálnak nincsen ereje.* (Róm. 6, 9.) Teste a megdicsőült, föltámadott, az Atya jobbján dicsőségesen helyet foglaló test, amely már részeire nem bomlik, meg nem osztható.

Ez a két előzmény érvelésünk kiindulásának ugródeszkája, bázisa annak bizonyításához, hogy Krisztus Urunk az Oltáriszentségben bármelyik szín alatt osztatlanul és egészen, teljesen, istenségével és emberségével jelen van.

Mi adja erre a kiindulási lehetőséget? Kiindulási lehetőséget ad erre magának az Üdvözítőnek a megnyilatkozása. Vegyük csak egy kicsit elő Szent János evangéliumának 6. fejezetét, s abban az Úrnak az oltáriszentségi, eucharisztikus beszédét. «Aki eszi az én testemet. . . és issza az én véremet, az énbennem van és én őbenne.» (6, 57.)

Mire utal Krisztusnak ez a megnyilatkozása? Hivatkozás ez az Ő testére, amely ehető, az Ő vére, amely iható és amely étel és ital és amely test a másíknak, aki azt veszi, eszi és issza, életet adó erő.

Krisztus tehát a kenyérral és borral azonosítja saját magát. Melyik kenyérral és borral? Azzal, amelyikre azt mondta: «Ez az én testem, ez az én vérem»; amelyikre azt mondta, hogy aki abból eszik és iszik, az Őbenne él és Ő abban. Létrejön egy kölcsönösség, az életnek a kölcsönössége. Mi által? Krisztus teste és vére által, amely kenyér és bor ugyan színre, látszatra, lényegre nézve azonban Krisztus teste és vére; azonos azzal a testtel, amely testben Ő akkor élt, amely testben Ő akkor szólt, amely testet azokra hagyományozta, akik utána jövendők, és akik Hozzája húznak és akik Benne hisznek.

Ugyanebből a 6. fejezetből egy másik gondolat még jobban ráutal, mert rövidebb, egyszerűbb, közvetlenebbül hangzó erre az igazságra, hogy Krisztus a kenyérral

és borral (amely az Ő teste és vére) azonosítja önmagát, mikor azt mondja: *«Aki engemet eszik, ő is él énérettem.* (6, 58.) Hogyan lehet ez, ha a test, amely a kenyér és bor színe alatt megjelent nem azonos azzal a létezővel, azzal az énnel, azzal a személlyel, amely ezt a behatást előidézti.

De ez még mindig valamiképen messze van tőlünk, mert nagyon krisztusi szó, nagyon isteni beszéd. Próbáljunk keresni valakit, aki jobban a mi emberi nyelvünkön szól és akinek a gondolkodása egy kissé emberibb. Megszólal Szent Pál a korinthusbeliekhez írt I. levelében. (1. Kor. 11, 27.) Röpke, egyszerű mondat, de súlyos igazságot ismerhetünk meg belőle! *«Aki tehát méltatlanul eszik a kenyérből és issza az Úr kelyhét, aki méltatlanul eszi e kenyeret, vagy (— szétválasztva —) issza az Úr kelyhét, az vétkezik (vigyázzunk, most jön az érv!) az Úr teste és vére ellen.»*

Figyeljük meg a két kifejezést, egymással szemben állnak, mert az egyik vagylagosan van fölállítva: méltatlanul enni az Úr testét, vagy inni az Úr kelyhét. Tehát akár az egyik után, akár a másik után nyújthatom ki a kezemet; mégis, ha méltatlanul cselekszem, ezzel is vétkeztem az Úr teste és vére ellen. Mit jelent ezt a kifejezés? Jelenti azt, hogy a kenyér színe alatt is az egész test, az osztatlan Krisztus van jelen és én becstelenkedem, arcátlankodom, komiszkodom, latorkodom, vétkezem az Úrral szemben, az egész Krisztussal szemben, hacsak a kelyhet ürítem is ki méltatlanul, éppen úgy, mintha méltatlanul eszem a kenyeret, amely már nem közönséges kenyér, csak látszatra, mert lényegileg már Krisztus teste, amely test egyenlő az ő vérével.

Ezt még alátámaszthatjuk az őskeresztény hagyományokból is.

Nézzük az egyházatyákat, különösen a IV. századbelieket, kik egyhangúan hangoztatják, nagy erővel hangsúlyozzák, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentségben Krisztus halhatatlan. Mi az, hogy halhatatlan? Annyit jelent, hogy élő, annyit jelent Krisztus személyére vonatkoztatva, hogy a megdicsőült, a halálon

keresztülgázolt, az újra feltámadott, az Atya jobbán dicsőségesen elhelyezkedett és örökké élő Krisztus teste van az Oltáriszentségben, amely életet ad. Aki eszik belőle, az Őbenne él és a halál nem találja meg.

Krisztus tehát az Oltáriszentségben bármelyik szín alatt egységesen, osztatlanul és valósággal jelen van. De aki hittant tanul (bár tanulna mindenki és bár mélyebben tanulna és bár ne elégednék meg a keresztény katolikus ember az ő ú. n. merő hagyományi nevelésével a katolikus hittanítást illetőleg, azokkal az elemi és középiskolában fejébe vert némi fogalmakkal, amelyek a merő profánságokkal való elmerülés révén ugyancsak megvedlettek és olyanok lettek mint a bunda, amelyben már több a szőrtelen sziget, mint a dús prémezet) — aki hittant tanul, az némi megfontolás után úgy látja, hogy annak, hogy Krisztus az Oltáriszentségben jelenül, hogy itt köztünk van, ennek eszközlő oka, ennek a létesítője ez a két mondat a kenyér és bor szíme fölött: «Ez az én testem» és «Ez az én vérem». Ahogy Krisztus idejön közénk a mi oltárunkra és itt helyet foglal és itt van és itt létezik, annak valósító, létesítő oka ez az ú. n. kon-szekrálási, átváltoztatási szöveg. E szavaknak az erejével az történik az oltáron, és nem más, amit ezek a szavak kifejeznek. Mit fejeznek ki? A kenyér színére vonatkoztatva ezt: «Krisztus teste», a borra vonatkoztatva azt: «Krisztus vére», tehát maga a Krisztus. — Az Üdvözítő azon az utolsó vacsorán, amelyiken azt mondotta: «Ez az én testem, ez az én vérem» — kérdem, mire, kire vonatkozólag mondotta e szavakat? Valahova a légüres térbe révedezte? Valami fantazmán elgondolkozva? Valami poétikus révületben? Mondanám, egy szűkebb környezetben, a tizenkét tanítványnak, akik mind ránéztek? Mire vonatkoztathatta az Úr Krisztus ezeket a szavakat? Gondolom, nem fér kétség hozzá, hogy csakis tulajdon testére; arra a valódi testre, amelyylel ott ült az emberek között az utolsó vacsorán; arra a testre, amellyel a földön járt-kelt és elment a Getsemani-kertbe; arra a testre, amely végigszenvedte a kaifási és pilátusi udvarok minden gyalázatát; arra a testre,

amellyel fölment a Kálvária hegyére és amelyet ott feláldozott; arra a testre, amelyet Arimatheai József eltemetett, amely test a mi hitünk szerint föltámadott, amely test fölemelkedett az égbe és üle dicsőségesen az Atya jobbára, — erre vonatkoztatva mondotta Krisztus: «ez az én testem, ez az én vérem».

Ha tehát az átváltoztatás szavainak erejénél fogva a Krisztus teste jelenül az oltáron, akkor jelenül Krisztus vére is, mert testet, élő testet vér nélkül elképzelni nem lehet. Viszont vért, pezsdító, életadó vért test nélkül, amelyikben az tartózkodjék, amelyikben az legyen, szintűgy nem lehet.

Amde egy további okfejtés: Krisztus teste és vére *nem él Krisztus lelke nélkül*, mert testet és a vért élővé a lélek teszi, következésképen, ahol Krisztus teste és vére jelen van, ott együtt van vele Krisztus lelke is.

De még itt sem állunk meg. Ahol Krisztus teste és vére van és együtt van a lelke is, ott még valaminek kell lennie! Ott van Krisztus *embersége is*. De ez az embersége, önmagában meg nem áll, mert hiszen Krisztus, mint ilyen, a személyi egység, az unió hipostatica révén csak a második isteni személyben, az Igében, mint ilyenben létezik, következésképen, *ha Krisztus teste, vére és lelke van jelen, akkor a személyi egység révén jelen van Krisztus embersége és istensége is*.

Ezt a folyamatot akár induktív, akár deduktív okoskodással tisztán ki lehet bontakoztatni magunk előtt. Tehát áll a tétel, úgy, amint azt a tridenti szent zsinat kifejezte és ránk lelkiismereti hajótörés veszélye alatt kötelezővé tette. Nem lehet tagadnunk, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentségben Krisztus (mindkél szín alatt, bármelyik szín alatt, bármelyik kicsiny részecskéjében valósággal és osztatlanul jelen van.

Gyakorlatilag mi következik ebből?. Azt mondja nekem egyszer egy bácsi: «Tisztelendő úr! Mondja már nekem, mit sétálnak a papok azzal a tényérral és mit sétálnak azzal a fehér asztalkendőn a misében, hogy az ember elunja kivárni?»... A kifejtettek alapján tudni kell, érteni kell, hogy akkor szedik össze, akkor keres-

gélük azt a bizonyos porcikát, azt a kis kenyérmorzsát, hulladékot, amelyről tudjuk, hogy benne jelen van osztatlanul Krisztus. Tehát azért hordozzák a tányért, mert vigyáznak, hogy le ne essék a szent ostya mint ilyen, hogy a tányéron levő fehér kendőre essék, ha mégis lehullana egy kis porcikája, amely épúgy megérdemli a mi legteljesebb imádásunkat, hódoló térdhajtásunkat, mint ahogy megérdemli azt a nagyocska darab, amit mi kapunk áldozáskor. Ez a kis porcika is tartalmazza egészen és osztatlanul Krisztus Urunk valóságos testét és véré, teljes egészében, istenségével, emberségével együtt.

Mára elég! Ha ezt a leckét valaki jól megemészti, felveszi, felszívja magába, akkor tisztán áll előtte a katolikus Anyaszentegyház hite és liturgiája is, tehát szertartási cselekményei is, amellyel adózik ennek a kenyér és bor színe alatt köztünk osztatlan emberi, isteni és istenemberi egységben jelenlevő Úr Jézusnak. Amen.

XX.

Krisztus jelenléte a legméltóságosabb Oltáriszentségben.

Jelen megbeszélésünk tárgya az a megállapítás, hogy *Krisztus a legméltóságosabb Oltáriszentségben jelen van nemcsak annak vétele alatt, hanem előtte és utána is, a szentmise befejezése után is.*

Ez keresztény katolikus hittétel és mindnyájunkra nézve — lelki hajótörés veszedelme és felelőssége alatt — kötelező. Ennek a hittételnek, amely a XV. század tév-tanítói részéről oly kemény megrohamozásban részesült, ennek a hittételnek a szövegezését az előzőkben is többször emlegetett *tridenti szent zsinat* ebben az ünnepélyes, sokatmondó formában foglalta össze: *Ki van közösítve, vagyis elkülönzi önmagát a katolikus Egyház tanításától és a hívek közösségétől az, aki azt mondja, hogy az átváltoztatás után az imádandó Oltáriszentségben a mi Urunk Jézus Krisztus valóságos teste és vére nincsen jelen, hanem*

csupán használat közben, amikor magunkhoz vesszük, se előtte, se utána; továbbá, hogy az átváltoztatott ostyákban, amelyek az áldozás után megmaradnak és őriztetnek, nem marad meg Krisztus teste. — Ennek a kijelentésnek folyománya gyanánt a tridenti szent zsinat erősen védelmébe veszi azt az őskeresztény gyakorlatot, hogy a misén kívül is őriztetik Krisztus teste és vére az Oltáriszentségben és azt nagy tisztelettel szokás a betegeknek nyújtani.

Ha most megkérdezzük, miért kellett azt a lelkekben amúgy is szunnyadó és élő, a hívő lelkekben a hit alappillére gyanánt változatlanul élő katolikus tant ilyen erőteljesen kihangsúlyozni, akkor azt felelem rá, hogy a XV. és XVI. századbeli hitújítás és támadásai tették ezt szükségessé.

Különösen két oldalról szükséges és hasznos rámutatni ezekre a tévtanításokra.

Az egyik Luther szellemi elődjeinek ama tanítása, hogy Krisztus a szentségben pusztán és kizárólag a vétel pillanatában jelenül; vagyis ez gyakorlatilag annyit jelent, hogy mikor te, hívő, kinyitod a szádát, hogy az Úr testét magadhoz vegyed, abban a pillanatban jelenül a kenyér és bor színe alatt Krisztus teste és vére. A másik Chemnitznek a tanítása, amely szerint Krisztus teste és vére az egész úrvacsora szertartása alatt, az ünneplés alatt van csak jelen; amikor azonban ez befejeződik, abban a Krisztus testévé és vérévé átváltoztatott kenyérben, ostyában már többé nincsen jelen a Krisztus teste és vére. Mondanám: egy bizonyos bűvészmozdulatszerűen jelenül, ad hoc itt van az áldozás momentumára, az egész liturgikus szertartás tartamára, mikor azonban elhangzik, hogy vége van az eucharisztikus szertartásnak, nincs többé Krisztus, aki pedig előzőleg jelen volt.

Nekünk ezzel a tanítással szembe kell néznünk. Szembe kell néznünk azért, mert a változó idők sodrában akárhány keresztény katolikus ember maga se tudja, hogy hányadán áll az Üdvözítőnek az Oltáriszentségben való reális, valóságos jelenülésével.

Próbáljunk bizonyítani! Bizonyításunk forrása természetesen a Szentírás lesz. Felidézzük magunk előtt ismét Szent János evangélista VI. fejezetét, s benne az Üdvözítőnek ú. n. eucharisztikus szónoklatát, amelyben kilátásba helyezi, beígéri az Oltáriszentségben saját testét és véré, amely az emberek számára megelevenül: Ez az én testem, ez az én vérem. Aki eszi a kenyeret, az énbennem van és Én őbenne. A kenyér, amelyet én adandó vagyok, az én testem. Világosan beszél, szól, mondja a szavakat az Üdvözítő, melyekkel saját testét ígéret gyanánt kilátásba helyezte, eledelül szánta az utolsó vacsorán. Ámde jön a logika és azt mondja: ami eledel, ami étel, kenyér, bor a vételezés előtt, vagyis mielőtt én azt elfogyasztom, én azt megeszem, megiszom, az az eledel függetlenül attól, hogy én elfogyasztom, eledel akkor is, ha nem is nyúlok hozzá, eledelminősége független attól a körülménytől, hogy félreteszem, mert nem ízlik, vagy nem használok, mert unom; nem kell, mert most egyébvel foglalkozom. Mint ahogy meg szokták kínálni az embereket: «Egyél fiam: jó! Egyél fiam: ízes!» «Nem kell!» Függetlenül attól, hogy a kínálgatás nyomán hozzányúlok-e, vagy nem, nekifekszem-e vagy tartózkodom tőle, az eledel eledel marad.

Krisztus eledelnek szánta az Oltáriszentséget, és aminek szánta, aminek ígérte, azt az utolsó vacsorán be is teljesítette, így rendelkezvén: «Ez az én testem, vegyétek és egyétek». Nem azt mondta: «Vegyétek és egyétek, mert majd ez lesz az én testem, ez a kenyér akkor, amikor nekifohászokdok és beleharaptok», hanem azt mondta: «Vegyétek és egyétek, ez az én testem». Talán még áttetszőbbek, még megközelíthetőbbek a bor színe fölött kimondott rendelkező szavak: «Vegyétek és igyatok belőle mindannyian, mert ez az én vérem». Annak, hogy ez elfogyasztandó, annak, hogy étel és ital módjára veendő, annak az oksági magyarázata az, hogy ez a kenyér, illetőleg ez a bor, mert «az én testem,» már «az én testem», készen van annak a kenyérnek, illetőleg bornak Krisztus testévé, illetőleg vérévé

történi átváltoztatása befejeztetett, ami indíték arra, ami az embert vonja, húzza, űzi, hajtja, készíti, hogy egyék és igyék belőle, mert életet eszik és iszik magának. «Aki eszik engem, ő is él énérettem» — mondja az Úr. (Ján. 6, 58.)

Aki ezt a szentírási szöveget ebben az értelmezésben és magyarázatban szemügyre veszi, az előtt tisztán áll, hogy a hitújítási mozgalom kitekeri a Szentírás szavait ezen a helyen is, mint abban a kompanációs elméletben, hogy (a kenyér mellett, a kenyérral együtt van jelen Krisztus teste!), mint ahogyan rátípor az Üdvözítő szavaira, melyek logikai egyszerűséggel szólnak: «Ez az én testem, ez az én vérem», nem pedig: «e mellett, ezzel együtt, itt van az én testem is». Krisztus nem «is»-ezett, mint valamikor a nóta «is, is, is». Itt nincs is, itt Krisztus egyszerű, félreérthetetlen kijelentése van: «Ez az én testem, ez az én vérem, vegyétek és egyétek» . . .

De a Szentírás mellett az őskeresztény Anyaszentegyház megnyilatkozására is szükségünk volna, vajjon akkor is így gondolkodtak-e, vajjon így vallották-e a szentségi jelenléteket, vagy csak a vétel pillanatában, az eucharisztikus ceremónia alatt és azután nem. *Kálvin János* azt mondja, hogy ilyen felfogás, ilyen gondolkodás, ilyen hivatkozás az őskeresztény egyház atyáinál nem található. — Köszönöm! — Ellenben *Alexandriai Szent Cirill* 83-ik levelében (jó sok levelet írt!) ezt az egyszerű és nagyon erőteljesen hangzó mondatot rögzítette: *étires fejűek és balgák azok, akik állítják, hogy a megszentelődésre, az ember üdvösségére nem hasznos, közömbös, ha az eucharisztikus Oltáriszentséget másnapra hagyják*). Mi ez a másnaprahagyás? — Belevág a tridenti zsinatnak ama kijelentésébe, hogy az áldozás után az ostyában megmarad és őriztetik, tehát másnapra marad a Krisztus teste. Ami a szentmisében el nem osztatott, hanem megmaradt, hogy őriztessék, az igenis az emberi lélek közösségére hasznos és szükséges. — *Szent Jeromos* írja a 125-ik levelében: «A *leggazdagabb* . . . (— a «gazdag» szót átvitt értelemben kell érteni: a leggazdagabb, a

legboldogabb, lelkileg a legdúsabb!) . . . ember az, aki gyékénykosarában magával viszi az Úr testét és üvegcsében az ő véréét«. — Mit jelent ez a mondat? Azt az öskeresztény gyakorlatot, hogy a hívek a szentmiséről magukkal vitték az átváltoztatott ostyát az ő házukba, amely az öskeresztény emberek életében egy-egy szentély volt, a hitnek és a romlatlan erkölcsöknek a szentélye, ahol tehát Krisztus, ha magánörizetben volt is, megfelelő környezetben és megfelelő légkörben lehetett, megtiprás, szentségtörés, meggyalázás veszélye nélkül.

De van még egy gyakorlat, amely amellet szól, hogy *a keresztény Anyaszentegyházban mindenkor élt az a tudat, hogy az átváltoztatás után a vételtől függetlenül a szentmise befejezése után igenis a Krisztus teste reálsan jelen van.* — Még a csonkamisében is. — *Miért nevezzük a csonkamiséét csonkának?* Mert ki van belőle emelve az átváltoztatás ténye, amely magának a szentmisének a gerince. Annak a megszentelt kenyérnek a miséje, — melyet zöldsütörtökön a szentmise után elviszünk arra a rejtkehelyre, ahol az Egyház Krisztus halála emlékének megfelelően őrzi, hogy azután magyarországi szokás szerint kitegyük a szentsírba imádásra; és amely a nagypénteki misében élő Krisztus gyanánt rejtetett el a misét celebráló pap által, — hivatalos, hiteles néven előre megszentelt, átváltoztatott ostya miséje. Ez a szokás a katolikus Anyaszentegyház görög ágazatában is fönáll mindmáig. Az egész nagybőjt alatt u. i. csak ilyen csonkamiséi vannak, vagyis az Üdvözítő Úr eltett, elrejtett, félretett, megmaradt testét Jézus Krisztusnak veszi magához a pap a liturgiában.

Azt sem hagyjuk megfigyelésen kívül, hogy Isten, bár Krisztus testét csak a vétel pillanatában is jeleníthetné, mert Isten mindent megtehet, mégis Krisztus szavaival az Oltáriszentségben testét eledelül adta, eledelnek szánta. Eledel-lehetőséget kellett az emberek számára biztosítani, hogy hozzájárulhassanak, hogy ehessenek lelki szükség és lelki igény szerint.

Továbbá van egy nagy, örök gondolat, amelyik az első pillanattól fogva, ahogy Isten az embert megterem-

tette, bűnbeesés ide, bűnbeesés oda, mindenkor élt és él az emberiség lelkében. Ez az a bizonyos Emmánuel-gondolat, hogy az Isten ne világok messzeségében, elérhetetlen távolságokban legyen ettől az ő földi életre ítelt teremtményétől, az embertől, hanem, hogy a kapcsolat Isten és az ember közt bensőséges, közeli, emberileg megfogható valami legyen, amelyik engedje érezni azt, hogy az Istennek van szíve . . . Mert kísért a rémséges gondolat, hogy az Isten *csak* hatalom, hogy az Isten csak erő, aki játszik velünk, aki kedvét leli abban, hogy velünk dobálódzzék, akinek ember-teremtménye csak fricskázásra való játékszer . . . Ezzel a kísértő gondolat-tal szembenáll az az örök, az emberi lelkekben élő igazság, amit a múltkor egyszer már idéztem, hogy mikor összetörök minden, elpusztul a lét, akkor az ember fölkiált: «közelebb Hozzád, Istenem!» — Hát nemcsak én, hanem ő is közeledik hozzám, mert a Teremtő és a teremtmény, az Alkotó és az alkotás között oksági, életteljes összeköttetésnek kell lennie.

Mindebből mi következik? — Az következik, hogy Krisztus addig van jelen az Oltáriszentségben, Krisztus addig van közöttünk, ameddig a kenyér és a bor színe megvan, ő ugyanis a jelenlétét itt közöttünk ehhez a szentségi formához kötötte! Kenyér és bor színe alatt akar közöttünk lenni, következésképpen míg a kenyér és bor színei meg nem romlanak, addig az átváltoztatás révén a kenyér állaga helyébe lépett Krisztus, lényegileg és valósággal itt van közöttünk. Mindaddig, amíg az a közönséges, Krisztus testévé át nem változtatott kenyér penészgombateleppé nem lesz és vérévé át nem változtatott bor ecetté nem válik, addig a kenyér és bor színe alatt isteni akaratból és hatalomból jelenül Krisztus, jelen van közöttünk! Annak, hogy Krisztus megszűnjék kenyér és bor színe alatt lenni, egyéb más oka nem lehet, csak az az egyetlen, hogy megromlik a kenyér, megromlik a bor. Ha ecetté válik, ha penészgombateleppé lesz: eltűnik, megszűnik Krisztus teste, annak jelenléte.

Hiába lenne valaki ádáz, gonosz, pokoli, elfajzott és

földre vágná a szentostyát és kiöntené a megszentelt bort és beletiporna belegázolna és nemtelen dühében megsemmisíteni) akarná Krisztust, — nem lehet! Amíg egy porcika, amíg egy parányi átváltoztatott kenyér és átváltoztatott bor, nem egy csepp, annál sokkal kevesebb is jelen van az ő meg nem rontható minőségében, addig Krisztus velünk van. Emmanuel, velünk az Isten! — Ébredjünk öntudatára ennek a magasztos igazságnak és köszönjük meg Neki, hogy ilyen, és hogy itt van velünk! Amen.

XXL

Imádás Krisztusnak az Oltáriszentségben!

Mai megbeszélésünk célja rámutatni az Úr Jézus Krisztus imadásának kellő módjára. Mert a közöttünk kenyér és bor színe alatt tartózkodó Úr Jézus Krisztus iránt nem lehet akárhogyan, tessék-lássék módon, a mi gusztusunk és szeszélyünk szerint, ahogyan nekünk éppen felöltik, viselkedünk, hanem Krisztust az Oltáriszentségben — aláhúzom! — *imádás* illeti meg. Tehát másféle tisztelet, mint amellyel a Boldogságos Szűznek, és lényegesen másféle tiszteletadás, mint amivel a szenteknek és az emberi gyarlóságoktól mentes, tiszta lelkeknek, Isten angyalainak tartozunk, még egyszer ismétlem: másféle tiszteletadás.

Ez az egészen különleges tiszteletadás elsősorban értelmi és érzelmi tiszteletadásra vonatkozik, tehát arra az imadásra, amellyel az ember értelmes esze és lelke hajlik meg Krisztus előtt. Minthogy az is igaz — én legalább úgy tudom, az én boldogult édes szüleim is, meg nevelőim is, dadámtól kezdve a tanáromig mind arra tanítottak, hogy amit az ember más iránt érez, elsőnek érez és vall, azt külsőleg is szokás és illik és kell kifejezni. Következésképen az Oltáriszentségben közöttünk tartózkodó Úr Jézust is, akár a szentmisében, akár a szentmisén kívül, amikor az Oltáriszentség rejtett és titokzatos létmódjában a mi oltárainkon jelen

van, a külső tiszteletadásnak is egy különleges módja illeti meg. Egy minden egyéb tiszteletadástól elütő formában kell ennek az imádásnak megnyilatkoznia. Emberi viszonylatokban is az emberek egymás iránt érzett benső hódolatuknak és tiszteletüknek kifejezést szoktak adni. Dehonesztáló, sértő, nevetlenségnek minősíthető, ha az ember az «adjon Isten» nem a megfelelő «fogadj Istennel» viszonozza. Nevetlenségnek, tiszteletlenségnek minősíteném, ha valaki úgy bökk egyet a kalapján, a helyett, hogy azt illő formában leemelné, vagy ha a hölgyek a maguk női mivoltának magasztos átérzésében valamilyen és nem tudom milyen magas fokra emelt göggel biccentik meg a fejüket, a helyett, hogy illő köszöntéssel viszonoznák az a megbecsülést, amelyekkel egy saját nembeli vagy akár a másik nemen levő embertársuk üdvözi őket. A kézcsókról, amelyet ma olyan szívesen adnak többé vagy kevésbé megviselt női kesztyűkre, nem beszélek, mert ez divat, ez komédia, amelyet egyesek jóleső és szende mosollyal nyugtáznak, de amelyik nem tartozik az igazi tiszteletadásnak, az átérzett, mélységes hódolatnak és megbecsülésnek a jelei közé.

Dehát Krisztusról beszélünk! Neki akár a szentmisében, akár a szentmisén kívül tisztelet jár. Ennek a kijelentésnek, amely tan, keresztény hitigazság, katolikus hitigazság, ennek a fedezete (hogy úgy mondjam) *a trienti szent zsinatnak* abban a kánonszerű kijelentésében van, hogy *aki a szakramentáriusokkal az élen azt tanítja, hogy Isten egyszülött Fiát, a Jézus Krisztust az Oltáriszentségben imádás nem illeti meg, s azok, akik az imádást akár lélekben, akár külső jelek formájában bálványimádásnak minősítik, azok nem tartoznak a keresztény katolikus Anyaszentegyház értelmi és érzelmi közösségébe.* Azok a külön úton és utakon sétáló és lendülő válogatók, akik a hitben is úgy válogatnak, a hit igazságai közül is úgy szedegetik ki az egyiket vagy a másikat maguknak, mint ahogyan — a közmondás szerint — a tót szokott válogatni a vadkörteben.

Hogy Krisztust megkülönböztetett tiszteletadás illeti, azt két előzmény is bizonyítja. Az egyik az, hogy a keresztény katolikus hit, tehát a mi hitvallásunk szerint Krisztus a testetöltött második isteni személy. Istennek pedig imádás jár.

Aztán Krisztus, aki megtestesült, emberi formát öltött magára saját akaratából, majd rendeletéből, az Egyházra rászármaztatott erőnél fogva, a kenyér és bor színe alatt, tehát az Oltáriszentségben testével és vérével, istenségével és emberségével, vagyis egész valójával jelen van; következképpen, mert jelen van az Isten, az istenség második személye, valóságosan és lényegesen, azért neki az imádás hódolata jár.

Próbáljuk azonban ezt a megfontolásunkat is történelmileg alátámasztani; mivelhogy a kákán is csomót kereső emberek mindenütt tudnak és szeretnek és akarnak kifogásokat emelni és nehézségeket támasztani a hitadózás módja ellen. Hiszen élükön a szakramentáriusokkal mások is, bár nem értelmileg és érzelmileg, de a gyakorlatban lefaragnak egyet-mást ebből az imádásból, amely Krisztusnak jár, sokszor ha nem egyebet, hát legalább a tiszteletadás, tehát az imádás külső formájából sikkasztanak el valamit. Ha egyebet nem, hát egy-egy térdhajtást! Mert bizony dámák és urak, magas pozícióban levő hölgyek és magas állásban levő urak épúgy, mint az alsó, középső és legalsóbb rendben levők is igen spórolnak azzal, hogy ez előtt az oltáriszentségi Krisztus előtt meghajtsák azt a térdet, ismétlem: meghajtsák azt a térdet, amelyet igen sokszor meghajtanak, na nem mondom, hogy ki vagy mi előtt! Igazam van vagy nincs? Tudjuk, hogy a férfiak térdelnek, azt is tudjuk, hogy milyen beállításban hol és mikor ... és akkor ugyanattól a Krisztustól, a közöttünk testet öltött és itt tartózkodó az Oltáriszentségben rejtőzködő Istenembertől elalkudják, elcsenik, úgy szépen elsikkasztják azt a kis térdhajtást is. Minthogy gyakorlatban «mivel nekem köszvényes a térdem, reumás a lábam, nem tudom meghajtani»-féle és hasonló beállítások mellett meg szokott rövidülni a

Krisztusnak tartozó imádás, lássuk, vajjon *a keresztény-katolikus Anyaszentegyházban hogyan fejlődött ki a külső imádásnak a kultusza.*

Hazudni nem szoktak szószerűről; sem én, sem az Anyaszentegyház nem hazudik. Következésképpen történelmileg bizonyos, hogy a niceai egyetemes zsinat előtt, mely 325-ben Kr. u. volt, az imádás, mint ilyen, külső tiszteletadás nem volt az Egyházban még kifejlődve úgy és abban a formában, ahogyan azt mi most gyakoroljuk. Ennek magyarázata a következő. Az ősegyház az Oltáriszentséget papjaival merőben csak a szentmise keretébe illesztette, következésképpen a szent-ségi Jézus kultusza, tehát a tiszteletadás, amellyel neki adóztak, lezajlott a szentmisén belül. Ezért csak akkor, amikor a szentmisében jelenült és ameddig jelen volt a Krisztus, tehát az áldozásban a magukhoz való vételig, addig tartott az a közelség a hívő lélek és az Isten között, amely az Eucharisztia révén jött létre. Következőleg a tiszteletadásnak azok a külső jelei, amelyeket mi gyakorolunk és az előttünk levők gyakoroltak és hihetőleg az utánunk jövők is gyakorolni fognak, mondanám így: ki nem fejtett formában eszközöltettek.

Erre vonatkozólag idézem *Jeruzsálemi Szent Cirill-nek*, eme kiváló, nagy egyházatyának egy rendkívül fontos és dolgot, tant, gyakorlatot rögzítő mondását (idézek!): *«Áldozáskor a pap prédikál: ((Szenteknek a szenteh, mire a nép felel: Egy a szent, az Úr Jézus Krisztus)) és később: «Nagy tisztelettel vegyük őt magunkhoz».*

Nézzünk csak egy kicsit szemébe ennek a szent-cirilli mondásnak! Áldozás előtt, tehát a mi praxisunkban, a mostani körülmények között akkor, amikor az áldozásra csengetnek, felemeli hangját a pap és így szól: «Szenteknek a szentet» és válaszol a nép egy hangon, egy akarattal: «Egy a szent, egy az Úr, a Jézus Krisztus». És mikor ezt a vallomást megtették, megmozdul a templom, megmozdul a szentmise közönsége és mint az ár özönlik az oltár elé, hogy magához vegye a Krisztust.

Szentnek a szentet? Hát az emberek, akik oda-

járulnak az úrvacsora asztalához, azok szentek? Tökéletesek? Kifogástalanok? Ez valahogy ellentétben látszik lenni az Üdvözítőnek azokkal a szavaival, hogy: «Jöjjetek hozzám mindannyian, akik fáradtak vagytok és meg vagytok terhelve és én megnyugtatlak titeket». (Mt. 11, 28.) A szentek a tökéletesek, a kifogástalanok; ó, azok lelkileg nem fáradtak, azok lelkileg nem megviseltek, azok nem gyöngék. És mégis, mégis! Ez a kifejezés, ez a felszólítás utalás arra, hogy minden gyarlóságunk, minden tökéletlenségünk mellett is, mikor az oltárhoz közeledünk a szentmisében való tökéletes részesedés céljából, tehát, hogy az Úr testét magunkhoz vegyük, a lelkünknek valami tisztulási folyamaton, valami fölemelkedésen keresztül kell mennie. így mondanám: azon szennyesen, azon elesetten, azon tökéletlenül, ahogy járunk kint keresztül-kasul az életnek a bozótjában, nem szabad odaesni az Úr oltárához. Valamiféle előkészületnek lennie kell. Vagy egy távolabbi előkészületnek, mely a büntudat, a bánat, a lelki előkészülés, akár úgy, hogy magamba nézek és szégyenlem, és megsiratom, hacsak szimbolikusan is az én eltévelyedésemet. Mindez erre való: kiemelkedni abból a közönséges, utcai hangulatból, amelyben az ember egyébként éli ennek az ő szerencsétlen földi életének napjait.

Tehát: szenteknek a szentet! A szentet, aki ezt a magasztaló, mindenek fölé fölemelő lelki minősítést kiállja, azaz az Úr Jézus Krisztust! S ha Ő annyira szent, ha Ő annyira egyedülálló, már magában az, hogy nekem szentté, viszonylagosan szentté kell lennem, hogy hozzálépsek, kérdem: mi ez, ha nem imádás? A léleknek az a hódolata, melynél fogva iparkodik magát az Úrhoz méltóvá tenni. Ez a legősibb, legnagyobb, legplasztikusabb megnyilatkozása a léleknek: *egy a szent az Úr, a Jézus Krisztus!* Mi ez, ha nem imádás? Ha nem a legtökéletesebb formában való elismerése annak a nagyságnak és annak a méltóságnak, amelyet az Úr Jézus szentséges személye jelent és kell, hogy jelentsen az emberiség számára?

No, de ne beszéljünk az «emberiségről», melyet azért szeretnek az emberek emlegetni, hogy alacsony-ságukkal, kicsinységükkel minél jobban eltűnhessenek benne, hanem beszéljünk az egyes emberről, aki elismeri és fennen hangoztatja, hogy egy a szent, az Úr, a Jézus Krisztus.

Amit így juttatott kifejezésre a nép, arról a későbbi időkben *Szent Ambrus* is így nyilatkozott: «*Ugyanezt a testet, amelyet az apostolok imádtak, imádjuk most is*». Milyen testeit imádtak az apostolok? A Krisztus testét. Ugyanazt a testet imádjuk most mi is a szentségben.

És *Ágoston*? A minden emberi bajt megért és a kegyelem átgyűrő hatását csodálatos tökéletességben keresztül- és kasul-élvezett lélek, a nagy emberismerő azt mondja: «*Senki sem veszi magához az Úr testét, ha megelőzőleg nem imádta*». Ez a minduntalan kérdés: «Uram, jöjj», «Uram, várlak», mi ez, ha nem egy nagyszerű imádás? A legegyszerűbb, a legkeresetlenebb, de a legplasztikusabb megnyilatkozása annak a hódolatnak, amellyel az ember elismeri azt, hogy ő maga mennyire gyarló és a fölötte uralkodó Isten az egyedül imádásra méltó.

A görög egyház ma is ezt a praxist éli: az Oltáriszentség iránt való imádást a liturgiában, a szent-misében juttatja kifejezésre. Hát hogy állunk mi? — Mi vagyunk azok, akik változtattunk, mert kiváló tapintattal és a hittani gondolkodásban megnyilatkozó következetességgel levezetjük, levonjuk az Oltáriszentségben valóságosan közöttünk levő Istenember szentségi létmódjából, tehát az élő igazságból szüremkedő összes logikus következményeket azon az alapon, amelyiket János evangéliumának 6. fejezetében olyan jól megtanultunk, mikor Krisztus azt mondja: Én vagyok az élő kenyér és aki belőlem nem eszik, az nem él örökké, illetőleg: aki eszik belőlem, az örökké él; azon az alapon, hogy az üdvözítő Úr Jézus Krisztusnak egész földi tanítását és működését egy nagyszerű igazság, egy nagy követelmény, az Emmánuel-gondolat mozgatta: hogy az Isten minél közelebb legyen az emberhez.

Úgyis az a panasz és az örökös vád az emberiség ajkán: Ki tudja hányadik határban, minő messzeségben lakozik az az Isten?! Fáj is annak a szíve az ember sorsa miatt!? . . . Pedig a lélek mélyén mindenkinek ez a ki nem mondott, megsóhajtott és átértett vágya: — *minél közelebb lenni Istenhez!* Az üdvözítő Úr Jézus Krisztus munkája ezt célozta, ez volt az ő tanításának a mozgató eleme és ezt koronázta meg az ő szentségi életének rögzítésével itt a földön az Oltáriszentségben.

Mikor tehát az Anyaszentegyház az imáadásnak a különféle tényeit és jelenségeit sorakoztatja föl az idők során az Üdvözítő oltáriszentségi létmódja iránt, akkor csak a logikus életet éli, az igazságnak a gyakorlati életben való leszűrését éli, és azt cselekszi, amire a lélek vágyik, ami után az ember szíve sóhajt.

1070 körül lépett föl Berengár az ő tévtanításával és ettől kezdve az Anyaszentegyház a szentmisén kívül is intézkedik arra, hogy az Oltáriszentségben az Úr itt jelen legyen köztünk. Ugyanekkor lép föl Franciaországban az a gyakorlat, hogy az úrfelmutatás tényével fölhívják különösképen az emberiségnek a figyelmét arra, hogy az Úr itt van, és a XIII. században kezdenek föllépni azok a nyilvános megvallások, azok a szentségi körmenetek, melyeknek betetőzése 1265-ben V. Orbán pápa alatt az Úrnapjának a bevezetése. A XIV. századtól kezdve a közöttünk lakó Jézust abban a neki méltó keretet nyújtó szentségtartóban nyilvános imáadásra teszik ki. Végül a XIX. század csodálatos termékenységgel hívja létre a különféle eucharisztikus megnyilvánulásokat egészen addig a nagy nemzetközi mozgalomig, az eucharisztikus kongresszusig, amelyben 1938-ban itt Magyarországon fogunk résztvenni.

Az Anyaszentegyház tehát gyakorlati életet él: azt, ami igazság, azt, ami kincs, azt, ami valóság, azt iparkodik az emberekhez minél közelebb hozni!

Mindezek pedig egy csodálatosan egyszerű imáadásban jutottak méltó kifejezésre: *Imádunk Téged legszentebb Urunk Jézus Krisztus, itt, — ahol ez az oltár van, de nem állunk meg csak itt, — hanem valamennyi*

templomban, ahol épügy jelenülsz és rögzítéd magadat, akár itt — es áldunk Téged, mert szent keresztéd által megváltottad a világot!

Krisztusnak imádás jár! Krisztussal nem játszunk, Krisztussal nem kedélyeskedünk, — urak és hölgyek: Krisztussal nem kedélyeskedünk! — Krisztusnak hódolunk! Hát hódoljunk! Amen.

XXII.

Az Oltáriszentség hatása. (I.)

A huszonegy vasárnapon keresztül tárgyalt anyag során egy kérdést szükséges, kell még behatóan megtárgyalnunk. És pedig azt, hogy az Oltáriszentségnek, Krisztus testének és vérének, amelyet mi lelki eledelként veszünk magunkhoz, mik a hatásai. Mindent, amit az ember cselekszik, amivel az ember foglalkozik, a belőle sarjadó cél, a benne rejlő érték, tehát a hatások szerint szoktunk megkülönböztetni. Nem közömbös tehát hittani világunkban, hogy az ember tisztába jöjjön azzal, hogy *mik a legméltóságosabb Oltáriszentség hatásai a lélekre.*

Az Üdvözítő felülmúlhatatlan zálogát és bizonyítékát adta az emberekhez való szeretetének akkor, amikor isteni és emberi természete szerint nekünk nyújtotta, adta mi g át. A keresztény katolikus hitélet határozottan és észszerűen ezután a szeretet-csillagzat után igazodik. Ha a három napkeleti bölcs az után a csillagfény után igazodott, amelyik neki abban az emberiségre üdvösséget jelentő esztendőben feltűnt, akkor méltán igazodik a keresztény katolikus Anyaszentegyháznak egész hitéleti sodra, árama ezután a szeretet-csillagzat után, amelyet Eucharisztianak, Oltáriszentségnek nevezünk. Ebből eredendőleg minden egyes gyakorlatlan keresztény katolikus embernek, aki hite szerint és hitéből él, pontosan az Oltáriszentség a forrása, irányítója és kereke hitbeli tevékenységének. Nem mellékes tehát, hogy tisztában legyen azokkal a hitbeli fogalmakkal, melyek ismeretében kifejthetjük,

kibonthatjuk ebből az egész Oltáriszentségre vonatkozó tanból a magunk részére azt a következtetést, hogy mit is akarunk mi tulajdonképen elérni a magunk számára a mi eucharisztikus ténykedéseinkben, az Oltáriszentséghez való kapcsolódásunkban azzal, hogy vele együtt éljük a mi lelki életünket. És nem külön. Nem úgy, hogy Krisztus a maga akaratából rögzítette ugyan magát ide a földre a kenyér és bor színe alatt, az emberek ellenben fittyet sem hányva Neki, a legkevésbé sem törődve Vele, vagy pedig elunva azt a bizonyos titokszerű kapcsolatot, amely Közte és köztünk van (ha ugyan van egyáltalában kapcsolat egyik-másik ember és Krisztus között). Ne járjunk úgy, mint akinek a hitébe ide van ékelve ez a titok, ez a nagy kérdőjel, és nem tudja, mit tegyen vele, mire való neki, hogy játszadozzék vele, hogy töltsé az időt vele. Hogy töltsé azt, amit hitéletnek és az ember lelkiéletének neveznek, ezzel a valamivel, aminek a hasznát, aminek a hatását, az értékét, aminek a hozzá való közét látja is, nem is, érzi is, nem is, helyesebben: inkább nem látja és nem érzi és nem tudja, mintsem érzi és tudja . . .

A felelet arra a kérdésre, hogy mik a hatásai a legméltóságosabb Oltáriszentségnek, a közöttünk tartózkodó testi és lelki Krisztusnak reánk nézve, egy egyszerű tömondat: *egyesíti Vele a lelkeket*. Miféle lelket? Ami valahol a létben lóg csupán? Nem! *Egyesíti Vele az én lelkemet, tehát egyesít Vele engemet! Egyesíti Vele a mi lelkünket, tehát egyesít Vele bennünket!*

Hittani ismereteink szerint a kegyelem az, ami az embert beiktatja a Krisztus titokzatos testébe, vagyis a kegyelem nélkül én nem vagyok *együtt* Krisztussal. Nem vagyok Vele úgy, hogy az én egész gondolat- és érzelmvilágom át legyen szöve az Üdvözítő Úr Jézus Krisztusnak gondolataival, elveivel, akaratával, azzal az egész erkölcsi és hittani rendszerrel, amit az Üdvözítő ténykedése és tanítása itt a földön jelentett és amit jelent az Ő egzisztenciájában az, hogy *Ő* van, és pedig a hívő ember számára kenyér és bor színe alatt rögzítetten, itt a földön.

Az Úr testében való részesülés pedig ezt a malaszt-állapotot, ezt a kegyelmet, ezt a Krisztus testébe való beiktatottságot növeli, fokozza. Miként a testi táplálék a kenyér, a hús, a szívvidámító ital addig, amíg el nem nehezíti az embert, a belső erőt növeli, az elfogyottat pótolja, a meglévőt fokozza, a tevékenységi képesség mértékeit, határait kitolja, hasonlóképen a lélek számára is van eledel, amely a funkcióképességet nyújtja annak a léleknek, amely annyiszor fáradt, annyiszor petyhüdt, amire vonatkozóan a kitűnő diagnoszta, az Úr Jézus azt mondta: fáradtak, ernyedtek, petyhüdtek ezek a lelkek és ezeknek Hozzája kell menniök, Feléje kell közelíteniök, hogy megenyhüljenek, hogy rendbejőjenek. (Mt. 11, 28.)

De ti azt mondhatjátok, hogy ez csak egy rakomány szó; hogy én csak rakom a szavakat, egyiket a másik után; nagyokat kajátok és azzal akarom az én gondolatomat rákényszeríteni a ti gondolatvilágotokra. — Nem egészen így van! Mert a szószék becsülete és tisztasága és a papok tisztességérzete is azt kívánja, hogy amit a pap mond, az meg legyen alapozva. Hívjuk csak segítségül a jó Szent János evangéliumát, mely 6. fejezetében ezeket mondja: «Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az énbennem van és én őbenne. Amint engem küldött az élő Atya és én élek az Atyáért, azonképen aki engemet eszik, ő is él énérttem». (6, 57-58.)

Aki tud a szavakból gondolatot, a mondottakból értelmet kiolvasni, az tisztában van azzal, hogy az Üdvözítőnek ez az idéztem kijelentése, ezek a szavak egy konstatált megállapítást, egy tanítást jelentenek, amelyeknek nyilvánvaló értelme az, hogy az Oltáriszentségben való részesülés, tehát a Krisztussal való táplálkozás eredményezi azt az egységet, amely a lélek és Krisztus között fennáll, ha valaki lélek szerint veszi őt magához azzal a diszkrécióval, azzal az önmagát, a saját állapotát mérlegelő ítélettel és előkészültséggel, amelyik az embert minősíti és alkalmassá teszi arra, hogy egyesüljön Krisztussal, az Istennel. Ez a Krisztus

az Oltáriszentségben minden egyes emberrel külön-külön egyesül. Hogyan? Táplálkozás által! A táplálkozás, az eledel — tudjuk — átminősül, átmegy, átváltozik annak a fizikumába, annak a szívébe, annak a tüdejébe, annak az izmaiba, annak a csontjaiba, aki magához veszi azt. Hasonlóképen aki lélek szerint Krisztust veszi magához, az átminősül a Krisztusba. Krisztus testének és vérének a vétele azt eredményezi bennünk, hogy átváltozunk abba, akit magunkhoz veszünk. — *Ez az átváltozás az Anyaszentegyháznak kezdettől fogva hirdetett tanítása szerint a főhatás, amit az Oltáriszentség a lélekben létesít, a lélekben eszközöl.* — Hogy is mondja el ezt az ő nyelvén Szent Pál? «*Élek én (én vagyok), de már nem én (mintha eltűntem volna — így bővíti ki a gondolatot) él ellenben bennem a Krisztus.*») Minek a révén? Annak a révén, hogy magamhoz veszem! (Gal, 2, 20.)

Plasztikus hasonlat kell ehhez? — Azt is tudok. *Aquinói Szent Tamástól* veszem ezt a hasonlatot: miként a jó ojtóág, akármiféle vadalanynya ojtásuk is be, azt legyőzi, legyen bár az kiterébélyesedett fa, az ojtóág pedig kicsike, hozzá hasonlítva semmitmondó ágacska, mégis legyőzi erejénél fogva azt, amelynek keserűségét, íztelenségét a maga édességével és nemességével átváltoztatja és olyan, a saját természetéhez hasonló gyümölcs megtermésére készíti a belevitt nedveknél és a belevitt életerőnél fogva, amilyen volt ő maga, amikor abba a vadalanynya, jóllehet az nagyobb, terebélyesebb volt, kicsi létével beojtotta. Nos, — folytatja tovább Szent Tamás a hasonlatot és realizálja, foghatóbbá, alkalmazottá teszi, mikor Krisztus teste és az ember közötti viszonyra alkalmazza, mondván: — az Úr Jézus teste is, amikor belénk száll, az ő tökéletességének, felségének a szintjére, magasságába emel föl bennünket és a saját igazságának és szentségének lombozatára, virágaira, magvaira való termésre készítet minket.

Egy másik hasonlat *Alexandriai Szent Cirillé:* «Végy két különböző nagyságú, különböző színű viasz-

darabot, mondjuk egy barnát és egy fehéret. Olvaszd meg mindkettőt, aztán öntsd őket egybe, olvaszd őket még tovább: a kettő úgy átjárja egymást, hogy nem tudnád megállapítani, hol van a fehér és hol van a barna. A kettő egymást felszippantja és a kettőből lesz egy más viasz . . . Ugyanígy átjár bennünket a Krisztus testével és vérével az ő valósága». *Jeruzsálemi Szent Cirill* még közelebb hozza a dolgot hozzánk, mikor azt mondja: «Krisztus testének és vérének vétele által az ő vérrokonaivá lettünk». A vérrokonsággal ki akarja fejezni azt a nem viszonylagos, hanem szinte abszolút közelséget, amely az egyik és másik ember közt megvan, jóllehet nem állnak egymás mellett. Jóllehet távolsági, fizikai distancia el is választja őket egymástól, az, ami mindkettőnek közös értéke, az szívbeli egységet, az rokonságot, az kiirthatatlan, elpusztíthatatlan fizikai és azzal együtt lelki közösséget is létesít a kettő között.

Íme, mit eredményez az, hogy az ember a legméltóságosabb Oltáriszentségben magához veheti a Krisztust. Mondhatni, hogy bizonyos mértékben a lélek megistenesülését, az embernek az Istentől való annyiszor felpanaszolt távolságának, distanciájának a megszűntetését, azt, hogy az ószövetségi írás szavaként a mi Istenünk egészen közel lesz hozzánk ... (V. Móz. 4, 7.)

De én ezt megfordítom. Az önérzetem azt diktálja, az önérzetem és valami lelki felmagasztalás azt mondja velem, hogy én is közelebb jutok az Istenhez. Ő száll le hozzám, de közben jövele az én részemről is eredményezi azt a felemelkedést, azt a felmagasztosulást, amely lelki nemességet, nobilitást, sem nem hétágú, sem nem kilencágú, sem nem tizenegy ágú, sem nem görbe keresztet, hanem mindennél magasabb lelki méltóságot jelent az én részemre: azt, hogy a Krisztussal egységesítem magamat a Benne való részesedés, testének és vérének vétele által.

Továbbat arra is rá kell mutatnunk, hogy az Oltáriszentségben való részesülés az ember számára a szent, természetfölötti erényekben való fölfokozódást jelenti. Vegyük elő megint Szent János evangélistát:

ne beszéljünk a magunk köznapi nyelvvel, amelyet úgy elrontott a mindennapi életnek a zsargonja, hanem beszéljünk szent nyelven! Nos, hát ezen a szent nyelven azt olvassuk, hogy: «Szeretet az Isten, és aki a szeretetben marad, az Istenben marad és az Isten öbenne». (1. Ján. 4, 16.) Hol van az az isteni szeretet foghatóbban az ember számára kifejezve, mint abban a szentségi létmódban, amelyben az Isten második személye jónak, hasznosnak, alkalmasnak látta magát az emberek számára iderögzíteni a földre.

Tehát szeretet az Isten! Az Istentől kapott szeretet pedig megmarad abban az isteni elementumban, abban az isteni ihletésben, abban a nemességben, az ember érzelm- és gondolatvilágában. Igenis megmarad ilyenformán az emberben, mondanám: nem vonul el tőle, nem húzódik hátra az embertől, mert az emberben látja annak a fölülről jött szeretetnek átizzását, az emberi cselekedetekre és érzésekre való átídomulását, melynek révén a púpos, a sánta, a vak, a rücskös, a ragyás, a kopasz, a bandzsa, a tökéletlen, a hebegő mind elveszti ezt a tökéletlen, visszataszító, undorító formáját és lesz belőle ember, Isten képére és hasonlóságára teremtett és az isteni képre és hasonlatosságra egyre alkalmasabb és méltóbb fotográfiája, tükröződése magának az Istennek.

De még valamit! Mert Krisztus azonban e titokzatos, emberek közé fűződő létmódjában, a kenyér és a bor színe alatt iderögzítetten még valamit létesít az emberek között. Azt a sokszor meglazult kapcsolatot Isten és az emberek között szolidabbá, erősebbé, teherbíróbbá teszi. Azt mondja *Aquinói Szent Tamás*: A szeretet egy, egyetlen kizárólagos jel, ami az embereket az Istennel összeköti. Es amikor ő ezt kijelenti, akkor azokból a messzeségekből, az első keresztény századok lelegejéről, az evangélium-írás korszakából idehangzik felénk Szent János evangélistának egy érdekes állítása: *Aki azt mondja, hogy szereti Istent, és gyűlöli felebarátját...* (a gyűlölet persze nem jelent éppen leütést, nem jelent éppen, egy felemelt kezét, egy elgáncsolást, valami, fog-

csikorgató fenyegetést, de jelenti a léleknek azt az útálkozását, ellenszenvét, amely a felebarátot nem szenved, nem túri, amint szokás mondani, még a szagát sem tudja elviselni az embernek, annál kevésbé a nyikorgó hangját) ... aki nem tud felebarátjával egy közös nevezőre jönni, azt mondja Szent János, az *hazug*. Zúgathat, kiálthat, énekelhet himnuszokat, írhat ódákat, operákat zenghet a szeretetről, ha felebarátját nem viseli el: hazug!

Pedig ezt a borzalmas nehézséget, mely nehezebb, mint egy-egy világ, hogy t. i. egyik ember a másikat, úgy, ahogy van, összes egyéni tulajdonságaival elviselni tudja, ami a legnagyobb erőtenyezője a morális erkölcsi létnek, ezt és ezeket a nehézségeket csak Krisztus segítségével tudjuk legyőzni.

Aranyszájú Szent János azt mondja, mikor az Eucharisziáról méltatólag beszél: Ügy megyünk el ezektől az oltároktól, mint a tüzet lehelő oroszlánok . . . — Mit akar ezzel a hasonlattal mondani? Az erőt, a hatalmat, a lelki megerősödést, amely mindent le bír, embert és életet, mindent, ami bennünket nyom és tör és zúz és emészt, az életet a maga kombináltságával, a maga összevisszaságával, a maga terhével és a maga nehézségeivel.

Íme, mi az Oltáriszentség hatása. Főhatásai: odavisz engem a Krisztushoz, beleolt engem az ő lényébe és azután eligazodom a Tőle nyert erő folytán az élet és az embertársak cselekedetei között. Amen.

XXIII.

Az Oltáriszentség hatása. (II.)

Mikor egyszer az új hit terjesztői sorát ejtették annak, hogy a maguk tanításait a jászok közt szétszórják, az egyik faluban az történt, hogy kiállt az egyik gazda és azt kérdezte az új hit terjesztőjétől: «Mondja csak, kedves, tud-e kend misézni?» Aztán tempósan előrevetette az egyik lábát felvágta a fejét és azt mondta: «Mert

ha misézni nem tud kend, akkor elmehet!» Ennek a mondásnak, ennek az önérzetes és öntudatos kijelentésnek volt azután a visszhangja ez a feljegyzés a prédikátorok részéről: «A jászok nem fogadják be az Isten ígéjétségük miatt». Gőgnek minősítette a jámbor ennek a derék jász gazdának a kiállását és tiltakozását, hogy: «Ha misézni nem tud, akkor elmehet kend!»

Ez a visszautasítás igen szemléltetően mutatja meg nekünk, hogy a hívő lélek mit vár, mit igényel attól a szolgáltatótól, amelyet isteni szolgálatnak mondunk. Igényel valami olyant, amit a szó, a gondolat, az elmélyedés és az elmélkedés nem tud létrehozni. Igényel bizonyos hatásokat, eredményeket, amelyek semmi mástól, sehonnan egyebűn nem létesülhetnek, mint az Isten-közelségből, a Krisztus-közelségből.

Az Oltáriszentség hatásai közül ez az első és legfőbb hatás, ez a sajátos Krisztus-közelség, amelybe az ember az Oltáriszentség, a szentmisén keresztül létesült Oltáriszentség révén jut. Ezen sajátos és alapvető szentségi hatáshoz, amelyet Krisztus-közösségnek, vagy közelségnek nevezek, odasorakozik az Eucharisztia szentségi hatásai közül másodikkak az úgynevezett megszentelő malaszt állapotának a növekedése, tehát az ú. n. második kegyelem, amelyet egyezően a tridenti zsinat tanításával, nem az Oltáriszentség mint ilyen, hanem a bűnbánat eszközöl az emberiség számára, mikor az megtisztul cselekedeteinek, bűneinek terhétől. — Az ilyen módon előállott megszentelő malaszt állapotát, tehát a lelki életnek az élő léleknek fejlődését, kegyelemben való gazdagodását, növekedését eredményezi másodsorban az Oltáriszentség.

Kérdem: e kettőn túl vannak-e további szentségi hatások? — Vannak! És pedig elsőnek nevezem meg ezek közül az ú. n. *segítő kegyelmet*, azt a buzgóságot, azt a lelki fölgerjedtséget, melynél fogva a Krisztussal létrejött közösség tevékenyvé válik.

Ez a szigorúan hittanilag fogalmazott kijelentés talán némi magyarázatot kíván. Létrejött a megszentelő malaszt állapotában élvezett Oltáriszentség révén az

ember és Krisztus közt az az életrendi közösség, amely-nél fogva pl. én Krisztussal lelkileg *eggyé lettem*, hozzá-léptem, Vele összeforrottam. De ez az állapot, ami létre-jött a lélekben, a léleknek egy ú. n. közelségi állapota, nem tökéletes! A Krisztussal kapcsolatban létrejött életrendi közösség igényli az én részemről azt, hogy a lélek, amely bennem így megnemeseedett, amely így bennem fölmagasztosult, dolgozóvá, élővé, fejlődés-képesé legyen.

Íme, egy gondolat, amely már jobban megérteti velünk, hogy ez a Krisztussal létrejött életrendi közös-ség cselekvést kíván az ember részéről is. Nem kirakati cikk, hanem egy dolgozó élet az, aminek az emberben a szentség vétele nyomán ki kell alakulnia. Mi magya-rázza ezt meg a legjobban, mi szemlélteti a legfelfog-hatóbban? — Magyarázza ezt nekem az Oltáriszentség *eledeli jellege*. Az, hogy a kenyér és bor színe alatt jelenülő Krisztus az ember számára és az ember lelke számára eledel.

Mi az eledelnek a jellemző tulajdonsága? — Az, hogy táplál, hogy fenntart! De azt is tudjuk, az is élet-tani igazság, tünet, valóság, hogy a hasznos és jó táplá-lék egy egészséges szervezetben nemcsak az ú. n. fön-nmaradást, nemcsak az ú. n. fizikai fönntartást ered-ményezi, hanem ezen túl, ezzel együtt lényeges és fontos funkciót, működést fejt ki és teljesít.

Mit cselekszik? — Fokozza a vitalitást, az élet-képességet a szervezetben. Életerőt ad, sőt nagyon jól tudjuk, hogy frissességet ad az embernek nemcsak testi-leg, hanem szellemileg is. Ahogy a lélekbúvárok, a pszichológusok mondják, a jó táplálék az egészséges szervezetben az életérzetet automatikusan, törvény-szerűen, következetesen neveli és növeli.

Ezt a hatást, amely az emberben, ellentétben a táplálékhiány következtében beállott petyhüdséggel, fáradtsággal, erőkifejtést, mozgást, egyszóval vitalitást létesít, ezt a hatást az emberi lélekben fokozottabb mértékben eszközli az a szentségi részesülés a Krisztus lelkében, amelynél fogva az emberi lélek mindent, amit

az Üdvözítőtől kap, tudatba és akaratba, tehát az ő értelmes lényének megnyilvánulásaiba iparkodik átvinni. Minek a révén? Elmélyedés és áhítatos lelki foglalkozás révén, a szentségben való részesedés által, az Istenhez való felemelkedés állapotának a folytonossága és fokozatossága, a szentségben való *méltó* részesülés révén! Vagyis nem elég, hogy bebokázok a templomba, előresétálok, az Úr asztalánál letérdelek, kinyitom a számat: «hamm», nyelek egyet és ezzel az erő kifejtési tényemmel Krisztusban részesültem. Fizikailag igen! Testét, amely valósággal jelen van, lenyeltem. De nem veszem vele együtt a lelkét, szellemét, erejét, hatásait is. Ha magam lelkileg nem vagyok kitárva, nem vagyok kinyitva, de a kitártságon, kinyíltságon túl nem vagyok «kikészítve» ahhoz, hogy Krisztus lelkét is fogadjam, magamba felvegyem.

Nem kényszerül működni az Oltáriszentség a lelkemben azzal, hogy leszáll hozzám, hogy fizikai értelemben fölszívhatja magát velem. Az embernek, «eine geistliche Entfaltung», egy lelki feltárlást is ki kell alakítania magában. — *A szentáldozás* tehát nem száj tátás és nem nyelvkidugás és nem egy lenyelése annak az eucharisztikus Krisztusnak, hanem *a lélek méltó állapotúvá való előkészítése, amelynek révén tudom Őt és képes vagyok Őt magamhoz fogadni.* Természetszerűleg egy ilyen elkészültség állapotában eszközölt szentáldozás létesíti bennem azt a lelki fellelegzést, azt a megnyugvást, amely mint kielégültség- és rendezettség-érzés megvan az egészséges fizikumban is az egészséges táplálkozás nyomán.

Azon túl, hogy az ember életképes és tevékeny lesz lelki értelemben, vagyis, hogy az ember mer vállalkozni Krisztus erejével olyan dolgokra, amelyekre egyébként nem vállalkozott volna, vagy amelyeket akár a maga blazirtságában, tehát megviseltségében és közömbös-ségében, akár a maga fatalitásában, mindenbe bele nyugvó megalkuvásában önmagára kényszerített, az Oltáriszentség vétele az embert építővé, vállalkozókedvűvé is teszi.

Önmagával kapcsolatban az embernek egy tehetetlenségi nyomatéka, súlya van, amely őt lefogja erkölcsi értelemben: *sajátmaga*. Az Oltáriszentség az a fékezője a lelki életnek, amelyik kilendíti, kiemeli, kidobja az embert ebből az inertiából, ebből a vállalkozásra képtelen lelkiállapotból és olyanná teszi, mint amilyenné az az Aranyszájú Szent János minősítette az Úr asztalától távozó embert: *«Mint tüzetlehelő oroszlánok megyünk el ettől az asztaltól!* Mi az a tüzetlehelő oroszlán? Ellen-tét azzal a pipogya, petyhüdt, bátortalan, kiélt, azzal a csúszó-mászó, gerinctelen, önmagát degeneráló emberrel szemben, amelyekre az egyetlen jellemzésem az, hogy morálisan, erkölcsileg nem mer lenni, nem mer tenni. Vagy ha mer, akkor is csak olyan vakmerőséggel, merészséggel, mellyel beledobja magát valami bizonytalansággal, ezzel a jelszóval: sikerül vagy nem sikerül, elpusztulok vagy épen maradok! íme ez az, amit az Oltáriszentség az emberi lélekbe beletöltött, beleoltott, a segítő kegyelem.

Ezentúl van még egy kérdés, amely szinte oltáriszentségi hatás az ember, a lélek számára. Vegyük csak elő a Szentírást, üssük föl azt a jólismert 6. fejezetet Szent János evangéliumából, az Úr Jézus eucharisztikus beszédét. Ebben ezt olvassuk: «Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak örök élete vagyon, és Én őt feltámasztom az utolsó napon». Egészen röviden, lapidáris kurtasággal, kitérők nélküli, a legegyszerűbb értelem számára is érthetően megfogalmazott világos beszéd ez: «Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak örök élete vagyon és Én őt feltámasztom az utolsó napon».

Krisztus szavai nem engednek kételkedést. Vagy el kell Őt süllyesztenünk úgy, amint van, az egész történelmi Krisztust ki kell emelnünk a történelemből és bele kell dobnunk a megsemmisülésnek örvényébe, ki kell pusztítanunk az emberiség történelmének színpadáról. Egyéb kijelentései mellett ezt a kétségbevonhatatlanul jól megfogalmazott mondatot, ígéretet is el kell fogadnunk» éppen úgy, mint minden egyebet,, amit

mondott. Vagyis a legméltóságosabb Oltáriszentség, nem akárhogyan, hanem méltóan történt vétele után, a lélek elkészültségében történt vételezése után, biztosíték arra nézve, hogy a lélek nem örök pusztulásban és romlásban, Istentől való elvetemedettségben fog élni, hanem élni fog Krisztussal abban a csodálatos egységben és kapocsban, amelyikről Szent Pál mondja (1. Kor. 2, 9.), hogy szem nem látta, fül nem hallotta, emberi értelemig föl nem hatolt, amit Isten készített azoknak, akik őt szeretik, ellentétben azokkal, akik Őt gyűlölik. Gyűlölik a maguk módja szerint: egyik ordítva, üvöltve, verekedve, fenyegetve, a másik csendben, annak a fában rágó féregnek az elszántságával, amelyik az Isten fogalmát ki akarja irtani ebből a világból gyökerestől.

Szmirnai Szent Ignác mondja, hogy az Oltáriszentség a *halhatatlanságnak orvossága, a halálnak ellenszere*. Az Üdvözítő ezzel a rendelkezésével és ezzel az intézkedésével igazolta azt a kijelentését (Ján. 13, 1.), hogy szereti az övéit és mindig szereti az övéit. Mikor az ember a maga megviseltségében, sok küzdelem után elérkezik a halál portájára, amelytől olyan ösztönösen szeret visszahúzódní, pedig nem teheti, akkor ott van az a bizonyos eledel, az a bizonyos útravaló, amely az átélt gyötrelmek, főként lelki gyötrelmek után képesíti az embert arra, hogy éljen és örökké éljen.

Van-e még valami más is, amit úgy nevezhetnénk, hogy az Oltáriszentség hatása. Igen. Az ú. n. másodlagos hatások, melyek nem a szentség vételéből, mint ilyenből folynak közvetlenül, de a szentség méltó vétele által előállott, az ember lelkét átjárt szeretethalmazatok és növekedések következményei, logikus következményei. Mert egy lélek, amelyik tisztult, Istenhez tört, dictum-factum, természetszerűleg, eseményszerűleg és folyamatosan iparkodik egyre jobban mentesíteni magát azoktól a mindennapi hibáktól, amelyeknek sora, ha nem is átká és veszte, legalább is szégyene. Az Oltáriszentségben való részesülés az emberi lelket úgy módosítja, lelkileg úgy modifikálja, hogy mind kevesebb lesz benne a gyarlóság, a szégyelni való tulajdonságok tömege.

Az Oltáriszentség vétele ezektől a mindennapi gyarlóságoktól mentesít; diszponál, képesít arra, hogy a súlyosabb lelki meghempergésektől távoldtartsa magát az emberi lélek.

Aztán még egyet említenek a szentatyák. Nem ugyan az írás, de az első keresztény századok atyái. *Alexandriai Kelemen* írásában ezt olvasom: *((Keblünkre öleljük az Üdvözítőt, hogy leszerelje belső szenvedélyeinket))*. — Mi ez? — Utalás arra, hogy az Oltáriszentség az érzéki embert kiegyensúlyozza. Nem egyszerre, de lassacskán, apránként, küzdelmek és gyötrelmek során. Erre céloz *Szent Ágoston* is, mikor azt mondja, hogy *az Oltáriszentség vételének hatása a szeretet növekedése, a testi kívánságok csökkenése*. Erre alapítja okoskodását az Egyház nagy hittudósa, *Aquinói Szent Tamás* is, mikor azt mondja, hogy *a közöttünk tartózkodó, a bennünk lakozó Krisztus megment, megszabadít bennünket a tagjainkban dülő belső örvénytől és lecsendesíti a háborgást*. — Ne mondjuk azt, hogy a világ háborog, hanem mondjuk azt, és ismerjük be, hogy lelkileg háborgunk mi, és úgy háborgunk, hogy néha esztendők csendje és kiegyensúlyozottsága után jön egy bolond salto mortale, egy örült halálugrás, amely a fékeket, amelyet értelmes eszünk rakott önmagára, ledobja és a fölállított korlátokat átugorja, mint egy pojáca, és amely után így panaszkodunk: — Ó, jaj Istenem, hová lettem?! . . . — Oda lettem, oda mentem, ahova magam akartam. Hogy is mondja Szent Tamás: «. . . dül az ember tagjaiban». Nos ennek a dülésnek a féke, ellenszere hozzáértő lelki emberek megállapítása és alázatos beismerése szerint is a legméltóságosabb Oltáriszentség.

Testvérek! Próbáltam ezeket a hatásokat egy kissé kifejteni és megvilágítani előttetek. Nos, azt mondom, hogy mindegyikünk próbálja meg az Oltáriszentségnek megvilágított hatásait egyéni átélésben bemutatni. Lépünk közelebb, minél közelebb a szentmisében hozánk leereszkedő és a szentmise legnagyobb áldásából, a Krisztus jelenüléséből számunkra itt maradó és asztalt tartó Oltáriszentség elé és csináljuk meg egyéni

tapasztalatokkal azt, amit átélt, amit egyéni tapasztalatokkal rögzített saját lelki boldogulásáért szívébe, értelmébe, akaratába, öntudatába az előttünk élt keresztény világ. Amen.

XXIV.

A szentmise engesztelő hatása.

Jelen alkalommal a szentmise engesztelő hatásáról lesz szó és arról, hogy a szentmiseáldozatot a halottakért is be lehet mutatni. ,

A régi lutheristák is elismerték a szentmise hálaadó erejét, de ugyanakkor tagadták engesztelő hatását, mert szerintük ez csorbítaná a keresztdozat értékét. Velük szemben *a tridenti szent zsinat* az ellenkező állásponton van, mikor kimondja, hogy: «*Ki van közösítve az Egyházból az, aki azt mondja, hogy a szentmise csak dicsőítő és hálaadó áldozat, vagy a kereszten végbemenő áldozatnak merő emléke és nem együttesen engesztelő áldozat is, vagy, hogy csak a felvevőnek van hasznára és nem ajánlható föl élőkért és holtakért, bűnökért és büntetésekért elégtételre és más szükségletekre*».

A szentmiseáldozat elsődleges célja tagadhatatlanul a hódolat, melynek elemei: az imádás, dicsőítés, hálaadás és újabb jókért való könyörgés. Másodlagos célja azonban az engesztelés, mégpedig engesztelés a bűnökért és büntetésért. — Tehát nem igaz az, hogy csak annak van haszna a szentmiseáldozatból, aki azon résztvesz és a szentmiseáldozat nem alkalmazható abban és olyan formában, hogy engesztelésül szolgáljon, hogy bünt, büntetést eltöröljön, és hogy kieszközlője legyen az ember szükségleteiben megmutatkozó kegyelemnek. Nem vitás, hogy az áldozat elsődlegesen fordulatot jelentő tény, amely fordulatnak mozzanatai az imádás, dicsőítés, hálaadás és könyörgés. Minthogy *a szentmise-áldozat* a bemutatótól független, az én emberi milyenségemtől függetlenül *objektív, fogható érték*, Krisztus (— a szentmisének objektív, fogható értéke! —) függetlenül attól, hogy én szegény vagyok, vagy gazdag,

és mint az emberiség erkölcsi söpredéke megyek az oltárhoz, — jelen van. *A szentmise értéke Krisztus, tőlem, az én erkölcsi értékemtől függetlenül.*

Mi következik ebből? Világosan az, hogy azt a Krisztust, az ember, az imádkozó ember lelki szükségleteinek alátámasztására igenis föl lehet ajánlani, be lehet mutatni másokért is, a holtakért is. Annak a Krisztusnak, aki minden körülmények között érték, s aki mint ilyent odaadta önmagát az emberiségnek nem azért, hogy csodálják, hogy tűnődjenek fölötte, hanem, hogy felhasználják Őt, *annak a Krisztusnak engesztelő értéke is van.*

Nézzük a szentmiseáldozatban az *imádás* tényét! A szentmiseáldozat a keresztáldozatnak az ismétlődése. Viszont a keresztáldozat, az Úr keresztáldozata a leg-tökéletesebb kultusza az istenségnek. Világos, hogy amikor maga az Üdvözítő az utolsó vacsorán a hálaadás keretében ünnepli az első szentmisét az ő tanítványai körében, s mikor azt mondja: «Bármit kértek az Atyától az én nevemben, megadja néktek» (Ján. 14, 13.), hát akkor a szentmisében, tehát a keresztáldozat folytatásában résztvevő ember nem áll üres kézzel, nem állja térdhajtással, báméskodással, sóhajtozással, mamaszkodással végig a szentmisét, hanem a misében imádkozó, hálátadó, kérő, könyörgő Krisztussal egyetemben, a szentmise erejével, azzal a Krisztussal, aki az ő misztikus, titokzatos testének tagjait képező Anyaszentegyházat, ennek híveit viszi, ragadja magával; a szentmiseáldozatban résztvevő, abba szívvel-lélekkel, gondolattal, hittel, akarattal beleilleszkedett ember, ennek a csodálatos cselekménynek az erejével éli ugyanazt, amit él maga a Krisztus a misében.

Krisztus a szentmisében főpap és áldozat egy személyben. Az Üdvözítő, mikor a hálaadás, a könyörgés és az istentisztelet tényeit vitte véghez, az utolsó vacsorái első szentmisében meglődította, megindította a közvetlen nyomába lépő őskereszténységet, hogy ebben a szentmisében ugyanazt lássa, ugyanazt kérje, amit az effektive és tényleg jelent, az őszövétségi elő-

képeket, amelyek az imádást, hálaadást, kérést, könyörgést voltaképen csak jelképezték, aktív erővé változtatta át. Az őskereszténység így a szentmise előtt és mellett állott az oltár körül, — s az Apostolok Cselekedeteinek szavaival — «megszegi a kenyeret és örvendező szívvel dicsóíti Istent». — Mi az a kenyérszegés az ősegyházban, ha nem logikus folytatása, folyománya annak a krisztusi első szentmisének? És hallom, nem hallom: olvasom, olvasom Tertuliánál, Jeruzsálemi Szent Cirillnél, Alexandriai Kelemennél és kivétel nélkül egyiknél is, másiknál is (akárhányat citálhatnék, de a fejem nem káptalan!), egyik is, másik is írja, hogy abban a szentmisében, amelyet az Anyaszentegyház él Krisztussal, abban mindenrangú és rendű hívőnek, egészségesnek és betegnek, utasoknak, állandóan jelenlevőknek, mindannyiuknak a kérését, az igényeit viszi a hódolat imádasával együtt az Isten színe elé.

De fogyatékos volna a szentmiseáldozat, ha az ember egyéni szükségleteire nem találná meg azt, ami óriási, felmérhetetlen hiánynak a beteljesítése, áthidalása, értem az *engesztelést*.

Testvéreim! Hajlandó vagyok évek megfontolása és egyéni értékek kockáztatásával szószékről jelenteni ki azt, hogy a szentmise válasz Isten véghetetlen, fölséges nagy gondolatára. Benne megtalálja az ember az utolérhetetlen és a mi részünkről megközelíthetetlen örök Létező felé a méltó hangot, az imádasnak a megnyilatkozásait, a kérésnek a szavait, és kellőképen kifejezésre juttatja az engesztelő, megváltó, a megbocsátást kérő szavaknak azt a plaszticitását, amelyet Isten elfogad az ember részéről. Az az Isten, akit a világ teremtésének elindítása óta egyre típornak, s beletaposnak abba az isteni művébe, amelyiknek formájául, szépségül, ékességül, diadémjául pontosan az embert gondolta. S mi Istent lépten-nyomon elgáncsoljuk úgy is, mint Teremtőt, úgy is, mint világot Fenntartót. Nem mondom persze, hogy sikerrel gáncsoljuk el! Isten Isten marad az ember részéről megnyilatkozó infekciónak, ennek az ördögi fertőzésnek ellenére is. De könnyebb

az ember lelke, ha mindarra, amit Isten megteremtett, valamiféle árnyékot boríthat. Nos hát, az ennek következtében az emberiségre ráháruló óriási felelősség: bűn és terhe miatt állnak a szentmisében az engesztelésnek, bocsánatkérésnek, az Istent hajlító, könyörületet és elnézést szorgalmazó fohászzkodásnak a szavai.

Már az ószövetség is próbálkozott jelképes engesztelő áldozatokkal valamiképen áthidalni azt a csatornát, amely közte és az Isten között az emberi bűnök révén létesült. Mégis az újszövetség keresztáldozatáig, Krisztus keresztáldozatáig és ennek folytatásáig, a szentmiséig kellett az embereknek várakozó állásponton tengődniük, amíg sikerült a kibékítő megoldáshoz vér árán, Krisztus vére árán elérkezniük.

Az Üdvözítő maga mondotta, hogy az ő áldozata engesztelő áldozat, amikor az utolsó vacsorán hivatkozott arra, hogy az a vér, az ő vére, amely a kehelyben van, kiontatik a bűnök bocsánatára. (Mt. 26, 28.) Tehát kiömlik nem véletlenül, mert az a kehely fölborult; nem passzióból, mert úgy tetszik, nem valamiféle rejtélyességnek, pittoreszk dolognak és ténynek az eszközzésére; hanem a *bűnök bocsánatára*, a bűnök eltüntetésére. Máskülönben nem tudnám megérteni Szent Pált, ezt a hatalmasan, vaslogikával beszélő történelmi embert, aki a zsidókhöz intézett levelében ezeket írja: *«Minden főpap, aki az emberek közül választatik, az emberekért rendeltetik Isten előtti ügyekben, hogy ajándékokat és áldozatokat mutasson be a bűnökérh.* Isten elé való ügyekben, az emberekért rendeltettek az emberek közül az elhivatott, kiválasztott papi emberek. Nem azért, hogy legyenek. Nem azért, hogy végigsétálják az életet a maguk nem tudom miféle színes és a többi emberektől elkülönülő öltözküddel, furcsán kikanyarított kobakjukkal és fényes, csörgő olvasókkal. Nem I Emberek közül választattak, emberekért, az Isten színe előtt való ügyeik rendezésére, hogy áldozatot mutassanak be a bűnökért.

Íme, ez az engesztelésnek a kötelessége! De ahol kötelesség van, ott a kötelességteljesítés módjának is

meg kell lennie. És ez a mód igenis maga a szentmise-áldozat, amelyet a pap nem azért a nyomorult három pengőért vagy két pengőért mutat be, ami idők jártával hozzáragadt és amelyet az emberiség maga is akceptál, mint a szolgálati bérét; nem azért, hanem hogy legyen módja neki magának, a nyomorultnak, és legyen módja embertestvéreiért is *a)* imádni az Istent, *b)* nevükben hálát adni Istennek, a természet és a megváltás megannyi jótéteményeiért, *c)* kérni Istentől azt, ami a mindennapi kenyérral kezdődik és a mindennapi kenyéren túl sorakozik fel végelethetetlen légióban, az ember megannyi szükségleteit. És végül, *d)* hogy legyen módja az Úristen elé odavinni az engesztelésnek a lehetőségét.

Az Anyaszentegyház nem homályosítja el, nem teszi kifakulttá a keresztdozatnak az erejét, amikor azt mondja, hogy a keresztdozaton túl, amelyet Krisztus hozott, még a szentmisének is van engesztelő ereje. Hiszen *a szentmise Krisztus keresztdozatából meginduló vérfolyamnak a folytatása, annak a továbbáradása, hullámozása, hogy az embernek legyen mire támaszkodnia akkor, amikor azt mondja az Úristen előtt, hogy: «bocsásd meg».* Nem elég ezt elsivalkodni, elsíránkozni, hogy «bocsásd meg nekem az én vétkeimet», ezt valahogy effektívvé kell tenni, még pedig vérrel. Miféle vérrel? Nem vitás, hogy nem a magunk romlott, áporodott, megalvadt vérével, ezzel a gyengén mozduló lusta vérrel, hanem azzal a csodálatos életet nyújtó, azzal az Istent békítő vérrel, amelyikről Krisztus mondja, hogy benne van a kehelyben, benne van a bűnök bocsánatára és amit Ő akkor ezzel a kehellyel tett, azt cselekedjük az Ő emlékezetére.

De mikor az engesztelésről van szó, akkor eszünkbe jut, hogy vannak az engesztelés adottságával és terhével olyan emberek is, akik éltek, de akik az életből fizikai értelemben már kiléptek. Nem is annyira a maguk szánatából léptek ki, de ki kellett lépniök. Az engesztelés nemcsak az élőkért, hanem a holtakért is a lehető legnagyobb feladat és a lehető legnagyobb áldozatadás.

Legyőzhetetlen teher, amelyet az ember nem tud egy másik emberért elvégezni, ha nem volna egy Istenember, aki ember is volt, de emberi mivoltát megtetézte, bekoronázta az ő isteni természetével, s így az a csodálatos kibékítő erőtenyező, amely az Istenatya homlokáról eltünteti azt a felhőt, amely teszem az én egyéni személyes vétkezéseim sűrű-sűrű párázatából alakult ki és húzódott rá az örök Isten igazságos arcára.

És a holtakért bemutatott áldozat, az engesztelő szentmise, alábbvalóbb-e? Mit olvasunk a Makkabeusok II. könyvében? Makkabeus a hős, a rettenthetetlen vitéz, mikor mint a legyek elhullottak mellette a harcban testvérei, 12.000 drachma értéket küldött Jeruzsálembe, hogy a halottakért áldozatokat mutassanak be, hogy azokért az emberekért, akik ott hullottak el a harc vadságában, és akiknek a csaták tüzeiben nem volt épkezésként gondolatuk, nem volt meg az elhatározás lehetősége, akiknek a harcok felajzott, öntudatlan hangulatában nem jutott eszükbe a halál percében Isten kiengeztelni, hát hogy ezekért a lelkekért is legyen áldozat bemutatva. (12, 43.)

Így az őszövétség! Hát az újszövetségben alsóbbrendű-e az áldozat? — Hála Istennek, Krisztus vére elég erős ahhoz, hogy az elköltözött lélekért, aki maga már nem tud, nem képes maga érdekében cselekedni, akinek nincs többé meg a közeledési lehetősége Isten felé s csak a vágy, a szabadulásnak a vágya feszíti őt abban a magárahagyatottságban, melyet neki a tisztítóvíz jelent, hogy a szentmise ezért a lélekért is effektív tényező legyen. És az is az újszövetség megindulásának első percétől fogva! — Megint a keresztény hagyományokra hivatkozom s idézem *Jeruzsálemi Szent Cirillt*: ((Azokért az elhunyt testvérekért, akik magukért semmit sem tudnak tenni, Krisztus áldozatával imádkozunk)).

Bizonyára hallottatok valamit a 25 esztendőn keresztül könnyet hullató *Mónikáról*, aki a későbbi Szent Ágostonért, annak megtéréséért annyi könnyet hullatott. Ez a Monika halálraváltan meghagyta fiának, akit visszahozott a lélek halálából, hogy: «*Fiam, ne díszes*

temetést rendezz nekem, ne drága emléket állíts nekem, hanem könyörögjetek és imádkozzatok értem eucharisztikus áldozatban, hogy lelkem megszabaduljon bűneim terhelők. És ugyanaz a Szent Ágoston, akinek így nyilatkozik az édesanyja, mikor a szentmisének az engesztelő, a holtakért igénybevett erejéről volt szó, hozzáteszi magyarázatképen: *« Azért tesszük ezt, hogy használjon azoknak, akik úgy éltek, hogy használhasson nekik. »*, vagyis akikben ennek a szent áldozatnak tisztító erejében való hit aktivitásába, effektív segítségébe vetett bizalom élt akkor, amikor még tévelygő szegény emberként jártak itt e földön.

Igen, testvéreim! így szólal meg a keresztény hagyomány a régi egyházatyák ajkán, akik párhuzamot vontak a szentmiseáldozat és a között az ószövetségi áldozat között, amelyet a bélpoklosok, a mindenféle sebekkel elborított és épp ezért a zsidó társadalomból kirekesztett emberek mutattak be. Hallgassuk csak *Tertulliant*, aki a hazatérő tékozló fiúnak esetében a hazatéréskor szerzett lakoma és az Oltáriszentség, tehát a szentmise közt párhuzamot vont. Kimondja, hogy a szentmise is megtisztítja a beteg embernek megviselt ruháját; a lelki ember tagjaira ünnepi köntös a szentmisében kerül, ahol Krisztus másodszer és újra és újra keresztre feszítetteti magát.

Íme, hogyan kell a szentmisén jelen lennünk. Szívvel, lélekkel, tudással, akarattal! Istent imádó, Istennek hálátadó, Istenhez könyörgő, magamért, másokért, a szegény meghalt, magukon segíteni nem tudó, más-világon vezeklő lelkekért könyörgő, hálaadó lelkülettel.

Ha így cselekszünk, ha felszívunk minden vonást, minden gondolatot, minden eszmét, amelyet a kereszténység kifejezett a mi számunkra a katolikus tanokban, akkor jni is érezzük azt a napsugarat, amely rávilágít a léleknek sokszor tudatlanságból, sokszor vétkes feledékenységből támadt sötétségére; akkor belejutunk abba a katolicizmusba, amelyhez olyan öntudatlanul, megszokásból, merő tradícióból tartozunk; beleomlunk abba az Anyaszentegyházba, amelyben most is úgy-

ahogy megvagyunk, de amelyet inkább kívülről ismerünk csak, mint belülről, inkább a mázát, a háncsát, a kérgét, semmint belülről a velejét, erejét, csodálatos konstrukcióját és az ornamentikáját. Ha mi így éljük át a szentmisét, ha mi azt nemcsak végigálljuk, hanem *végigéljük*, ha mi azzal szervesen együtt vagyunk az értünk dolgozó, verejtékező Krisztussal, akkor a szentmise azzá lesz a mi számunkra, aminek Isten eszmei elgondolása szánta, a világ, az emberiség legnagyobb kincsévé. Amen.

XXV.

A szentmise szereplői.

Az előzőkben megvizsgáltuk és megismertük a szentmiseáldozatnak hódolati, hálaadó, kérő, engesztelő hatásait. Ezekután önként merül fel az a kérdés is, vajjon mi módon fejt ki ezeket a hatásokat a szentmiseáldozat? Személyi, vagy dologi hatásokkal? Minél jobban ismerjük mindazt, amit a szentmiseáldozat nemcsak jelent, hanem amit létesít, amit eredményez, annál jobban használjuk majd azt a mi magunk és mások megsegítésére szoruló lelkek javára és hasznára.

Próbáljuk meg hát először tisztázni az ú. n. személyi kérdést! Vajjon a szentmiseáldozat elsődleges hatása a hódolat, hálaadás, kérés, könyörgés személyi erővel fonódnak-e a szentmiseáldozatban? Ha azt keresem, hogy a szentmisében szerepelnek-e személyek, igennel kell felelnem.

Mindenekelőtt *Krisztus*. Ő a szentmiseáldozatnak elsődleges bemutatója, aki a szentmiseáldozat keretéből kiemelhetetlen, benne állandó és örök érték. Ő, mint az áldozat tulajdonképeni bemutató főpapja, a maga hiánytalan, fölséges papi lelkületével áll a szentmisének a centrumában, a középpontjában. S mivel a Krisztus fel-tétlen érték, meg nem fogyatkozó, el nem alkudható a) történelmi, b) jelenbeni érték, azért az Úr Jézusnak ez a kiemelhetetlen és megfogyatkozhatatlan, személyes

értéke a misében dologi jelentőségű is; tehát a hatásnak dologi biztosítékát is eszközli a szentmise.

A második személyiség a szentmisében Krisztus eszköze, az oltárnál működő, ténykedő, szolgáló, áldozatot bemutató papi ember, aki éppen azért szükségképpen illenek, illik, sőt kell, hogy törekedjék magát minél méltóbb eszközévé tenni az elsődleges személyi szereplőnek, Krisztusnak, akihez az elhivatás, a megbízás, meghatalmazás, a szolgálati kötelesség révén fűződik. Az ő személye többé-kevésbé elválaszthatatlanul kapcsolódik az Üdvözítőhöz, mint a szentmisében működő első személyhez.

De menjünk tovább! A szentmiseáldozat azonban, minthogy abban személyes ténykedések érvényesülnek, *nem szorítkozik a rácsok területére*, nem szorítkozik merőben a szentmisére, hanem a szentmiseáldozathoz személy szerint és egyenként csatlakoznak a hívek is. Ezt szíveskedjete tudomásul venni és ebbe próbáljátok magatokat beleélni.

Az *Egyház*, ez az óriási nagy testület, amely azt a papot az oltárhoz küldi, hogy a Krisztus mellett szolgáljon és amely egyháznak templomaiban, ahol misét szolgáltattak és akkor, amikor misét szolgáltattak, mintegy kiemelkedve, kilépve, személyes szereplésre kínálkozva a hívek is megjelennek; egyenként, külön-külön, aki misét mondat, aki misét hallgat, aki a misénél szolgál, elkezdve attól a kis fiúcskától, aki ott bukácsol az első szolgálat izgalmában az oltár körül, végig mindazokig, akik a templomban misehallgató és misén résztvevő és az áldozatba bekapcsolódó lelkülettel vannak jelen. Ezek mind a szentmiseáldozat személyi exponensei, értékes tényezői. Mi következik ebből? Az, hogy a szentmiseáldozatban, amelyben én személy szerint érdekelve vagyok, minden egyes itt jelenlevő embernek, fejenként, egyenként, szívével, eszével, meghajtott térdével és imára kulcsolt kezével, de leginkább szívével és értelmével, elgondolással, méltánylással, értékeléssel hovatovább alkalmasabbá kell magát tennie. Ezért mondom, hogy a szentmisén nem ácsorog, nem ögyeleg az ember,

a hívő, résztvevő lélek, nem álmodozik, nem képzelődik, hanem abba értelemmel, akarattal, szívvel, lélekkel beleilleszkedik.

Már egyszer utaltam arra a híd tartó pillérre, amelyik bele van ágyazva, építve a folyamnak a medrébe, a sodrába. Hát én így képzelek minden egyes embert, minden egyes személyt, a paptól kezdve a hívőkön át egészen az oltárnál szolgálatot teljesítő egyénig, akiknek mindegyike személy szerint való érdekeltségében vállal, nem vállal: itt nincs vállalkozásról szó, hanem amelyben él. Él. Ez a két betűből álló folyamat fejezi ki leghelyesebben a fogalmat! Él abban a folyamatban, amelyik a Krisztus szívéből kiindult sodra és árama a természetfölötti életnek.

Tehát a szentmisében, mint áldozatban, igenis ilyen nagy, személyes ténykedés folyik, amelyeknek a vezérlőcsillaga, — á dehogy csillaga! — *napja*, amelyből minden erő és hőforrás áramlik, amelyeknek vonzó, forgatóereje viszi és emeli azt az egész nagy imádkozó, hódoló, kérő, könyörgő, engesztelést kereső sokaságot az Isten trónusa elé.

Íme, a keresztény hittani igazságoknak, logikus következmények csodálatos törvényeinek eredménye szerint a misében végbemenő folyamatnak kopácsolás-szerű erővel, ráverő pörölycsapásokkal következő és /elkövetkező hatása az, hogy mi itt mindnyájan a szentmisében a magunk személyes alkalmazottságával, beilleszkedtségével, beépítettségével veszünk részt. Természetesen nem az, aki ott perceket, rövid időket, esetleg negyedórákat tölt el, hanem az, aki Krisztus áldozatát éli. Vele együtt, «Hand in Hand», kéz a kézben, szív a szívhez, akarat az akarathoz simulva, teljesen átiva-kodva a Krisztus áldozatot bemutatni akaró szándékától.

Arra a kérdésre kell már most megfelnünk, hogy a szentmiseáldozat egyes hatásai, a hódolat, az imádás, a kérés, a hálaadás, az engesztelés hogyan és mi módon mennek végbe, és ezeknek a folyamatoknak mi a tulajdonképeni értéke? — A felelet egyszerű és világos! Léven a szentmiseáldozat hódoló és hálaadó áldozat, és

lévén az ilyen módon fogalmazott és elgondolt és kézbentartott és szívhez szorított jellege a szentmiseáldozatnak *végtelen érték*, megindul a szentmisében, azaz Krisztus keresztaáldozatának folytatásában, megismétlődésében, annak a kivetítődésében és jelenülésében a *keresztaáldozat újabb*, mondhatni második, századik, ezredik, milliomodik és én nem tudom hányadik *kiadása*, mikor az a szentmise végighullámozik, mint hódolat és imádság a világon, a lelkekben, a felhőkön túl, egészen az Istenig. Tehát a szentmisének, mint áldozatnak az értéke mellé (mert a keresztaáldozatnak újabb megismétlődése, annak jelenülése végtelen érték) kérdőjelet állítani, ezt valahogyan a kételkedésnek, a bizonytalanságnak, a kiegyensúlyozatlanságának próbálgatásával újból és újból kérdezni, hogy úgy van-e, annyit jelent, mint azt a történelmi kapcsolatot, azt az időbeli együvértartozóságot, amely a keresztaáldozat és az egyre megismétlődő szentmisék között áll, tagadni; annyit jelentene, mint csinálni magunknak kérdéseket és próbálni azokat megoldani ott, ahol nincsenek, ott, ahol megoldottság, a bevezettség és logikai vaskalapács lezögező igazsága szerint megállapodott szemléletben tanultuk megbecsülni a szentmisét. Semmiféle mozzanat, elgondolás nem iktatható ide be, amely mint feszítóvas meglazítaná a kapcsolatot Istennek tetszése és Krisztus engedelmisségének a szentmisében megismétlődő példátlan áldozatkészsége között, amelyikre vonatkozólag elmondotta Malakiás próféta a zsidóknak: «. . . Minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot bemutatni az én nevemnek, mert nevem a nemzetek között, úgymond, a seregek ura, Istene». (1, 11.)

Krisztus Istennek ugyanazt a hódolati adót, ugyanazt a lemásolhatatlan teljességet nyújtja a szentmisében, amelyet adott a kereszten. De, de! Amikor kihangsúlyozott az, hogy a szentmiseáldozatnak hódoló, hálaadó jellege, értéke végtelen, akkor — lévén a szentmiseáldozat bemutatásakor papi ténykedésről, papi működésről is szó — világos, hogy annak a szentmise körül szolgálatot teljesítő, abban lélekkel, szívvel, aka-

rattal, hatalommal résztvevő második személyiségnek valami módon bele kell szövetkeznie, bele kell szüremkednie a szentmisébe.

Értsük meg: mivel a szentmiseáldozatnak hódolati és istentisztelő jellege végtelen értékű, s mivel mi szívvel és észszel a misében szinte szolgálunk és áldozunk az Úristennek, mi nem jöhetünk, nem illik, abszurdum, hogy jöjjünk olyan lelkülettel (akár én az oltár körül, akár te az oltáron túl), amelyik nem méltó kerete a Krisztus végtelen értékű áldozatának! Igenis! Istennek annál nagyobb gyönyörűsége van Krisztus keresztáldozatának megismétlésében, minél nobilisabb, kimosakodottabb, becsületesebb, mondjuk ki magyarul a szót: minél szentebb emberek sorakoznak a köré az oltár köré, és minél szentebb az a személy is, aki azon az oltáron ügyködik, ténykedik, aki a Krisztussal együtt azon az oltáron van.

Felmerül a folytatólagos kérdés, hogy hát mi a módja, mi a formája annak, hogy a szentmiseáldozatban ezek a hatások egyike-másika (most már ott vagyunk a könyörgő és engesztelő hatásoknál!) érvényesülni tud! Mi annak a formája, hogy annak a kérő, engesztelő szentmisének az emberi lélekre nézve kihatásai legyenek? Vajjon itt is egy tárgyi, egy dologi hatás érvényesül a maga teljességében azzal, hogy szentmisét mondatok, hallgatok, mondok, hogy a szentmisén jelen vagyok, hogy a szentmiseáldozatba bekapcsolódom? Vajjon az engesztelés, és a kérés ipso facto magában a szentmisében, ezzel az áldozattal, mint eszközzel való-sul-e? Olyan eszköz-e a szentmiseáldozat az én kérésem, engesztelni, vezekelni akaró készségem effektív, való-ságos értékkétételeben, hogy ha én nem kellek, hogyha az én részemről semmi sem kell, az engesztelés egyszerűen Krisztus, az áldozatot eszközlő Krisztus révén való-sul?

Vigyázzunk! A szentmiseáldozatnak közbenjáró, könyörgő jellege mellett egy pillanatra sem felejtjük el, hogy a szentmiseáldozat elsődleges jelentősége az istentisztelet, a kultusz, az örök Atyának járó hódolat, az

imádás, az előtte való megsemmisülés; az, amit Francesco így fejezett ki: Ki vagy Te, Uram, és ki vagyok én, kicsi emberi féreg, giliszta, pondró. Mikor én le-szögezem, kijelentem, elismerem, hogy itt vagy ott megismétlődik a Krisztus örök nagy áldozata és én a mellett, mint annak egyik igénytelen tényezője vagyok: ez a szentmisének tulajdonképeni és elsődleges jelentősége. — Nohát, akkor az én kérésem, az én engesztelő és bocsánatkérő megnyilatkozásom nem a szentmise, mint eszköz által, hanem a szentmisére való tekintettel valósul. Isten arra való tekintettel, hogy egyszülött Fia ezt a nagy, példátlan, egyetlen áldozatot meghozta, fogadja el a szentmiseáldozatot; s mert Krisztus áldozatát másodlagosan az emberekért való kérés és engesztelés szándékában mutatja, azért történik az, hogy az ember kérései is esetleg meghallgattnak. Persze nem abban a formában, nem azért és nem azzal a szándékkal, amint sokszor az ember mondja, hanem tekintettel az ember érdemes voltára, vagy pedig a kérés, melyet Isten esetleg tökéletlennek, önzőnek, hiányosnak talál, a léleknek egy magasabbrendű javát szolgálja. Éppen úgy, mint amikor az ember bűnbocsánatért esdekel a szentmise útján, s a szentmiseáldozat nem eszköze annak, hogy az ember bűnei eltöröltsenek, hanem a szentmiseáldozat kérő és engesztelő jellege révén Isten a bűnbánatra hajló léleknek nagyobb erőt ad, kegyelmet, amelynél fogva a penitenciára hajlamossá vált lélek eszközli azt, hogy abban a lélekben kidomborodik, előtérbe tolakodik a penitenciázó, a bűnbánó készség. Az a készség, amelynél fogva én közelebb verekszem magamat Istenhez, amelyben önmagamat letérítettem akkor, amikor az Isten útjairól leléptem, lecsúsztam, s most kezdődik az újból való fölemelkedésnek a műve. Minek a révén? A szentmiseáldozatnak a révén, amely mint a Krisztus közbenjárása érettem, eszközli az én szívemnek porhanyóvá válását, az én értelmes eszemnek, amely, időnként elhomályosodik, a megvilágosodását.

Csak egyben, az ideiglenes büntetések elengedését

eszközlő hatásában közvetlen a szentmiseáldozat, mert amint azt az egyetlen, lemásolhatatlan, nagy keresztfa-alatti áldozatban valósította és létesítette Krisztus önfeláldozó szándéka, úgy a magáramaradt és elégtétel-adásra, ideiglenes büntetések lerovására többé-kevésbbé képtelen vagy alkalmatlan, szenvedő lelkek felszabadítására odaadja, folyósítja a szentmiseáldozat mindazt az értéket, amelyet Isten Báránya adott meg nekem, neked, nekünk, az egész világnak.

A szentmise hatásairól és arról, hogy azok hogyan létesülnek, hogyan valósulnak, szóltunk, hogy a mi keresztény katolikus hittani, dogmatikus tudásunk minél acélozottabb, keményebb, kiélezettebb legyen; hogy amikor majd két hét múlva megkezdjük az 1938-as nagy nemzetközi szentségi kongresszus előkészületeit, ne azon járjon az eszünk, hogy milyen zászlókat fogunk lógatni az ablakból, milyen szőnyegekkel fogjuk díszíteni az utcák sorát, hanem gondolkodjunk mindenekelőtt a lelkünk előkészítéséről, kiképzéséről. Gondunk legyen a mi értelmes eszünk, gondolkozó szívünk, és a mi katolikus hitünk kiépítésére. Gondoljunk arra, hogy a fölvonuláson döngő lépéssel menetelő, ilyen meg olyan csapatokon, zeneszóra, énekszóra lépegető embersokaságon túl ott állunk mi, ott térdelünk mi, lelkünkben a meghódolásnak azzal a tudatával, amelyet a legméltóságosabb Oltáriszentség örök értéke, és amit az ember lelkének hódoló imádata végtelenül drága tényezőként létesít bennünk Isten. Adja Ő, hogy úgy legyen. Amen.

XXVI.

Az Oltáriszentség minisztere: a pap.

Még néhány kérdés vár feleletet a szentmiseáldozatról, illetve vele összefüggőleg a legméltóságosabb Oltáriszentségről való felfrissített hittani fogalmaink és ismereteink kikerekítése tekintetében. Arról is szó kell essék, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentség

kiegészítője, tehát a szentmiseáldozatnak a bemutatója a pap, és hogy az Oltáriszentségnek rendes kiszolgáltatója ugyancsak a felszentelt pap.

Miért szükséges egyáltalában ezt hangoztatni, ezt a tételt megbeszélés tárgyává tenni? Nem fölösleges ez? Nem nyitott ajtókon való dörömbözés ez? Előadást tartani arról, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentség készítője a felszentelt pap, és hogy ugyancsak ő az Oltáriszentség rendes kiszolgáltatója is?

Annyi bizonyos, hogy semmi sem fölösleges, ami ismereteink elmélyítését szolgálja! Márpedig a trienti szent zsinat szükségesnek tartotta leszegezni azt, hogy Krisztus Urunknak az utolsó vacsorán adott emesezavai: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre» — valóságos avatásszámba mentek, amelyekkel az ő apostolait papokká avatta; továbbá, hogy e szavak erejével elrendelte, hogy az apostolok és az utánuk következő korok papi generációi ajánlják föl az Üdvözítő szent testét és véréát áldozatul Istennek. A trienti szent zsinat szükségesnek tartotta a megszokott formában és alakban kijelenteni, hogy aki nem így gondolkozik a katolikusok közül, az önmagát rekeszti ki az Egyház egységéből. Aki azt gondolja, hogy ez nem helytálló és nem szükséges fejtegetni és elmélyíteni a mi keresztény katolikus hitünk mindenegyes áldozatáról, annál inkább az egész katolikus hit centrumáról, a szentmiséről és az Oltáriszentségről szóló fogalmainkat, az vessen egy pillantást a határokon túl Németországba, ahol dúl az új pogányság. A Kr. u. hetedik, nyolcadik, tizenhetedik és tizennyolcadik században voltak tévitanítások, voltak és lettek eretnekségek; azok születnek teóriában, elméletben és gyakorlatban, tömegekben és egyedekben nap mint nap, mióta az isteni kinyilatkoztatás akár ószövetségi, akár újszövetségi formában megkövetelte az emberektől a hitnek az áldozatát Istennel kapcsolatosan. Ennélfogva nem fölösleges bizonyítani azt, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentség készítője a pap, és hogy a legméltóságosabb Oltáriszentség rendes kiszolgáltatója ugyancsak ő.

Az alhigensek néven ismert eretnekek tanították azt, hogy bármilyen jámbor és bölcs ember (a hitújítók megtoldották még azzal, hogy egyáltalán bármilyen hívő ember) Krisztustól meg van hatalmazva a legméltóságosabb Oltáriszentség készítésére. Miért kellett a 4. lateráni zsinatnak állást foglalnia e tévtanításokkal szemben? — Álljunk össze négyen vagy öten! Mondjuk, öten. Ti közületek négy valaki és én az ötödik és döntsük el, ki közülünk a legbölcsebb, és döntsük el, ki közülünk a legjámborabb. Vagyok annyira őszinte és vagyok annyira becsületes, hogy elárulom azt a titkos gondolatot, hogy bölcsesség dolgában nem tartom magamat utolsóknak, és mint a giliszta bennem csuszka-mászka az a gondolat, hogy — minden alázatosság és önbeismerés mellett — ötünk közül talán nem én vagyok a legkevésbé jámbor. Következésképpen itt van a nagy galimathias, a nagy összevisszaság: a waldi és albi elmélet és vallási tévely alapján kiáll és azt mondja: «Én jámbor vagyok, következésképpen fabrikálok és készítek Oltáriszentséget». Saját maga által önmagára diktált jámborság, okosság és bölcsesség címén 3- 4 hosszú lépéssel fölmászik arra az oltárra és azt mondja: «Én megtanultam valamikor az evangéliumban azt, hogy Krisztus azt mondta az utolsó vacsorán: Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Ez az én testem, ez az én vérem, — mondom, kimondom, ismétlem és készítek Oltáriszentséget». Nem világos? Nem áll előttünk tisztán?

Vagy méginkább a XV. század újítóinak az a tanítása, hogy bármelyik hívő ember készítheti az Oltáriszentséget. Az ördög nem alszik, ahogy mondani szoktuk. Az emberekben van *elég* hiúság, különködésre való hajlam, törekvés, bizonyos személyi értékeknek előtérbehelyezése. Tehát ha egyszer minden hívő — a lutheristák megállapítása szerint — jogos és felhatalmazott arra, hogy Oltáriszentséget készítsen, akkor készít is. — Hát nem készíti! És nem készíthet!

Miért nem? Mert az Oltáriszentséget készíteni annyi, mint az újszövetség áldozatát bemutatni. Már-

pedig nem én mondom, hanem Szent Pál mondja: «Senki nem veszi magának ezt a tisztséget az áldozat bemutatására, hanem, aki Istentől hivatott» — írja ezt a zsidókhöz intézett levelében. (5, 3.) Már az ószövetségben, amely pedig csak árnyképe az újszövetség, az «üdvözötség» rendszerének, ott szerepel az áldozatok bemutatására kiválasztott papi osztály, a pap. Mióta a világ áll, bizonyos emberekre a küldetés, a hivatás, a felhatalmazás kötelessége, mint teher van ráakasztva; és ha az újszövetségi áldozat bemutatása kötelesség az egyik oldalon, akkor felhatalmazás és jog a másik oldal, mert ez a kettő ikertestvér, ez a kettő mindig együtt jár a logika, a gondolkodástan törvényei szerint.

Minekünk, akik az evangélium alapján keressük magukban a dolgokban a helyes és egyenes tájékozódást, nem mellékes és nem jelentéktelen az a *tény*, hogy Krisztus Urunk az utolsó vacsora asztalához (amelyik tehát az első szentmise volt és amely az Oltáriszentség rendelkezésének az alkalmá volt) tizenkét apostolt ültetett oda. Ugyanaz a Krisztus, akiről az evangéliumban olvastuk, hogy elküldött pedig az ő színe előtt hetvenkét tanítványt különféle városokba, ahova ő jövendő volt. Keresem az utolsó vacsora asztalánál — hogy necsak férfiakról szóljak! — a jámbor asszonyokat is, akik Krisztus körül és az Ő tanítványai körül a hívő lelkek melegségével kisebb-nagyobb szolgálatokat tettek. Nem találok az utolsó vacsora asztalánál még hírmondót sem közülük. Pedig a hetvenkét tanítvány hívő lélek volt. Pedig az evangéliumból ismert ájtatos asszonyok hívő lelkek voltak. Pedig Nikodémusról tudom, hogy farizeus létére éjszakánként Krisztushoz járt tanulni; Arimateai Józsefről tudom, hogy a leggyöngédebb lelkület vezette Krisztus utáni szeretetében, hiszen ő tette a keresztről levett Megváltót a kő sírba. S nem találok sem a hetvenkét tanítványt, sem az asszonyokat, sem Nikodémust, sem Józsefet nem találok az utolsó vacsora asztalánál.

Mit jelent, hogy csak az apostolok ülnek ott? Mit jelent, hogy csak az apostolokhoz intézte az Üdvözítő

e szókat: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre», ha nem azt, hogy ezek, és ezeken keresztül, akiknek Ő a hatalmat, megbízást közvetítette, készítik az Oltáriszentséget, közvetítik Krisztus akaratát, hogy a kenyér az Úr teste, a bor az Úr vére legyen.

És itt nem okatlan és túlzott egy következtetéssel visszatérni azokra az előbb említett tévtanításokra, hogy minden hívő ember egyforma, nem is bölcs és nem is jámbor, tehát hívő ember jogosult és képes az Oltáriszentséget készíteni. Ez azt jelentené, hogy a jog mellett kötelesség is van, tehát akkor minden hívő induljon neki az Oltáriszentség készítésének, celebráljon misét, amit pontosan még azok sem mertek és nem is tudtak az elmélet képtelensége és lehetetlensége folytán megvalósítani, akik tévtanító létükre ezt a gondolatot beledobták a világba. Nem képesek mindenkire ráoktrojálni a kötelességet, hogy: «Ember, hívő ember vagy, tehát menj és csináld azt a Krisztust. Legyen az asztal, amelynél megállsz, oltár, és legyen a szó, melyet az ajkadon keresztül kiejtesz, az Oltáriszentséget valószínűsítő krisztusi szónak hiteles visszaidézése».

Keresztény testvéreim! Annak a tételünknek, hogy az Oltáriszentség készítője és rendes kiszolgáltatója a pap, az ősegyházban szokásos keresztény hagyomány is egyik legtekintélyesebb bizonyosága. Egy görög nyelven megírt keresztény könyvben ezt a kijelentést találjuk: «Rendeljétek magatoknak püspököket és diakónusokat, akik méltók az Úrhoz». Rendeljétek nem úgy, mint a boltba bemegyek és rendelék ezt vagy azt; és nem úgy, mint sokan mikor bemennek a sekrestyébe szentmisét kérni, így szólnak: «Rendelek egy szentmisét!» — nem ebben az értelemben. Hanem az Anyaszentegyház szent rendjébe, a papság rendjébe állítson bele a reábizott hatalomnál fogva püspököket és diakónusokat, szerpapokat, akik méltók legyenek az Úrhoz. Mi az, hogy méltók az Úrhoz? Mit jelentsen az Úrhoz való méltóság, ha nem azt, hogy A, vagy B, vagy C, vagy X embernek, akit kiállítunk, az Úr szolgálata körül különleges teendői vannak, olyan valami, amit más nem végezhet,

amire más nem alkalmas? Nem megbélyegzésképen nem alkalmas — mert biztosan akadnak közületek néhányan, akik a nemalkalmasságot rögtön így értelmezik! — Ez a megállapítás csak a küldetést, a hivatást, a hivatás körül való következetes munkálkodást, egy életen keresztül ebbe a hivatásba való beállítotttságot jelenti. Ezért mondjuk, hogy az egyházi rend eltörölhetetlen nyomot hagy a pap lelkében, még ha hetvenhétszer kiugrik is a reverendából. Nem a kenet, nem az illat emeli csak fel őt, hanem a küldetés, a maga kötelességeivel, a maga elháríthatatlan és meg nem indítható terhével.

Kiegészítésül vonjunk párhuzamot az ószövetségi és újszövetségi papok között! Egy római szent azt mondja, hogy a liturgia, az istenszolgálat csúcspontja az áldozat, melynek bemutatása papi tiszttség. Ignatius, az első századoknak ez a felkent és felmagasztosult egyénisége kijelentette egyenesen, hogy tilalmas az Eucharisziát ünneplő püspök, illetőleg pap nélkül. A diakónus, a szerpap, az csak kiszolgáltatója, de nem készítője az Eucharisziának.

Tételünk másik része az, hogy a pap által készített Oltáriszentségnek rendes kiszolgáltatója is a pap. A hangsúly ezen a szón van, hogy *rendes* kiszolgáltatója. A magyarázata a dolognak az, hogy Krisztus Urunk apostolainak mondotta: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre». A magyarázata a dolgoknak Krisztus Urunk eme megbízása és küldő szavai alapján az Anyaszentegyháznak, az ősegyháznak az a gyakorlata, amelynél fogva a szentmisét a papok mutatták be, az Oltáriszentséget rendszeren papok szolgáltatták ki, ami érthető is, mert hiszen a dolog természetéhez tartozik, hogy aki valaminek a készítője, az legyen annak az osztogatója is! Annyival is inkább, mert hiszen isteni joron rendes, beállított közvetítő az a pap a hívő és Isten között, amiből folyik az a logikus következmény is, hogy feltehetőleg ő lesz az, aki azzal az Oltáriszentséggel — legyen szabad ezt a szót használnom, csak a közelebbi megmagyarázás okából mondom úgy, ahogyan mi szoktunk beszélni! — aki (a pap!) foglalkozik. Ha a pap

ténykedik a szentmisében a Krisztussal, ide lehozza közénk Krisztust, arról feltehető mégis, hogy legakalmasabban, legmegfelelőbben ő az, aki ezt a közvetítést eszközli.

Mondok egy hasonlatot, bár minden hasonlat sántít. Látsz egy drága kisdedet, amelyik mosolyog, amelyik csapkod az ő kicsiny kezeivel a levegőben. Mindenki, még a legnehézkesebb mozgású férfiember is valahogyan szeretné a két tenyerébe fogni azt a kisdedet. De milyen otrombán, milyen ormótlanul, milyen esetlenül, milyen hozzánemértően fogja. De ha egy asszonyszemély, az anya, vagy a dada veszi a kezébe azt a kisdedet, milyen egészen másként nyugszik meg annak a két tenyerén, mintha ilyen magunkfajta nehézkes férfiember fogná meg! Mondom, a hasonlat sántikál, mint minden hasonlat, de ebből is megérthető, hogy az, aki az Oltáriszentséggel tesz-vesz, aki azzal együtt van, aki azzal együtt él, az mindenesetre megfelelőbben fog bánni vele, mint akinek — ahogyan jó magyarosan mondani szoktuk — nem a kenyere, nem a mestersége.

Tehát az Oltáriszentség rendes kiszolgáltatója a pap! Hát van *rendkívüli* kiszolgáltatója is? Igenis van: a szerpap, a diakónus, aki nem mutatja be az áldozatot, hanem miután a püspök, vagy a pap az áldozatot bemutatva, ő *kiszolgáltatja* az Oltáriszentséget, nem mint pap, hanem mint a papnak a segédje. Szükség esetében, ha a paptól vagy az Egyháztól arra megbízást kap, a papi rendtől, vagy a püspöki rendtől eszközölhető megbízás alapján végezheti a diakónus ezt a szolgálatot az Oltáriszentség körül.

S még valamit! A fogalmainkat akarjuk ezzel is helyesbíteni. Bizonyosan van egy-két hívő keresztény lélek köztünk, aki szeret olvasni, és hallott már arról, hogy az Anyaszentegyházban valamikor dívott az *ön-áldoztatás*. — Hát ez mi? Abból, hogy az Oltáriszentség kész szentség, következik, hogy akárki elvégezhetné ezt az osztogatást, az Oltáriszentségnek a sajátmaga lelkéhez való közelhozását, bárki megáldoztathatná magát.

Ez azonban nincs megengedve! Az ősegyházban

volt egy gyakorlat, amelynél fogva a remeteségek, az üldöztetések idején a keresztények elvitték magukkal az Oltáriszentséget, hogy megáldozhassanak később is, mikor a keresztényüldözés idején nem volt biztosítva a lehetőség, hogy eljuthatnak abba a katakombába, ahol misét mutattak be és így eljuthassanak az Úr asztalához. Az ősegyházban ez a gyakorlat annyira megvolt, hogy áldoztatáskor a szentmisében a hívők tenyerére, kezére tették a legméltóságosabb szentséget és mindenki maga áldoztatta meg magát.

A mai gyakorlat szerint ez még a papoknak is tilos! A szentmisét kivéve. Ettől függetlenül én sem áldoztathatom meg magamat. Teszem föl, érzem, hogy nem bírom már megvárni a reggelt, olyan rosszul vagyok, lejöhetek éjszaka egy óraker ide a templomba és megáldoztathatom magamat? — Nem! Tilos! Nem szabad nekem se, pedig a szentmisében magamat áldoztatom; a szentmisétől elteintve még mint pap sem gyakorolhatom az önáldoztatást. Annál kevésbé a hívő.

Miért, miért? — zakatol a kérdés. — Te tudod legjobban, te magad! Mert hajlamos vagy a különckedésre, hajlamos vagy a félszegeskedésre, hajlamos vagy a *babonaságokra*. Mi történnék, ha egyik-másik ember megtehetné azt, hogy a kezére tett Oltáriszentséget elvihetne magával, hogy majd ő ott, ahol senki sem látja, senki sem zavarja, ott, ahol nem szól az orgona, ott, ahol mellette nem trécsel valaki, ott, ahol nem unja magát mellette a szomszédja, ott, ott, a magányban, valami szent elvonatkozásban, egyedül, Isten és önmaga közt fogja elintézni legszentebb ügyét.

Nos, az Anyaszentegyháznak volt oka, mikor ezt a régi gyakorlatot leállította és tilalmazta ezt az önáldozást.

Miért hoztam ezt föl? Azért, hogy az eucharisztikus áldozat minden vonatkozásait megmagyarázzam és rámutassak arra, hogy a történelmi fejlődés során az Anyaszentegyház igenis megneveli a lelkeket és meg is *kell* nevelnie a lelkeket az üdvözítő Úr Jézus Krisztus szentségének méltó tiszteletére.

Valljuk csak be, hogy a mi tiszteletadásunk az Oltáriszentség iránt gyenge és beteg. Mindenekelőtt azért gyenge a külső megnyilatkozás, mert gyenge és beteg befelé a hit. Azért nem hajolnak meg a térdek, mert nem hajlik meg a lélek, mert az a szentségi hit nem dolgozik és nem él úgy bennünk, hogy azt abszolút meggyőződésnek minősíthetnénk.

Mindez a sok szó, mindez a jóakarató magyarázat, igyekvés, törekvés, amely bennünk a többé-kevésbbé eucharisztikus lelket felnevelni szándékolta, abból az egy igazságból táplálkozik és indul ki, hogy a szentmise, következőleg az Eucharisztia, az Oltáriszentség a világ legnagyobb kincse. Amen.

XXVII.

Az Oltáriszentség méltó élvezője.

Sorozatos megbeszéléseink folyamán ezúttal azt fogjuk megvizsgálni, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentségnek mi a célja és ki annak méltó élvezője. Ha ugyanis valamit készítek, annak oka és célja van. Ha tehát Isten készítette az Oltáriszentséget, meg kell néznünk egy kissé a célt, ami miatt azt készítette.

Miért készítette? — Eledelül, táplálékul, lelki eledelül, lelki táplálékul szánta valakinek.

Kinek? — Korlátlanul és megszakítás nélkül az embereknek!

Milyen embereknek? — Azoknak az embereknek, akik e szent eledelben a hívő lélek alázatosságával és bensőségével keresik a maguk számára a lelki megnyugvást, az erőt, amely őket mindannak az elviselésére képesíti, amit az Isten akarata, gondviselése egy életen keresztül vállaira rakott kötelesség, teher képében.

A *készítő* után természetes, hogy a *felvevőnek*, mondanám így, az *élvezőnek* a személye után kell kereskednünk.

Ki az? — A keresztény katolikus hit tanítása szerint a megigazult ember, vagyis az, aki lelkileg meg-

érett, aki lelkileg magát alkalmassá, képessé, méltóvá teszi az Oltáriszentség élvezésére.

Itt mindenekelőtt hármias megkülönböztetést kell felállítanunk az Oltáriszentség vételében. Az első az ú. n. *merőben szentségi áldozás*, ami annyit jelent, hogy a hívő ember a szentségi jelleg tudatában és annak a szándékával, az abban való részesülés szándékával veszi azt fel. A másik az ú. n. *lelki áldozás*, ez a teljes hitből és szeretetből fakadó megnyilvánulás egy erőteljes és életteljes vágyakozás Krisztus testében való részesülés után. A harmadik egyesíti magában mind a kettőt, a merőben szentségi és a lelki áldozást, az annak gyümölcseiben való részesedés akarata.

Ezek előrebocsátása után, ezt a különböztetést élesen szemügyrevéve, nézzük, hogy *ki alkalmas felvevője* az Oltáriszentségnek.

Alkalmas felvevője minden megkeresztelt ember. Mivelhogy a keresztség alapja a további szentségeknek, következésképpen köztük a legméltóságosabb Oltáriszentség is feltételezi a keresztség szentségében való részesülést. Az Oltáriszentség eledel az élők számára, azért még hangsúlyozottabban az *élők szentsége*, s így a szentáldozásra alkalmas az élő ember, és pedig a megkeresztelt élő ember.

Mindezekből valaki azt következtethetné, hogy az Oltáriszentség felvétele, tehát haszna, annak mint eledelnek a lélekre való alkalmazása tisztán az élő embereknek jutna, tisztán az élő embert érné. Hát hiszen közszólás a keresztesény katolikus hívők közt, hogy az Oltáriszentségben való részesedést, a szentáldozást, az ember felajánlja másért, élőkért, halottakért, küszködőkért, a tisztítóútzben szenvedőkért! Hogy lehet tehát, hogy ez a szólás, ez a gyakorlatbamenő megállapítás ne ellenkezzék azzal a tanítással, amely szerint az Oltáriszentség alkalmas felvevője a megkeresztelt élő ember? — Vigyázzunk! Ez a szólás, ez a kifejezés nem azt jelenti, hogy a szentáldozást közvetlen ajánljam fel valakiért, rajtam kívüllevőért, élőért, vagy tisztítóútzben szenvedő lélekért, hanem ez azt jelenti, hogy a szentáldozás tényé-

nek, amelyet én gyakorlok, ennek a cselekvésnek a végrehajtásában szerzett érdemeimet könyörgés útján, amellyel azokat Istenhez továbbítom, felajánlom valakiért vagy valamiért, akik tényleg akkor nem áldoznak, bár élők, vagy nem áldozhatnak, az Oltáriszentségben nem részesülhetnek, mert nem élők, hanem holtak, tisztító-tűzben szenvedő, tisztuló lelkek. Tehát nem a szentáldozást mint ilyent, nem annak a tényét ajánlom föl másért, hanem a szentáldozás tényének személyes, a magam cselekedete által reám háramlott, Istentől nekem juttatott érdemeimet más helyett, az ő javára odaadom.

Hát az áldozás második fájának, az ú. n. lelki áldozásnak ki az alkalmas cselekvője? Minthogy azt mondtam előljáróban, hogy a lelki áldozás hitben és szeretetben való megnyilvánulása a léleknek oly irányban, hogy a Krisztus testében való részesedést kívánja, ebből világos, hogy mindenki, még a meg nem keresztelt ember is, akiben az Isten iránt lobogó szeretet dolgozik, aki a maga természetes adottságánál fogva vágyódik Isten után és keresi és szereti és hisz Benne, mint örök létezőben és az emberi sorsot intéző legmagasabb tényezőben. Világos, hogy ilyen vágya, ilyen lelki hangulata bármelyik embernek lehet, az ilyen óhajban való áldozást bármelyik lélek gyakorolhatja, még a meg nem keresztelt ember is, aminthogy egészen bizonyos, hogy akárhányan a katolikus Anyaszentegyház kerületén kívül élők közül gyakorolják is ezt a lelki áldozást, ezt a vágyódást; akiket megkap, akiket megfog, akiket magához láncol a mi hitünk tanítása szerint közöttünk élő Úr Jézus Krisztus, de akik miért-miértse (az okokat ne keressük, elbírálásukra hivatottak nem vagyunk, mert a szívek mélységébe és a vesékbe csak Isten lát be!), önmagukat még ki tudja meddig elküföznik attól a lehetőségtől, hogy az Úr Jézus testében valósággal részesüljenek.

És ezzel a második szempontot is kimerítettük. Marad a harmadik, az ú. n. *lelki szentségi áldozás*, az, amelyikről azt mondtuk előljáróban, hogy a szentáldozásgyümölcseiben is részesülni kíván az ember, tehát

nemcsak egy tényt akar gyakorolni, hanem mikor az egyik kezével nyújt, akkor a másik kezével kapni akar valamit. Mikor az értelmes esze készíti az Úr Jézus felé, ugyanakkor kitáruló szíve, lelke kívánja Tőle azt a kenyeret, amit az Üdvözítő az emberi lelkeknek akar juttatni ama kijelentés alapján: «Én vagyok az élő kenyér, ki a mennyből szállottam alá; aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az Énbennem legyen és én őbenne». Következésképpen, aki ezzel a közeledéssel, ezzel az odaadással, megnyilvánulással meghívja magához az Üdvözítőt, az a szentáldozás gyümölcseiben is részesülni kíván.

Mi ennek a méltó feltétele? — A trienti szent zsinat azt mondja: a *megigazultság*, a léleknek jeles és tiszta felkészültsége, méltó volta ahhoz, hogy az Üdvözítő testét és vérét magához fogadja. Lelki megigazultság, tehát a szívnek a megtisztíttósága mindattól, ami azon a szíven, lelken, értelmén homály gyanánt terpeszkedik.

A trienti szent zsinat tanításával ellentétben a janzenizmus nevű eretnység olyan hihetetlen követelményt állít fel a Krisztushoz közelíteni akaró lélek számára, mely szerint csak a legmagasabb fokra emelkedett istenszeretet, a múlt tévedéseit teljesen kiegyenlített és levezekelt, Istennek teljesen eleget tett lelkiállapot tenné az embert méltóvá arra, hogy az oltárhoz közeledhessék.

Hát akkor elmehetnénk valamennyien! Akkor bezárhatnók a templomokat, elolthatnánk minden oltáron minden gyertyát! Hol van az az ember, ki legyen az az ember, aki mikor az Úr testében való részesülés vágyától hajtva az oltárhoz járul, megbírálná saját-maga lelkét és megállapíthatná, hogy a tegnapi, a tegnapelőtti, 5, 20, 20,40, 70, 80 esztendőnek minden tévedéseit levezekelte, hogy neki Isten előtt semmi néven nevezendő tartozása nincsen, hogy ő mindent lerótt, hogy ő Istent tökéletesen kiengesztelte. Lehetetlenség, képtelenség, gonosz gondolkodás ez, amely túlzott szigorral akarja elzárni a maga bajaival, keresztsjeivel, szenvedéseivel agyonterhelt lélek elől az úrasztalához

vezető utat, amelyet pedig maga az Üdvözítő nyitott meg, mondván: «Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradtak és terhelték vagytok és én megnyugosztlak titeket». (Mt. 11, 28.)

Igen! A magunk nyomorúsága tudatában, gyarlóságaink súlyától megnyomorítva, de el nem tántorítva, szent hitünk tanítása szerint közelítünk az oltár lépcsőjéhez.

Bizonyítom! Mit mondott az utolsó vacsorán apostolainak az Üdvözítő? — «Ti is tiszták vagytok!» (Mt. 13, 10.) Pedig, pedig ott ült közöttük ugyanannál az asztalnál Júdás is, akiről Krisztus maga megmondta, hogy kezét vele együtt mártja a tálba és részesült Krisztus testében és vérében. Az Üdvözítő minden egyes többi apostolt is, akik pedig ugyancsak meg voltak verve gyarlóságokkal és nyomorúságokkal, méltónak tartott arra, hogy a kenyeret és bort, mint az ő testét és véréét magához vegye. Mindenesetre nem szabad egészen előkészületlen lelkülettel az Úr asztalához közeledni. Szent Pál apostol, akiről az Üdvözítő maga mondja (Ap. csel. 9, 15.), hogy választott eszköz az ő kezében és nagygyá akarja tenni szent nevét ő általa, ez a Szent Pál apostol mondja, hogy *vizsgálja meg magát az ember és úgy egyék e kenyérből és úgy igyék e kehelyből*, mert aki könnyelműen járul ehhez az asztalhoz, *ítéletet eszik és itéletet iszik magának, meg nem különböztetvén az Úr testét*. (1. Kor. 11, 29.) A hangsúly ezen a szón van: *«meg nem különböztetvén az Úr testéh*, aki számára ez a kenyér csak kenyér, ez a kehely csak bort tartalmaz, akiben nem magasztosodik föl az élő hit diktáló ereje alatt, hogy e kenyér Krisztus teste, és aki az oltáron fölemelt kehelyben nem köszönti Krisztus valóságos véréét.

Justinus mondja, hogy az Eucharisziát azok veszik magukhoz, akik Krisztusban hisznek és a keresztség után az ő törvényei szerint élnek, tehát akik a keresztség után nem szabadjára engedett pórán nélküli életet élnek. És ez volt az őskeresztény Egyház praktikuma is. Ezen az alapon élt az a gyakorlat, hogy föltételezve

minden egyes hívő emberben az Úr törvényei iránt való föltétlen hűséget, minden egyes szentmisében mindenkít odabocsátott a legméltóságosabb Oltáriszentséghez, és csak amikor a diakónus, a szertartásnál segédkező szerpap felkiáltott: «szenteknek a Szentet!» és eltávoztak a templomból a még fel nem avatott hitűjancok és önkéntes vezeklők, a bennmaradtak a mai közgyónás formájának megfelelően előkészítették szívüket és lelküket egy alázatos bűnbevallás és beismerés formájában az Úr eljövételéhez, tehát a szentáldozáshoz.

Egyesek felfogása szerint a hívő csak akkor járulhat a legméltóságosabb Oltáriszentség vételéhez, mikor megállapította, hogy neki most egy ú. n. jobb napja, lelkileg jobb napja van, mikor azt egy lelkileg jobb nap előzte meg. Egy másik irány pedig az Oltáriszentséghez igenis odaengedi az embereket, hacsak a hét főbűn egyike, ketteje, vagy hármaja, vagy talán mind a hete nem ereszkedik le köztük és az oltár lépcsője között. És azt mondja erre Szent Ágoston: rendben van, mindkét felfogás helybenhagyható, mivelhogy sugalmazójuk a legméltóságosabb Oltáriszentség iránt való lehetőleg tökéletes előkészület.

Azt kérdezhetné az isteni kegyelem hatása alatt irányított értelmes emberi elme, vajjon az Oltáriszentség méltó vételének elengedhetetlen feltétele-e, hogy a súlyosabb eltévelyedésektől a felvevőnek mentesnek kell lennie? — Két okom van rá igennel felelni. Először azért, mert megfontolásom alapjává Krisztus Urunknak azokat a szavait teszem, hogy az Úr teste eledel. Eledel az élőké, mely egy természetfölötti étellel való egyesülésen, malasztan, kegyelmen, istenbarátságon épül fel. — A második gondolat, amelyet a hívő elme itt a maga segítségére felhoz, az, hogy ezt az alapigazságot, amely a lélekben Krisztus teste méltó felvételéhez a megigazultságot tételezi föl, a következő: a szentáldozás egy titokzatos egyesülés, egy nagy barátkozás, egy tiszteletreméltó kapcsolat Krisztus és a lélek között. Krisztus a legtökéletesebb, a legszentebb, lehet-e mellette, legyen-e mellette, maradhat-e ember mellette

condrán, maszatos, aljas, megviselt, ütött-kopott formájában és ne is törekedjék egy kicsikét valamennyire rendbehozni, megnevelni magát? — így házasítjuk össze a két ellentétet azzal, hogy a Legmagasztosabb és Legfőnségesebb mellé azt az alantjárót megpróbáljuk egy kissé és még egy kevésbé, és no még egy kissé! és no rajta, még egy egész kevésbé felemelni.

Világos, hogy a hívő elme eme gondolkodása méltó a hívő emberhez és illik, hogy a hívő elme így kerekítse ki a legméltóságosabb Oltáriszentség vételéről kialakult gondolatait, felfogását, meggyőződését.

Időm lejárt, ha Isten segít, mához egy hétre folytatom. Elmékedésemet zárom azzal a gondolattal, azzal a kívánsággal, azzal a magamra nézve kötelezőnek vallott és elismert törvénnyel, hogy a legméltóságosabb Oltáriszentség vételében az Úr asztalánál a megigazultságban, a kegyelem állapotában járó, élő, cselekvő ember gyanánt akarunk mindenkor megjelenni. Amen.

XXVIII.

Az Oltáriszentség vétele erkölcsi szükségesség.

Ezúttal tárgyaljuk az Oltáriszentség szükségességének kérdését. Vajjon az üdvösség nélkülözhetetlen feltétele-e az Oltáriszentség felvétele, tehát a szentáldozás, avagy csak erkölcsileg, isteni és egyházi parancs alapján vagyunk szorgalmazva a bennünk levő természetfölötti élet kifejllesztésére, megerősítésére?

És talán egyesek csodálkozására azt kell felelnem erre a kérdésre a katolikus Egyház tanítása szerint, hogy az Oltáriszentség fölvétele az üdvösségre *nem* föltétlenül szükséges, vagyis aki nem áldozott, nem következik ebből, hogy nem üdvözülhet. Ellenben, mint katolikus hittételt a IV. lateráni zsinat és a tridenti szent zsinat végzése alapján kihangsúlyozom, hogy igenis az *Oltáriszentség jelvétele erkölcsileg szükséges* az embernek. Szükséges mind isteni parancs, mind egyházi parancs alapján, hogy a kegyelem állapotát, tehát a

súlyos bűnöktől való mentességet a között az ezernyi veszély között, amelyek közt az ember a földi élet során hánykolódik, biztosítsa magának, állandósítsa magában", hogy így az Isten barátságára egyrészt méltóvá, másrészt képessé tegye magát. A tridenti szent zsinat tehát egyházi parancs alapján, amelyet isteni parancsból vezetett le, tanítja, követeli tőlünk, hogy a hívő lélek évente legalább egyszer, és pedig húsvéti időben, az Oltáriszentséget magához vegye.

Bizonyítsuk be, dolgozzuk ki ezt a tételt!, Krisztus Urunk mikor az Eucharisziára, az Oltáriszentség jövődő megalapítására célzott, ezt mondta: «Ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek». (Ján. 6, 54.) Milyen élet? Fizikai, test szerint való élet? Léleklő, dobbanószívű élet? — Nem, nem! — Nem lesz kegyelmi, *természetfölötti* élet tibennetek hosszasan, állandóan, kitaróan. Erre utalt Krisztus, mikor az utolsó vacsorán azt mondta: «Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre». Szent Pál apostol rámutatása szerint, ezeket a szavakat használta (1. Kor. 11, 26.): «...valahányszor esztek e kenyérből és isztok e kehelyből, emlékezzetek az Úr halálára». Ez pedig utalás, rámutatás volt arra, hogy a legszentebb kenyérnek eledel gyanánt való vétele és aki hozzájut és teheti, a legszentebb kehely nek a vétele, Krisztus halálára való emlékezést jelent, ami pedig a mi lelkünk számára a bűntől való szabadulás, az erényben való megerősödés, egyszóval a természetfölötti életnek megalapozása és kifejlesztése.

Ez, amit idézek, Krisztus szava: «Ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok az ő vérét, nem lesz élet tibennetek». Tehát egyétek!

Ez az a különös isteni parancs, amelyre céloztam, mikor azt mondtam, hogy az Oltáriszentség felvétele erkölcsi kötelességünk a természetfölötti élet biztosítása érdekében. Ugyanakkor azonban ez az isteni parancs nem terjeszkedik ki sem a vétel gyakoriságára, sem a vétel időpontjának a meghatározására, ami pedig nyilvánvalóan nem került volna el Krisztus Urunk gon-

doskodó szeretetének megnyilvánulását, ha az Oltáriszentség vétele csak bizonyos időpontokban és bizonyos helyzetekben lett volna elodázhatatlanul szükséges az emberi léleknek az üdvözülés tekintetében. Nem határozta meg, nem mutatott rá, nem korlátozta, sem ki nem terjesztette, ellenben kimondotta az emberiség számára ezt a morális obligációt: Hogyha a lelked nem közömbös előtted, akkor edd ezt a kenyeret, fogyaszd ezt az én testemet!

A tridenti zsinat határozata alapján egyházi parancs, hogy *mikor* vegye az ember az Oltáriszentséget magához, mégpedig az idők folyamán kialakult gyakorlat szerint. — Ha visszanezünk az őskeresztény időkbe, azt találjuk, hogy a szentmiseáldozatot a *mi* fogalmaink szerint akkoriban csak ritkán mutatták be: az Úrnak a vasárnapján. Ilyenkor, valahányszor a szentmiseáldozatot bemutatták, a szentmisén résztvevő hívek általában mindannyian a szentáldozáshoz járultak. Idők jártával, *Tertullianus* tanúsága szerint a szentmiseáldozat bemutatása kezdett gyakori ténykedés lenni. Utóbb kifejlődött a mindennapi szentmiseáldozat bemutatása, amivel azonban szórványozódott a szentáldozáshoz való járulás, mert nem mindennap járultak az Úr asztalához. *Szent Ágoston* és *Aranyszájú Szent János* megemlékeznek arról, hogy évenként egyszer, kétszer, háromszor, többször járultak egyesek az Úr asztalához. Ezt a szokást dicsérik. Sőt *Szent Ágoston* hangoztatja, vajha mindennap járulnának a hívek az Úr asztalához, de hozzát teszi: *rendezett lélekkel*, úgy, hogy az a mindennapi áldozás azt a természetfölöttiséget, amelyre a lelket meg kell nevelni, eredményezni is tudja, hogy ne legyenek olyan kölöncök, akadályok azon a lelken, amelyek azt Istentől visszatartanák.

Ma mi a gyakorlat? Az a gyakorlat, hogy a megállapított évenkénti egy köteles szentáldozáson kívül különösen a haldoklók számára kötelességünk nyújtani az Oltáriszentséget. És itt megfenyegetem azokat, és ha tudnám, vesszövel ütnék végig azokon a keresztény családbelieken, hozzátartozókon, gyerekeken, fiúkon,

leányokon, öregsülőkön, akiknek eszükbe nem jutna, hogy az érdekeltet figyelmeztessék, hogy az üdvösség' eme eszközének elhanyagolása, elmellőzése az elképzelhető legnagyobb gondatlanság. Jajgatnak, vinyognak, szemüket törölik és kétségbeesnek, hogy anyuka, apuka meg fog halni, de hogy a lelket táplálják Krisztus pestével, mikor a lélek elszállni készül, azt nem merik. Az az ember, aki repülőgépbe ül, vagy örült hajszában autón száguld, gázol embereket, csakhogy a maga kedvtelését, perverz sebesség-szenvedélyét kielégítse, amelyik nem fél kockáztatni a maga és mások életét, ugyanakkor odadobja atyja, anyja, gyermeke életét annak a félelemnek, amelytől az Egyház szabadíthatja meg, mikor a haldoklónak a legutolsó nagy jótéteményt adja. Igen, az Anyaszentegyháznak az a gyakorlata, hogy akinek már semmit sem tudunk adni, akinek a csók, a könny, a jajgatás már nem használ, annak odaviszi, odaadja a Krisztust testét. Igen, vidd oda, add oda, kínáld annak a levegő után kapkodó embernek Krisztus testét! Te, aki nagyon jól tudod kínálgatni az asztalodra felhordott ételeket («no egyél, no igyál hát!»), miért nem mondd meg a haldoklónak, hogy: az Anyaszentegyház gondoskodásából vacsorálg meg Krisztus Urunkkal egyszer annál az asztalnál, amely a te lelkednek éhsége miatt terített föl!

Az Anyaszentegyháznak a gyakorlata az, hogy igenis vezessünk oda a szentségi asztalhoz mindenkit, akinek arra szüksége lehet. És ki az az ember, aki állíthatja magáról, hogy neki nincs szüksége Krisztusra, neki nincs lelki igénye, nincs lelki épsége tekintetében szüksége arra a megtámogatásra, amelyet az üdvözítő Úr Jézus Krisztusnak testében és vérében való részesülés juttathat neki.

Igenis erkölcsi szükségesség az, a magam természetfölötti életének biztosítása szempontjából, hogy az Úr Jézuséval összeszüremkedjék a gondolkozásom, érzélemládom, lelkem, akaratom. Ez erkölcsi kötelességem! — Miért? — Mert érzem és tudom, ha lelkiismeretem van és ezzel a lelkiismerettel foglalkozom, és ennek a

lelkiismeretnek betekintést engedek a magam életébe, sőt kényszerítem azt a lelkiismeretet, hogy foglalkozzék az én életemmel, föltétlenül rá kell eszmélnem arra, hogy ennek a léleknek meg kell adnom azt a támaszpontot, melyet például a testemnek meg szoktam adni. Néniket, bácsikat, 20 és 30 év körüli urakat és hölgyeket botcskákkal látok sétálni. Igaz, hogy néha azt mondom magamban, hogy csak arra való a bot, hogy negédeskedjenek vele, de felöltik mindjárt bennem az a gondolat is, hogy nem szabad megítélnem az embereket, és mikor látom a kackiás alakokat (akik különben nagy-szerűen tudnak lépkedni!) bottal sétálni, arra gondolok, hogy ennek a szegénynek néha talán mégis szüksége lehet a botra . . . Szóval: ha még ezeket a duzzadó egészségű, turistáskodásra hajlamos fizikumokat is megtámogatják egy-egy bottal, hát akkor azt a lelket, amelynek szintén lehetnek elsiklásra hajlamos pillanatai, nem kell megtámogatni?! — A lélek megtámogatásának a szükségessége igényli, hogy igenis az eucharisztikus Krisztussal telítsük meg érzelem- és gondolatvilágunkat.

íme tehát a morális szükség, amelyet nem győzők eléggé hirdetni, mert mi mindnyájan olyan erkölcsileg megalapozott lényeknek tartjuk magunkat. Mi azt mondjuk, hogy tudjuk a raisonját a mi cselekedeteinknek, mi nem össze-vissza élünk, de tervszerűen és meg-gondoltan. Ha az életetek tervszerű és meggondolt, akkor ebbe a tervszerűségbe bele kell az Úristent olyan módon is kapcsolnunk, ahogy ő a velünk törődő Gondviselés révén megadta a módot arra. Az «Imma-nuel, velünk az Isten»-gondolatra célzok. Ha egyszer az emberiségben él az alapvető vágy és az a bizonyos tudat, hogy Isten egy hozzánk minél közelebb levő Valaki, hát akkor a Vele való kapcsolat megtalálása, megkeresése mindenekfölött szükséges erkölcsi szem-pontból! Az ember nem hagyhatja el magát teddide-teddoda módjára. Mi az ítéletek egy olyan állott-pállott, puhaságra hajló emberről, akinek nincs gerince, mersze, akarata, akiben nincs szándék. Hát az ítéletek min-

denesetre az, hogy jobb volna a világot ezek nélkül látni, hogy ezek nélkülözhető lények, akikre számítani sohasem lehet, és akikkel együtt kínlódni és vergődni valószínűs udor. Azokban a sápiítózó, önmaguk semmisségét önmagukban kesergő lelkek láttára, akikben nincsen kezdeményezés, nincsen vállalkozás, az ember érzi egy támasznak a szükségességét.

Szükséges, hogy az emberben fölébredjen az erkölcsi érzete annak, hogy nem lehet társtalan ebben az életben, hanem minden vonatkozásban keresnie kell a másikat, akivel kart karba öltve, akinek a szemében a maga számára valamit kiolvasson, akinek az ajkáról valami szót, az öntudatserkentéshez a maga számára lecsókolhasson. Mikor keresem mindenben azt, hogy «együtt» és hallom azt a büverejű szót, hogy «szolidaritás», tehát a mással való kooperatív együttműködő életnek a kidomborítását, akkor az ember nem maradhat Isten nélkül! Az Úristen itt él miközöttünk, és ehhez az Úristenhez járuljunk hívő és kényszerítő lélekkel!

A régi keresztények közt az volt a szokás, hogy kezükre, tenyerükre kapták az Úr Jézust és úgy vitték haza. Ma a gyakorlat más. Ma az ember csak a szívébe kapja az Üdvözítőt és viszi magával az élet minden bajai, nehézségei közé, bele abba az óriási nagy hömpölygő folyamba, aminek élet a neve.—Vajha kidomborodnék bennünk az erkölcsi szükségérzet, abban az értelemben, hogy ezt az Üdvözítőt, az ő szent lelkét, az ő bennünket sugalmazó indítékait elvinnők magunkkal, valahányszor érezzük, hogy arra nekünk lelki megújulás céljából szükségünk van! És most azt mondom, hogy «amen», úgy legyen! És szeretném remélni, hogy mindaz a sok magunkba fölvetett hittani ismeret, amelyet az Oltáriszentségre vonatkozóan hallottunk, és ha Isten segít, nekem erőt, nektek kedvet ad, akkor ősszel megkezdem az Oltáriszentségről, a szent miséről folytatólagosan a szertartásiam ismeretek közlését. Remélem, hogy a hallottak is hozzásegítenek minket ahhoz, hogy a szentmisében és az Oltáriszentséggel ne csak érzelmileg tudjunk egyek

lenni, hanem vele lépést tartva, melléje fősorakozva éljük át a keresztény katolikus liturgikus szentmise-áldozatot! Amen. Úgy legyen!

XXIX

Az áldozati külsőségekről.⁴

Midőn a szentmiseáldozaton résztveszünk, kell hogy átjárjon bennünket *az áldozati gondolat emelkedettsége és gazdagsága, teljessége*:

A szentmiseáldozatban nemcsak imádkozni akarunk, meg akarjuk Istent ajándékozni, önmagunkat ajánljuk fel Őszentfelségének.

Vajjon nem tehetném-e meg ezt odahaza is? Nem mondhatnám-e ugyanolyan kifejező erővel: Uram, én teljesen a tied vagyok?!

És ha — miként már tudjuk! — az áldozat lelke, lényege a bensőséges szeretet, mi szükség van akkor még külsőleg is észlelhető áldozati adományokra? Mirevaló a kenyér és bor? Mi célt szolgálnak a halmozott, egymást követő, ismétlődő szertartásos cselekmények? Nem terelik-e el azok inkább a figyelmet a lényegről, mintsem fölhívják azt a tulajdonképeni lelkület kialakulására? És még valamit! Adhatok-e én még egyáltalán valamit Istennek, hiszen már úgyis minden az övé?

I. *Az áldozat elsősorban engesztelés.* Erről tudjuk, hogy minél magasabbrendű a sérelmet szenvedett, annál súlyosabb a sérelem. Aki halálos bűnnel bántotta meg Istent, tulajdonképen eltorzította, tönkretette saját életét. Mindent elrontott. Fölségsértést követett el, merényletet a Fölséges ellen. Ezt csak a vér moshatja le.

A büntudattól gyötört emberiség kezdettől fogva fölfogta azt, tudatában volt ennek a kötelezettségnek. Ezért történt századok, évezredek jártában, hogy abból, amije volt, kikereste a legértékesebbet, legkülönbet s azzal áldozott Istennek bűne engeszteléséül, adóssága törlesztéséül. Bárányok zsengejét, paripái legnemesebb-

jeit, szarvasmarhái legfejlettebb példányait szánta és adta az Úrnak. Vessünk egy tekintetet a jeruzsálemi templomra! Szüntelenül omló vérpatakok, az engesztelő áldozatok vére mosta az áldozati oltár kövét. Pogány vidékeken még ez sem volt elég! Tévesen bár – de az engesztelés, mondanám szenvedélyétől űzve, – az emberáldozatokban keresték a büntudat s lelkekre nehezedő adósság kiegyenlítésének tökéletesebb, többet érő, nagyobbat művelő módját. Karthágó és Phoenicia még itt sem álltak meg. Moloch és Bálim bálvány-szobrai előtt tomboló zenebona, sípok riogatása, dobok pergése között a szülők saját gyermekeiket, azok ártatlan életét áldozták fel az engesztelés tudatának külső kifejezésre juttatásában.

II. *Az áldozat az átadó szeretetben éri el csúcspontját.* Az ember az áldozat lelkületében feloldva nemcsak élettevékenységével szeretné szolgálni Urát, hanem még meghalni is kész lenne érte. Szeretetünk kifejezésére jobb, megfelelőbb ábrázoló jelkép nincsen, mintha testünket, életünket, vérünket vagyunk készek adni. Csakhogy nem vagyunk ám a magunk urai. Eletünk, halálunk felett nem rendelkezünk. Nem vagyunk feltétlen rendelkezők sem az egyikkel, sem a másikkal. Ez a jog kizárólag Istent illeti. Mégis az a tény, hogy testből és lélekből vagyunk, hogy külsőleg és belsőleg élünk, arra serkent, sarkal, hogy szívünk szeretetét, bensőséges hálaérzetünket, engesztelő, megkérlelő készségünket kifelé is megmutassuk. *Az áldozat gondolata szavakba, az áldozat kifejezéseibe formálódik, majd keresi annak tetteges, tényleges ábrázolását is szeretartásos, jelképes nyilvánulásokban.* Szó sincs arról, nem is lehet, hogy az áldozati adományok, melyeket fölajánlunk a végtelen Istennek, azt a célt szolgálják, mintha ezek anyagi értékével az Urat gazdagítani próbálnók. Mindössze abban törjük magunkat ezekkel, ezek felhasználásával, hogy a szeretet megnyilatkozása, megtestesítése, jelenítéseken használjuk fel azokat.

Abból, hogy a gyermek névnapi vagy ünnepi köszöntője mellé hálája és szeretete látható kifejezőjéül

valami apró kis ajándékkal is kedveskedik szüleinek, semmiképpen sem az következik, hogy azok örömét az ajándék, a talán teljesen értéktelen ajándék emeli, hanem igenis az ajándékozás, a kedveskedés tényével összefonódott, beledolgozott, benne meghúzódó és rejtőző szeretet melege az, ami a szülők szemében a cselekményt fokozottan emlékezetessé varázsolja.

Midőn mi a szentmiseáldozatban a föld termékeinek legszükségesebbjeit és legkiválóbbjait: kenyeret és bort ajánlunk fel Istennek, ezzel nem azok anyagi értékét, mely a felajánlott mennyiség csekély volta miatt úgyis elenyésző, tárjuk a fölséges elé, hanem *a kenyér és bor jelképi értékével kedveskedünk Jézus példája és az áldozatot részünkre is kötelezőleg elrendelő akarata szerint.*

A szentmiseáldozatban nem azért ajánljuk fel a kenyeret és bort, hogy ez a mi vallási ténykedésünk-ként, annak mechanizálásaként történjék, hanem hogy az természetes megbizonyításául szolgáljon a bensőnk teljesen átjáró, Isten iránt érzett szeretetünknek, egyben test és lélek, külső és belső valónk közösen magasztalják Istent, az Urat.

Az áldozatban nemcsak a tisztán lelki, a nem érzékelhető emelkedik, száll Isten felé, hanem az egész látható világ, a teremtés kiált hozzá, akitől mindenek lettek és vannak.

A tapintható, kézzelfogható áldozati ajándék a szeretettől égő szív hódolatát jelképezi. A szentmisében kenyeret és bort áldozunk fel Istennek, de *a szándék annál sokkal többet, sőt egyebet akar; a kenyér és bor által jelképezett testünket és lelkünket adja áldozatul Istennek.*

Hogy miért nem otthon, kiki önmaga, egyedül; titokban tesszük ezt, hanem a pap kezei által az oltáron eszközöljük áldozatunk bemutatását, annak oka abban rejlik, hogy *maga Krisztus akarja arra felhatalmazott és felszentelt papja közbenjöttével áldozati ajándékunkat és mindmagunkat az ő legszentebb teste és vére áldozatával együtt a mennyei Atyának feláldozni. A kenyér és bor, melyet mi teszünk az oltárra, mely a mi*

áldozatunk is, az ő szentséges testvé és vérvé kell átváltozzanak.

Íme, a legtokéletesebb közösség, egység, az emberileg egyébként utói nem érhető legösszhangzóbb lelki, szellemi szolidaritás: — kézfogás, összefogás!

XXX.

Az áldozati cselekményről.

Ma az áldozati cselekmény kibontakozásáról lesz szó. Arról, hogy *mint fejlődik ki a szentmisében a mi áldozatunk Krisztus áldozata mellett.* Mi az, ami közös tényező a kettőben, a Krisztus áldozatában s mienkben; mondanám mi a különleges, a sajátos a szentmise-áldozat felépítésében? A feleletből, amit erre a kérdésre kapunk, annak a gyakorlati eredménynek kell kialakulnia, hogy mi sem természetesebb, mint hogy az ember egyre jobban beleéli magát a valódi, bensőséges, mélyen átélt áldozati lelkiségbe.

Mikor az ember az áldozathozatalra, az áldozati cselekmény végrehajtására elhatározza magát, mindjobban átérzi, hogy *sem személye, sem* amit föláldozni akar, *tehát az Istennek szánt ajándék alig alkalmasak arra, hogy kiérdemeljék az Úr tetszését.* Sem ő, aki tökéletlen, bűnös, szórakozott, sem adományai a maguk nyers, kidolgozatlan mivoltukban nem azok, amiknek lenniök kellene. Ő maga messze van még az áldozatot bemutató ((papi» lelkülettől; amit adni akar, az meg nem éri el az áldozati lelkület szépséges, tökéletes, méltó szimbólumának fokozatát.

Gondoljunk csak arra, *mennyi törődést okoz nekünk, ha valamelyik jó, kedves emberünket ajándékkal akarjuk megtisztelni.* Akit jóságáért, szeretetéért, hűségéért illő köszönetünk kifejezésével szeretnénk elárasztani, azt nemcsak szavak özönével rohamozzuk meg, hanem *olyan ajándéktárgyat keresünk részére, amelyik a legillőbben és legbeszédesebben testesíti meg a mi iránta érzett szeretetünket és odaadásunkat.* Igazán üreslelkűek és

sivarak lennének, ha, teszem azt, a karácsonyra szánt meglepetést, melyet egy másik városból vagy külföldről hozattunk meg a számára, ugyanabban a megviselt ládában vagy csomagolásban, az utánvételi árat felüntető feljegyzéssel állítanók az illető asztalára. Ezen a tapintatlanságon semmit se változtatna magának az ajándéktárgynak drágasága, nagy értéke. *Az ajándékokat méltó és kifejező köntösbe szokás rejteni*, illatos, ízlésesen átkötött, fenyőgallyakkal ékes csomagolásban küldjük el vagy nyújtjuk át annak, akit megtisztelni, akinek örömet óhajtunk vele szerezni. Magyarazzuk, hogy miért?

Az ember már a külső formával is az ajándék szimbolikus, jelképes tulajdonságát, sajátosságát óhajtja kifejezésre juttatni. Szeretetünk, tiszteletünk, hálánk mélységét, átértett voltát törekszünk ezzel is megbizonyítani. Minél kisebb jelentőségű a megajándékozott személy, annál kevesebb gondot szokás fordítani az ajándéktárgy külsejének előkészítésére és megfordítva.

Minden egyes ajándék a lélek egy részét, minél több lelket zár magába. Amelyik ajándékból szinte kiérzik a lélek hiánya, úgyszólván sértésszámba megy a megajándékozottal szemben.

Az elkészített ajándékokat, amely így elérte a mi szeretetünk és ragaszkodásunk megtettesítésének megfelelő fokot, nos akkor *megfelelő szavak kíséretében,* akár írásban is, átnyújtjuk mint a magunk valójának, érzelmeinek jelképét.

Így cselekszik az is, aki Istennek ajánlja föl ajándékát. Abel is kiválogatta a legszebb, legtökéletesebb báránykát, s olyan állapotba hozva és olyan helyzetben, mely az ő áldozatkész lelkületének kifejezője, szemléltetője volt: a lángoló oltárra helyezte és elképzelhetően olyan testtartásban, mely hálás lelkületére mutat, imádások közben feláldozta.

Ezekből következik, hogy minden áldozati ténykedés, a szeretet kifelé való meg nyilvánítás a hármas fokozatban teljesedik:

1. az áldozat, tehát az adomány kiválasztásában;

2. az áldozat, tehát az adomány kisebb-nagyobb fokú átváltoztatásában;

3. az áldozat, tehát az adomány feláldozásában, átadásában.

Ez a három mozzanat a mi istentiszelő áldozati ténykedésünkben, a szentmiseáldozatban is kidom-borodik: felajánlástól a dicsőítő énekig, történik az áldozat kiválasztása, mondanám az első fölajánlás Istenhez. A dicsőítő énektől az Úrfelmutatás befejeztéig megy végbe a mi kenyér- és boráldozatunknak, mely érzelmeink, lelkületünk szemléltetője, jelképe átváltoztatása Krisztus testévé és vérévé. Ez a mozzanat való-sítja meg a mi áldozatul szánt jelentéktelen adományunk-nak olyan formába és minőségbe hozását, adjusztálását, hogy az Isten előtt kedves legyen, mert ugyan mi tetszik neki jobban, mint egyszülött Fiának teste és vére. Az Úrfelmutatással előttünk szemléltetett átváltoztatástól megy végbe a Pater noster-ig a tulajdonképeni szertartá-sos áldozati cselekmény, amikor már jelen van Krisztus teste és vére, aki személyesen ajánlja föl így magát Atyjának az oltáron történt jelenülése által, a pap viszont a mi nevünkben és velünk együtt, mint imád-kozó és áldozatot bemutató közösség ajándékát föl-áldozza az oltár élő Krisztusát a mennyei Atyának.

A szentmiseáldozatban, lám, így közeledik a lélek egyre közelebb, áldozati szándékával szinte beleágyazó-dik Krisztusba. A szentmise ilyenformán sose lesz unal-massá, köznapivá, mert az emberi szív legmélyebb és legmagasztosabb érzelmei forranak föl benne: át-engedni, átadni magam Krisztusnak.

Annak, ami a szentmisében történik, az áldozati eszme az, hogy áldozatot mutassak be, az elindítója.

Annak, ami a szentmisében valósul, az áldozatul fel-ajánlott kenyérnek és bornak átváltoztatása, az áldozati jelkép a kifejezője, a szemléltetője.

Annak, ami a szentmisében a csúcspont, hogy t. i. nemcsak kiválasztom és elkészítem az áldozatot, de át is adom, ez a Krisztus önátadásával egyesült ténye az oltá-ron szolgálatot teljesítő papnak s a hívek közösségének.

Három fokozata az ember lelkületének, az áldozat lelkületének nyer a misében kifejezést. Készség, hogy Krisztushoz közeledem, hogy Őt magamra öltöm, hogy gyermekként az Atya kezén járok, fönntartás nélkül neki adom magamat, teljesen-egészen.

A szentmisében Istentől kapom ezeket a lehetőségeket.

A szentmisében én kell adjam Istennek ezt a lelkiiséget.

XXXI.

Az Oltáriszentség et fel kell fedezni!

Aki engem megtalál, életet talál
(Példabeszédek. 8.)

Manap nagyon is a felfedezések és találmányok korát éljük. Néhány évtized előtt alig hittük volna, hogy valaki beszél és sokszáz ember tisztán és világosan érti az illetőt pontosan, amikor ajkán kél a szó. Az éter csodákkal gazdagított, bár ezek mindenkor megvoltak már. Nem az ember hozta létre őket, csupán felfedezte azokat s így áthidalta a tereket és távolságokat. A zsolttáros felszólítása, hogy az egek egei dicsérjék az Urat, új jelentést nyert. De még ezeknél is nagyobb, erősebb, jelentőségtejtjesebb maga az Úr, ki a semmiből szava erejével mindent teremtett.

Ismétlem, hogy a felfedezések korát éljük, de ezek kellős közepében ismeretlenül az oltáron elfátyolozottan, akiről oly kevés szó esik, Krisztus. Krisztus a szentmisében, Krisztus a kereszttáldozat titokzatos és szüntelen megisméttlődésében. Ó, ha tudnók, hogy ez mit jelent, hogy a szentmise mi önmagában és mi hozzánk való viszonyában, — meg tudnók fordítani a világot. Valóban meg tudnók újítani a föld színét. Ahány a pap, mindannyia szentté lenne, ahány a hívő, mind a szentek egyességének egy-egy oszlopa lenne.

Csakhogy mi nemigen tudjuk, hogy a szentmisében mi történik. Félig lecsukott, hályogos szemekkel járunk az oltárok körül. Alvajárók módjára ödöngünk, s ami

az oltáron történik, azzal nem tudjuk, hogy mihez fogjunk. Ennek a szertartási, istentiszteleti, szentségi cselekménynek, az oltáron folyó csendet, tiszteletet lehelő folyamatnak titokzatos értelme reánk nézve legnagyobb-részt elveszett. Így hát minden okunk megvan rá, hogy a mise kezdetén mélyen meghajolva s mellünket verve elmondjuk a közgyónást s az Üdvözítőt megkérjéljük annyi tudatlanság, közöny, lanyhaság és. szórakozottság miatt. Mader Róbert, a bázeli híres plébános írja egyik jeles könyvében: «A kereszténység nagy bűne és egyben felmérhetetlen szerencsétlensége, hogy nem ismeri a szentmisét». Szavaival csak megismételte a nagy kapucinusnak, P. Cochem Mártonnak fájdalmas megnyilatkozását: «A világot valaha is érthető csapásoknak szerintem legnagyobbja a szentmise körül tapasztalható tudatlanság. A szentmise felbecsülhetetlen kincs, következképpen a kárvallás, mely ebből a tudatlanságból és a megbecsülés hiányából származik, kimagyarázhatatlanul óriási».

Jóllehet mi hiszünk a szentmisében, bár az átváltoztatás csodáját valónak tartjuk, mégse állunk mellette bensőséges, teljes értékű, egész lelkünkől kitörő buzgósággal. Olyan hidegen megyünk el a szentmiséről, mint amily közömbösen és érzéketlenül odamentünk. Mondhatni, hogy a szentmisét újból fel kell fedezni. Jelentőségével, a lelket illető hatásával tisztába kell jönni. A szentmisét, mint a kereszténység szívét, központját, természetfölötti életforrását, meleget sugárzó napját meg kell találnunk.

Mint ahogyan Krisztus minden időkre vonatkozóan akarta, ma is teljes kereszténységre, hiánytalan jámborságra, lélekkel teljes vallásosságra, maradéktalanul erős, tüzes lelkiségre van szükségünk. Hacsak azt nem tartjuk, hogy egy végzetes napon leszakadjunk az élő szőlőtőkéről, aki Krisztus, és hasznavehetetlen szőlővesszőként félredobassunk és a trágyadombra kerülünk. .

A nap jelenti a föld számára a világosságot, az életet, a mozgást, az erőt. Ha nem lenne többé napunk, megállana pályáján a föld, megakadna az élet, elszá-

radnának a növények, elhullanának az állatok, megállna az emberek szívverése!

Ami a nap fény- és életforrás tekintetéből a természetes élet számára, azt nyújtja a szentmise ugyané szempontból a belső, a lelki életre vonatkozólag.

A szentmise nem annyira ájtatosság, nem dologi való, hanem személyes teljesítmény, elsősorban Krisztusé, amint azt az utolsó vacsorán művelte, aztán a mienk is, amennyiben vele együtt éljük át a szentmisét.

A szentmise a mai Krisztus, a közöttünk álló, élő, tevékenykedő, értünk dolgozó Krisztus úgyis, mint pap, úgyis mint áldozat, úgyis mint táplálék valamennyi számára minden időben. Ugyanaz, aki a Kálvárián magát érettünk feláldozta. A szentmise Krisztus újbóli jelenülése a földön. A szentmise számtalanszor megismétlődő napkelte, az igazi istentisztelet, Krisztus ünnepélyes főpapi ténykedése. Megszámlálhatatlan pap lép naponta az oltárhoz. A szentmise másodpercenként négy úrfelmutatást, tehát mindenegyes szívverésünkre négyszer jelenti a kehelyben Krisztus vérenek megújulását, minden lélekzétvételünkre négy papi szentáldozást és vele a hívek beláthatatlan tömegének szentáldozását. Van-e ehhez fogható mozzanat? Van-e ehhez hasonlítható élet jelenség? Mivel hiányzik belőlünk a malaszt megújító, megifjító erejének fogalma, ezért húzódik meg az Eucharisztia is a mi értelmünkben annyira az árnyékban. Az örök Isten, a menny és föld Teremtőjének országa és a teremtett világ, emberek és angyalok között áll a középső: a malaszt országa, amely bár nem teremtett a «legyen» szóval, mégis lett és mégis lesz. Ez az isteni, a jobb, a természetfölötti életjelenség bennünk, ideleenn kegyelem, odafönn, ott túl az Istenhez méltó voltunk révén reánk váró «dicsőség». Ezért mondja Jézus, aki bennem hisz, annak örök élete legyen. (Ján. 6.)

Ennek a középvilágnak, a malaszt világának a meglátása kell, hogy meglegyen bennünk: a szentségek értékének, ízének felfogása. A szentmise az a tényező,

mely megnyitja és tökéletesíti az ember lelki átfogó, felértő erejét a kegyelem javai iránt. Léván a szentmise az áldozati Bárány, viszi föl a lelket Istenhez. Egyre jobban kitágítja a szíveket, mint lelki táplálék a természetfölötti javak iránt.

XXXII.

Az Oltáriszentség a keresztény élet napja.

Azt kell mondanunk, hogy csak a példátlan lelki vakság nem látja meg az eucharisztikus napsugarat, mely a szentmiséből naponta reánk világít. A szentmise naponta megszenteli a világot. Már csak ama vonzása révén, mely személyeket és dolgokat, mint embereket, teremtményeket, beszédet, taglejtést, szavakat és dalokat, prózát és költészetet, építészetet és festészetet, szóval mindent, ami méltó arra, hogy Istent szolgálja, beleállít abba a szolgálatba, a teremtés emez eredményei megneemesednek és megszentelődnek. A szentmisében mégis hasonlíthatatlanul több történik. Ott nem megszentelésről, megáldásról, értékfokozásról van szó. Ott átváltozás történik: ostya és bor Krisztus testévé és vérévé lesz. Az Eucharisztia a mindig újabb és egyre erősebb mennyei áramlása a szeretetnek a lélekbe.

Szükséges a szentségi áldozat jelentőségét egyéb ájtatosságok keretében és magánájtatosságok foglalatában mérlegelni. Kell Krisztust magát, a napot egyéb égitestek között tekinteni. Bármennyire helytálló és észszerűek legyenek is egyéb ájtatosságok, nincs egy se közülük, mely annyira hálaadó és dicsőítő ájtatosság, olyan kérő és engesztelő istentisztelet lenne, mint a szentmise. Itt nyoma sincs az embernek. Nem ember imádkozik és cselekszik, nem ember kér és engesztel, hanem mindig és mindenkor a Megváltó, az Istenember az első személy. A szentmise Jézus egyéni föláldozása az Atyának. Az örök maiságban Jézus, a főpap áll Isten elé, mint áldozó és áldozat, mint a Kálvária áldozati báránya, mely elveszi a világ bűneit. A szentmisében tényleg díj

ma is mindannyiunk üdve érdekében. Itt ő ama titokzatos testnek, mely az Egyház, mely mi vagyunk mindnyájan, a feje. Itt akarja ő ennek az egységnek valamennyi összetevőjét, tagját, akik a keresztség révén egy közösségbe iktatódnak, akik malasztja révén összenőttek és begyökeredztek, az Ő erejével és szeretetével felruházni, megajándékozni. Míg itt járt a földön, egyre adta, közölte magát, — ugyanazt teszi a szentmisében.

Ha megtehettük volna, hogy Jézus utolsó vacsoráján ott lehettünk volna, a nehézségek hegyei se tartottak volna vissza bennünket, hogy kiverekedjünk magunknak egy helyet amaz asztalnál! Ma pedig hűdöttekként alig mozdulunk. Nem ugyanaz-e, ami ma történik? Nem ugyanaz-e a pap, az áldozat, s az áldozati lakoma? Ha a mise évente csak egyszer lenne; ha Rómában; ha a pápa mutatná be zöldcsütörtökön, hát mindenki iparkodnék életében legalább egyszer, akármi áldozat árán ott lenni az esztendő eme nagy történeti eseményénél. Amikor Isten szeretete az emberek iránt egy-egy kegyhelyen, mint pl. Lourdes, megnyilatkozik, odasereglenek. A szentmisében Krisztus személyesen találkozik velünk, megajándékoz minket.

A szentmise a szüntelenül melegítő nap. Ezt se korlátozzák országhatárok; mindenkire kiragyog, mindenkit ápol, éltet. Azért, mert Jézus a misében oly hallgatagon végzi jótéteményeit, miként a nap, hát elfelejtjük? Ha tán úgy jelezné ittlétét, amint villámlásban és dörgésben a Sínai hegyen megmutatkozott Isten Izrael népének, akkor reszketve és félve mi is iparkodnánk a templomba? Megszentelődni? Akkor tán nem késnénk el és nem volnánk a szent ténykedésnél tiszteletlenek és szórakozottak?

A szentmise Krisztus sorakozója. Itt akarja, hogy övéi köréje seregeljenek, mert érettük adja és áldozza magát. Mindenkinek ott kell lennie, mindenkinek részt kell vennie az áldozatban személy szerint. Nem szenvedőlegesen és érdektelenül, passzivitásban. Pap és hívő egyformán résztvevő, cselekvő és áldozó. Különös lenne, ha az emberiség mindenkor csak nagy megrázkódtatások

és katasztrófák útján ismerné meg és el Isten karjának hatalmát. Mindig csak az üldöztetések rázzák fel a híveket? El kell a misét előbb tiltani, be kell a templomokat, mint Mexikóban, zárni, hogy a keresztény ráébredjen, hogy mi, miye van, miye lehetne, miben részesülhetne, ha a dolgok annak rendje-módja szerint mehetnének? Valóban nem érdemeljük meg ezt a kincset, ha csak így félvállról vesszük!

Ki tagadhatná, hogy erőre, malasztra, világosságra van szüksége? Mennyi a panasz, a jaj, az élet terhe, a lelkek nagy nyomorúsága felől! És még a poshadt kutak vizeit meregetik az élő vizek forrásaival szemben í «Aki abból a vízből iszik, melyet én adok neki, az örök életre szökellő vízforrás lesz benne» — mondja az Üdvözítő. Nem lenne-e jobb, észszerűbb, ha ott, ahol a házaskötélék meglazult, szétesett, férj és feleség a szentmisében találkoznának, ha a szövetségüket emésztő bajt, a széthúzást Istennek föláldoznák; türelmetlen, barátságatlan énünket tennék az oltárra egy- és másfelől és átváltozáskor így imádkoznának: — ó Jézus, a mi kettőnk szívét változtasd meg, hadd legyen ott is világosság, szeretet és békesség. Nem lenne-e jobb, ha külön utakon járás, bolyongás helyett együtt közös áldozást végeznének az áldó, megszentelő, bennünket a magunk elfogultságából kiemelő harmadikkal, illetve elsővel: Jézussal? Nem megfelelőbb lenne-e széthúzások után ismét vagy újból és újra egybeolvadva közösen mondogatni vasárnapról-vasárnapra, hétről-hétre: — én Jézusom, neked élek, neked halok, élve-halva tied vagyok? ...

XXXIII.

A szentmise és a vallási élet.

Mily csodás szépségeket, a természet kicsattanó gyönyörűségeit csalja elő tavasszal az életet anyaként dajkáló napsugár! Az alig félrevonuló tél kietlensége nyomán milyen buja életet lehel a mindenki kedvence, a május! Értsünk szót! A Megváltó nem azért adta

nekünk a szentmisét, hogy a régi feladatok, terhek, kötelességek mellé még eggyel többet rakjon vállainkra, hanem hogy a mi fagyoskodó, éhező lelkünkre is kisüssön a zsendülő élet termékenyítő napja. Világos, hogy a leg-szentebb áldozat révén az Úr nem mentesít bennünket keresztjeinktől, de annyi szeretettel, jósággal, melegséggel áll mellénk és juttat erőt azok viseléséhez és azok okozta szenvedés eltűréséhez. Mintha megemelné a vállunkra nehezedő kereszt gerendáját, hogy ne vágódjék oly mélyen a húsunkba. Ahány szentmise, annyi megbékélés a kereszttel, annyi felmagasztalódása a keresztnek szemeinkben! . . .

Kérdezzük meg sorjában a vértanukat, a vér mártírjait s a szeretet mártírjait: honnan merítették az emberfölötti erőt, holott ők is csak emberek voltak?! Mindössze egy lépésnyi utat tettek meg attól az oltártól, melyen a Krisztus testét és vérért vették, addig az oltárig, amelyen a maguk testét és vérért adták! Honnan az erő ilyen hősiességre?

Amikor Krisztus után 303-ban Karthágóban hajszolták az elfogott keresztényeket, mert a haláltól való félelem se tarthatta vissza őket, hogy ne az örök élet zálogával táplálják a lelküket, a bíró azt az embert, aki vendéglátásban részesítette Krisztus üldözött híveit, megkérdezte, hogy miért nyitotta meg előttük háza kapuját. Szíve egyszerűségében s mesterkéletlen őszinteséggel felelte amaz: — Mivel testvéreim! Én nem tehettem másképp! . . .

A szentmisét mi keresztények nem nélkülözhetjük!

Vajjon így felelnék-e mi is? Meg tudunk-e lenni a szentmise nélkül? A felelet alighanem kertelés lenne őszinte válasz helyett! Legalább a gyakorlat ezt látszik mutatni. Kevés az olyanok száma, akik a szentmisét, a hallgatás kötelezettségét a maguk élete törvényének tartják. Hányan vannak, akiknek teher a vasárnapi megkötöttség. Ismerjük be, hogy messze elkerültünk az igazi keresztény élet gerincétől, a szentmiseáldozattól. Aki vasárnapi szentmise nélkül él, az Krisztus nélkül él. Az elszakadt a Krisztus vérenek áramától, amely

most a szentmisében tontatik ki a bűnök bocsánatára. Az olyan ember lehullott falevél, a szőlőtőkéről levágott szőlővessző. A nyaralást visszautasító diák, a csekélyebb díjazásért szolgálatba ment cselédleány példája. Ezek nem akartak, akárcsak az őskeresztények szentmise nélkül élni. Túlzások ezek? Forrófejű rajongók agyában megszületett képzelődések?

Csak azért tekerjük a fejünket minden olyan magasztosabb felfogás miatt, mely a katolikus gondolkodás törvényszerűségéből, a szentmise magasztosságának és kegyelmi bőségének felismerése vaskövetkezetességéből származik, mert megfogyatkozott a hitünk a szent válásunk legszentebb és legmagasztosabb értéke iránt. A virág nem díszlik napsugár híján. A testet a vér táplálja, így hát a lélek is pangásnak indul szentmise nélkül, mert a misében él és áldoz és ajándékoz az örök Krisztus! Már pedig Krisztus az élet, a világhosszág, a lélek eledele és vére.

Egy további szempont: a szentmiséből áradnak reánk dúsan, bőségesen a kegyelem, a lelki élet forrásai. A szentmise az a vezeték, melyet az Úr legszemélyesebben fektetett le, hogy a Golgotán elindult ősforrásnak, a legszentebb Szívéből folydogáló vérnek mindenkorra és mindenki számára közvetítője legyen. Annyira csordultig telvék a kelyhek Krisztus véretől, hogy nemcsak mi, de még a tisztítóhely sajnálatraméltó számkivetettjei is ebből kapják az őket üdítő egyetlen áldást, a remény vigasztalásait.

A szentmise a természetfölöttiség óriás szervezetében az ütemes érverés, annak a szervezetnek életmozgalma, amelynek mi tagjai vagyunk, Krisztus pedig a feje. Ha a szív, mely szüntelenül s egy szavakban ki nem fejezhető nyomással a vért érrendszerünk legutolsó, legkisebb elágazásába is elküldi, miáltal a test erőt kap és éltető tápot nyer, mondom, ha a szív megállana s nem verne többet, az ember egy percig sem élhetne tovább. A szentmise a szüntelenül forrászó kútja Krisztus kegyelmeinek és szeretetének. Sokan kutatják a kereszténység mibenlétét, lényegét. Főlöszleges ez a

nagy keresési láz. Oly világos, hogy ott van és abban van a kereszténység lényege, ahol és amiben Krisztus ma, most is jelenül. Mert ott és abban a kereszténység nemcsak tan, hanem élet, ahol Krisztus a maga valóságában élő és éltető tényező. Krisztus pedig állandóan jelen van az oltáron, nem úgy, mint egy történetelen imádás tárgya, hanem mint szemünk előtt elfüggönyözött főpap. Jelen van, mint a teljes cselekvésben működő áldozópap a szentmisében; jelen van, mint a legönkényesebb szenvedésben magát feláldozó áldozati bárány. Tehát pap és áldozat egyszerre, egy időben, azonos készséggel.

Az történik itt, hogy az áldozatot ő mutatja be, értsd önmagát a mi szemünk számára is látható pap kezei által, mi pedig vele együtt mutatjuk be a magunk áldozatát az ő főpapi ténykedése révén.

Nincs, nem képzelhető tehát semmi nagyobb, hatalmasabb, fönségesebb, kegyelemben gazdagabb, őskeresztényibb történés, mint a szentmise.

A szentmise Krisztus mai áldozata.

Aki a misére jár, az Krisztushoz megy.

Aki a szentmisében áldozatot mutat be Istennek, Krisztussal együtt teszi.

Aki a misén résztvesz, Krisztussal együtt tér vissza otthonába. Aki pedig Krisztust így veszi föl magába, szívében hordja a mennyországot.

XXXIV.

Krisztus áldozati ténye a kereszten és a szentmisében.

Tíz év előtt, 1927 nov. 23-án a harminchatéves jezsuitát, P. Prot ikerfivérével együtt az igazságszolgáltatási formák teljes mellőzésével az Obregon tábornok ellen szított állítólagos összeesküvés értelmi szerzősége s a merényletben való bűnrészesége miatt Calles, a mexikói köztársaság vérengző elnöke halálra ítélte. Az ítéletet a mexikói rendőrségi laktanya udvarán hajtották végre.

Elsőnek ő lépett a kivégzés helyére, s a hóhér kérésére, hogy bocsásson meg, azt felelte, hogy sőt, ő van neki lekötelezve. Torra őrnagy kérdésére, hogy van-e valami kívánsága, azzal felelt, hogy szeretne még néhány percig imádkozni. Némi elmélyedés s az égre emelt tekintet után a felállított katonák elé lépett, két karját kereszt formájában kinyújtotta, hogy Ura és Mesteréhez hasonlóan haljon meg. A vezénylő tiszt kardjának intésére öt golyótól talátnan beteljesítette Krisztus nevéért felajánlott áldozatát.

Őt a fiatal mérnök, Segura Vilchis követte a halálba. Harmadiknak került a sor a páter ikerfivérére, Pro Umbertóra. Egyszerre születtek, egymásután haltak meg, a halálban is ikreként. Hova álljak? — kérdezte az elítélt. Odamutattak a vértől pirosló, földön heverő fivérére, mire ő megcsókolta a zsebéből elévett érmet, s máris épúgy öt golyótól talátnan lett Krisztus hőse, vértanúja.

Mialatt egyszerű ravatalra tették a kivégzetteket, odaérkezett Pro Mihály, a mártír-ikrek hetvenéves édesapja leányával. Bár arcán mérhetetlen fájdalom ült, nyugodt hangon érdeklődött, hol találhatná meg kivégzett fiai tetemét. A koporsók fölé hajolva megcsókolta halott fiait, majd az őskeresztények szokása szerint tisztelettudóan szívatta meg zsebkendőjét az áldozatok arcán lepergő vércsepekkal. Az áldozatok keservesen zokogó nővérét atyai gyengédséggel támogatva ugyan, de hősies nyugalommal biztatta: — Gyermekekem, nincs okunk őket megsiratni! . . . Egész éjszakan ott állt a koporsók mellett. A temetés diadalmenet volt. Húszezernyi tömeg követte a papok által vállon vitt koporsókat, éljenezve Krisztus-királyt!

A P. Próéhoz és társaihoz hasonlóan vértanúhalált halt hitvallók megrázó és hősies halálától az ezeröttszáz év előtt keresztthalált halt Üdvözítő áldozatához vezető hidat annak a krisztusi áldozatnak mélyebb megértéséhez és utánérzéséhez megtalálni nem nehéz. Napnál világosabb, mindnyájan tudjuk, hogy a leghősiesebb, legáldozatkészebb emberi vértanúság a Krisztuséhoz ké-

pest fölöttébb körülírt erkölcsi értékű teljesítmény. Ezzel ellentétben Krisztus önátadása, magafeláldozása Istennek a keresztfán valamennyi ember számára és javára végtelenül nagyjelentőségű üdvözülhetőségük tekintetéből.

A keresztfeláldozással Krisztus az elképzelhető legtöbbet nyújtotta hódolatban és dicsőítésben a mennyei Atyának és megnyitotta vele az emberiség számára a kegyelmek addig elzárva tartott tárházát.

Ha azt akarjuk, hogy a szentmise kegyelemosztó és szerző teljessége és hatóereje egész áttekinthetőségével megnyilatkozzék előttünk, teljes öntudattal és komolysággal igyekezzünk lélekben legalább egyszer a Kálvária keresztfé alatt elhelyezkedni. Látóvá és értővé, méltánylóvá és hálatelt lélekké az válik, aki érzelmileg átéli annak szenvedését és halálát, akinél nagyobb és szentebbet a föld nem hordott még a hátán: valamennyi vértanú királyának áldozatát, Krisztus Jézusét.

A szentmise ugyanis megjelenítése, megisméltlése, alkalmazása, megörökítése a keresztfeláldozatnak.

Az újszövetségben csak egy áldozat van: Krisztus áldozati ténye a kereszten és ennek az áldozatnak tartalmi folytatása a szentmisében. Amaz vérontással, emez vérontás nélkül, de itt is, ott is ugyanaz az áldozatot bemutató pap: Krisztus, s az áldozati ajándék, az áldozat tárgya: maga Krisztus. A kereszt a forrása, a napja, a központja az áldozatnak, melyből részünkre áldás és üdvösség fakad.

Jézus keresztfeláldozata a Kálvárián az örök főpap véres szentmiséje, az ő zsenge-áldozata. Amit ő ott cselekedett, egyetlen, elsőségében egyetlen áldozati cselekmény volt. Aki ezt felfogja, Urunk földi életét, működését, szenvedését és halálát sajátos, tiszta világításban szemlélheti.

Krisztus egész élete szentmiseáldozat az előkészítés és véghezvitel állomásain keresztül.

Krisztus egész élete papi ténykedés volt az áldozatra való kibontakozás fokozatain egyre följebb, hogy aztán a kereszten beteljesüljön és az Anyaszentegyház szentmiseáldozatában állandósuljon.

XXXV.

Jézus, az örök főpap.

Jézus egész földi életéről elmondhatni, hogy egyetlenegy szentmise volt. Jézus tekintetének láttávolába korántsem földi életének végén illeszkedett bele a Kálvária, mint egy borzalmas meglepetés, mint egy meg-rázó erejű szörnyűség, mint egy elképesztő tragikum. Már amikor a világba belépett az Úr, máris elébe tárult a Golgota az első szentmise, a zsenge-áldozat oltárával, a kereszttel. Szent Pálnak a zsidókhoz írt levelében olvashatunk erre vonatkozó titokteljes utalást, mikor rámutat, hogy a Megváltó, az új és örök főpap így fejezte ki Atyja előtt a maga áldozatkész lelkületét: «Áldozatot és ajándékot nem akartál, de testet alkottál nekem, íme eljövök, hogy megcselekedjem a te akaratodat.» (Zsid.10.)

Jézus nem utóbb lett pappá. Egy és ugyanabban a pillanatban történik nála a megtestesülés, a pappálevés és maga-fölajánlás az Atyának. A Szent Szűz méhe s a názáreti ház voltak az oltár s a templom, amelyen s amelyben Jézus legszentebb emberisége az örök Igének, Isten egyszülött Fiaának istenségével történt egyesülés után az örök főpapi tisztségre felavatást nyert. Egy és ugyanabban a pillanatban az áldozati adomány is jelen volt már és méltóan előkészítetett: Jézus áldozatul szánt teste és vére, mely az ő emberi természetét tekintve, Mária szeplőtelen szívéből és véréből vétetett.

Mihelyt ez a legszentebb és legméltóbb áldozati adomány elkészült, mind az ószövetség jelképei, szimbolikus áldozatai, mind pedig a pogányoknak a merő természeti törvény alapján elgondolt megszámlálhatatlan áldozatai értéküket veszítették és merőben fölöslegessékké lettek. Napkeltekor kihunynak a csillagok. Mindaz a rengeteg vér, ami délen és északon, napkelet-től napnyugatig kiömlött a népek és nemzetek oltárain, egyetlen előkép volt csak, amaz igazi áldozaté, mely az idők teljességében végre is kibontakozott az emberiség előtt. Csak egy hosszú-hosszú láncolat ezek az oltárok,

ezek a templomok, berkek és tisztások, melyek a maguk jelentéktelenségével a kereszt felé mutatnak. Mintha a Kálvária útja telidestele lenne szórva ezeknek az év-rezdes oltároknak a romjaival és törmelékeivel, hogy odaautalják a lelkeket a kereszten függő főpap, Jézus felé. Az Úr keresztoltára minden egyéb oltár fölé magasodik.

Nagy Szent Leó pápa, midőn Szent Pálnak ama szavait magyarázza, melyek szerint Jézus nem a templomban, nem is a városban, hanem annak kapuin kívül szenvedte ej a kereszthalált, bölcs megállapítással mondja, hogy «ez azért történt, hogy az ősrégi áldozatok megszűntével az új áldozat új oltárra is helyeztessék, s Krisztus keresztje ne a jeruzsálemi templom oltára, hanem az egész világ oltárává legyen». (8. serm. de pass. Domini.)

Jézus pap minden papok előtt és minden papok fölött. Mindjárt földi élete kezdetén az. Mikor szeretete elsőt dobbant. szívében, már pap volt. Édesanyjának igenlése az Őt üdvözlő angyal szavára az ő főpapi tiszt-ségre vállalkozásának is első nyilvánulása. Ezzel papi jelleget öltöttek összes tettei és valamennyi tanításai. Betlehemtől kezdve minden áldozati följajnlás. Betle-hemtől a Kálváriáig: hogy hideget szenvedett, hogy éhezett, hogy körülmetéltetésekor vérét ontotta, az egyiptomi menekülés szorongásai, imádsága a jeru-zsálemi templomban, engedelmissége a názáreti ház-ban, nyilvános tanítása, böjtjei, a falukat és városokat eljáró fáradtsága, nélkülözései, szomjúhozása, minden, minden. Egész élete áldozat volt. Ez a szentmise nem egy félóráig tartott, hanem hosszú 33 évig. Ez hosszadal-mas, tövises, nélkülözésekkel teljes szentmise volt sze-génységben, megvettetésben és engedelmisségben. Nem ihletett ének és szálldosó muzsika kísérte, hanem lárma, veszekedés, farizeusi áskálódás s a nép zsvivaja.

Mennél inkább vége felé közeledett a feláldozás elő-készítésének befejezése, annál nyiltabban szólt fölöle tanítványainak: «íme fölme gyünk Jeruzsálembe és az Emberfiát átadják a pogányoknak». (Mt. 20.)

A Bethániában, a poklos Simon házában történt

megkenésben már előreveti árnyékát az Úr szent teste megkenése. Virágvasárnap a húsvéti Bárány ünnepélyes bevonulása, zöldcsütörtök pedig a főpapi imádság eme szavaiban: «Atyám, én érettük szentelem magamat, hogy ők is meg legyenek szentelve az igazságban» (Ján. 17.), a végleges és tulajdonképeni följajlás betetőzése.

XXXVI.

A szentmise Krisztus örök áldozata.

Az égő csipkebokorból így szólítá meg Isten Mózeszt: «Ne közelíts ide. Oldd le lábadról saruidat: mert a hely, melyen állasz, szent föld». (II. 3, 5.) Jákobról is olvassuk az ószövetségi szentírásban, hogy a helyet, melyen éjjeli látomása volt, a kövel jelölte meg, melyen feje nyugodott volt, s olajat önte reá, «Valóban az Úr van ezen a helyen — monda — és én nem is tudtam». (I. Móz. 28, 16.) Szokás és méltányos is, hogy ahol Isten közvetlenül érintkezik az emberrel, a mélységes tisztelet szőnyegeket terített le vele, ajakán dalt fakaszt. Az Anyaszentegyház szertartása is hódolatra serkent bennünket az újszövetség titokzatos áldozata iránt. Az egyházi törvénykönyv megköveteli, hogy a szentmisét csak megszentelt oltáron és felavatott templomban vagy kápolnában lehet végezni. Csak kivételes esetekben engedélyezi esetről-esetre a szabad ég alatt az ú. n. tábori misét, de a kehely s az ostya akkor is megszentelt oltárkövön kell nyugodjék. Ez a bezárkózás a templomba, mintegy az Úristen tróntermébe, azt hirdeti, hogy itt van az emberek közt tartózkodó Isten lakása, itt van Jézus. És ugyan ki hallotta valaha, hogy akadt volna pap, aki köznapi viseletben állt volna oda az oltárhoz. A hívek ezt szentégtörő neveletlenségnek, csúfságnak minősítenék. A szentmiseáldozat méltósága és légköre követeli az ünnepi, papi öltözéket. Szent Jeromos írja, hogy az isteni vallás más öltözékben jár szent szolgálat idején, mint a közönséges ténykedések idején. Még az istentiszteletnél szokásos nyelv, az évezredek által megszentelt régi

római nyelv is a szentmiseáldozat fönségére figyelmeztet.

A szentmise az egyre megismétlődő, malasztos Krisztus-megjelenés közöttünk a szentostya fehérsége és a szent vér színe alatt. A szentmise az örökös táborhegyi színeváltozása a mi Urunknak, aki szent sebhelyeivel az ostya fehérségében jelenik meg előttünk. Az, hogy a szentmisén megjelenhetünk a Péterrel, Jakabbal és Jánossal való társaságot jelenti nekünk, Magdolnával látjuk Jézust a húsvétreggeli hajnalhasadásban. A szentmisében Tamás apostollal az Úr sebhelyeibe mélyesztjük kezünket és gazdagon megajándékoztatunk, s a szentmisében főképp kidomborodik az a tény, hogy Krisztus mindegyre föláldozza magát. Hogyan értsük ezt? Hiszen ha mi a magunk részéről megtesszük a tőlünk telhető legnagyobbat, amiben mindent kiadok magamból, vajjon újra kezdem-e? Nem tölt-e el a tudat, hogy készen vagyok? Nem teszem-e nyugodtan ölbe a két kezemet egy Isten-hálálkodással s nem tartok-e szünetet?

A keresztrefeszített Istenemberről sehogysem gondolható el, hogy újból felvegye vállaira a keresztet és végigjárja a keresztút gyötrelmes állomásait. Miként értendő akkor, hogy Jézus mégis újfent és szüntelenül kívánja magát a mennyei Atyának felajánlani? Mirevaló a szentmisék végeszakadatlan sorozata, Krisztus áldozatának egymást követő megismétlődései? Világos, hogy a megdicsőült Üdvözítőnek nem szükség újból szenvednie, s a szentmiseáldozatban a két szín átváltoztatása révén bekövetkező Krisztus testének és vérének elkülönülése nem jelent számára kint s gyötrelmet, hanem örömet és boldogságot, dicsőséget és fönséget.

Jézus tettei, viselkedésének rugója azonban az Ő kimeríthetetlen, fáradhatatlan szeretete. A szeretet azonban egyre adni és szolgálni akar és figyelmen kívül hagyja saját magát. A szeretet az első személyt felcseréli a másodikkal, az ő nyelvén előbb következik a te, az ő, a ti, az ők s csak legvégül jön sorra az én. Elsőbbit neked, aztán nekem.

A szeretet állandóan tevékeny, teremtő erő. A szeretet szüntelenül készséges. Benne tükröződik az örök isteni: a szüntelen, az elfogyatkozhatatlan cselekvés, a pihenést nem ismerő tevékenység.

A Wieskirche építőjéről, Zimmermann Domonkosról olvasom Hauge Donát könyvében, hogy a «megostorozott Üdvözítő tiszteletére épített templomtól, melyet 1745-1754-ig készített el, többé el nem vált. Tizenkét évig élt még, de ezt az időt ott helyben élte le. Csak ebben a tökéletes alkotásában élt tovább. Nem tudott elszakadni tőle.

Ez és ilyen a szeretet. Ilyenségét nem mérhetjük a hideg ész mérlegével, ezt csak az áldozatkész szeretet fokmérője tudja megmutatni. Annál kevésbé képzelhető, hogyan tudott volna Jézus az ő izzó, kegyelemtől túlsorduló művétől elszakadni: keresztdozatától, mely szeretetének legteljesebb odaadása volt a mennyei Atya iránt.

A szentmise Jézus Szívének a kívánsága, szükséglete: szakadatlanul akarja adni önmagát. Ő nem 20-30-40-50-60 évig pap, Ő a töretlen papság örök főpapja. A keresztdozatban a szenvedés volt a fájdalmas rész, a dicsfényben ragyogó elem a hősies áldozatkészség volt. És ez a tényleges áldozatos lelkülete Krisztusnak, ez örök, ez megfogyatkozhatatlan. Ezt Ő úgy nem vonja vissza, miként szent sebhelyei sem tűnnek el kezeiről és lábairól.

Az bizonyos, hogy most már nem mutatja be, miként kereszthalálakor, vértől csepegő, megkínzott testét a mennyei Atyának. Szent teste azóta megdicsőült. De mióta elapadt a vére, s már nincs fölötte a halálnak hatalma, szentséges öt sebhelye a bizonyosság a Jeruzsálem kapui előtt lefolyt borzalmas öldöklésnek. Mióta a testi halálban bekövetkezett elkülönülése a testnek és vérnek lehetetlenné vált, azóta a kettős átváltozás, a kenyérnek és bornak az Úr testévé és vérévé történő átváltozása állítja titokzatosan elénk az Úr áldozati halálát.

Taulernek, a jámbor német misztikus írónak egyik

könyvében olvashatni ezt az Urunkhoz intézett bensőséges kérdést: «Lelkem drága vendége és legfőbb kincse, én Uram, közöld velem, mi a szentmisének különleges haszna. Vajjon szükséges-e, hogy naponta újra meghaljal, hiszen ama szentséges nagypénteken megfizettél az egész világ bűneiért?! Hiszen ha ezer világ lenne, akkor is eleget tettél mindenért és mindenkiért!» Aztán így felele: Ezt én szeretetből teszem, s azért találtam meg ama túláradó módját és lehetőségét a méltó áldozat naponkénti megújításának, mivel erre az emberi gyengeség újra és újra rászorul, s így naponként új áldozat mutatnak be az ő bűneikért és nyomorúságukért, hisz Aquinói Tamás is tanítja, hogy «mindazt a lelki hasznot és gazdagságot, melyet az Istenember halála a mi számunkra jelent, naponta újból megtalálhatjuk a szentmisében».

Így áll íme előttünk Krisztus örök áldozatának, örök szeretetének, a közöttünk ténykedő örök főpaprak titokzatos működése, a szentmisének végtelen és kimeríthetetlen kincstára. S ebből megértjük, mire való a díszes, a színes, a ragyogó keret, mellyel az Egyház a szentmiseáldozat eseményét körülveszi, övezi. De megértünk még valamit, s ez a fő, hogy senkiben sem él nagyobb vágy a szentmise után, mint az abban jelenülő Krisztusban.

XXXVII.

A szentmise az Egyház örök áldozata.

Krisztus áldozata az Egyházé is. Kettős szempontból helytálló ez a megállapítás, mert az Egyház mutatja be az oltáron Krisztus áldozatát és ugyanakkor ő is áldozat ugyanazon az oltáron. Krisztus jegyese, az Egyház az oltáron, az áldozatban lép a legszentebb és legeszményibb szeretet- és áldozatközösségbe az Üdvözítővel. A szentmiseáldozatot nemcsak Krisztus mutatja be az Egyházért, hanem Krisztus útján és által az Egyház is áldozatot mutat be a Magasságbelinek.

A kereształdozat kizárólag Krisztus áldozata volt,

a szentmiseáldozat magába foglalja mind Krisztus, mind az Egyház áldozatát.

A kereształdozatot egyedül mutatta be az örök főpap, a szentmiseáldozatban Krisztusnak és az Egyháznak egyesült áldozata és szeretetközössége lép előtérbe. Amikor a vőlegény, Krisztus a leghiánytalanabbul adja a maga részéről a szeretetet, az arához sem illik, hogy üres kézzel és szívvel álljon az oltár előtt. Ha a szeretetből maga is nem ajándékozhatna bőkezűen s gazdagon, össze kellene törnie, megsemmisülnie a maga kiáltó szegénységében. Szent Pál az efezusiakhoz írja, hogy gáncsolhatlanul kifogástalannak, makulátlannak és hibátlannak kell a Krisztus jegyesének lennie. A szövetségi zsinagógák főleg húsvéti időben nagy ünnepélyességgel teljesítették tisztüket az áldozatok bemutatásában. Nos, akkor a félretolt, idejétmúlt áldozatok s az azok zsinagógája helyébe lépett újszövetségi Egyház ne toronymagasságban álljon-e áldozat dolgában az örök vőlegény, Krisztus előtt? Nem bakok és kosok vére, hanem hasonlíthatatlanul több, Krisztus teste és vére az a csodás áldozati adomány, melyet az Atyának bemutat. De mikor ezt teszi, nemcsak szemlélője, a jelenlét révén részese az áldozatnak. Ő maga készíti el az áldozatot, az Egyház áldozatát a papság révén. Nem három királyok módjára aranyat, tömjént és mirhát ad, hanem gazdag, mint a Madonna Jézus Krisztus bemutatásakor volt. Krisztus jegyese a legőseredetibb fogalom szerint papnője, nemcsak imádója az áldozatnak. A szentmise a szakadatlan szeretetmegnyilatkozás, mellyel a jegyes legizőbb érzelmeit sugározza ki magából, a szeretet csapongó himnusza az örök vőlegény, Krisztus iránt. A szentmise az örök tiszta j egyesi csók, melyet Krisztus s az Egyház váltanak. Aki elvenné az Egyháztól a szentmisét, a szívét tépné ki és rabolná el. Mi a jegyes szív nélkül? Elgondolhatatlan képtelenség. Az Egyház él és hal az áldozattal. De még egy másik, titoknak is mondhatjuk, szempontot sem hagyhatunk figyelmen kívül. Miként az Egyház nem csupán boldog szemlélője, élvezője annak,

ami Krisztus áldozati oltárán végbemegy, hanem papi ténykedést is fejt ki ezeken az oltárokon, úgy nem csupán a Krisztus testét és vérét áldozza fel, hanem a saját áldozati ajándékát is. Más szóval ő is áldozat ugyanezen az oltáron és ugyanabban az időpontban. Nemcsak azt adja, amit kapott, vagyis Krisztus testét és vérét, hanem önmagát is. Minden szenvedését, az üldöztetéseket, a félremagyarázásokat, rosszakaratú gyanúsításokat, örömeit-fájdalmait, győzelmeit, azt a sok milliónyi szívet, az ezekben lobogó hitet, szeretetet mind odahelyezi Krisztus áldozata mellé. Úgy, hogy nincs itt kétféle áldozati adomány — Krisztusé és az Egyházé! —, hanem ama hősiecs lelkület, a szeretet által, mely a jegyest átjárja, az ő áldozata és áldozatos lelkülete egy tökéletes áldozattá lesz a Krisztuséval.

Amit az ég angyalai, az üdvözült lelkek, a földi életben viaskodó igazak, a tisztítótűzben szenvedők, szóval a dicsőséges, a küzdő s a szenvedő Egyház imádságban, erényekben, életszentségben, önátadó és lemondó szeretetben, hálaadásban, elégtételben, közbenjáró könyörgésben teljesít, amit az Egyház Istenért tett és tesz, mindaz ott van Krisztus áldozata mellett az oltáron.

Ez sokat megmagyaráz. Azt is, hogy miért lett évszázadokon keresztül ez az Egyház egy üldözött és vérző tényező! Minél többet visel el Krisztusért, akit szeret, annál egyebb a megfeszített Völegénnyel. Minél jobban hajszolják, annál több vére ömlik a Krisztus kelyhébe.

Nagyszerűen jelképezi ezt a titokzatos egyesülést, egységet a kehelybe felajánlaskor öntött bor és víz. A vízcseppek az ara, a bor a Völegény ajándéka. A vízcseppeket teljesen felveszi a bor, az Egyház áldozati ajándéka eggyéolvad Krisztuséval.

Láthatni tehát, hogy a szentmise áldozata nem magánajtatossága a papnak vagy a hívőnek. Az szüntelen a főpapnak, Krisztusnak és az Egyháznak, az Úr jegyesének és szolgálójának ténykedése.

Miként az Atya és a Fiú egyek Krisztus szavai szerint, miként Krisztus az Atyában él és az Atya

őbenne, hasonlóan él az Egyház Krisztusban s a Krisztus az Egyházban. Ő a fej, az Egyház a test. Ez az egymásbaforrottság, ez az együvé tartozás a legcsodálatra méltóbb, kölcsönös adó, szolgáló, áldozó és föláldozott szeretet.

XXXVIII.

A szentmise az Egyház tagjainak örök áldozata.

A szentmise a hármasság tagolás révén még közelebb áll hozzánk. Mint az Egyház testének, Krisztus titokzatos testének tagjai nem tétlen szemlélői vagyunk a szentmiseáldozatnak, hanem benne cselekvő, benne áldozatot bemutató és benne föláldozott tényezőkként részesei vagyunk.

A szentmisében mi, egyes emberek Krisztussal, s az Egyházzal fölajánljuk magunkat az Istennek. A szentmisében, annak szertartásaiban mi tényleges Isten-szolgálatot végzünk. A szentmisében mi egyenként beidegződünk a legbensőbb isteni és krisztusi titkokba. Nem a kör kerületén állunk, hanem annak közép-pontjában. Miként a borba cseppentett vízcsepp nem marad meg különállónak, hanem a kehelyben levő borban eltűnik s így föláldoztatik a kehely tartalmának átváltoztatásakor, úgy mindenegyes a misén résztvevő hívő is benne van áldozati cselekmény-folyamatában úgyis, mint az áldozatot bemutató egyén, úgyis, mint föláldozott.

A keresztény hívők áldozata lényegileg abban áll, hogy ők Krisztussal egy test s ez az egység a szentmisében mindinkább kiteljesedik. A szentmise értelme, jelentősége abban áll, hogy Krisztus teste, az egész Egyház föláldoztatik Istennek, mert a tagjai, az egyes hívek egyetlen közös és egységes föláldozásban egyetlen szeretetaktussá csoportosulnak.

Mi alig fogjuk fel és éljük át ezeket a tényeket, ezeket a titkokat. Az a méltóság, mely a keresztség szentségében való részesedés által létrejött Krisztus és közöttünk, a szentmisében érvényesül és itt válik haté-

konnyá. Ha pogányok lennénk, tehát nem lennénk szőlővesszők a szőlőtőkén, akkor a szentmise nem lenne a mi áldozatunk is. Az a korlát, mely az ószövetségi templomban a szentek szentét az előcsarnoktól elválasztotta oly értelemben az újszövetségben is fennáll, hogy ha történetesen pogányok vesznek részt a szentmisén, csak hallgatók, nézők lennének, ők az áldozat körén kívül esnek. Az őskereszténység idején ez tényleg meg is volt. Az előmise — a közimádságok és a szent olvasmányok — után a diakónus eltávolította a katechumeneket és a nyilvános bűnösöket. Csak a hívek, a Krisztussal közösségben levők maradhattak.

Krisztus Egyházában kettős papság van. Egy tulajdonképeni a szentségek kiszolgáltatásához, az áldozati színek átváltoztatásához. Ezek az áldozópapok. Ezt a papszentelés adja meg nekik. Aztán egy másik általános, amelyet minden megkeresztelt egyén magában hord. Ezt a keresztség szentsége közvetíti. Péter apostol szerint a megkeresztelt ember választott nemzedék, királyi papság, Isten tulajdon népe. (I. 2, 9.) Szent Jeromos tanítása szerint a keresztség a laikusok, tehát a hívek papszentelése az oltár szolgálatára. Ez a papi szolgálat Krisztus titokzatos testének papsága, ami arra kötelez, hogy áldozatunkat az oltárhoz vigyük, Krisztuséval egyesítsük. Mint kettős áldozat, Krisztusé, a fő s az Ő testének tagjaié, sőt inkább a fő és a tagok áldozata egy és ugyanaz. Ez a szoros kapcsolat a szent keresztség eredménye.

A keresztség nemcsak belépés az Egyházba, nemcsak az áteredő büntől való megtisztulás, hanem beiktatódás Krisztus titokzatos testébe, megszentelődés, fölkenetés amaz általános papságra. A megkeresztelt egyén nemcsak élhet a szentségekkel, hanem kötelessége, hogy Krisztus és az Egyház legszentebb áldozatánál tényleges papként, concelebransként közreműködjék. Miként a pap, kell, hogy tisztjét a misézésben gyakorolja, úgy a megkeresztelt egyén is a párhuzamos ünnepléssel és áldozással szinte gyakorolja a keresztségben nyert s erre történt megbízatását és felhatalmazását,

közeledjék ő is az oltárhoz és lélekben vegye kézbe Krisztus testét és véré. Ne maradjon távol ettől az élet-áramtól, mert amit Krisztus az Egyháznak, az egész testnek adott, azt az egyes tagoknak is adta.

Mily komoly, mennyire tiszteletteljes érzelmek hatalmasodnak el rajtunk, ha mindezt fontolgatjuk. Minden egyes szentmisében gyakorolhatjuk a keresztségben nyert papi tisztséget: tehát felajánlhatjuk Istennek a legszentebb áldozati adományokat, első-sorban Krisztus testét és véré, azután az Egyház örömeit és szenvedéseit, s ezekkel együtt saját bajainkat is, miáltal Krisztus és az Egyház ténykedése révén mi is áldozatokká leszünk, megszentelt, felajánlott, a kettőével egygyéforrott áldozati adományok.

Minden egyes szentmisében mi is benne vagyunk a felajánló és felajánlott minőségben. Már a kenyér és bor, mint áldozati ajándékok előkészítésénél is jelképezetik az, hogy mi is az áldozati együttes egyik tényezője vagyunk. A kenyér, mint olyan nem terem a szántóföldeken, s a bor se nő mint olyan a szőlőkben. A kenyér sok egyes búzaszemből, a bor számtalan egyes szőlőszemből készül. Ezért jelképezi az áldozati kenyér és bor Krisztus számtalan egyénből álló titokzatos testét, amely az ő valóságos testével együtt áldoztatik fel az oltáron.

Az egyes búza- és szőlőszemek tehát mi vagyunk, az Anyaszentegyház megkeresztelt tagjai. A kenyér s a bor Krisztus testét, az Egyházat jelképezi. Az átváltott kenyér és bor már nem jelkép, az Krisztus való-ságos teste és vére: ez az Ő, az Egyház és a mi áldozatunk. Nincs itt tehát három különálló áldozat, hanem csak egy, egyetlenegy, de azt hárman mutatják be: Krisztus, az Egyház és az egyesek. S így történik, hogy az áldozati ténnyel mindig valaki más is felajánltatik, bemutatatik, feláldoztatik Istennek. Mindig együttes ténykedés.

Ez tehát a szentmise: a mi legmagasztosabb, legszentebb, legnagyobb részvételünk az isteni titkok ünneplésében s a magunk önátadásában Istennek Krisz-

tus által. Istennek, aki háromtól kap áldozatot: Krisztustól, az Egyháztól és mitőlünk.

Mindenegyes szentmisében három szívdobbanás észlelhető: Jézus Szívée, az Egyház szívée és a mi szívünké.

XXXIX.

Emmanuel, velünk az Isten az Oltáriszentségben!⁵

Jézus mivel szerette övét, kik evilágon valának, mindvégig szerette őket. (János 13, 1.)

Isten nélkül nem ember az ember. Vajjon honnan nyeri azokat az elvitázhatatlanul sajátos, azokat a kizárólagos tulajdonságokat, melyek őt azzá teszik, ami, ha nem Istenhez való legszorosabb viszonyából? Ez kétségbevonhatatlan valóság, tény, igazság!

Minden tökéletességünk, amelyekre büszkén hivatkozunk, s melyek méltán emelnek bennünket a teremtet világ hatalmi polcára, Istentől van. Gondolkodásunk éle, eszméink szellemisége, akarati életünk megnyilatkozó ereje, erkölcsi érzékünk üdesége, mind, mind a közellévő Isten ékesszóló bizonyítékai.

Ha Isten a cél s a cél a tökéletesség — és ki merné e kettős igazságot vakmerően eltagadni? —, akkor Isten nélkül élni, Istentől csak távol is lenni, vagy éppen távozni akarni, a legnagyobb tökéletlenség és kiáltó céltalanság. S ugyan józan fővel, ép ésszel ki akarná ezeknek még csak látszatát is magára venni? Közülünk bizonyára senki sem!

Az ember az ő szívének természetes vágyával, szemeinek veleszületett kíváncsiságával keresi az Istent. Kutat, fürkészk, mert célja és tökéletessége, ereje és boldogsága egyképen az Isten. íme az ember a cél rendjében!

Gondolhatjuk-e már most, hogy az Isten e szent, e természetes törekvés láttára, mely feléje irányul, visszahúzódik, elrejtőzik és meg sem is mutatja magát? Korántsem. Ez ellenkeznék az Isten fogalmával és

mindenekfölött az ő nagy szeretetével. Ha kinyilatkozta fönséget az első embernek az édenben, nekünk is meg kell mutatnia magát, hogy a szem, melyre a bűnnek homálya vonta fátyolát újból meglássa, ismerni tanulja Őt. Kell közelednie, kell az Istennek is! Az nem lehet, hogy mi véges, törpe erőink megfeszítésével törjünk utána, az Isten pedig fusson, avagy megközelíthetetlen fönségének titokzatos kódébe rejtőzzék előlünk. «Mutasd meg Uram orcádat» — ez minden ember imádsága s bár a szív millió emberben millió, mégis — ha imádkozik — ebben az imádságban valamennyi megegyezik! — «Mutasd meg, Uram, orcádat!»

Azért ha messze van az Isten, közelebb kell lépnie; ha haragjában eltakarta arcát, föl kell azt földnie, hogy megismerjük őt, mert ha nem, akkor egy percig sem habozom kimondani, hogy nehéz dolgot kíván tőlünk az Úr, melynek kiviteléhez nem adott elég erőt, s nem kell hozzá nagy bölcseség, ha azt mondom, hogy így magunkra hagyatva hajónk törést szenved a vészben.

Dehát oly kegyetlen-e az Isten, hogy saját tehetetlenségében tönkremenni engedi az embert? Úgy-e nem? Felségsértő gondolat volna ilyennek tartani azt a jó Istent! Akkor hát keressük testvéreim, keressük azt az Istent, itt valahol a közelben, ha megtaláljuk-e? Lám, nem is kell messze mennünk! Csak oda, az oltár lépcsőjéig, az oltárszekrény ajtajáig és . . . és ott vagyunk a nagy Úr előtt! Úgy van! El kellett jönnie az Istennek hozzánk, nálunk kell laknia, velünk kell lennie, mert célunk tökéletességünk, mert nélküle nem lehetünk, mert szeret minket s mert mi saját erőnkől hozzája sohasem emelkedhattunk volna. És itt van! Úgy-e itt? Úgy-e velünk az Isten?!

Meghajlik a térd, lekonyul a fő, elcsuklik szavunk, kitérül a szívünk és érezzük és valljuk, hogy itt az Isten. Előbb még kerestük, most már a mienk; előbb futottunk utána, most már megragadtuk, el sem bocsátjuk! Nyugalom száll a lélekbe, mert szeret engem az Isten, mert íme itt van nálunk, itt van velünk! Kitérül lelki szemünk előtt az Isten szépsége, a maga

teljes harmóniájában, az ő szeretetreméltósága a szivárvány hét színének ragyogó vegyülékében, el-, belátunk messze-messze, ismeretlen tájakra.

De íme, mikor ily édesdeden elgyönyörködünk, egy röpke pillanat, valami sötét hatalom varázscsöppjének illetése alatt színt, illatot, fényt, ózont, derút, mint valami vészes fergeteg, úgy elsöpör: és a pompázó tavasz fölé a kétkedés, a kicsinylés havát, derét teríti.

Sötét lett egyszerre! Végigsivít baljóslatú süvöitéssel a kísértés hátborzongató szele! Már nem látom az Istent! Ó én balga! Hát hol az Isten? Kis kenyérdarabban Istent kerestél és abban a pépfoszlányban tán rá is akadtál? Óh gyermekész! Hogyan gondolhatod, hogy ég és föld Ura, teremtő Istene, világok Alkotója, ki a létet egy szempillantásával tartja fenn, ki előtt porszem a föld, ki felhőkből készíti trónusát, hogy ez a hatalmas Úr, a Végtelen piciny kenyérdarabbal álcázza magát, azért csupán, hogy veled lehessen, mert amit monda: — szeret! Elfogadom, hogy szeret az Isten, mert éltét adá éretted, de a nap, melyen hozzád jövend, amikor meglátandod Őt, még nincsen itt. Majd eljön Ő, ha majd jönie kell, de nem szegényesen, hanem, amint egy Istennek megjelennie kell; nem ilyen lehetetlen alakban, hanem lényének vakító ragyogásában, hisz Ő hatalmas, Isten és Végtelen.

Így az ember! Szó nélkül hagyjuk talán az ördög e kísértő szózatát? Mert ő beszél így, hogy elszakítsa szívedet Uradtól, Jézusodtól.

Ám a hazugság szellemét könnyedén elhallgattatni nem lehet; hallod úgy-e, hogy sziszegi egyre: — nem Isten az, kit kenyér s bor színében imádnak; az nem lehet; az Isten nagy, az Isten végtelen.

Nyugtassuk meg hát kétkedő szívünket s némítsuk el a gaz kísértő hazug szavát.

Való igaz: — az Isten nagy és végtelen. Hozzája semmi sem mérhető, de épp ezért Őt sem lehet egyébhez mérni. *Nagy az Úr és igen nagy dicséretre méltó; és az Ő nagyvoltának nincsen határa.* (Zsolt. 144, 3.) *íme a népek, mint csöpp a vederben és mint a mérleg nyelve;*

íme a szigetek, mint csekély por. (iz. 40, 15.) Tér és határ nem akadály az Úr előtt; ő nem nagy, s nem kicsiny, Ő végtelen. Neki semmi sem nagy, sem nem kicsiny. S mert ilyen, azért nincs hely, amelyen ott ne lehetne; tér, melyet el ne foglalhatna; test, melyet el, be nem tölthetne. Kőben vagy fában, villámban vagy felhőben egyaránt jelen lehet. *Hová menjek a Te lelked elől és hová fussak színeid elől? Ha fölmegegyek az égbe, Te ott vagy; ha leszálok a pokolba, jelen vagy. Ha szárnyaimul veszem is a hajnalt és a tenger végső határain lakom: oda is a Te kezéd visz engem és jobbod tart engem.* (Zsolt. 138, 7-10.)

Hát csak a kenyér ne hordozhatná az Istent? Mikor Ő ezt így akarja, mikor minden Neki szolgál?! A Végtelen kitűnőséget mástól nem kaphat, tökéletességét nem nyeri attól, akit, vagy amit arra méltat, hogy benne lakik. Az Istenhez minden illik, amit ő választ ki magának, mert ő csak tökéletesít, s azt ami magában véve csekély és igénytelen, éppen jelenlétével teszi nagyvá és csodálatra méltóvá. Ha a király kunyhóban lakna, méltósága ennek is fényt kölcsönözne; míg ha a királyi palotában koldusok ütnék fel tanyájukat, régi dicsősége biz' vajmi gyorsan eloszlanék. Azért ne mondd, hogy nem illik az Istenhez a törekeny ostya leple alá rejtőznie. Ő mondotta, az Úr Jézus mondotta a kenyér fölött a törvényt, s a törvény szent és sérthetetlen. — *Ez az én testem.* (Mt. 26, 26.) S te mégis merészkeled kételkedni azon, hogy az valóban az Ő teste, mert elméd valami nagyobbbat, kitűnőbbet keres? A mi lelünk szemekre a gőg és a nagyzás hóbortja teríté fátyolát, úgyhogy föltűnés s a kiválóság külső kézzelfogható nyilvánulása nélkül nagyot s értékeset gondolni sem tudunk. Innen a tévedés!

Ne is kutasd tovább, miért, miért nem. Mert amilyen hatalmas az Isten, olyan bölcs is. Elrejti előled sugárzó arcát, dicsőséges szent testét jóságos Üdvözítőd, mert ezt a fönséget, mely föltámadása óta Róla leragyog, halandó testben földi zarándok szeme elviselni aligha bírná. Gondolj Mózesre, aki csak kevésbé

látta szemtől-szembe Istenét; gondolj a táborhegyi színváltozásra, hol a tanítványok arcra borultak s elfödtek tekintetüket, mert nem tudták szemeik elviselni az Urat, — s megérted, hogy Jézusod jobban szeret így, ilyen igénytelen alakban, mintha dicsőséges ragyogása sugárözönével töltekeztetné testi szemeidet. Vagy mondd, nem jobb, nem édesebb-e az Úr Jézus szent teste s vérével táplálkozni, őt szívrepesve lelkedbe fogadni s lelkendezve szívedbe zárni, vele barátságos bensőséggel társalkodni, mint az isteni fölség vakító fényétől megalázva, csak rettegve, félve, dadogva imádni Őt? Talán mégis így illik ez jobban a nagy Isten szerető, gondos atyai szívéhez?!

Csak ez az okos belátás adhatott Szent Ignác püspök és vértanú szájába ilyen édes vágyakodáson szárnyaló igéket: «Nem óhajtom a romlandó eledelt, sem az élet gyönyörűségeit, Isten kenyerét akarom, mely Jézus Krisztus teste, ki Dávid nemzetiségéből való és annak vérét akarom inni, ki romlatlanul szeret».

Ítélj hát magad, lázongó elme, s szűnjél meg kételkedni a fölött, amit kárvallás nélkül, amit józan fővel tagadni nem lehet!

Testvéreim! íme velünk az Isten, a szerető Úr Jézus! Testével és vérével eledelül és italul, mert szeret, s mert gyönyörűség neki az emberek fiaival lenni.

Szeretet, részvét, vigasztalás után sóvárog a világ! Sebes az emberek szíve-lelke. — Mindenkinek van bánata, szomorúsága, mindenkinek van keserősége, panasza, bántalmak, mellőzések érik ezt, nyomor sújtja, hűtlenség kíséri amaszt. Megaláztatás, megvettetés, meghurcolás napirenden vannak. Üldözik az erényt, bemocskolják a jellemet. Sírba rántják az elveket, ki-nevetik az eszményi törekvéseket, pellengérré állítják a tisztességet, meggyanúsítják az igazi szándékot, megtépdésik a becsületet. Épen, sértetlenül semmi sem marad. Állhatatlan, csalfa körülöttünk minden. Fátyol borul a szívekre, a hazugság, a tettetés fátyola; kivész

az őszinteség s még a külszín megóvása is nyűg a század fiának.

Beteg a világ, nagyon beteg. Keresi az orvost és nem találja. Hangzik szerte-széjjel, hegyen-völgyön, hangzik egyre, hangzik a kételkedés tompaságával, a lemondás közönyösségével, hangzik a kétségbeesés dühével, a megsemmisülés szívzaggató zokogásával a kiáltás: — kihez menjünk? Először innen-onnan, egyre erősödve: — kihez menjünk? És a felelet, pedig olyan közel fekszik, vajmi ritkán: Uram Jézus!

Kihez menjünk? Hányszor röppent el ez a szó ajkunkról, úgy-e testvéreim? Kihez menjünk? Hányszor szakadt föl lelkünk legmélyéről ez a sóhajtás?! Erezzük jól mindannyian, hogy elveszünk. Erezzük, hogy szükségünk van erőre, bátorító vigasztalásra. Kihez menjünk? Letör a nyomorúság, a szegénység, a nélkülözés; fölemészti erőmet a sok bánat, a mérhetetlen keserv, a töméntelen gond! Kihez menjünk? Elemészt a becselenség, megbélyegez a bűn! Valamit tennünk kell, így nem maradhatunk, ez halál! Kihez menjünk?

Eletet akarunk? Táplálék kell. Nyugalmat keresünk, béke után áhítozunk? Vigasztaló kell!

Ki fog táplálni minket, hol találunk eledelt? Ott, ahol így szólnak hozzánk édesatyai, gondoskodó, becézgető szóval: *a kenyér, amelyet adandó vagyok, az én testem a világ életéért.* (Ján. 41, 52.)

Szomjúhozunk, torkunk kiszáradt? Hol találunk italt? Ott, ahova a próféta utasít bennünket, mikor így dalol: *Örömmel merítetek italt az üdvözítő forrásaiból.* (íz. 12, 3.) S ki az, aki testével táplál, véreből nyújt enyhet adó forrást a világnak?

Vagy békét, nyugalmat keresünk? Ki adhat nekünk békét, ha nem az, aki mondotta: *Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradoztok és megterhelve vagytok, és én megnyhítlek titeket. Békét adok nektek, békét hagyok nektek, nem a világ békéjét!* (Mt. 11, 28.)

Testvéreim! Kihez menjünk? Kételkedünk még ezután is, még most is, hogy van más mentsvárunk, mint az édes Úr Jézus?! Még mindig egyebütt keressük

az erőt, másunnan várjuk a vigasztalást?! Bízunk, bízhatunk-e magunkban, avagy bárki másban? Reménylő szemmel nézhetünk mi másra is, mint a velünk lakozó Istenre? Kihez menjünk?! Hát nem cseng fülünkben a hívogató kegyes szózat: *Jöjjetek, jöjjetek hozzám mindnyájan!* (Mt. 11, 28.)

Vagy annyira elfásultunk, annyira érzéketlenek lettünk már, hogy ennyi lángoló szeretet is hidegen hagy bennünket? *Tüzet jöttem bocsátani a földre, mit akarok egyebet, ha nem, hogy fölgyulladjon?* (Lk. 12, 49.) És mi nem éreznők ezt az izzó tüzet, ezt a heves szeretetet, e lángoló tüzet, e tüzes lángot? Valóban méltán szól akkor ránk az édes Üdvözítő: *Egész nap közöttetek voltam a templomban, tanítván titeket és nem ismertetek meg engem.* (Mt. 26, 55.) Igen! Közöttünk van egész nap, egész heteken, hónapokon, éveken át! Tanít az Úr Jézus bennünket folyton; tanít egyre: hogyan kell szeretni; szeretni Őt, aki úgy szeretett minket, hogy meghalt érettünk, s ez nem elég, hanem még táplál is bennünket szentséges teste s vérével. Tanítja, hogyan közeledjünk Hozzá, hogy lelkünknek az annyira óhajtott könnyebbülést megszerezzük. Tanít arra, miként kell a szerető Isten jelenlétét hasznunkra, üdvösségünkre fordítani. Tanít élni — életet adván.

Tanuljunk Testvéreim! Tanuljunk örömmel, lelkes odaadással! Bízunk magunkat Rá egészen, Rá a lelkek nagy pásztorára, Ő leemel vállainkról minden terhet.

Boruljunk eléje mély alázattal és nagy bizalommal, hűséges ragaszkodással, gyermeki hódolattal és rebegjük saját nyomorúságunk beismerő öntudatával, de a szent meggyőződés áhítatával is: Ó, Jézusom, beteg vagyok, gyógyíts meg! Benned bízom, Benned remélek és csak Neked halok, mert élve és halva a Tied vagyok! Amen.

XL.

A kenyér és bor színe alatt Jézus van velünk!⁶

Jézus mivel szerette övéit, kik
 evilágon valának, mindvégig szerette
 őket. (Ján. 13, 1.)

Isten nélkül nem ember az ember. Minél közelebb van hozzánk az Isten, annál gazdagabbak vagyunk; minél forróbbnak, melegebbnek érezzük az Isten lehelletét, annál tevékenyebb, annál teljesebb a mi életünk. S a teljes élet az ember igazi élete.

Messze a távol évezredek ködében, a paradicsomi boldog napok idején, édenkertje fáinak árnyékában együtt járt az Isten az emberrel. Kézenfogva vezetgette, mint szeretett gyermekét. Megelégedett szemmel tekintett az arcába, hisz látta rajta saját föntségének ragyogó vonásait. Szóval vele volt az Isten. És ez így tartott volna az idők végeiglen.

De reáhúzódott az Úr homlokára az ő haragjának vészterhes felhője, elborult az Isten szeretetének napja és elhangzott az első «átkozott légy.» Elvesztette az ember az Istent. Hallani kellett neki, a becézett, a féltett gyermeknek, hallani kellett a lesújtó ítéletet s távoznia, futnia a számkivetés örömtelenségébe.

Otthagyta mindenét: fönsteges értelmi világát, akaratának acélos erejét, ártatlanságának hófehér leplét. Csak egyet vihetett magával, s azt kellett is vinnie: a bűnt! Ó, be szegény is lett az ember; koldus lett; földönfutó!

De jól mondtam-e, hogy csak bűnének foszlányos rongyaiba takarózott s egyebe mije sem maradt? Nem! Volt, maradt még egy java! És ugyan mi? Igaz, hogy csak puszta szó, ígéret csupán, de ez a szó, ez az ígéret, Isten szava, az Isten ígérete volt. És milyen szó, milyen ígéret? Hogy egykoron a nagy és vészes küzdelek keserves éjei után hajnal hasad; tavasz leend; a hó, a fagy eloszlik, a köd felszakad és lenéz reá a megnyílt égből a mosolygó szent arc. De több! Hogy hozzája lép és

megszólítja őt, beszél vele és — csodák csodája! — ismét vele, újból nála marad!

És ment az ember, szegyeivé rongyait, de le nem vetközve azokat; reményét pedig, az egyetlen, ami élteté, szívébe zárta. Rászakadt az átok egész súlyával, megtörve testét, lelkét egyaránt.

Kettejükből család fakadt, a sok hajtás megujt kisarjadott, s az örökkévalóság peremén forgó idő miliókat nevelt az életnek, hogy megérlelje őket az örömtelen halálnak.

És az Isten? Az Isten nem volt velük! Szóltott hozzájuk Sinai felhőiből, villámát leküldte áldozataikra, frigszekrényt adott nekik, de arcát csak Mózesnek mutatta meg. Még nem teltek le a számkivetés napjai, csak mikor Dániel 69 évhetes homokóráján is lepergett az utolsó fővényszem, mikor messze korhadt törzsén új virág fakadt, mikor Isten csodásfényű csillagát odátűzte a decemberi hideg égre, — akkor, ennek a fényénél látta meg ismét, látta szemtől-szembe az ember Istenét, beszélt hozzá és imádtá Őt.

És 33 éven át egyre látta, élvezte ezt a kegyelmes Istent, addig, amíg az újra el nem hagyta, de csak azért, hogy azután vele lehessen, megszakítás nélkül minden napon, egész a világ végezetéig.

Igen, az Úr Jézus velünk van! A valóságos, a hatalmas, az erős Isten nálunk van, nem felhő alakjában, nem jelképesen, hanem saját imádandó testének és vérének valóságában; velünk van az Oltáriszentségben a kenyér és bor színe alatt; velünk van nem azért, hogy büntessen, hanem hogy orvosoljon; velünk van lelkünk táplálására és vigasztalására. Az a nagy Szív, az Úr Jézus Szíve nem tudta magát jól érezni nélkülünk; kellettünk neki; akart minket. S mert mi nem mehettünk hozzá, eljött hozzánk Ő, lakást fogadott közöttünk, hogy itt melengethessen, hogy innen, ilyen közlelől szerethessen bennünket.

Tudjuk, érezzük is ezt mi mindannyian, de mert olyan felületes és könnyelmű az ember, hogy meg sem tudja becsülni azt, amije van és elvesztegeti legdrágább

kincsét is, mert nem törődik velem, foglalkozunk kissé e fönséges valósággal, e boldogító igazsággal, s merítünk ebből a kevés megerőltetéssel járó szellemi munkából annyi szent és üdvös gondolatot, annyi üdvösségre vezető tudományt, amennyit a kegyelmes Úr Jézus csak enged ...

Beleállt az Úr Jézus az életbe! Örökérvényű szent végzése szerint fészket rakott magának az Isten az ember fiai között.

A betlehemi kemény jászol, a názáreti csöndes ház, Galilea lankás mezői, a Genezaret vizén lengő sajka alázatos Istenről regélnek. Kafarnaum népes utcái, Bethánia sírkertje, Jeruzsálem hozsannától visszhangos falai már a dicsőséges Úrról tesznek tanúságot. És vajjon Getszemáni zizegő olajfái mit suttognak? Kaifás pitvarának sötét falai, Pilátus palotájának márványos csarnoka hallgatnak talán? És a keserves keresztút minden gyötrelmével az a néma és mégis oly beszédes keresztfa, a patakokban omló drága vér, a legszentebb halál nem a végtelenül szerető Istent mutatják-e nekünk? Igen, szeretett bennünket az Úr Jézus, azért jött közénk.

De mi haszna; az Úr Jézus meghalt és így újra magára hagyta az embert! Itt hagyott bennünket egy vértengerben, amelynek mindén csöppje élő szemrehányás a világ bűneiért. Itt hagyott az a melegen szerető Úr Jézus; itthagott egy kínzó öntudattal, mely a gyilkosoknak szívét foszlányokra tépdési. Ó, be kietlen, pusztá lesz ismét az élet nélküled, te édes, te jóságos Úr Jézus; te nélküled, kegyes, irgalmas Istenünk!

Ne féljünk, testvéreim! *Jézus, mivelhogy szerette övéit, kik e világon valának, mindvégig szerette őket.* (Ján. 13, 1.) Szerette őket és ezért ment el; szerette őket s ezért ittmaradt! És ugyan mit tett, hogy Atyjához menjen és mégis velünk maradjon? Azt-e, amit mi emberek teszünk, ha távoznak szeretteinktől? Emléket adott talán, hogy reá gondoljunk, avagy helyettést állított, hogy vezessen, tanítson, bátorítson minket és így nyerjünk valamiféle szegényes kárpoztást ama kimond-

hatatlan veszteségért, amely az ő távozásával bennünket ért? Sem ezt, sem azt, hanem — önmagát adá!

Olyan meleg, olyan melegen érző az Úr Jézus Szíve, tudta, hogy el nem szakadhatunk Tőle halálveszedelmünk nélkül. Látta Ő a síró arcokat, övéinek könnyes szemét, elborult tekintetét. Mikor a nagy küzdelem előérzetében önmagát akarta a szent útravalóval, a húsvéti báránnyal megerősíteni, látta, hogy gyöngeségükben elernyednek azok, kikért életét adni készült. Érezte az Úr Jézus e pillanat fontosságát, de érezték azt az apostolok is, hogyha valamikor, úgy most el kell a legszen-
tebb ajkáról a vigasztaló, a bátorító szónak röpennie, — és elakadt lélekzetük; félve, szorongva figyeltek. És mi történik? Ebben az ünnepies szent csöndben, az alkony félhomályában vévé *Jézus a kenyeret, megáldd és megszegé és adá tanítványainak és monda: Vegyétek és egyétek, ez az én testem. És vévén a kelyhet, hálát ada és nekik adá, mondván: Igyatok ebből mindannyian, mert ez az én vérem, az újszövetségé, mely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára.* (Mt. 26, 27-28; Lk. 26, 19.) *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.* (1. Kor. 11, 24.)

Imádandó, örökérvényű, szent szavak, mindenké-
nél többet érnek ezek a világnak!

Úr Jézus mit is méltóztattál e szókkal mondani? Engedd mégegyszer hallanunk, hogy legalább meg-
sejtsük értelmüket!

Ez az én testem. Ez a kenyérdarab, melyet kezemben tartok, amelyen a ti vágyódó szemetek függ, ez az én testem. Nézzétek, ez az a test, amely 33 év előtt a Lélektől a legfőnségesebb szeretet szavára fogantatott; az a test, amely amikor még rejtve, a szűzi tisztaság fátyola alatt elrejtve élt, már a tietek volt, mert éret-
tetek öltöttem magamra Én, az örök Ige, az Atyának fénye. Ez a kenyér az a test, amelyért az Isten a világ legnagyobb csodáját tette. Ez az a test, amelyet Szűz-
anyám feltáplált, tisztaságos tejével fölnevelt, és József aggódó, féltékeny gonddal őrizett; az a test, amelyben jártam, keltem, izzadtam, fáradtam, dolgoztam, nél-
külöztem tiérettetek és mindazokért, akiket szeretek.

Ez az a test, amelyen halálra készen megnyugszik János; az a test, mely nagy harcokra készen meggyaláztatást akar s megszűnik élni az emberek keze által, hegy fölkeljen Atyja és önmaga erejéből. Lássátok, *az a kenyér, melyet én adandó vagyok, az én testem a világ életéért.* (Ján. 6, 52.)

S e bor Úr Jézus?

Igen, e bor az én vérem. Az a vér, amely már egyszer kiömlött rátok és érettetek az ószövetség parancsa szerint. Ez a vér az a patak, amely az én szívemet hajtja s ha egyszer ez a vér kiárad rátok — és kiárad! — akkor élet leszen tibennetek! Ez az a meleg, az a pezsgő, az a forró vér, amely még ma kigyöngyözik homlokomon és holnap már tisztára mos titeket. *Ez az én vérem kelyhe.*

Lássátok, test és vér! Test, mely érettetek adatik s melyet én nektek adok; vér, mely érettetek ontatik és melyet én reátok ontok, de nem azért, hogy bosszúért kiáltson az égre, hanem hogy megtermékenyítsen titeket! Vegyétek! Nektek adom s mert elmegyek, itt-hagyom nektek! Fogadjátok el! Vagy nem kell talán? Örülve-örvendjétek, hogy nektek hagyom! Test és vér! Akkor hát egyétek, *mert ez az én testem és igyatok ebből mindannyian, mert ez az én vérem, ugyanis az én testem bizonytal étel és az én vérem bizonytal ital.* (Ján. 6, 56.)

Hallottátok!? Imádandó szent testét és drágalátos szent vérét hagyta nekünk az Úr Jézus ételül és italul, mert jól tudja, hogy éhezzük és szomjúhozuk Őt. Kiválasztja magának az édes Üdvözítő a kenyér és bor színét, mert ismert minket; tudja, hogy táplálékra mindig rászorul az ember és mivel azt akarja, hogy ismerjük, lássuk, hogy érzékeljük Őt, oly alakot ölt, amely senki előtt rejtély nem marad, — mert látja, tapintja, érzi s ízleli az ember azt, amivel él!

És végül így szól: *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.*

A gondoskodó szeretet boldogító szavai után parancsra nyitja ajkait az édes Üdvözítő: *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre!* És ugyan mit parancsol? Azt, hogy amit Ő e szent pillanatokban tett, az megismét-

lődjék s el ne múljék; hogy mindenütt és mindenhonnan az oltároktól hangozzanak ezek a szavak az Ő lángoló szeretete bizonyosságául. De nemcsak parancsol — mert jószágos szívű az Üdvözítő és igazságos is, ki lehetetlent nem kíván! —, hanem hatalmat is ad, hogy amit Ő akar s ami után mi epedve vágyunk, — teljesülhessen is. Tegyetek úgy, — mint én tettem, akarjátok azt tenni, amit én teszek és szavatok erejére megleszen. Én mondom nektek, hogy hívástokra leszállok az ég fényességéből, mert *gyönyörűség nekem az emberek fiaival lenni.* (Péld. 8, 31.) És ugyan mit tesz az Egyház tizenkilenc század óta? Megismétli Krisztus parancsára Tőle nyert hatalmánál fogva az Úr Jézus legszentebb szándéka szerint oltárain ez isteni ígéket a kenyér és bor fölött, hogy ne legyen ott már kenyér és bor, hanem test és vér, Krisztus Urunk teste, Krisztus Urunk vére, mert Ő mondotta: *Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.* Úgy-e, Emmanuel! Úgy-e, velünk az Isten!?

XLI.

A szentmise Isten legméltóbb imádása.⁷

«Napkelettől napnyugatig nagy az én nevem a nemzetek között és minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot bemutatni az én nevemnek; mert nagy az én nevem a nemzetek között, úgymond a seregek ura». (Malak. 1, 11.)

Mikor vagy négyszáz esztendővel ezelőtt az új hit tanítói közül egyik ilyen vándor-próféta megkísérlette, hogy a jászok között is elhintse a meghamisított evangélium magvait, ez a hitében erős nép ilyenformán beszélt vele: «hiszen szép, szép amit mond, hanem tud-e kend misézni?» A kálvinista prédikátor úgy meghökkenett erre a váratlan kérdésre, hogy hamarjában szólni sem tudott. «Mert ha misézni nem tud kend, — tették hozzá a derék jászok —, elmehet akkor kend!»

Igazán kedves ez a kis történet és jellemző. E né-

hány szó bepillantást enged azoknak a romlatlan, acél-nál is keményebb katolikus embereknek lelkébe, akik csak azt a vallást tartották igaznak és üdvhozónak, amelyik úgy fonódik a szentmise köré, mint ahogyan a repkény csavarodik a fa derekára; csak azt az istentiszteletet tartották kielégítőnek, amelyikben megvan Krisztus szenvedésének emléke; csak azt a templomot nézték az Úr asztalának, amelyben és amelyen megisméltődik a Megváltó nagy és örök áldozata; csak azt a halandó embert tekintették Isten szolgájának, csak azt hívták papjuknak, aki ezt a legszentebb áldozatot hatalmának erejénél fogva bemutatja. Hogy elszorul az ember szíve, ha ezzel az erőteljes kereszténységgel szemben látja manap, hogy az unokák mily messze estek apáiktól; mikor tapasztalja azt a megfejthetetlen közönyösséget, amellyel szent hitünk e sarkalatos titkát, hogy úgy mondjam: lelkét, annyi katolikus ember semmibe sem veszi. Mintha az oltár nem is oltár, mintha a templom nem is templom volna, ahova be kell lépnie mindenkinek, amelyben imádkoznia kell minden egyesnek, ahol áldozatot kell bemutatnia mindannak, aki Isten barátságában akar élni és az Ő szent kegyelmében meghalni, aki a lélek ellensége ellen sikeresen akar megküzdeni, aki vigalmat keres veszendő lelkének és a végső leszámolás napján megengesztelődött Istennel szeretne szembenállani!

Keresed e nembánomság okát? Kérded, honnan e páratlan könnyelműség? Onnan, mert annyian elfelejtették, hogy az Úr Istent igazán csak az Üdvözítő érzelmeivel lehet imádni; onnan, mert a legtöbb lélekben elhomályosodott az az öntudatos meggyőződés, hogy Krisztus áldozata nélkül nem élet az élet, hanem csak tengődés a végleges halálba, mert az Úr Jézus nélkül nincsen kiengesztelődés; onnan van, mert megannyi szívből kivesszett a hitnek ereje, azé a hité, amely azt súgta bátorító hangon, hogy a szentmise a keresztáldozat folytonos megújulása, annak érdemeiben, kegyelmeiben való szakadatlan újabb részesedés; azért van, mert az Oltáriszentség annyi ember szemében

elvesztette fényét, melyet reánk sugározat, mert a legtöbb ember nem érzi azt a meleget, amelyet reánk lehel az oltár rejtekében tartózkodó Úr Jézus, aki mert kötelezte magát, szolgája szavára leszáll hozzánk, hogy közöttünk éljen, küzdelmeinkben bátorítson, fáradalmainkban gyámolítson, viszontagságainkban vigasztaljon, kétségeinkben oktasson, tudatlanságunkban tanítson, szegénységünkben gazdagítson, éhségünkben tápláljon, egyszóval: éltesen! Ilyen feledékenyek az emberek! Ez a hitbeli visszafejlődés okozta azt, hogy nemcsak hétköznap, hanem vasárnap és ünnepnapokon is hiába cseng-bong a harang hívogató szava; az élet vásári zaja elfeledteti velünk a lelki szükséglet követelését, hogy menjünk Istent imádni, Istennek hálát adni, Istentől kérni, menjünk Istent engesztelni áldozattal, az Úr Jézus áldozatával. Hol van az a boldog idő, mikor szentegyházunk ívei alatt erőteljesen hangzott fel a hívek együttes, buzgó fohásza annak a szép egyházi éneknek szavaival:

Mutassunk áldozatot, mely Istennek tetszik,
Melyben szent hitünk szerint Krisztus megjelenik?! . . .

Valóban, az az erőteljes hit, amely ilyen rendíthetetlen biztossággal szögezte szemeit az oltárra, s onnan emelte tekintetét a felhők fölött trónoló Istenhez, mert tudta, hogy van, aki megnyitja előtte az egek bezárt ajtaját — méltán tarthatott számot könyörgésének meghallgatására: —«Uram, irgalmazz!» Azért ne ütközzetek meg, Kedves Hallgatóim, ha én e lehangoló tapasztalatok fájdalmas benyomásától ösztönöztetve, ma és a következő három vasárnapon fölolvastott evangéliumi szakaszunktól eltérve, a szentmiséről fogok hozzátok szólani. Teszem pedig ezt a célból, hogy akik e szerben tudatlanok, azokat felvilágosítsam, a lányhákat feltüzeljem, hogy a közömbösekét érdeklődökké, a buzgókat még lelkesebbé, odadóbbakká tegyem, mert hő vágyam, de másrészt szent kötelességem is odahatni, hogy mi mind, apraja-nagyja erősen higgyük,

okosan értsük, lelkesen valljuk és tetteleg, gyakorlatilag is megmutassuk, hogy a szentmise a világnak, minden egyes embernek legnagyobb, legdrágább kincse.

Mai beszédemben, mellyel e sorozatot megnyitom, azt a tételt fogom boncolgatni, hogy *a szentmise az Istennek egyedüli méltó imádása*, hogy a szentmise a világnak üdve és *legmegfelelőbb kifejezője a mi háláknak*, köszönetünknek a minden jók Adója iránt.

Ha végigforgatjuk a szent könyvet, majdnem minden lapján betűbe róva találjuk a Teremtő végtelen nagyságát és az ember parányi kicsiségét; az Isten imálandó szentségét és vele szemben az ember alávaló gonoszságát; a seregek Urának korlátlan hatalmát és az ember vergődő tehetetlenségét; a mi Atyánk határtalan jóságát, bőkezűségét és a mi utálatos háládatlanságunkat. Pátriárkák, próféták és a zsoldosok szinte versenyeznek, hogy vajjon melyikük hűségesebb tolmácsa a gyámoltalan ájuldozó emberi szívnek. Aziránt, «akinek mindenek élnek». Egyik meghatóbban, a másik erőteljesebben, de valamennyi alázatosan és lelke mélyéből imádkozik. Megbámulja azt a nagy Istent, aki maga mondja, hogy «én vagyok az Úr» (Exod. 6, 12.), akinek «szava szétvágja a tűz lángját» és «megrendíti a pusztát» (Zsolt. XXVIII. 7—8.), aki «nagy király minden istenek fölött» (Zs. XCIV. 3.), «felhő és homály között, igazság és ítélet az ő székének alapja» (íz. XCVI. 2.), «aki országol és cherubokon ül» (Zs. XCVIII. 1.), de aki gondos atya is egyszerismind, mert «forrásokot fakaszt a völgyekben, szénát teremt a barmoknak, és veteményt az ember szolgálatára; fölkelti a napot, hogy az ember kimenjen munkájára és dolgozjon napestig» (Zs. 103.). Mármost ezzel a hatalmas Úrral és a jó Istennel szemben az embernek, aki Jób könyvéből, de meg saját tapasztalatainkból is igazán a nyomorúságok, a tehetetlenség és a hálátlanság sáredényének ismerünk meg, az embernek, mondom, mi egyéb lehet elodázhatatlan kötelessége, mint a leg-

mélyebb hódolat, amely eszében megfogamzik, szívében gyökeret ver és kihajt az imádás érzelmeiben? Mi más, mint szüntelen dicsérete Annak, akinek dicsőségét az egek beszélnek (Is. 18.) és folyton lobogó hála Az iránt, aki «maga képére alkotta őt, örök szövetséget kötött vele» (Sirák fia 17, 1, 10.) és kezein hordozza őt? De minél jobban belátja az ész ezt a szükségességet* s minál igazabban megpróbálkozik a szív kifejtési ezeket az érzelmeket, annál elégtelenebbnek fogja találni az ember mindazt, amit tett tesz és tenni képes.

Belátja azt, hogy az Úr Isten felé az ő sóhajtásai, felfohászzkodásai hatástalanok; be kell látnia, hogy hiába minden, még ha Róla emlékeznek is ágyán, ha reggel felőle elmélkedik is (Is. 62, 7.), mert ennél többet kell tennie az embernek; röpke szónál többet kell adnia; nemcsak szívének lángzó érzelmeit, hanem a legkedvesebbet, a legszebbet abból is, amihez ez a szív ragaszkodik; a legjobbat kell magától elvonnia és Istennek felajánlania. Az érzelmeihez, a szavakhoz tettek járulnak: az áldozatok. Kezdi Kain és Ábel, egyik nyájai fajzásával, a másik földje gyümölcsének zsongéival és évezredeken keresztül mennyi vér kiömlik az oltárokon, mennyi fűszer illata száll az ég felé!

De hiába vitte máglyára az ember mindenét, amihez megromlott természete a szemek kívánságával ragaszkodott, hiába szórta tűzbe kincseit, nem egyszer gyermekét, sőt önmagát is! Ez az imádás, az ilyen hódolat és hálaadás nem elégitette ki az Istent. «Nem kedvellek titeket és az ajándékot nem veszem el kezetekből» (Maiak. 1, 10.). Kemény szó ez az Isten ajkáról és vajmi félelmetes! Tépelődővé teszi az embert és tőprekötővé. Mit adjak hát? Miben lelné örömét, mi volna méltó az Úrhoz? De hiszen semmim sincs egyebem, olyan szegény vagyok! Senki jobban ezt Istennél nem tudja. Épp azért, hogy segítsen ez ember tehetetlenségén, ő maga adott neki áldozatot, amely éppoly értékes, mint amily nagy maga az Isten. «Minden helyen áldozni fognak és tiszta áldozatot bemutatni az én nevemnek, úgymond a seregek Ura.» (Maiak. 1, 11.)

Melyik hát ez a tiszta áldozat, ez az egy, melyet magamagának megígér az Isten, amelyekre előre kimondja, hogy ebben és csak ebben telik a kedve? Melyik az az imádás, az a dicséret, az a hálaadás, amelyik nem sérti az ő füleit? Nem más, mint az újszövetség áldozata, az Úr Jézus Krisztus vérontás nélküli áldozata a szentmisében. Mert, Keresztény Hívek, keressetek más áldozatot az ó-törvény méltatlan áldozatainak után, melyekről Malakiás próféta szájával maga Isten mondja, hogy nincsenek tetszésére; keressetek áldozatot, mely napkelettől-napnyugatig, áldozatot, mely minden nép között el van terjedve; keressetek áldozatot, mely magasztalása Isten szent nevének, méltó imádása fenségének, áldó hálaadás jóságáért, keressetek áldozatot, melyhez nem ragad földi szenny: és nem fogtok találni, hanem csak az Úr Jézus áldozatát a szentmisében. Ez az az áldozat, mely a «lélekben és igazságban» (Ján. 4, 22.) imádókat kedvesekké teszi Isten szemében az Úr Jézusért; az ő érdemei alapján. Mert nincsen elme, amely tudná megközelíteni, szív, amely képes volna eléggé szeretni az Úr Istent, csak az az egy, aki mondotta: «Senki sem tudja, ki az Atya, hanem csak a Fiú és akinek a Fiú ki akarja jelenteni». (Luk. 10, 22.) Kíváncsi vagy már most e kijelentésre? Kutatod az Isten Fia tanítását az Atyáról? El akarod lesni az Üdvözítő szentséges Szívének érzelmeit? Nézd, mit teszen! Hogy imádja, dicsérje az Atyát, hogy illő hódolatot mutasson a seregek Ura, Istene iránt: «ki-üresítette önmagát, szolgai alakot vévén föl, hasonlóvá lett az emberekhez és külsejében úgy találtatott, mint ember». (Phil. 2, 7.)

Harminchárom nélkülözésteljes esztendő keserves fáradságaival terhelve, minden gondolata, szava, minden lépése, cselekedete az Isten dicsőítésének, magasztalásának szakadatlan láncolata, mely betetőzését ama páratlan leereszkedésben lelte, amellyel «megalázta magát, engedelmes levén mindhalálig és pedig a kereszthalálig». (Phil. 2, 8.) Ó! aki eddig még föl nem értted az Isten nagyságát, szentségét, állj a kereszt alá, lásd, ilyen

hódolatot kíván! Ó, aki eddigelé még föl nem fogtad az Isten jóságát, állj a kereszt alá, nézd, ilyen elismerést követel! Egy egész istenemberi élet alázatosságban és engedelmisségben eltöltve, azután pedig a legáldozatosabb halál, a gyalázat fáján! Innen, igen innen, az Úr Krisztus keresztjének árnyékából fölpillantva tud csak igazán a kutató, fürkésző ember az örök Szentség napjába nézni, itt tanulja meg az Istent ismerni, mert itt jelentette ki a Fiú az ő Atyjának dicsőségét. Itt tanuljuk meg, hogy mit is kíván Isten, akiről mondotta az Üdvözítő, hogy «adjátok meg ami Istené az Istennek». (Mt. 22, 21.)

Ám, Kedves Híveim, az Úristen nem elégedett meg az Üdvözítő ez egyszeri nagy áldozatával, nem ugyan azért, mintha az nem lett volna túlaradón megfelelő, hanem mert gyönyörködni akart abban a magasztalásban és abban a dicsőítésben, amely az Úr Jézussal és az Úr Jézusban a Szentlélekkel való egységben Őreá háramlik. Viszont az Üdvözítő sem elégedett meg az ő nagy áldozatának egyszeri bemutatásával, hanem úgy akarta, hogy az Atya, akitől kijött és evilágra jött, miután elhagyja a világot és Hozzá visszatér (Ján. 16, 28.), folyton dicsőíttessék úgy, amint Ő dicsőítette a földön (Ján. 17, 4.); azt akarta, hogy amit Ő egyszer a kereszt oltárán végbevitt, az nap-nap mellett, óránként a világ minden tájékán megismétlődjék. Ezért rendelte, ezért alapította a szentmiseáldozatot, amelynek keretében úrfölmutatáskor ugyanaz az egykori főpap, ugyanazt az áldozatot ép oly imádságos érzelmekkel, mint akkor, megújítja imáadásul, hálaadásul, viszonzásul Isten neve dicsőségére. Abban a pillanatban, amelyben a pap a kenyér és bor fölött kimondja az Úr Jézus szent ígét: «ez az én testem» és «ez az én vérem» (Mt. 26, 27, 28.), átváltozik a kenyér Krisztus legszentebb testévé és a bor drágalátos szent vérévé. Megjelenik e hívó szóra az újszövetség főpapja, a «szent, ártatlan, szeplőtelen, a bűnösöktől elkülönzött és az egeknél fönsége-sebb» (Zs. 7, 26.) önmagát feláldozva. Ugyanaz a szent test, amely a Szentlélektől a legfönsége-sebb szeretet

szavára fogantatott a legtisztább Szűz méhében, ugyanaz a test, melyben járt-kelt, izzadt, fáradt, dolgozott, nélkülözött azokért, akiket annyira szeretett, az emberekért; ugyanaz a szent test, mely keresztre szögeztetett; ugyanaz a meleg vér, mely Getszemáni szomjas gyöpét öntöze, mely a legszentebb Szív kapuján, a lándzsaverthe seben kiserkedt, lealacsonyítva a kenyér és bor színe alá, van itt az oltár kövén. Ugyanaz a Krisztus Jézus, «aki az ő testének napjaiban könnyörgéseit és esedezéseit nagy kiáltással és könnyhullatásokkal bemutatván . . . meghallgattatott az ő hódolatáért» (Zsid.

5, 7.) imádkozik oltárainkon is, a legmélyebb alázatban, kenyér és bor színe alá rejtőzve ékesen szóló bizonyásgul a por emberének, mennyire kelljen megalázódnia Isten előtt. Ott dicsőíti, mint dicsőítette volt legszentebb életével és halálával az Atyát, titokzatos módon újra meg újra bemenne könyörögni érettünk a kárpit mögé, ahova véres áldozatának napján bement volt. (Zsid. 19, 20.)

Az a szentséges Szív ott az oltáron összegyűjti, mint egy nagy gyűjtőlencse fölveszi magába valamennyiünk imáadását, hódolatát és könyörgését; fölveszi, hogy meg-nemesítse és megtisztítsa azokat az ő lángoló szeretetének tüzeiben, amelyet hogy még értékesebbé tegyen, újabb és újabb önfeláldozással tetéz. Ó, be szent és ünnepies pillanat az úrfelmutatás perce, mikor Krisztus a jövő jók főpapja (Zsid. 9, 11.) megjelenik! Az úrfelmutatás adja a természetfölötti élet rendjében azt az istenszeretettel telített légkört, amelyben legnagyobb gyönyörűséggel időzik a mindenek Alkotója, akit a leg-elhagyatottabb, legütött-kopottabb havasi templomban végbemenő szentmise kiszámíthatatlanszor jobban imád, dicsér és magasztal, mint az égi seregek szünet nélkül való éneke.

Boldog Franciska azon gondolkodott, arról elmélkedett egykor, vajjon miképen mondhatna ő méltó dicséretet Istennek, hogyan fejezhetné ki illő köszönetét azért a sok-sok kegyelemért, melyekben részesült. Jól érezte saját tehetetlenségét, erőtlenségét, fölfogta gyön-

geségét, belátta, hogy mi nagyra sem képes, ami valóban méltó volna Istenhez. Nagyon elszomorodott és szegénysége gyötrő öntudatának lesújtó terhe alatt odarokkadt az oltár lépcsőjére. De, lám, alig néhány percnyi időzés után megjelent neki a szent Szűz s az isteni Gyermeket öléből Franciska karjaira tette, miközben így szólt hozzá: «Vedd e gyermeket, neked adom; használd föl jól e kincset, mert csak vele fogod igazán dicsérhetni az Urat, csak általa mondhatod Istennek méltó hálát, köszönetet!»

Boldog Franciskához hasonlóan vagyunk mi is! Szavunk föl nem hat az égig; kell nekünk valaki, egy segítő, hogy ajkunk suttogása, szívünk háladobbanása el ne haljon, hogy dadogó szavunkat elfogadja ez a hatalmas Úr. Nekünk is szükségünk van olyan mindenható hatalomra, amelyet Boldog Franciska kapott volt a legszentebb Szűztől. És hála Istennek, kedves hallgatóim!, van és a mi erősségünk nem a Kisded, hanem a nagy Főpap, «ki az egeket áthatolta». (Zsid. 4, 14.)

Az úrfelmutatás pillanatában leszáll Krisztus, a dicsőség királya, és mint a mi áldozatunk, a mi imádásunk, hódolatunk kifejezője, a mi könyörgésünk eszöke: odaáll mennyei Atyja elé, hogy lélekben egyesülve az Ő lelkével, a hitből fakadt meggyőződés öntudatával mondhassuk Urunknak: íme Ő általa, Ő vele, és Őbenne van neked, Istenünk, minden tisztelet és dicsőség.

Rajta Kedves Híveim, sorakozzunk az oltár köré! Egyesüljünk Krisztussal az istentiszteletben! Elhárítvák már a szent helyről a sorompók és lenéz reánk megnyílt egéből a mosolygó szent arc. Azért «nézzetek a mi vallásunk követére és főpapjára, Jézusra, ki hű ahhoz, ki őt rendelte». (Zsolt. 3, 1.) És meg ne keményítsétek szíveteket (Zsolt. 94, 8.), hanem jertek, imádvá boruljunk le az Úr előtt (Zsolt. 94, 6.) és mondjuk: «Jó az Urat dicsérni» (Zsolt. 91, 1.), «mert te, Uram, legfölségebb vagy az egész földön, igen felmagasztaltattál minden istenek fölött». (Zsolt. 96, 9.) «Áldjad én lelkem az Urat és ne feledd el semmi adományát.» (Zsolt. 102, 2.)

Jertek, Kedves Híveim! Imádkozzunk szívvel-lélekkel, mert velünk a Krisztus; vezet bennünket Jézus, kinek szent neve dicsértessék mindörökké. Amen.

XLII.

A szentmise mint engesztelő áldozat.⁸

«Nem veszendő aranyon, vagy ezüstön váltattatok meg atyáitok által hagyományozott hiú életmódokból, hanem Krisztusnak, mint hiba nélkül való szeplőtelen bárány-
nak drágalátos vérén«. (1. Pét. 1, 18-19.)

Volt idő, Kedves Híveim, messze, a távol évezredek ködében, a paradicsomi boldog napok idején, éden kertje fáinak árnyékában, mikor együtt járt az Isten az emberrel. Megelégedett szemmel tekintett arcába, hisz rajta látta saját föntségének ragyogó vonásait. Ám ez az édes összhang, e szent boldogság nem tartott soká, mert «látá az asszony, hogy a fa evésre jó és szemre szép, és tekintete gyönyörű; és vőn annak gyümölcséből, és megevé és ada férjének, ki szinte megevé». (1. Móz. 3, 6.) Rá is húzódott az Úr homlokára az ő haragjának vészterhes felhője; elborult Isten szeretetének napja; elhangzott az első átok. Megreszket bennem minden íz és ideg, ha rája gondolok. Mily szörnyű változás! Elvesztette az ember Istenét! Hallania kellett neki, a becézett, féltett gyermeknek, hallania kellett a lesújtó ítéletet és távoznia, futnia a számkivetés örömtelenségébe. Otthagyta mindenét: fönstéges értelmi világát, akaratának acélos erejét, ártatlanságának hófehér leplét. Csak egyet vihetett magával s azt kellett is cipelnie: — a bűnt. Ó, be szegény is lett az ember, koldus lett, földönfutó!

És ment az ember, szegyeivé rongyait, de le nem vetközve azokat; ment, menekült. Rászakadt az átok egész súlyával, megtörve lelkét-testét egyaránt. Kettőjükből család fakadt; a sok hajtás megújít kisarjadott

s az örökkévalóság peremén forgó idő milliókat nevelt az életnek, hogy megérlelje őket az örömtelen halálnak, mert még rajta volt az emberen a bűn; a bűn, amellyel Istent megrabolta, az engedelmisség adójától fosztván meg Őt. Rajta volt az emberen a bűn, mely utálatossá tette Isten szemében, mert hisz a gyűlölet, mellyel Isten a bűn iránt viseltetik, bárminő jócselekedetei értékét is fölemészette, megsemmisítette. Rajt' volt az emberen a bűn, mely ítéletre, nem pedig irgalomra méltóvá tette őt az igaz Bíró szemében; rajta volt a bűn, mely ideiglenes és örök büntetést von maga után; rajta volt a bűn, melytől önerejéből szabadulni nem tudott, mert lelkileg meghalt; a halott pedig maga erejéből ismét élővé nem leszen. Ilyképen mi más várt reá, mint a bűnben élni le mindvégig napjait; szenvedni itt e földön a pokol kínjait; meghalni a legszörnyűbb lelki kínok gyötrelmeitől úzva; meghalni, de nem megsemmisülni, hanem élni, azaz jobban mondva: tengődni örökre, szüntelenül! . . .

És hát ez ijesztő szövevényből nem volna kibontakozás? . . . nincs mód? . . . nincs mentő, aki segítene? Van egy, csak egyetlenegy, maga a megbántott Isten! De vajjon akar-e Ő? Igen, Kedves Híveim! Azt olvasom a szent könyvben, hogy a Messiás a fáj dalmak férfia, az Úr Jézus, Isten egyszülött Fia «a mi betegségeinket viselte és fáj dalmainkat Ő hordozta; Ő megsebesítettet a mi gonoszságainkért és megcsúfoltatott bűneinkért; a mi békességünkért van rajta a fenyíték és az ő kékségével gyógyultunk meg». (Iz. 53, 4-5.) Olvasom, hogy «Krisztus, a jövődjök főpapja, tulajdon maga vérével ment be egyszersmindenkorra a szentélybe, miután az örök váltságot megszerezte». (Zsid. 9, 11-12.) Olvasom, hogy «Krisztus vére, aki a Szentlélek által önmagát szeplőtelenül Istennek föláltozta, megtisztítja lelkiismeretünket a holt cselekményektől az élő Istennek szolgálatára». (Zsid. 9, 14.) Ó, hogyan megkönnyebbül ez a vergődő lélek, hogy megpihen gyöttrődő szívünk annak tudatára, hogy a mi megmentésünkért Krisztus «megjelent a bűn eltörlésére önfeláldozása által». (Zsid.

9, 29.) Mivel pedig az Úr Jézus ezen engesztelő önfeláldozása a szentmisében folytonosan megújul, engedjétek meg kedves híveim, hogy a múlt alkalommal tett ígéretemhez képest ma a szentmiséről, mint engesztelő áldozatról szólhassak hozzátok.

Egy fa állott a paradicsom közepén, a jó és gonosz tudás fája; ehhez közelíteni végveszedelme lett az embernek. Évezredekkel később egy másik fa állott a Golgotán, a gyalázat fája, a kereszt; ehhez közelíteni szabadulása lett az embernek. Annak lombdús ágairól tetszetős formában, édes gyümölcs alakjában, a vétek mérge csüngött alá; ennek kereszterőtt két bárdolatlan gerendájáról a bűnnek ellenmérge, az elégtelenített Istenember szent teste függött le. Attól az első fától futva futott még az első ember is, miután a vétket elkövette; ehhez a másik fához zarándokol ma is az egész emberiség, mert vétkezett. És méltán irányul a népek és nemzetek, a büntudattal terhelt lelkek törtétese a kereszt felé. Méltán állja körül az emberiség ezt a határfaját a bűn birodalmának s útmutatóját a mennyország ösvényének, mert ezen a fán kimondhatatlanul nagy dolog ment végbe. Az édes Üdvözítő ugyanis a kereszt oltárán följajnlotta önmagát engesztelésül a világ bűneiért és mása nélkül való szenvedései árán minden idők embereinek bűnét, Ádám örökét, letörlesztette. «Fölldoztatván, örök üdvösség oka lett mindazoknak, akik neki engedelmeskednek» (Zsid. 5, 9.), mondja Szent Pál apostol. Más előképének, Dávidnak szájába adja a szavakat: «Áldozatot és ajándékot nem akartál; égő és bűnáldozatot nem kívántál. Akkor mondtam: íme jövök» (Zsolt. 39, 7, 8.), hogy így mintegy kihirdesse ígéretét, melyet az Atyának tón, s amelyet oly hüen teljesített, hogy méltán sóhajthatott föl utolsó lehelletével: «beteljesedett». (Ján. 19, 30.) Igen, beteljesedett, mert amit ígért, meg is tartotta; beteljesedett az is, ami után isteni Szíve egész melegével vágyott: a megsértett isteni fölség kiengesztelése és a szegény, tehetetlen ember megmentése, meg-

semmisítvén keserves kinszenvedésének túlradó érdemei árán az adóslevelet, mely vádolónk vala. Megbékélt az Atya, a megbántott Isten. «Bizonyoságot tesz pedig erről a Szentlélek; mert minekutána azt mondotta: Ez pedig a szövetség, melyet kötök veletek azon napok után, úgymond az Úr: az én törvényemet szívékbe adom és elméjökbe írom azokat és bűneikről és gonosz-ságaikról már nem emlékezem». (Zsid. 10, 15-16.)

Avagy nem hiszitek, Kedves Híveim, amit mondok? Nézzetek csak föl a Kálváriára, mi minden történik ott! A legszeretőbb Isten megnyitja kegyelmeinek kiapadhatatlan tárházát és szent indításainak ellenállhatatlan erejével megbékélt atyai kebelére vonja Dismast, a jobb-oldali latort és a kereszt tövében térdrehullani kényszeríti a pogány századost. íme egyszerre hogyan elnémul a gonoszság üvöltése és helyette a bűnbánó alázatosság s a bátor, ünnepélyes hitvallástétel ilyen szavai hangzanak el: «Uram, emlékezzél meg rólam, midőn országodba jutsz» (Luk. 23, 42.) és: «valóban, az Isten fia vala». (Luk. 23, 42.) De ez még mind kevés! Hanem ha szemügyre vesszük, hogy mily irgalmat és elnézést gyakorolt Isten a gyilkosokkal, az ördögi zsidókkal szemben, ó, akkor és csak akkor fogjuk tudni igazán méltányolni Krisztus engesztelő áldozatának értékét. Mit érdemeltek volna e gazok, e véreskezű istengyilkosok, amiért nem átallották szentségtörő kezüket az Úr fölkejtjére emelni? Mit érdemeltek volna, amiért oly konok megátalkodottsággal kívánták halálra? Mert midőn Pilátus már «harmadszor monda nekik: semmi okot a halálra benne nem találok» (Luk. 23, 22.), a zsidók «sürgették, nagy szóval követelték, hogy megfeszíttessék; és szavok egyre növekedék. (Luk. 23, 23.) Az ő vére mirajtunk és a mi fiainkon». (Mt. 27, 25.) Mit érdemeltek volna? Azt, hogy az Isten haragja egy pillanat alatt elsöpörje, föleméssze őket, hogy elmúljanak a föld színerői, mint Sodorna és Gomorrha, amiért meg nem ismerték látogatásuk napjait! És mintha az igazságos Isten már kinyújtotta volna büntető karját föléjük, mert azt olvasom az írásban, hogy «a nap első-

tétedék és a templom kárpitja közepén kettéhasada» (Luk. 23, ⁵), «a föld megindula, a kősziklák megrepedének. (Mt. 27, 51.) Mintha Egyiptom öldöklő angyala terjesztette volna ki _f szárnyait a legvétkesebb város fölött! . . . Ám elhat az igaz Bíró fülébe és visszhangot ver szívében a nagy ügyvédőnek hathatós szava: «Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek». (Luk. 23, 34.) És íme az Úr könyörül a városon és lakóin. Időt, alkalmat enged a bűnbánatra, hogy az első pünkösdi ünnepén ezerszám vehessék föl Krisztus édes igáját, Jézus könnyű terhét. Méltán mondhatjuk azért a megváltás, az engesztelés e szent napjáról is, hogy «ez a nap, melyet az Úr szerzett» (Zsolt. 117, 24.), az üdvösség napja, mely bűntől, haláltól, pokoltól szabadít meg bennünket, ha mi is úgy akarjuk. Az Úr Jézus szentséges szívének ajtaja e napon nyílt meg, hogy befogadjon, befoglalja abba a szentélybe mindannyiunkat, akik oda törekszünk.

De már látom arcotokon Kedves Híveim, látom a kérdő tekintetet! Ne féljete! Nemcsak akkor, nem csupán és kizárólag azon a napon! Ami akkor történt, megismétlődik újra, szüntelen, az Oltáriszentségben, a szentmisében.

Az Úr Jézus ugyanis az utolsó vacsora háttérében fölállította a keresztet s a kettőt egymásra vonatkoztatta úgy, hogy a kenyér és bor átváltoztatása, az Ő legszentebb teste és vére mindig megváltó kínszenvedésének emléke. Krisztus emlékezete el nem választható az ő nagy áldozatától, istenemberi életének e kimagasló mozzanatától. A szent test, mely kenyér színe alatt a kehelyben rejlik, mindig ugyanaz leszen, mely érettünk és sokakért kiontatott a bűnök bocsánatára. Azért Kedves Híveim, rosszul gondolkozik, aki az érettünk eleget tevő Krisztust valahol a messze múltban keresi. Rászolgál olyanféle korholásra, mint aminőben Szent Pál részesíti a galátákat, «kiknek úgy szemei elé íratott Jézus Krisztus, mintha köztetek feszítettett volna meg» (Gal. 3, 1.), mondja róluk a világapostol.

Szent hitünk tanítása szerint ugyanaz az Isten-

ember, aki a kereszten függött, úrfölmutatáskor megjelenik az oltáron. Ott csak szent emberisége volt érzékelhető; itt még ezt is a színek leple alá rejti. Ott szabad elhatározásból áldozati báránnyá lett az emberek bűneiért; itt papja szavára szintúgy áldozattá lesz, nem másokért, mint újra az emberekért, nem ugyan vérontással, mint akkor, hanem mindenható istensége kegyes gondoskodásából titokzatos módon. Ott szeretetből szegeztette magát keresztre, szeretetből a mennyei Atya, szeretetből az emberek iránt, azt engesztelni, ezeket menteni akarván. Épp ez a kettős szeretet hozza Őt le ma is oltárainkra: — Isten kibékítése s a mi fölkarolásunk. Úgy száll le égi magasából, mint ahogyan a dúsgazdag jötevő belép a szegény koldus viskójába. Körülnéz és látja a nagy nyomort, a kiáltó hiányt. Elismeri másrésről, méltányolja a hitelező jogos követelését, szent igazait. Mit tesz tehát? Közbelép és a kereszten szerzett érdemei kifogyhatatlan kincstárából előhívja nagy megalázódása, csodálatos engedelmissége, lángoló szeretete, mélységes hódolata tényeit, fájdalmas testi-lelki szenvedéseit. Fölmutatja szent Atyjának őt szent sebét, a szentséges Szívére fonódott töviskoszorút, a belőle kinőtt keresztet, az olthatatlan lángokat s amiként könyörgött volt kínzóíért, úgy könyörög most is érettünk: «Atyám, bocsáss meg nekik». (Luk. 23, 34.)

Ó, Kedves Híveim, ha mi ilyen élő hittel keresnök a úrfelmutatás csendjében az áldozatos lelkű, az önmagát felajánló, érettünk elegettevő Krisztust, bizony mondom, hogy megtalálnók. Megelevenednék előttünk a Kálvária tragédiája, hallanók az édes Jézust, mint súgja fülünkbe: Ne félj, ne rettegj az örökkévaló jövő borzalmaitól te szegény! Megváltó szenvedésem érdeméből bűneid eltörölvék. Szenvedtem éretted sokat, nagyon sokat és eleget! Testemben, lelkemben szenvedtem éretted, helyetted, hogy ne legyen semmi sem, ami elkövetett vétkeid fejében vádlód lehetne. Nem véled-e, hogy szentséges szívem vére mindent kiegyenlített?

De nemcsak a bünt, hanem még az érte járó büntetést is magára vállalta az Üdvözítő. Jól tudta Ő, hogy

vétkeink özöne az örök kárhozaton kívül az ideiglenes büntetések özönét is reám hozta. Jól tudta, hogy mozdulni is képtelenek vagyunk a jó felé a büntetések súlya alatt, miket Isten igazságossága szükségkép kell, hogy reánk bocsásson, még ha elengedi is a bünt. Szentséges Szíve legnemesebb fölgerjedésében megsajnált minket és közbelépett; odaállott helyettünk a hóhér elé; megostoroztatta, tövissel megkoronáztatta, arculverette magát; átfúratta kezeit, lábait, fölhasíttatta szentséges oldalát érettünk már akkor, mikor még nem is éltünk, csak azért, hogy majdan bűneink súlyától lenyomatva s a büntetéstől való félelem szorongásaitól üzetve egyedüli mentsvárunkba, a szentmiseáldozathoz meneküljünk s az úrfelmutatás pillanatában titokzatosan megjelenő Üdvözítőre mutatva, megkönnyebbült szívvel mondhassuk a velünk ítéletre kelő Isten félelmetes színe előtt: «a mi békességünkért van rajta a fenyíték». (Iz. 53, 5.)

Nem veszitek-e észre Kedves Híveim, hogy azért a sok mérhetetlen bűnért, az egész világ folytonosan szaporodó gazzetteiért, kevés, elenyésző csekélység az itt-ott fölöttlő anyagi vagy erkölcsi csapás, melyek Isten büntető kezének ostorai? Nem véled-e, hogy az Isten haragjának villámaint fölfogja valami? Kérded: — mi? Nos, hát a Krisztus szenvedésének emléke, a szentmise. Ott imádkozik az oltárokon, a vétkes Babilonok templomainak oltárain, a kereszt isteni hőse és kér elnézést, halasztást; kér irgalmat, hosszú kitűrést a bűnös ember szabadulására. Porto Maurizioi Szent Lénárt azt szokta volt mondani, hogy ha a szentmiseáldozat nem volna, a világnak már réges-régen el kellett volna múlnia, mivelhogy nem bírná temérdek gonzságának súlyát cipelni. Igen, a szentmiseáldozatból szívárog folyton és szakadatlanul az az erő, amely a világ erkölcsi és fizikai életét tartja, hordozza.

«Járuljunk azért — Kedves Híveim — bizodalommal a kegyelem királyi székéhez, hogy irgalmasságot nyerjünk és kegyelmet találjunk alkalmas segítségre.» (Zsid. 4, 16.) De ne csak bizalommal, mert az még nem

elég, hanem bűnbánó érzelmekkel is méltatlan voltunk miatt; járuljunk a bűn utálatával, elhatározott szándékkal, kitarató, erős akarattal. Bűnbánó érzelmekkel, mondom, és a jóra irányuló erős akarattal, amennyire rajtunk áll.

Amit pedig a mi képességünk meg nem bír, amihez már természetfeletti erő kell, azt ne az embereknél keressük, de még az ég szentjeinél sem, hanem annál az Egnél, aki kezdője és bevezetője, megindítója és tökéletesítő je szent kegyelme által minden jócselekedetünknek, az Úr Jézus Krisztusnál. És ugyan mit gondoltok, Kedves Híveim, van-e közelebb valahol a mi szívünkhöz az Úr Jézus, mint éppen a szentmisében, hol magát egészen nekünk adja?! Egy kis történetke szépen fogja megvilágítani ezt előttetek.

Élt e század elején egy hírneves zeneművész: Cochem Hermannak hívták. Amellett, hogy zsidó volt, istentelen, kicsapongó életet folytatott, ami családját méltán nagy szomorúságba ejtette. 1847-ben történt, hogy Párizs egyik templomában a májushavi ájtatosság alkalmával egyik napon az énekkar vezényletét szíveségből magára vállalta. Már ekkor keresztülcikázott agyán a gondolat, hogy neki katolikussá kell lennie. Kevéssel az eset után a harang zúgó szava becsalta őt ugyanabba a templomba, ahol éppen akkor mise volt. Mint ő maga leírja, feszült figyelemmel és úgyszólván mozdulatlanul volt jelen az egész szertartás alatt; mi több, két-három szentmisét is végighallgatott anélkül, hogy távozásra gondolt volna. Végre mégis hazament, ám estefelé, önkénytelenül mintegy, megint csak fölkereste a templomot. Az Oltáriszentség nyilvános imádásra ki volt téve. Cochem előrefurakodott egészen a szentélyt elrekesztő rácsozatig s ott térdreborult. Áldás alatt mélyen meghajolt és aznap este még soha nem érzett jóleső nyugalommal tért otthonába. Azonban egész éjjel álmában épúgy, mint ébrenlétében, folyton előtte lebegett az Oltáriszentség. Türelmetlenül várta a hajnal hasadását, hogy újra a templomba mehessen. A kegyelem, mely oly váratlanul érintette meg szívét,

mind erősebben kezdete szívében működni. Lázasan olvasott vallási kérdésekkel foglalkozó könyveket s vasárnaponként hűségesen eljárt szentmisére. Ebben a dicséretes szokásában semmiféle emberi tekintet sem feszélyeztette őt. 1847 augusztus 8-án vasárnapi napon — ezek saját szavai! — részesültem végre a természetfeletti bánat adományában. A dolog így történt: misére mentem. A szertartások, mint mindig, ez esetben is lekötötték figyelmemet; azonban az ének, az imák és végül egy emberfeletti és láthatatlan, de nagyon is érezhető hatalom úgy izgalomba, sőt remegésbe ejtett, szóval az isteni kegyelem teljes erejével reám vetette magát. Úrfölmutatáskor, midőn a pap a szentostyát fölmutatta, éreztem, hogy szemeimből — mialatt szívemet a legédesebb gyönyörűség töltötte el — valószínűs könnyzápor hullott alá. Ó, be boldog, lelkemből kitörülhetetlen óra volt ez!.. . Három héttel az esemény után Cochem fölvette a keresztségét, belépett a sarutlan karmeliták rendjébe. Később pappá szentelték, és mint ilyen, úgy tollával, mint tüzes szónoklataival igen eredményesen működött.

Ez a szép kis példa azt bizonyítja K. II., hogy az Úr Jézus a szentmisében mily nagylelkűen osztogatja az igaz bánat kegyelmét, mily hathatósan munkálja szent áldozatával Istennel való kiengesztelődésünket. De bizonyítja egyszersmind azt is, hogy nagy bizalomra, odaadásra, hűségre, szívre és kitartásra, s az emberi tekintetek megvetésére van szükség, ha azt akarjuk, hogy a szentmise a mi teljes megtérésünk, Istennel való igazi kiengesztelődésünk eszközlője legyen, hogy az Úr Jézus kialakíthassa bennünk azt, amit belőlünk formálni akar.

Megfontoltuk röviden K. H!, s talán be is láttuk, hogy a szentmise csakugyan a mi üdvösségünk; hogy a mi nagy kincsünk, mert az istenfűságot eszközlő bennünk. Mondjátok, mit nem adnánk sokszor, ha egyik-másik hatalmas földi haragosunkkal megbékélhetnénk, ha módunkban volna jóindulatát újra visszanyerni? De az Istennel szemben többé-kevésbbé mindnyájan

így állunk! Neheztel reánk az Úr s jóllehet az ő haragja igazán félelmetes, mégis mily aluszékonyak vagyunk a kiengesztelődésben. Pedig igazán kezünkbe adta sorsunkat Krisztus, «kiben váltságunk vagy az ő vére által bűneinek bocsánata», aki «megbékéltetett az ő testének halála által» (Kol. 1, 14, 22.).

Serkenjünk hát fel álomkórságunkból; használjuk fel nagy kincsünket, a szentmisét, mint engesztelő, mint békéltető, közbenjáró hatalmat. Kérjük édes Üdvözítőnket, hogy ne legyen hiába szenvedése drága ára, hanem legyen árva lelkeink oltalmára. Amen.

XLIII.

A szentmise a legtökéletesebb kérő ima.⁹

«Én őérettök könyörgök, azokért, akiket nekem adtál; mert ők a tied. Nemcsak őérettök könyörgök pedig, hanem azokért is, akik az ő igéjük által hinni fognak bennem.» (Ján. 17, 9, 20.)

Az Úr Jézus gondoskodása, az emberek iránt való kegyessége valóban határtalan, kimeríthetetlen. «Jézus, mivel szerette övéit, kik e világon valának, mindvégig szerette őket» (Ján. 13, 1.), mondja a szeretet apostola. Ezt ha szabad volna K. H. módosítani, így változtatnám meg: mindenben szerette őket, irántok való nagy szeretetét mindenben kimutatta. Nem kerülte el figyelmét semmi sem, hanem ahol javuknak, érdekeiknek csak egy szemernyi fölc sillanását látta, rögtön ott termett, eljárta benne. Jól jellemzi ezt a teljesen mások javára, boldogítására fordított életet az írás: «körüljárt jóltevén». (Ap. cs. 10, 38.) És csodálatos, e nagy érdeklődésének, rokonszenvének nem lett záróköve a keresztben megvívott küzdelmes halálharca, mert hiszen még most is, dicsőséges országlása idején is, rajtunk nyugosztalja gondos tekintetét és szíve most is époly gondos, érzékeny jajaink-örömeink iránt, mint volt földi élete napjaiban. Amint akkor leszállott volt a

fényes mennyégből s a betlehemi barlang szalmáján fészket rakott magának az emberek fiai között: ép úgy most is eljön hozzánk, leereszkedik körünkbe nap-nap mellett, óráról-órára a világnak majd ezen, majd azon a táján, beléáll a mi életünkbe, fölkatatja az ember legsajátlagosabb viszonyait is, csakhogy segíthessen. Mert úgy-e, K. H., nagy a szükség, nagy a mi nyomorúságunk! Testi-lelki veszélyek jönnek, múlnak, szorongatás szorongatást ér! Mi lenne belőlünk az Úr Jézus nélkül? Halálveszedelmünk lenne, ha őt nélkülöznünk kellene! Tudja Ő ezt jól, s ez a mi kiáltó nyomorúságunk úgy hat szentséges Szíve jóságára, amint hatott volt tanítványainak szomorúsága keserves kínszenvedésének előestéjén. S miként érettünk könyörgött akkor: «Szent Atyám! Tartsd meg őket a te nevedben; óvd meg őket a gonosztól; szenteld meg őket az igazságban». (Ján. 17, 11, 15, 17.) Épúgy imádkozik ma is oltárainkon érettünk, hogy bebizonyítsa az apostol szavainak igazságát: «Jézus, mivel szerette övéit, kik e világon valának, mindvégig szerette őket». (Ján. 13, 1.) Lám, a szentmise a leghathatósabb kérő ima, mert hisz maga a második isteni személy, Jézus Krisztus kér, könyörög, imádkozik ott a bűnös emberért, a háládatlanért, a szegény, tehetetlen emberért. Tegyük azért ma e szempontból megfontolásunk tárgyává az újszövetség áldozatát; nézzünk bele az Istenember szent szeretetének e titokzatos műhelyébe és gerjesszük föl szívünket hálás köszönetre Megváltónk iránt, aki, íme soha meg nem feledkezik rólunk.

Azt hiszem K. H.! hogy fölösleges dolgot végeznék és üres szalmát csépelnek, ha azt akarnám bizonyítani, hogy még a leggazdagabb ember is voltaképen szegény. Mert ha kincsekben bővelkednék is, mégis lesznek és vannak olyan különös szükségletei, amelyeket pénzen vásárolt portékával ki nem elégíthet. Nézzünk csak igazán szívünkbe és tapasztalni fogjuk, hogy bizony nagyon sok vágy és kívánság — megjegyzem, hogy

csakis tisztességes vágyakról és jogos kívánságokról van most szó! — várja ott a kielégítést. Olyan vágyak, kívánságok ezek, olyan igények, amelyekkel szemben, ismerjük be, legtöbbször tehetetlenek vagyunk. Kétségtelen, hogy ezeket Isten, természetünk alkotója fektette, oltotta belénk és éppen ezért, mert Istentől valók, nem lehetnek csak kínzásunkra, életünk egyensúlyának megzavarására. Nem célzott Isten ezekkel egyebet, mint hogy magának is fönntartson valamit, amivel időnként a szívekhez, a lelkekhez hozzáférközhessék; nem akart egyebet, mint hogy a világnak, az emberiségnek, mely annyi temérdek előny és jó között könnyen megszédülhetne, eszébe jussanak Szent Pál szavai: «Mid vagyon pedig, amit nem vettél? Ha pedig vetted, mit dicsekszel, mintha nem vetted volna? (I. Kor. 4, 7.), mert «minden jó adomány és minden tökéletes ajándék onnan felülről vagyon». (Jak. 1, 17.) Ez az oka annak, K. H., hogy az Úr Jézus annyira nyomatékozza: kérjetek, keressetek, zörgessetek. (Luk. 11, 9.) De az ember szava gyöngé; hogyan hasson át az ég kárpitjain? Az ember hangja rekedt, rekedtté tette a bűn; hogyan kiáltson föl a felhők fölé? Hogyan másképen, hacsak nem Annak szavával, aki közvetítő az ég és föld, Isten és emberek között; aki észrevette a mi nyomorunkat és fölébresztvén magában a részvétet, ki is tapasztalta azt; aki, hogy valódi és igaz szájalmat érezhessen, minden tekintetben hasonló akart lenni hozzánk. Annak szavával járulunk Isten színe elé, aki keresztülment minden kísértésünkön, megpróbáltatásunkon, s kinek a bűn kivételével a legcsekélyebb dologban úgy volt velünk része, mint a legnagyobbban; aki még mennyei fényében sem vetközött ki emberies érzelmeiből, aki ismeri ezernyi bajunkat, aki mikor ((testének napjaiban» (Zsid. 5, 7.) az Olajfák hegyén imádkozott, kényszerült elpanaszkodni, hogy «st lélek kész ugyan, de a test erőtlen» (Mt. 26, 41.) s aki most mindezt átélte és tapasztalta, hegy önmagunktól képtelenek vagyunk előbbre hatolni, arra tanított bennünket, hogy az Ő nevében kérjünk: «Akármit

kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek». (Ján. 15, 16.) Vagy lehet-e hathatósabb imádságot képzelni, mint annak imáját, kiről tanuk előtt mondotta nem is egyszer az Atya: «ez az én szerelmes Fiam, kiben nekem jó kedvem telik». (Mt. 17, 5.) És ugyan mikor inkább, mint akkor, midőn a lehető legtökéletesebb módon tiszteli, imádja az Atyát, kivel egy! Vagy lehet-e égbehatóbb imádságot gondolni, mint azt, amely szüntelen visszhangja annak a nagy kiáltásnak, mellyel az Isten Fia az eget áthatotta? És melyik ez az imádság? Mondanom sem kell, hogy a szentmise. Viszont, K. H., mi sem férközhetünk sehol sem közelebb az Úr Jézushoz, pártfogását sehol úgy ki nem kérhetjük, ügyeinket oly leplezetlenül neki elő nem terjeszthetjük, Őt magunknak úgy le nem foglalhatjuk, mint a szentmisében, ahol egészen a mienk, ahol papja kezébe adja magát. Elmondhatjuk azért, K. H., magunkról bártan, hogy a szentmisében s a szentmisénél hatalmasok vagyunk, mert mienk a könyörgő, az imádkozó mindenhatóság, az Úr Jézus!

És valóban imádkozik érettünk, minden egyesért, mert imádkozik egyházáért, melynek megígérte, hogy vele lesz egész az idők végeiglen. Imádkozik, mert minden egyes szentmisében isteni Szíve szentélyében újra fölzavarja, hullámvásba hozza az utolsó vacsora érzelmeit. Megismétli, de hányszor, azt a páratlanul szép főpapi imádságot, mialatt szemeit azokon nyugtatja, akik bízva-remélve, merész, nagy gondolatokkal körülállják oltárát; sőt még azokat is látja, akiket szívük odavonv ugyan, de teendők, az élet rabszolgánca visszatart. Belenéz annyi szívbe, kiolvassa belőlük a zavart, a csüggedést, a kétséget és az erőtlenséget; észreveszi a veszélyeket, az aggodalmakat. Látja lomhán terjengeni a testi-lelki bajok fojtó kódét szerettei körül; hallja elfojtott sóhajaikat, látja a szemekbe toluló, némán beszédes könnyeket. Amiről már senki sem tud, azt tudja Ő és ez elég neki. Isteni Szíve, ez a mélységes örvény, a szeretet és jóság tengere elnyeli, fölveszi magába az emberek kérelmeit, panaszait.

és viszi egyenesen a Mindenható trónja elé, hogy ha nem ütköznek örök, változhatatlan tervekbe, teljesüljenek. És hogyan teljesülnének?! Teljesülniük kell, hisz az Úr Jézus megvásárolta a mi részünkre Istentől a szükséges kegyelmeket. Szolgált az Úrnak hosszú 33 éven át, szolgált és dolgozott hűségesen. Odaadását, engedelmisségét halálával pecsételte meg, jutalmul, viszonzásul pedig csak egyet kívánt: a mi javunkat, boldogulhatásunkat. Világos már most, hogy mindazt, ami igazán üdvünkre, előnyünkre szolgál, megnyeri, megnyeri biztosan, csalhatatlanul.

És, lám, ez a világ mégis mindenre inkább gondol, csak az Úr Jézusra, csak a szentmisére nem. Folyton jajgat, fölpanaszolja bajait; szeretet, részvét, vigasztalás után sóvárog, de hogy kinél és hol találja meg, azt nem tudja, sőt tudni sem akarja. Mert ha a lelkek hivatott gondozója, az Egyház az oltárhoz utasítja, nem hallgat reá, vállat von, kineveti. Pedig hej, beh sebes az embernek szíve-lelke! Mindenkinek van bűja-baja, mindenkinek akad kérni, kieszközölni valója. Bántalmak, mellőztetések érik ezt, nyomor, nélkülözés sújtja, hűtlenség kísérti amaszt. Megaláztatás, megvetetés napirenden vannak. Ha ma meghurcolnak, holnap már új gyalázkodás vár reád. Behálózzák erényedet, bemocskolják becsületedet, sárbarántják szent elveidet, kinevetik eszményi törekvéseidet, meggyanúsítják igaz szándékodat. Épen, sértetlenül semmit sem hagynak rajtad. Csalfaság körülötted minden, hazugság és tettetés . . .

Azután, hogy zavarod, nyugtalanságod teljes legyen, jönnek a kételyek. Tegnap még láttad az Istent a teremtett világgal való fönséges harmóniájában, szeretetreméltó jóságát a szivárvány hét színének káprázatosan gyönyörködtető vegyülékében. Tegnap még beláttál azokra a szép, gyönyörűsége tájakra, ahol a te hazád is, a te maradandó városod is vagy! Ma már valami sötét hatalom illette alatt egy röpke pillanat elég és az élet illata, fénye, derűje fojtó ködbe vész, pompázó tavasz fölé a kétkedés dere von szemfödő

szőnyeg. Csillagtan éj lesz; végigsívít baljóslatú süvöltéssel a kísértések háborzongató szele. Hited, erkölceid világából húz valami a tévelygések tengerszemébe. De te küzdesz, te tiltakozol, te keresed a szabadságot, föl akarsz jutni újra tisztult légkörbe. Kiáltasz segítség után, de nem jön senki, mert mindenkit üz, kerget a maga baja. Hallod, hogy kiáltozik az egész világ segítő után; egy erős kart keres, amelyre támaszkodjék, orvos után sóhajtozik. Hangzik szerte-széjjel, hegyen-völgyön, hangzik egyre, hangzik a kétkedés tompaságával, a lemondás közönyösségével, a kétségbeesés dühével, hangzik a reménytelenség, a megsemmisülés szívszaggató zokogásával a kiáltás: — segítség! Előtör innen, onnan is, egyre erősbödvé: — segítség! De vajmi ritkán hallod hozzátenni ezt a szót: Uram Jézus! A beteg, a szegény, a kétkedő, a kísértésekben vergődő világ harsogva keres könnyebbülést, de nem tudja, kihez menjen! . . .

Kihez menjek? Hányszor elröppent ajkainkról ez a szó úgy-e, K. H., hányszor? Kihez menjünk? Hányszor fölszakadt lelkünk legmélyéből ez a sóhajtás?! Erezzük jól mindannyian, hogy szükségünk van erre, mert petyhüdtek tagjaink, dermedten állnak lépő lábaink. Érezzük, hogy nekünk kell bátorítás, meleg, mert elfagyott a szívünk. Érezzük, hogy világosságra van szükségünk, mert vakoskodunk. De honnan, honnan? Ki szerzi meg ezt mind nekem? Mert így, ahogy most vagyok, nem maradhatok. Te sem? Ő sem? Sokan? Mindnyájan? Ó, hisz letör bennünket a nyomorúság, a nélkülözés, a szegénység! Fölemészti életerönket a betegség, a sok bánat, a mérhetetlen keserv, a tömérdek csalódás! Elsorvaszt minket a becstelenség tudata, megbélyegez a bűn! Valamit tennünk kell, ez vigasztalan, sötét jövő! . . .

Kihez menjünk, kihez forduljunk? . . . K. H., az Úr Jézushoz! Ő majd elvezet Atyánkhoz, Istenünkhöz! Lihegve szomjúhozzuk mi szegények a vigasztalást! Menjünk, K. H., fussunk az Üdvözítő forrásaihoz! Menjünk, lépünk oda az újszövetség oltáraihoz, ott

kérjünk, ott könyörögjünk, ott rimázkodjunk; nem kell félni, innen el nem utasítanak. Jézushoz és Jézus által mennyei Atyánkhoz intézzük kérelmeinket, panaszaikat, mert akármit kérünk az Atyától az ő nevében, megadja nekünk.

A szentmise tehát az a nagy hatalom, melyet érdeünkben mozgásba hoz az imádkozó, könyörgő mindenhatóság, az Úr Jézus; a szentmise tehát eszközli a mi megkönnyebbülésünket, megnyugtatót. Mi következik már most ebből, Kedves Híveim? Semmi más, mint hogy saját jól felfogott érdekünkben engedelmeskedjünk az Úr Jézus hívó szózatának: «Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik fáradotok és terhelve vagytok és én megnyugtatlak titeket.» (Mt. 11, 28.) Azért ha megszólal ezüstcsengésű nyelvén a harang hívogató szava, gondolkodjunk mindig az Úr Jézusra és menjünk hozzá, menjünk az ő templomába, álljuk körül oltárait, mikor tehetjük. Ha pedig az ágyhoz szegez a kór, vagy foglalatosság nem enged egy félórát sem, küldd el a szívedet és gondolataidat, add át folyamodványodat őrangyalodnak, ne félj, ő hűségesen odahelyezi az Úr asztalára.

De mit ér Jézushoz menni, mit ér az Üdvözítő közbenjárását kierőszakolni, ha annak szükségképen meg kell bennünk hiúsulnia, mert méltatlanok vagyunk reá! Érdemeseknek kell lennünk Jézus imádságára, vagyis jóknak kell lennünk. Isten haragjával egy föld alatt meg nem marad Isten jósága. Vagy az egyik, vagy a másik távozik, e kettő együtt meg nem fér. Míg valaki bűnben és a bűnnek él, míg elkövetett botlásai fölött bánatot nem kelt magában, míg a vétkek gyökérszárait szívéből ki nem tépi, addig Isten arcáról a harag felhői el nem tűnnek, addig suhogtatja ostorát, addig érezteti, éreztetni kell vaskezét. Hogyan lehetne ily körülmények között fogantatja az Úr Jézus rimázkodásának! Előbb bocsánatot, s csak azután kell és lehet egyéb kegyeket kérni. Lásd, a pap is minden misében előbb bűnvallomást teszen, s a te nevedben is elvégzi ezt az oltárszolga, hogy megtisztult szívvel egyesüljön a pap és a nép Krisztussal az áldozatban.

«Akármit kértek az Atyától az én nevemben, megadja nektek», mondta az édes Üdvözítő. Tehát nagy bizalommal és biztos reménnyel járulhatunk az oltárhoz, belefoglalhatjuk kérelmünket Krisztus imájába, ha vágyaink, óhajtásaink tárgya jogos, megengedett, szent és javunkra válik. Az Úr Jézus főnnebbi szavai nem szabadalmazzák ám azt a merényletet, melyet sokan nem átallanak engedélyezni maguknak, midőn éppen legszentebb cselekvényénéi, a szentmisében, nagyravágyásuk vagy más egyéb alantas érdekeik ügy védőjévé szólítják föl. Mindig csak jót kérjünk, olyat, ami erkölcsileg nem kifogásolható; ha anyagi ügyes-bajos dolgainkat odahozzuk és előterjesztjük is az Úr Jézusnak, sohse felejtjük a szellemi ember boldogságát is hajtogatni. A sokaság agyonszorongatja az Úr Jézust, mindenki ajánlja neki ügyeit; valósággal érdekei szolgájává teszi őt az ember, s nem egyszer nem borzad attól sem, hogy megkísértse bűnei részesévé avatni őt. Pedig hát az Üdvözítő azt nézi, hogy ki jön lelki sebei gyógyulását kérni, mert kíváncsi, vajjon megjegyeztük-e az ő tanítását, amely szerint elsősorban kell keresni az Isten országát, a többiek úgyszólván megadatnak. Az Isten országa pedig bennünk van; a halhatatlan lélek és annak üdve tehát az első, a többi a kívülünk fekvő, jóllehet hozzánk tartozó dolog csak másodrangú szerepet játszik, míg a cselszövés, az érdekhajhászat vagy éppen rejtett szentvédélyeink istápolása nem az oltárra való. Aki szívet kér, mely égjen Istenért, mely szomjúhozza a mennyországot, az ne féljen, hogy másképen is nem gondol rá az Úr.

Jézus földönjártában lelkeket keresett, de a mellett mennyi jót cselekedett. írva van róla, hogy «körüljárt jótevén». (Ap. Csel. 10, 38.) «Azért gondold merészet és nagyot és tedd rá lelkedet.» Ha elveszíted is az Úr Jézusért, mégis megtalálod és vele sok mást, amire talán gondolni sem mertél.

Így járt az a kisleányka, akiről azt olvasom egy könyvben, hogy ötesztendőskorában hosszú nyolc hónapon keresztül többféle betegségben sínylődvé feküdt

kórágán. Az orvos tanácstalanul állt mellette, szülők, rokonok mind tudták, hogy ez esetben ember már nem segíthet. Istenhez fordultak tehát s buzgón imádkoztak. De mindannyiuknál helyesebben tett a kis beteg, mert amikor kevéssel karácsony előtt egy alkalommal azt kérdezte tőle édesatyja, hogy vajjon mit kér a Jézuskától, a kicsi gyermekes egyszerűséggel, de szentekhez illő hittel csak annyit mondott: «Egy szentmisét». Röviddel később javulni kezdett a leányka állapota, sőt lassacskán egészen felépült. Amint későbbmondotta, gyógyulását annak köszönhetette, hogy a szentmisét, melyet kívánsága szerint szolgáltatottak, a kis Jézus tiszteletére ajánlotta. A mit ő kapott ajándékba, azt is az isteni kisednek adta. Viszonzásul mit nyert Y Azt, amit már senki sem mert reményiem: — egészséget.

És most még valamit Kedves Híveim! Előre is kérek, ne értsetek félre! Az emberiség nagy testi-lelki szegénysége tudatában szüntelenül keresi a hatalmas pártfogókat és jobb érzésétől vezettetve seregestől keresi föl a kegy helyeket, ahol az Úristen a hozzája járulóknak bőkezűbben szokott osztogatni. Hát hiszen rendjén van ez, ha a búcsújárásokba vetett túlságos bizakodás nem megyn rovására annak a kegyhelynek, amelyet minden katolikus templomban megtalálunk, értem itt az oltárt. Mert a világ valamennyi leghíresebb kegyhelyénél is hasonlíthatatlanul dúsabb, gazdagabb a legütött-kopottabb oltár is, mikor az újszövetség áldozatát bemutatják rajta, mert itt nem kép vagy szobor előtt ájtatoskodunk, hogy az, akit ábrázol, jöjjön segítségünkre és támogassa kéréseinket, hanem magát a kegyelmek élő kútfejét, az Úr Jézus Krisztust imádjuk itt; megostromoljuk azt a kegyes, jóságos, résztvevő Szívet, hogy segítsen rajtunk. Azért a leghathatósabb, a legeredményesebb zárandokút az, amely a templomba szentmiséhez vezet. Ó, ha a mi templomjárásunk igazán búcsújárás lenne, ha mi olyan lelkesedéssel tudnánk, akarnánk ilyen rövid sétát megtenni akkor, amikor maga az Úr Jézus jön elénk, mert hisz az ég magasából leereszkedik egészen az oltár hideg kövéig — mint amily

buzgósággal nekivágunk napokig tartó útnak is! —, soha meg nem fogyatkoznánk az Úristen kézzelfogható segítségében.

Jegyezzük ezt meg Kedves Híveim, jól jegyezzük meg, hogy az Úr Jézus itt, ebben a templomban, ezen a mi oltárunkon is ugyanaz, aki ott a kegyhelyen vagyon. A fődolog az, hogy mi is azok legyünk idehaza, akik vagyunk ezen, vagy azon a szent kegyhelyen, mikor különös ajándékot kérünk, várunk Urunktól, Istennunktől.

Hangoljuk tehát föl szívünket igaz, hálás köszönetre a mi Jézusunk iránt. Ne felejtsük el soha, hogy általa gazdagok lettünk mindenben, miként az Apostol mondja. Ahol a mi kincsünk, ott legyen szívünk is. Kincsünk, gazdagságunk, bővelkedésünk, erőnk, hatalmunk pedig az édes Jézus, azért legyen és úgy-e leszen is a mi szívünk Jézusnál, most és mindörökké. Amen.

XLIV.

A vasárnap megszenteléséről a szentmisén való részvétel által.¹⁰

«Tartsátok meg Izrael fiai a szombatot és üljék meg azt nemzedékeikben. Örökkévaló kötés ez közöttem és Izrael fiai között és örökkévaló jel!» (1. Móz. 31. 16-17.)

Királyok és császárok, a világ hatalmasai, népek és országok urai fölségjogaiknál fogva méltán tartanak igényt alattvalóik hódolatteljes szolgálataira. Mindenegyed, aki az ország törvényeinek és fejedelme akaratának szellemében végzi teendőit, amelyeket a nyilvános élet kiró reá, gyakorolja ezt a szolgálatot. Csakhogy van a király körül szolgálatot teljesítőknek egy kisebb köre is, az úgynevezett udvar, amelynek tagjai az uralkodó személyes szolgálatában serénykednek, akik tisztán és kizárólag az ő környezetében élnek. Ez utóbbiak, a belső emberek, állandóan körülötte vannak, míg az udvari

személyzet egy másik nagyobb része csak kiválóbb, ünnepesebb alkalmakkor gyülekezik köréje, hogy hódolatukat bemutassák, hogy megjelenésükkel az udvar fényének ragyogását emeljék.

Nem veszitek-e észre Kedves Híveim, a hasonlóságot közöttünk, Isten gyermekei és a királyi udvarok főnemesei között? Nem vagyunk-e mi is, mint azok a mágnások, Isten, a legfőbb Úr személyes szolgálatára és tiszteletére rendelve? Nem kell-e nekünk is egyes különös alkalmakkor a mi lelkünk királyának palotájában, templomainak szentélyében egybegyűlnünk, hogy bemutassuk jobbágyi hűségünk és hódolatunk adóját, hogy megjelenésünkkel tanúságot tegyünk a zsoltáros szavainak igazságáról, hogy az Úr nagy «király minden istenek fölött»? (Zsolt. 94, 3.) Nincsenek-e nekünk is ilyen udvari szolgálati napjaink? Avagy nem szól-e nekünk Sinai kőtábláinak harmadik törvencikkelye: «Megemlékezzél, hogy a szombatnapot megszentelj»? (2. Móz. 20, 8.) Isten parancsainak és az ő földi országa, az Anyaszentegyház törvényeinek szellemében élve és cselekedve, az Úr felségjogainak tiszteletbentartásával gyakoroljuk iránta való szoros köteletségünket egyrészt, másrészt azonban az ő egyenes felszólításának és az Anyaszentegyház intő szózatának engedelmeskedve, az ünnepek megszentelése által eleget teszünk lelkünk legtermészetszerűbb titkos vágyának is, az istentiszteletnek. Ha valamelyik zászlósúr vagy mágnás egészen megfeleledne királyáról, ha könnyelműen eltekintene a Fölséget megillető hódolat és tiszteletadás kötelmeitől, hamarosan kegyvesztetté lenne. Mit gondoltok, vajjon a királyok királyának, a seregek Urának, Istenének mindegy-e, kegyeltjei, választottai érdeklődnek-e iránta, buzgóké-e tiszteletében, serények, szorgosak-e szolgálatában, odaadók-e imádásában? Nem lesz-e az ilyen magáról megfeledezett szintén kegyvesztetté?

Halljátok csak az Úr szavát: «Tartsátok meg szombatomat, mert szent az nektek; aki azt megfertőzi, halállal haljon meg, irtassék ki lelke az ő népe közül.» (2. Móz. 31, 14.) Ne mondja azért egy keresztyén, egy

katolikus sem, hogy a vasárnap, az ünnep az ő napja; az Úré, az Istennek napja az. Magához vár bennünket az Úr, színe elé kéret, orcája elé hivat. Ezért szólal meg e napokon ismételten az ércnyelvű harang, hogy kihirdesse az órát, amelyben a legfőbb Úr elé léphetünk.

Mit gondoltok. Kedves Híveim, mikor fogad bennünket a mi kegyes parancsolónk? Mit gondoltok, melyik lesz a legillegelmesebb módja? Legmegfelelőbb formája a mi hódolásunknak? Mivel tudnánk legjobban szent Fölségének kedveskedni? Mit mondjunk neki? Hogyan üdvözöljük, hogyan imádjuk őt? Semmi mással, mint a szentmisével, egyszülött Fiának, Krisztus Jézusnak vérontás nélkül való nagy áldozatával. Bármily szépen légy is öltözködve, mikor Urad, Istened elé lépsz, legyen rajtad arany és ezüst, díszítsen selyem- vagy bíborruha, ha nem a Krisztus imádságos, áldozatos érzelmeit ölti magára szíved-lelked, úgy fogsz állani Ő szent Felsege előtt, mint egy toprongyos koldus. Ha a föld minden kincsét, a bányák minden drágaságát, a tengerfenék drága ritkaságait raknád is trónja zsámolyához hódolatod kifejezéséül: semmit sem adtál, mert az Isten már rég megmondta prófétája, Malakiás szavával, hogy csak annyiban kedvel bennünket, amennyiben Krisztussal, a mi Jézusunkkal való benső egyességben jelenünk meg előtte; az pedig nem történhetik meg másképen, igazabban, egészebben, mint a szentmisében, az úrfölmutatás titokzatos pillanatában, amikor a mi szívünk odanő az Úr Jézus szent Szívéhez, mikor a mi szívünk vére összeforr az Úr Jézus lázas, lüktető, szerető, Istent szerető szívének pezsgő szent vérével.

Méltó tehát és igazságos az Úr szava: «megemlékezzél, hogy ünnepeket szentelj». Szent és szükségyszerű az Anyaszentegyház parancsa, mely ezt az ünnepszentelést így fejezi ki: «Vasár- és ünnepnapon misét becsületesen hallgass», mert csak így és ezáltal tehetünk eleget annak az elodázhatatlan, de egyszersmind édes, jóleső, bensőnket fölemelő kötelességünknek: Urunk, Királyunk, Istennünk igaz tiszteletének. Épp ezért mai beszédemnek, a szentmise fölött tartott elmélkedéseink zárókövének

aligha tudnék alkalmasabb tárgyat választani, mintha fölhívom figyelmeteket arra, hogy mit nyerünk a vasárnap és ünnepi szentmishallgatással, Urunk, Istenünk tiszteletében odaadó buzgalmunk, hűséges ragaszkodásunk, lankadatlan szorgoskodásunkkal és mint veszünk, ha e tekintetben megfeledekezünk Isten szaváról, Anyaszentegyházunk parancsáról, lelkiismeretünk serkentető sugallásairól, ha t. i. a vasárnapi misemulasztással megszentéstelenítjük.

* * *

Mikor Őfelsége, a király Budapesten időzik, hetenként 2-3-szor is olvashatni az újságokban, hogy ezen vagy azon a napon ilyen vagy olyan órában a királyi várakban általános kihallgatást tart. Ilyen alkalmakkor a társadalom mindenféle osztályaiból járulnak elé az emberek. Az egyik országos kérdés, a másik személyes, vagy családi vonatkozású ügyek kedvező elintézése céljából tiszteleg. Ez itt rendjelet, kitüntetés, az hivatal vagy állás kegyteljes adományozását jön megköszönni. Egy város küldöttsége is van ott, eljött meghívni a Felséget valami jelentős ünnepélyességre, egy másik bizottság ismét valami játékonycélú intézmény védnökségének elfogadására óhajtaná az uralkodót megnyerni. Aza színehagyott fekete ruhás özvegyasszonyka kegydíjat jön könyörögni, az a könnybelábadt szemű, megtört, ősz apa megtévedett fia életéért jön kérni, kegyelmi folyamodást szorongat kezében. Milyen tarka kép, csak így külsőleg nézve is! Hát még ha a szívekbe vetsz egy tekintetet?! Az államférfiak okosan, a kitüntetettek hálás szavakkal, a küldöttségek reményteljes várakozásuk kifejezésével, a könyörületet, kegyelmet keresők megindítóan, szívrehatóan akarnak szólni, hogy az a röpke pár perc, amit a hatalmas úr előtt töltenek, eredményes legyen. Mind bízik és remél; ha kérni jön, mind kedvező fordulatot vár. Ha pedig a hálás szív érzelme hozza a fejedelem elé, újabb kegyek és jóindulat megnyilatkozása után sóvárog. És ha ilyenkor a királyi kegy a folyamodások teljesülését kilátásba helyezi, ha ismételten jelét adja a leereszkedő jóindulatnak, ugyan elfelej-

tik-e az illetők életük e szép napját, mikor a nemzet, a nép atyjával olyan közéről, olyan bizalmasan beszélhetek?!

Éppen így, egy cseppet sem kevesebb, hanem sokkal fokozottabb mértékű, mert isteni jószívúsággal fogadja az Úr, akik hozzá jelentkeznek kihallgatásra, akik hozzá jönnek tisztelni, hozzá jönnek folyamodni. Az Anyaszentegyház által szentmísehallgatással megületni parancsolt ünnepek, az Úr fogadónapjai, ő elvárja, hogy fölkeressük, hogy meglátogassuk, kérelmeinket, óhajainkat eléje terjesszük, vágyainkat neki bemondjuk, ügyes-bajos dolgainkat előtte föltárjuk. Bejelentés nélkül közeledhetik hozzá mindenki a kihallgatás órájában, a szentmise idején. És lám, nézzetek körül a templomokban, az Isten igaz, lélekben való imádói, a sok-sok tisztelgő, hódoló, hálálkodó, folyamodó, kérvényező, mind egyszerre kér és nyer bebocsáttatást. Annyian vannak a legkülönfélébb ügyekkel! Mind egyszerre beszél, mindegyik a maga mondókáját hajtogatja. És az Úr meghallgatja valamennyit, megérti őket, elérte szavukat és atyai szívjósága szerint felel mindannyinak, mert íme az arcok földerülnek, a gyűrött lelkek redői elsimulnak, a kétségeskedők megvigasztalódnak, a lankadtak fölegyenesednek, újra élednek, hisz érzik az Isten nagy szeretetét! . . .

De hát hogyan lehet, hogyan történik ez? — kérdi a tünődő ember. Hogyan találja el annyi hódoló és kérelmező mindazt a hangot, modort, azt a nyelvet, amellyel az Istennel beszélhetni? Nincs senki vezető? Nincs ott valaki tolmácsoló? Hogyne volna! Odaáll ennek a tömegnek az élére maga az Isten egyszülött Fia, Krisztus Jézus, az Istenember. Ő átveszi mindannyinak ügyét, ő mond köszönetet annyi ember nevében a gondviselés, a természet s a kegyelem megszámlálhatatlan jótéteményeiért, ő kér, könyörög a szükségben levők, a szenvedők, az elhagyatottak, a védelemre, támogatásra, pártfogásra, a kegyelmi megvilágosításra szorulóknak érdekében. Ha a nagy úrnak valami neheztelni valója van egyik-másik alattvalójára, annak ügyében is eljár; bocsánatkérő szavát saját érdemeinek latbavetésével nyomatékozza.

Ó, mily boldogan, mily megkönnyebbülten fog távozni, aki ügyét így rendben tudja, aki kötelességét elvégezte.

És hányan vannak mégis, akik saját érdekükkel mitsem törődve, Isten akaratán s az Anyaszentegyház parancsán magukat túltéve, ügyet sem vetnek, rá sem hederítenek az Isten napjának jelentőségére! Hányan vannak, akik hallják a hívó szót, de még sem vonzódnak Urukhoz, gondviselő Atyjukhoz, akik merő léhaságból, fősvénységből avagy éppen a gyönyörúségek hajhászása miatt elmaradnak a köteles hódolat, tiszteletadásról! Nem jönnek Istent imádni, holott Ő azt megkívánja; nem jönnek botlásaikért, a szolgálatban tanúsított lanyhaságukért, vagy éppen hanyagságukért engesztelni; nem jönnek szükségüket fölföldni, sebeikre írt, fájdalmaikra enyhülést; titkos, rejtett s épp azért veszedelmes kételyeikre, nehézségeikre orvoslást keresni, hanem elmaradnak, mi több, még távolodnak, távolodásaikkal tüntetnek! Így történik azután, hogy amíg kegyelmet kellene és lehetne találniok, gyűlöletet és ellenszenvet aratnak; kitüntetés, királyi kegy, atyai melengető fogadtatás várna rájuk, ők pedig inkább választják a kegyvesztettséget; gazdagodhatnának erényben, kegyelemben, s a helyett azt is elvesztegetik, amijök eddigelé volt, elvesztik a földi szerencséjük talizmánját, Isten áldó kegyelmét. Elfelejtik az ilyenek az írás szavát, mely engedelmességre és háladatosságra sarkallja Izraelt és vele minden hívő lelket: «Vigyázz magadra és óvakodjál, hogy valamikor el ne feledkezzél Uradról Istenedről, föl ne fuvalkodjék szíved, hanem jusson eszedbe a te Urad Istened.» (4. Móz. 8, 11, 14, 18.) Mily vakmerő megsértése Isten napjának már az is, ha valaki elmarad a köteles szentmiséről, holott jelen lehetne, ha akarna.

De mit szólunk Kedves Híveim, azokról, akik éppen az istentiszteletre szentelt órákban üzik botrányaikat akár azáltal, hogy szolgálai munkát végeznek, jóllehet megmondta az Úr, hogy: «hat nap dolgozzatok, a hetedik nap szombat, az Úrnak szent nyugalma» (2. Móz. 31, 15.), akár azáltal, hogy szemtelen kedvteléseiknek,

léhaságaiknak éppen ilyenkor engednek szabad folyást mások botránkoztatására, és az Isten haragjának kihívására, pedig «jaj a világnak a botrányok miatt» — mondja az édes Üdvözítő (Mt. 18, 8, 7.), Isten pedig, akik ellene vétkeznek, azokat törli ki az ő könyvéből és a bosszúállás napján meglátogatja őket vétkökért. (2. Móz. 32, 33, 34.) Azon a munkán, amelyik Istentől lopja az időt, áldás sohasem leszen és a nyereség, amely eből szerződött, eből vész is el. Isten elég hatalmas ahhoz, hogy tiszteletének megrontóját, lealacsonyítóját semmivé tegye. Mi tehát a nyereség Istennek a szentmishallgatással való hűséges tiszteletéből? Először az a kitüntető méltóság, hogy az Úrnak fölségéhez méltóan és bennünket szerfölött megtisztelő módon szolgálhatunk; másodsor nyereségünket képezik azok a bőséges kegyelmi adományok, szent gondolatok, üdvös fölbuzdulások, nemes elhatározások, édes megvigasztalások, erényes törekvésekre való serkentések, melyeket a szentmisében megismertet és közöl velünk az Úr. Mi a veszteség egy misemulasztással megszenteltelenített vásár- vagy ünnepnapból? A lélek nemességének, tisztaságának elhomályosodása, finom érzékenységének csökkenése, Isten neheztelése, haragja, kézzelfogható bosszúállása: «Mivel lágymeleg vagy, elkezdelek kivetni az én számból».

De van még egy más szempont is Kedves Híveim, mely bennünket arra ösztönöz, hogy az Úr napjain minél lelkesebben sorakozzunk oltárai köré. Jól tudjuk azt mindnyájan, hogy a családot családdá az együttélés, a közös munka, a közös öröm vagy szenvedés, a közös ima, egyszóval a közös sors, a közös élet teszi. Milyen fájdalmas szakítás az így összenőtt szívekre nézve, ha egyik-másikat valami ügy az édes kötelékből kiszakítja! Mekkora ellenben az öröm, valóságos ujjongássá fokozódik, ha ünnep- vagy vasárnapon újra befordulhat az élet számüzöttje az atyai ház pitvarába! A néma ajkak hogy válnak beszédessé, a nyomott lelkek hogy fölleve-
nednek, hogy fölcsap újra a szeretet lángja!

Épígy vagyunk az Istennel is. Az élet megkívánja a nehéz munkát a legtöbb embertől. Ezekben nemcsak a

karok és izmok, de legtöbbször a fejek és szívek is úgy le vannak foglalva, hogy vajmi kevés az, amit naponta Urunknak, Istenünknek szentelhetünk. Bizony sok igazán keresztény észjárású lélek is nem egyszer messze jár a jó Istentől. Az élet nehézségeinek, a tépelődéseknek, a kételynek, a testnek és vérnek, a gögnek és hiúságnak hány meg hány kísértése próbálja meg az embert csak egy árva napon is, hát még egy hét alatt! Hanem ha az a keresztény ember azon az óhajtván várt vásárnapon újra meg újra betér az atyai ház szentélyébe, a templomba; ha nem restelkedik fölkeresni az édes Üdvözítőt, aki már lelkendezve várja őt és eléje, feléje siet; ha újból bizalmasan beszélget az ő lelkének fáradhatatlan gondozójával, ha látja, érzi az isteni Szív páratlanul érdeklődő szeretetét, őszinte részvétét ügyei, bajai iránt, ó, akkor a köznapiság hamuja alatt pislákoló üszkei az ő istenszeretetének megint lobot vetnek és két szív, az atya és gyermeke, Isten és az ember egy tűzben olvad össze, a szent, a természetfölötti szeretet lángjaiban és úgy megedződik az az emberi lélek, hogy képes lesz újra napokig győzelmesen megállani az Úr hív szolgálatában az élet harcmezején, a kísértések nehéz óráiban. Úgy beszél az Isten ilyenkor az imádkozó emberrel, mint beszélt Sinai-hegyén Mózzsal; a botlásaiért elnézést könyörgőnek siránkozására elsimulnak homlokáról szent haragjának redői, elcsitulnak fenyegetései. Megígéri neki, hogy orcája előtte fog menni és nyugalmat ad neki. (2. Móz. 33, 14.) Megújítja szövetségét a tévelygésre olyannyira hajló emberi szívvel; új útbaigazításokat, utasításokat ad neki, de a mellett a régi alapszabályokat egyre ismétli, hangoztatja, nyomatékozza: «Őrizkedjél, hogy azon föld lakóival soha barátságot ne köss, mely romlásodra lenne; ne imádj idegen istent; öntött isteneket ne csinálj magadnak; hat nap munkálkodjál, a hetedik napon szűnj meg szántani és aratni». (2. Móz. 34, 12, 14, 17, 21.) Amint Mózes arca fényes lön az Úrral való beszélgetés miatt (2. Móz. 34, 29.), úgy éled föl a fakuló emberi lélek is az Isten kegyelmi fölvilágosítása folytán a hit tevékeny életére.

Hát az, aki az Úr látogatásainak eme napján elkerüli az Isten templomát, aki nem siet a lelkén ütött sebeket az égi orvossal gyógyíttatni, hogyan jár? Ellankad, elfogy; felemésztí magát, mint a gyertyaszál; a hit, remény és szeretet tüze alábbhagy, a kötelesség iránt való érzék kivész belőle, fagyos lesz és hideg, közönyös és gúnyolódó. Egyre távolodik az ilyen Istentől, egyik bűnből a másikba tapos és elvesz benne az ő lelke, nem ritkán teste, földi boldogsága is, mert ezeknek szól az Úr szava: «Átkozott leszen a városban, átkozott a mezőben, átkozott leszen méhed gyümölcse. Megver az Úr téged inséggel, forró lázzal és hideggel, gyulladozással és hőséggel, megrontott léggel és üldözni fog, míg elveszesz. Megver téged az Úr tébolyodással és elmeháborodással. Sok magot vetsz a földbe és keveset fogsz begyűjteni, szőlőt fogsz ültetni és kapálni és semmit abból be nem szedsz, mert elpusztítják a férgek. A jövevény, aki veled lakik a földön, föled emelkedik és feljebbvaló lesz. És mivel nem szolgáltál a te Uradnak Istenednek örömmel és a szív vígságával minden dolog bőségéért, ellenségednek, kit az Úr rádbocsát, szolgálni fogsz, míg eltipor tégedet.» (2. Móz. 28, 16, 18, 22, 28, 38, 39, 43, 47, 48.)

Sajnos, Keresztény Híveim, hogy mint bevezető beszédem elején is mondtam volt, az a megfejthetetlen közönyösség a szentmisével, hitünk e sarkalatos titkával, szent vallásunk e drágalátos gyöngyével szemben annyira elterjedt közöttünk! Persze a példa vonz! Azok a lelketlen emberek, akik a vásár- és ünnepnapon a szentmiséről való állandó távolmaradásukkal tündökölnék, mintaképek és utánzandó példák a könnyelműek szemében. Ugy okoskodnak sokan, hogy hiszen amazok részére sincs más mennyország készítve, hanem csak az, amelyik nekik; ha ők hűtlenségük dacára is bizakodnak, hogy megnyílik előttük a mennyei Jeruzsálem ajtaja, miért ne juthatnának be ők is, akik hébe-korba mégis csak tesznek valamit az Úristen kedvére, meg a saját lelkük üdvösségére. Pedig hát ez az okoskodás füle-farkatlan ám, mert azok után, amiket előbb az Isten szent könyvéből a vásár- és ünnepnapok megszentesség-

telenítőinek fejükre olvastam, mégis csak nagy szellemi szegénység kell ahhoz, hogy valaki azzal áltassa magát, hogy igaz töredelmes bánat, gyökeres megjavulás, teljes, tökéletes átalakulás, tehát gyakorlati, a parancsok pontos megtartásában és lelkiismeretes teljesítésében megvalósuló keresztény élet nélkül is üdvözülhet. Ha semmi nemű más bűn nem terhelné is lelkiismeretünket, hanem csak ez az egy, hogy elégséges ok híján elmulasztják az istentiszteletet: épügy zárva marad előttük az ég, mint a tolvajok, rablók, gyilkosok, zsugoriak, házasságtörők, szóval a legszemszedettebb gonosztevők előtt.

Rettenetes az, amit az ószövetségben az Úr törvényének megszegéséről olvasok, mert midőn a leviták szólának és mondák Izrael minden férfiához fennszóval: Átkozott, ki e törvény szavai mellett nem marad és cselekedettel azokat nem teljesíti, — monda az egész nép: Amen, azaz: Úgy legyen. (4. Móz. 27, 26.) Az újszövetségben maga az Ige mondja ki fölöttük az ítéletet, az a Jézus, aki üdvözíteni jött, hangoztatja, hogy az istentelenek nem mennek be mennyek országába. íme a nép önmaga szórja fejére az átkot, a kárhozatot és évezredekkel később az Isten Fia megerősíti azt.

Mily ellentét az istentelenek kicsinyelő nemtörődöm-ségével szemben az a meghatóan szép példa, melyet buzdításul a jó lelkeknek és megszügyenyítésére a lelketleneknek most el fogok mondani. A múlt század végén történt Franciaországban, hogy a forradalmi kormány a katolikus istentiszteletet beszüntette. Egyik község papja, a biztos halál elől, mely rá várt, Angolországba menekült. A templomot a hatóság ünnepélyesen bezárta. Rá másnap, éppen vasárnap volt, nagy álmélkodással hallják a rendőrhivatalban, hogy szólnak a harangok. Egy-kettő, fegyverre kapnak és a templomba sietnek. Mit látnak? A falu népe, apraja-nagyja, térdenállva a legnagyobb buzgósággal imádkozgat a temetőkertben. «Mit csináltok itt?» — rivall rájuk a rendőrbiztos. «Misét hallgatunk, kérem szépen!» — feleli egy élemedett korú férfi. Plébános urunk megígérte, hogy bárhol tartózkod-jék is, vasárnaponkint, ebben az órában, érettünk fog

misézni!» «Ti bárgyú népség — kacagott a rendőr — hát azt gondoljátok, hogy innen is hallgathatjátok azt a szentmisét?» «Már hogyne — felelé az öreg paraszt. — Az imádság nagyobb utat is megteszen ám nagyuram, még az égbe is fölhat ...» És a nép azután is összegyűlt vasárnaponkint, imádkozott és eszével-szívével mindannyia ott volt lelkipásztora miséjén.

Ezt nevezem hűségnek, ezt hitbeli erős meggyőződésnek, ezt gyakorlati keresztény életnek! A mi embereink még akkor sem érdeklődnek Isten iránt, mikor közöttük áll. Pár lépést kellene csak a templomig tenni és már az Úr színe előtt lennének. Akárhányszor tízszer is eljárnak egy vasárnap délelőtt a templom előtt, hallják az orgona bugását, hallják testvéreik énekét: «Jertek, keresztény hívek, az Istent dicsérni», dehogymennek, dehogymennek, dehogymennek; nem küldi, nem ösztönzi őket semmi, hideg a szív, nincs benne szeretet, hódolat Isten iránt, nem tudják, nem érzik, hogy mi történik, mi van ott a szent falak között.

A szentmise iránt való finom érzéket, szent lelkese-dést kell magunknak megszerezni, ha megvan, gondosan ápolunk és másokba is átplántálunk, Kedves Híveim! Megszerezni, ápolni, tökéletesíteni abból a belátásból és fölismerésből, melyet magunknak az előző három szentbeszédből gyűjtöttünk. Ha mi a szentmisében, az oltár hideg kövén, a kenyér és a bor színe alatt az élő Krisztust, a mi Úr Jézusunkat, a mi áldozatunkat, a mi engesztelónket, a mi közbenjárónkat, úgy védőnket fogjuk keresni és látni, akkor mibennünk is gyökeret ver az erőteljes keresztény áhítat szelleme, mi is az oltár köré fogunk sorakozni, oda fogunk tolakodni, onnan várva minden áldást, minden kegyelmet. «A béke Istene pedig, ki a halálból kihozta juhain nagy pásztorát az örök szövetség vére által, a mi Urunk Jézus Krisztust, tegyen alkalmassá titeket minden jóra, hogy az ő akaratát cselekedjétek; azt munkálván bennetek, ami kelleme ő előtte Jézus Krisztus által, kinek dicsőség legyen mindörökkön örökké.» Amen. (Zsid. 13, 20-21.)

MÁSODIK RÉSZ:
LITURGIKUS MEG-
BESZÉLÉSEK¹

1. A liturgia megokolása.

A mai evangélium¹² visszavezet bennünket ahhoz a már nem egyszer feldolgozott tételhez, amelyikről az Üdvözítő maga mondja, hogy az első és a legfőbb parancsolat. Nem szándékozom újból és ismét ennek a legfőbb parancsolatnak sem a jogosultságát, sem főbenjáró voltát, sem tartalmát feszegetni. Nem célom ma figyelmeteket ismételten arra irányítani, amire a farizeusi tudákosság, a kérdezősködő kíváncsiság révén Jézus feleletet kényszerül adni.

Ha mégis az első és legfőbb parancsolat tételes ki nyilatkoztatásához fűzöm a mondanivalómat, ahhoz, amelyik tudjuk, hogy így szól: — szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szivedből stb. (Mt. 22, 37.), akkor kijelentem, hogy az én okfejtésemnek ehhez a tételhez való kapcsolódása azzal a cézzal történik, hogy a belső istentiszteletnek külső keretet adjak, jelöljek; hogy a belső, a merőben szellemi, lelki istentiszteletnek, a liturgia vezetéken keresztül, mint a ti lelketeknek adóját, Istennel szemben cselekvőlegesen eszközölt tributumát próbáljam meg, mint egy átérzett, tradíciókból, gyakorlatból, iskolázottságból, a tudatosság magaslátára felemelkedett, nem pusztán Istennel szemben gyakorolt etikettet, hanem mint az istentiszteletnek lényeges szükségszerűségét, mint alkotórész-jellegű minőségét bemutatni. így erre ti is hajlandók lesztek több és nagyobb gondot fordítani, s megértitek az Egyház be rendezkedését, egész istentiszteleti rendszerét. S ebben a beállításban emelkedve ki fog egészülni, fel fog épülni a ti egyéni magatartástokban is az a bizonyos — minek mondjam? — tiszteletadási többlet, s a szögletességek és furcsaságok letompításával tökéletesebb simaság, lendület, esztétikai tartalom, szépség, művészség mutatkozik, amely a keresztény katolikus Egyház szertar-

tásait, szertartásainak sorrendjét, egymásutánját föl-
 érti és beleéletek magatokat abba a klimaxba és gra-
 datióba, abba a fokozatosságba, amelyet ez mutat, és a
 liturgia nem lesz teher, sem megkurtított félszeg akció,
 hanem kialakul mindnyájatokban egyénileg a keresz-
 ténynek az a szépen elgondolt, lélekkel megcsinált, áhí-
 tattal átítatott kultusza, amelyik az Istenben az urak
 Urát, a felségek Felségét, a szépségek, az igazságok Szép-
 ségét és Igazságát tiszteli, s mint ilyenekkel szemben a
 kultuszban nem fukarkodó, hanem túláradó, kicsorduló,
 kiömlő — érzelmileg, belsőképen és külső plaszticitás-
 ban egyaránt.

Keresztény Testvéreim! Azt kérde tőlem valaki:
 minek beszélni liturgiáról, minek szólni az Egyház szer-
 tartástanáról, hiszen azok úgyis gördülnek a maguk
 útján, gördítik azok a céhbéli emberek, akik azt választ-
 ották?!.... Az Istennel szemben való járás-kelések,
 tevés-vevéseknek megvannak a formái, amelyeket egye-
 sek tartanak, üznek, — mi majd megmaradunk csendes
 szemlélőknek, bírálóknak, nézőközönségnek! . . . No és
 hátha épp hajlamosak leszünk távoli kiegészítőknak . . .
 Nem így van!

Ez a kifogás a kényelmes emberé, aki se gondol-
 kodni, se mozdulni nem szeret . . . Azért, hogy az ember
 általam megengedett belső istentiszteleti készségéhez
 segítséget nyújtsak, valami módon rá kell nevelni az
 embereket a külső istentiszteleti tevékenység gyakor-
 lataira.

Mert hiába mondja valaki, bármilyen kihegyezett
 elmeélel hangoztatja is, hogy elég a belső, elég az érzés,
 a hangulat, a hódolat, a szeretet túlcsondulása, elég az
 elmének lendülete és meghajlása.

Nem elég!

Ha elég volna, senki sem keresne és kutatna egy élő
 iránt sem érzést, melegséget, hódolatot, tiszteletet, meg-
 értést. Hát elég az, ha az ember-fia a Fokföldön érez
 egy másik iránt, ki a Kamcsatka-félsziget egy csücskén
 van?! . . . Nini, lám, mennyire ad absurdum vihető ez
 az okoskodás! . . .

Igenis minden, ami élet és ami lét, ami belső érzés és tudás és akarás, mindezek kifelé vetítésének, kifordításának a kimutatására szükségszerűség forog fönn. Ez kiált, ez sürget, ez követelődzik, ez a törvényhozás szigorával és keménységével kívánja, hogy ami benn dolgozik, ég, liheg, szenved, szeret, emelkedik vagy esik, az jöjjön elő, az törjön ki a felszínre, az igazolja, az hívja tetemre azt, amiről azt mondja, hogy van . . .

Vajjon az illat virágkehely nélkül, amelyikből árad; vajjon a fény, nap, hold és csillagok nélkül, amelyek azt sugározzák; vajjon a hang közvetítő nélkül, lett légyen az fa vagy billentyűzet, vagy fülemületorok, vagy emberi szólam, melyek által a felszínre jön, melyek által prezentálódik, képezed-e, hogy mint állandóság és valóság szerepeljen, birtokba veszi-e szívedet, melegíti-e tartósan elismerésre?

A feleletem az, hogy: — nem. Nézd, az Egyház nem csinál egyebet, mint formát ad. Minden régi kultuszán, visszamenőleg a mostantól az ősidőkbe veszően (az első istentiszteleti megnyilvánulásig: Káin és Ábel áldozatáig!), mindenütt ott szerepel a belső érzés, de a külső formai alakkal kapcsolatosan.

Ne hazudjunk önmagunknak! Nem lehet élni emberileg, kifelé való megnyilvánulások nélkül. Nem lehet élni úgy, hogy minden, ami bennem végbemegy, csak ad intra-tevékenység legyen. Kell kifelé törnie az ember akcióképességének! Sem hangulat, sem megértés, sem sejtés, sem akarat stb. nem rejtheti el önmagát. Ezeknek, hogy úgy mondjam, szükségszerű kislülései vannak. Ezek a kifelé való vetületek, ezek a kicsattanások formát követelnek, s nélküle el nem gondolhatok ... De az én liturgiám más, mint a pápuaké, akik körtáncot lejtettek a rozsdás dugóhúzó tartalmazó, lefödött kosár körül. . . Bár itt is dül, követel és halasztást nem tűr megnyilatkozásában a kultusz . . .

Minden emberi érzés, akarat, sejtés, elveszett valami, elátkozott kincs kifejezetlenül. . . Tehát a liturgia nagyon megvan okolva. Ennél semmi sem indokoltabb,

jogosabb, szükségszerűbb és eldisputálhatatlanabb! Mint amilyen törvényszerű és való, hogy minden élő és érző embernek az élete addig és annyiban élet, ameddig és amennyiben ki tud bontakozni. . . , hozzá tud férni legalább egy másik embernek, ad cor et intelligentiam, eszéhez és szívéhez.

Akinek az élete olyan, hogy nem talál soha utat egy, legalább egy másinak az értelméhez és szívéhez, az nem élet, annak sem jelene, de jövője sincsen . . .

A liturgia az Istennel szemben köteles emberi megnyilvánulásoknak kialakult formája. Tehát az a módszer és rendszer, az a következetes láncolat, amelyiken mint tapasztalaton, mint megállapításon, mint szelekciós és eklektikus rendszeren keresztül formát és ki-jegecesedett alakot öltöttek . . .

Közelebb akarom vinni a lelketekhez azt a Lelket, kinek annyi keze van, mint amennyi ember. Be akarlak vezetni titeket a szertartások szellemébe. Igen, mert a liturgia, melyet mi tartunk, olyan szer nekünk, olyan eszköz, amelyik gördít, amelyik visz, lendít, előre az Isten felé. Azt akarom, hogy az a sok közönséges emberi vonás, hogy az a nagyon sok humánus et individuale quid, emberi és egyéni valami ezáltal formát kapjon, kellő, illő foglalatba vétessék. Mert bizony még a leg-nemesebben kitermelődött lelkiség is ezeknek a tökéletlen, iromba, sajátlagos, elfajzott, elkorcsosult emberieségünknek fonáságai között az Isten előtt is elveszíti értékét.

Igaz, hogy a jó mindig jó, a szép mindig szép. De a jó is, meg a szép is lehet deklasszifikált jó és szép a külső keret és közvetítés révén. Ellenben a szép mégis csak szebb, a jó mégis csak jobb konveniens, illő, megcsiszolt formában, nemesebb, egészségesebb, értékeesebb alakban . . .

Mi az Egyház liturgiája?

A szív és a lélek belső tartalmának, mint a vulkánok dübörgő energia-tömegének, arányosítása, esztétizálása, a lélek attitude je, lenge, lejtő, harmonikus külső mozgása. Az előtt, aki előtt most és egykor a lélek a

testet s a testben magát hódolatban, elomlásban, kultuszban kell, hogy bemutassa.

Beharangozó, figyelemkeltő, meghívó volt ez a szó a következőkre. Akik velünk lelki kapcsolatban vannak, akik az ígét nemcsak hallgatják, de tudni és főképpen öntudatosan gyakorolni is akarják, azok tartsanak velem lépést. Megyünk fokozatosan, lépcsőnkint előre és felfelé . . .

2. Liturgiánk ősisége.

Azzal kezdem, amivel a most felovastam evangéliumi szakasz¹³ végződik: — Látván pedig ezt a seregek, megfélemlének, és dicsőítik az Istent, aki oly hatalmat adott az embereknek. (Mt. 9, 8.) Értsd: Jézusnak, akit pusztá, merő emberi minősítéssel tekintettek, akiben mást és többet nem láttak, mert nem akartak látni. . . Minek kell történnie, hogy az emberek dicsőítsék az Istent?! Minek kellett adódnia megannyi eseménysorozatban, hogy az emberek szíve ellágyuljon, felengedjen, megmelegedjék hangulatokban és forpontra jusson érzésekben és kiteremje az Istent megillető és neki kijáró hódolatot és imádást?! Az embereknek, azoknak az embereknek, annak a környezetnek valami különös, valami soronkívüli, példátlan, mása nélkül való, valami méreteket és minősítéseket meghaladó szokatlanság kellett!

Mikor a múlt vasárnap felhívtam a figyelmeteket arra, hogy sorozatos letárgyalást kezdünk, melyben az Egyház szertartásánát fogom itt veletek megbeszélni, már előrevetette az árnyékát az a súlyos, nagyfontosságú tétel, hogy a belső, a lélek, a szív mélyén meghúzódó kultusz, mellyel az ember Istenhez közelít, külső, fogható és gyakorlatilag is megjelenik.

A külső forma jelentősége nem csekély. Azt nem lehet lebecsülni. A mellett nem szabad elsiklani. Mert minden eszmeiség, minden eszmei tartalom lábön járni, szóban megnyilatkozni hivatott. És szükségszerűen kell is, hogy elvont, megérett, a hangulatok hullámverésén

hánykódó eszmeiségek egy-egy zátonyon, egy-egy kőszirten fennakadjanak és mint világító torony, mint rendszerbe öntött valami bizonykodjanak, igazságot jelentő argumentumként szerepeljenek a mellett, ami az emberben, lelkében, szívében, érzelmi apályok és dagályok alakjában végbemegy, dúl vagy megvan.

Azért akarjuk, kívánjuk, szükségesnek tartjuk ismerni az Egyház liturgiáját, szertartásai módszerét és rendszerét. Szándékunk megismerni azokat a formai tökélyeket, amely formák között az Egyházban, ebben a nagy lelki együttesben, ebben a nagy gyűjtömedencében, felgyülemlett, egymást kergető-hajszoló érzelmek és érzések, nekilendülések és akarások bennünk s mögöttünk a múltban és előttünk a jövőben kifejeződtek . . . Természetes tehát, hogy amikor mi ebbe az iskolába beiratkozunk, ezt a *kurzust* tartjuk, egy alapvető fogalommal kell tisztába jönnünk, hogy meghatározás-szerűen, a logika érveivel körülbástyázottan, az értelmes ész és helyes következtetés és történelmi tapasztalás fényszórójával megvilágítva egész tisztán álljon előttünk a tétel, hogy *mi is a szertartás, a liturgia, mint ilyen.* Egy szövevényes és szeszélyes valami-e? Kronológiaszerűen a dolgok és események rendjében egyéni ténykedésekbe összetevődött formáság-e, vagy e mögött a fogalom mögött meghúzódik egy nagy, így mondom: történelmi igazság? Ott áll-e őrt a maga tételszerűségével, valami isteni jagon kialakult és emberi erővel, kötelességérzettel őrzött realitás? . . .

A felelet: — igen! Meghúzódik pedig az Egyháznak isteni tekintélytől nyert, isteni hatalomtól, magától Krisztustól adott tanítói, tehát lelkeket, embereket, népeket, rendszereket nevelő és formáló pedagógiája. Mert a Krisztus szólott: — menjetek az egész világra és tanítsatok! (Mt. 28, 19.) Mire tanítsatok? Nem sétálni, nem dalolni, nem módit formálni, nem éldegélni, nem valami módon lenni, nem egzisztenciális ötletszerűséget magunkban és magunkból egyénileg föl- és kiléptetni, hanem: — tanítsatok lelki életet, tanítsatok természet-fölöttileg élni. . . , tanítsatok annak a közeledésnek a

módjára, művészetére, melynek neve kultusz, istentisztelet, ember emelkedése föl, az Istenhez. Ez az én témám! . . .

Annak, ki az eszmeit nyújtja és a tartalmat adja, annak a formához is van köze. A kép, amely ezt magyarázza, az, amelyben az akolról, pásztorról és bárányról szól. A pásztorokhoz, kik az Ő megbízottjai; kik az akolban, mint meghatározott keretben folytatnak működést; melyben készséges irányítást, nevelést, megmunkálást, megérvő és megértő szívvel és elmével elviselő alanyok, szubjektumok ti lesztek, a bárányok pedig a többi emberek ...

Az Egyház liturgiája, szertartásainak jogszerűsége és tervszerűsége ott van adva abban a két üdvözítő Krisztusunktól jövő mondásban, amelyek közül egyik a misszióé. Ez ellen nem tiltakoztak az apostolok, de senki és hiába is lett volna minden síkra és térre állítás, mondvasinált és erőszakosan hangsúlyozott tekintély, mert az apostolok megállottak és felállottak. Megállottak a viharban és felállottak abban az összevisszaságban, mely a nézetek, iskolák, rendszerek iránya volt akkor az embernek Istenhez való kapcsolódását illetőleg. Hiába rázta üstökét a pogány és tiltakozott a zsidó farizeusság: állott neki hol Péter a zsinagógában, hol Pál a római fórumon . . .

Az az apostoli erő, amely végre is annak a kultusznak keretei közé invitálta az embereket, melynek a valósága, a gyöngédsége, a hangulatossága, a finomsága olyan jelenetekből vesz motívumokat, mint aminő a nyolc boldogság, melynek tana az Úr Jézus isteni Szívéből áradt szét; mint aminő az ötezer ember jóllakatása; mint aminő megrendezésű az utolsó vacsorának az a jelene, mikor a Krisztus legnagyobb hatalmi ténnyel önmagát kötötte le mint zálogot, s leborul és megmossa és csókolja az apostolok lábát...

Ezek a motívumok dolgoznak az Egyház liturgiájában és szertartásainak berendezkedésében . . .

Mikor az apostol szavai nyomán elindul a hitből fakadt szolgálatkészség, melegség, az Istennek, a nagy-

nak és fölségesnek nem valami szeszélyes ízlése, furcsaságai, kieszelt formák szerint, hanem azon nagy-szerű formák szerint, melyekre állanak a Malakiás szavai: — ebben telt nekem kedvem és így telt, mikor látlak benneteket érzelmileg telítetten, szívben felmagasztosulva, elmében megtermékenyülve, engedel-mességben kiforrva. (V. ö. 3, 4.)

A liturgikus berendezkedések mögött ott bizony-kodik az ősiség, mely folyton a régi hagyományok láncá-hoz köti magát; amelybe nem avatkozhat bele egy kalapos király jozefinizmusa, mert beletörlik a kése; melybe hiába üti bele kandiséggel a szigonyát a regaiiz-mus, a gallikanizmus, Febrónius stb. Az apostoli tradíciók állanak a szikla tekintélyén, s még a püspöki joghatóság képviselői sem nyúlhatnak hozzá a liturgiá-hoz, nem adhatnak hozzá és nem vehetnek belőle el lényegest: ez a maga történeti tradicionalizmusában, következetességében változatlanul áll. . .

Ez a mi jogos büszkeségünk. Ez a fenséges követ-kezetesség és az a szívós ragaszkodás apáink, elődeink hagyományához, melyet nem kezdhet ki se az a hatalom, amely egyeseké, se az, amely tömegekkel, tömegekben dolgozik. Próbálkoztak vele, hogy medreket hasítanak és örvényeket vágjanak minden vonatkozásban. Hiába! Az Egyház liturgiája mellett apostoli tradíciók, apostoli leszármazás, múlt és történelem, tehát a legfőbb emberi tekintélyt megfejelte isteni tekintély öröködi; mert az emberekbe belegyömösölve, rásugalmazva, örökévé téve, gerincként ereszkedik bele a krisztusi misszió: a tanítás, tehát , fegyelmezés, irányítás, ösztönzés, visszatartás, szóval mindaz, ami lelkeket okossággal kormányoz . . .

Fel akartam fektetni ezt a tételt így, hogy az egyéni hangulatoknak, vagy kívülről jövő hozzászólá-soknak, beavatkozásoknak, minősítéseknek fölhalmo-zódó sokasága között, amelyeknek magyarázója hol önzés, hol kényelemszeretet, hol a rossz természet vetülete, hol az ellenkezés kifogásolásai, hol az alakos-kodás métele, tisztán álljon előttünk az a nagy, tör-

ténelmi nagy szakramentum, szentség a maga érintetlenségében, a maga formai befejezettségében és hűségében, mely az Egyház szertartásaiban, azok folytonosságában, következetességében, állandóságában nyilatkozik meg . . .

Ismerjük be, hogy mi is voltunk megmételvezői és megmételvezettjei, kikezdői a liturgiának, mikor azt mondtuk róla, hogy sok, hogy különös, furcsa, elavult. Mikor modernizálni akartuk, vagyis a magunk képére és egyéni ízlésünknek s hajlamainknak megfelelően akartuk átformálni tartalmilag és alakilag az Egyházat és liturgiáját. Ne csináljunk belőle titkot, mert hisz a beismerés a javulás kezdete. Úgy gondolkoztunk, hogy elavultnak és fölöslegesnek találtuk. Hangulatainkkal szemben, mely ma ilyen, holnap ki tudja minő lesz — ez állandó, nem változó, becsületes, következetes ami számban sok, és esetben tömértelen elváltozó hajlamainkkal szemben.

Mennyi szépet rejt, mennyi nemes vonást és esztétikai, plasztikus formát önt és rögzít elénk az Egyház liturgiája!

Találjuk meg és őrizzük tudatosan és öntudatosan ezt a gondolatot, hogy isteni küldetés megindította és állandóan felszínen tartotta, romolhatatlanul és az elpusztíthatlanság bizonykodik a liturgiából mifelénk, mint argumentum arra, hogy a legbelsőbb csendben és magányban és az elvontságok elvontságában hódolattal és imádással körülrajongott Isten követeli tőlünk, mert maga mondja szent Fia által: — Aki megvall engem az emberek előtt, én is megvallom őt a mennyei Atya előtt. (Mt. 10, 32.) Amen.

3. A liturgia nyelve és az áldozat.

Visszaemlékezve azokra, amiket ma egy hete a katolikus Egyház szertartásainak a nyelvére vonatkozólag megtárgyaltunk,¹⁴ azokhoz kapcsolódóan még némi fogalmi tisztázásra van szükség.

Nem szabad felületesen átsiklanunk ama nagy-

jelentőségű szempont felett, hogy éppen a liturgia nyelve képezte azt a bizonyos ütközőpontot, azokat az időközönként és koronként akár az Egyház kebelén belül, akár az Egyház keretén kívül adódott és kialakult nyugtalanságokat, melyek hol célzatos támadás jellegével bírtak, hol kifejezői voltak a megnemértésnek, annak a tudatlanságnak, ismeretekben való szűkölködésnek, amellyel mi magunk az Egyház gyermekei, az Egyház liturgiájával szemben viseltettünk. Mindenha és minden időben és minden ú. n. feladattal és tétellel szemben jelentős tényező volt az a bizonyos távolság, értelmi távolság, melyben az emberek, a hívek is állottak, melyben még jobban elhúzódok lettek bizonyos vonakodás, idegenkedés hatása alatt — a liturgiához. Ez az idegenkedés és vonakodás egyszerűen arra a számlára írandó, mely mindig állandó emberi tünet, hogy az, ami első látásra, hallásra, benyomásra nem megkapó, idegenszerű, kevésbé foglalkoztató jellegű volt és olyan, a mellett az emberiség szeret elsiklani, keresvén minden dologban a könnyebbet, a minél közvetlenebbül hatót, az olcsó sikert, befektetés nélkül az eredményt... Ez a körülménysorozat és halmazat volt oka idők jártában annak, hogy az Egyház liturgiájának holt nyelven való érvényesülése ellenében adódtak nyugtalanságok, többé-kevésbé hozzá nem értő hozzászólások garmadával. . .

A holt nyelvvel a lélek sohasem fonódhat együvé, — szóltak. De a változhatatlan hitnek valami kibillenthetetlen kifejezője kell, hogy legyen. Bizonyos méltányos és tiszteletreméltó szent hangok miatt az Egyház egyetemességének, katholicitásának értelmetlenségét áldozatul adni nem lehet. Az egy akol Egyháza nem szakadhat széjjel nemzeti egyházakra. A nagy összefoglaló gondolat, a Krisztus beszervezte erőtelep nem lehet szétforgácsolódásoknak, a hit szétzüllésének alapja. Az igazság a maga kialakult voltában kell, hogy szétzedhetetlen legyen!.. Megközelíthetetlen! Szilárdan álljon, amilyen szilárdnak gondolta és akarta maga Krisztus» aki összeragasztotta a kereszten kiontott

vérével azokat a nagy, örökké döntő súlyú igazságokat, melyek mellé tanulóknak, de élvezőül is odaállított bennünket.

Ha még e mellé a szempont mellé egy másikat is felsorakoztatok, akkor ezzel a nézőponttal le akarom szerelni a mi mindig tépelődő, motívumokat kereső értelmünknek egy másik nehézségét, amely így érvel: — az egész keresztény liturgiát, tehát mindazt, ami szertartás, hozzátok minél közelebb hozzánk és akkor lelkesedni fogunk érte, sőt csak akkor fogunk tudni felolvadni benne! Akkor fogjuk megtalálni benne a nagy Tervezőt, a Krisztust, ha az ő gondolatait minél egyé-
nibbé tudjuk tenni!

Ez a tétel tagadhatatlanul rokonszenvesen hangzik. Ez a felállítás és követelés megtalálja az utat az én agyamhoz és szívemhez is. Bennem is kiváltják ugyanazt a hajlamosságot, mint amellyel a tételnek megkövácso-
solói tele voltak és ugyanazt a tüzes érdeklődést, mint aminőt ők magukban éreztek. Mégis szembe kell szállnom vele! Mégis érveket kell szegezennem ez érv ellenében, mert az Egyház liturgiájának nyelve, tehát az a körülmény, hogy az Egyház szertartásain keresztül a tradíció érvényesül, a hagyomány, a történelemszerűség tör elő, ellentétben a mi alanyi óhajtásainkkal, a mi érzelmi megnyilvánulásainkkal, — ez teljesen okadatolt. Ez elől kitérni, ennek a tételnek az Egyház szertartásába utat nyitni, mint robbantó tényezőnek, egyenesen végzetes lehet. Az a szembeszegeződés, az a kontra-argumentum pedig ezzel az emberi hangon megszólaló és emberi szívből előtörő kívánságokkal ellentétben, egyszerűen arra a kijelentésre zsugorodik össze. És ez nem baj, mert minél egyszerűbb az ellenérv, annál több a lököereje, a megsemmisítő hatása, kiháríthatatlanabb az eredménye!

A tételt vallók tehát tévelyben vannak, s tévelyben vagyunk mi, mikor ilyen követelésekkel lépünk fel az Egyházzal szemben, mert nem áll tisztán megfoghatóan előttünk az, ami az Egyháznak centruma, gerince; nem világos, nem nyilvánvaló, nem áttekinthetően kristály-

tiszta előttünk annak az ereje. Ha én megkeresem mindazon apró részletekben, melyek a liturgiát kiteszik, hogy mi a gerinc, a vörös fonál, ha kikopogtatom a szívét, akkor arra a megállapításra kell jutnom, hogy az Egyház szertartásainak centrális, velő jellegű ereje, egész ténykedése, nem a tanítás, nem a hangolás, nem a pedagógizálás, nem a formálásban és alakulásban merül ki, hanem a krisztusi ténykedés ma is, itt is, velünk is, előttünk is, — akkor, amikor a Krisztus az Ő egész vallási rendszerének, ezen nagyszerű épületnek a centrumául nem a tanítást, oktatást, kiesztergályozást, nem egyéni, személyi formákba való megnevelést, hanem az áldozatot teszi. . .

A liturgia, a szertartásoknak tehát gyökere és egyben koronája, hullámverése csak úgy, mint csendes tükrű tengere vagy tengerszeme az áldozat. Tehát nem a szószék, nem a beszéd, nem a felvilágosítás, nem az egyéni megdolgozás, nem a kapacitáció, nem iskolázunk és nem tanulunk, nem szuggerálunk és nem másolódunk egyéb gondolkodásra, érzésre, valami behatás, imperatívusz, simogatás, rábeszélés alatt, hanem folyik, végbemegy előttünk, sőt a mi részvétünkkel egy akció, egy folyamat. Egy meg nem szakított folyamat, Annak a részéről bevezetett és fenntartott, misszió révén inaugurált folyamat, aki ezt mondta: — veletek vagyok a világ végezetéig! (Mt. 28, 20.) — Egy állandó, soha el nem búcsúzó praesentia, jelenlevő és tevékenykedő szerepre, ténykedésre rászánt valakinek az életfolyamata megy végbe az Egyház szertartásain belül és azon keresztül: ez a vitalitása, ez a folytonos élet jelenségek kapcsolatából adódó folytonossága a Krisztus életének az, ami az Egyház liturgiájának a gyökere, szóval az élő Krisztus tevékenysége előttünk, közöttünk, velünk.

S ha az emlékezések és következtetések kapcsán megkeresem annak a Krisztusnak, aki megszerkesztette az Ő rendszerét és belekapcsolta a lelkek világába, történelmi életébe az aktivitást, — megtalálom az áldozatban.

Áldozatos jelleget mutat az ő élete, s ugyanezt

tünteteti föl annak a folytatása, ugyanilyen áldozat-szerűség van itt, köztünk és velünk. Mondjam plasztikusabban? Az egész kereszténység az ő katolikus alakulatával, egyetemességével, az Egyház az ő konzerváló őrtállása mellett odaszegződik az oltárhoz, az oltár áldozatához. Tehát nem ágál a szószéken, nem merül emberi hang hangoztatásába, nem prédikál, — hanem áldozik. Az Egyház liturgiájának hullámverése mindig az oltár, mindig a szikla, a kő, az áldozat köve felé özönlik. Mindaz, ami az emberekben az Istennel szemben kijáró köteles hódolatnak, az Isten felé áramló, kérő és hálát adó lendületnek, fölséges kibékítésnek és engesztelésnek a megnyilatkozása, — az mind az oltár felé irányul...

A mi templomainkban az oltár a centrum.

Nincsen templomunk oltár nélkül.

Lehet az egy szép terem, lehet különben egy jó ízléssel megépített csarnok, egy ökonomikus ügyességel megkonstruált csűr, csak nem templom. Ott minden szónak van jogosultsága, ott minden hajlam megnyilatkozhat, csak a lélek és Isten közötti kapcsolat foganatosítása lehetetlen, mert nincsen mód arra, hogy azt a rég feltűnt formát, mely az őszövetség furcsaságain, a pogányság lehetetlenségein keresztül végigbandukolt viharvert ősgondolat, fundamentális érzés, a legemberibb érzés Istennel szemben és a legistenibb érzés, hajlam, készség, szenvedély, hogy az megtalálja a formáját áldozat nélkül. Hogy legyen áldozat oltár nélkül? Hogy legyen oltár erőpróba, teherbírás nélkül, hogy emberi balkezek tönkretevő igyekezetét kiállja?

Azért állunk, mert féltjük a szentségek effektív hatását, melyek láthatatlan kegyelmet adnak látható jelek révén. Féltjük a látható jelet, a beszerző, hatalmat adó szónak a megcsonkítását, emberi kezek révén való. elmodernizálódásának veszedelmét. Nem nehéz arra utalni, hogy maga egy körülmény, a Szentírás szövegének megannyi elaprózása, elferdítése, hány irányban vezette már, széjjeltépte valósággal a krisztusi szavakat, mellyel hatalmat adott, missziót adott. Nem

félő-e, és ugyanakkor nem szörnyű-e, hogy az, amihez minden gondolatunk, hűségünk, odaadásunk, emberi szükségérzetünk, ragaszkodásunk tapad, a nagy áldozat, annak autenticitása, igazsága eltörjön, rombadőljön, semmivé váljék, emberi szótoldások, szófecsérlések stb. révén?! . . . Ezt félti az Egyház. Az áldozatot, melyet nem lehet stilizálni szóval, de melyhez ragaszkodni kell egy a krisztusi vezényszót megértő engedelmes-séggel ...

Tudjátok, hogy a kereszténység hányféle ereztben ágazot már széjjel. Hogy a krisztusi tan mindenféle hangulathoz, egyéni ízléshez, gondolkodáshoz, szenvedélyéhez alkalmazkodva vesztette el ősi patináját. Melyik nem? A katolikus fogalmazás, szóaiakulat, beszédalakulat, mely nem egyéb és nem más, mint a legelső századok, évtizedek, évek, napok, forró, perzselő légkörében, mikor mintegy érezték az Üdvözítő lehellete melegét, mikor önmagát, szavát, szívét, lelkét, véréte, akarátát, készségét ide rögzítette belé az Egyház érző és értő lelkébe.

Az Egyháznak ez a nagyszerű konzervatívizmusa, mellyel az egyszer megfogalmazott, megértett (isteni ihlet folytán!) korrektségben kivirágzott kincseitől semmi áron el és meg nem válik, nem azt félti, hogy ő sikkad el, hanem azt félti, hogy Krisztus sikkad el. Nem magát félti a pusztulás örvényeitől, hanem'fél, hogy az emberek Krisztusa, ez az áldozat, a liturgikus életből vész ki, az emberek lelkében laposodik el.

Íme a motívum, az argumentum, miért nem enged az Egyház!

Hagyjátok, ne féltsétek, hisz a szót, mellyel az áldozat lehetővé van téve, nagy becsülettel lehet kezelni, lehet őrizni, lehet mellé szervezni testőrséget, gondolat-őrséget, elvőrséget. . .

De ahová az emberi kéz nyúl, amihez hozzányúl, amire ráveti magát a szófogalmazások eszközével dolgozó tömeg, ott hangulatot lehet csinálni a szó mellett . . . Ott lehet disputálni nagyon vitás és nagyon szent értékek felett...

Ne nyúljatok hozzá! Egy áldozat adódott, amelyikről mondatott, hogy az Úrnak kedve telik benne. (Maiak. 1, 11.) És ahhoz, ami ezt az áldozatot rögzíti, ahhoz ne férjen csonkító emberi szó! Hagyjátok azt lenni!

Nektek nem a szó kell, amelyet hallgattok, hanem a cselekményt kell tudnotok. A ti könyörgétek szava, a ti engesztelétek sóhaja, a ti hálaadástok imája, a ti imádástok hangja nem ezen a réven fog eljutni a magasságokig, hogy annak a szava milyen zengésű, hogy asszonánsza vagy alliterációja a ti fületeknek kellemes muzsika, hanem hogy hömpölyög az áram, ömlik a vér, folytatódik a folyamat, cselekszik a Krisztus és neked vele kell cselekedni, mikor csendül a csengő offertóriumkor, neked, nem beszélve, nem hallgatva, hanem az ő akciójába belefőnyődve kell résztvinned...

Offertóriumkor följánlod magad, életedet. Úrfelmutatáskor felmutatod az Úrnak önmagadat; hiányosságodat az Ő hiánytalansága mellett; tökéletlenségedet az Ő tökéletessége mellett és áldozáskor te is megsemmisítője vagy a magad lényének. Szóval áldozati kontinuitás és kongenialitás kell! Egység és azonos-ság! Ez a pecsétje az Egyház liturgiájának. Ez az anyajegye. A genialitás a fémpróbája. Nem gondolkodás csak, nem hangulat, nem érzés bennem, hanem egység és azonosság a cselekvényben és áldozatban . . .

Azt mondják, hogy az egység, az összetartás, — erő, hatalom . . . Hát ne csodálkozzatok, ha az Egyház ezt mutatja ragaszkodásával! Ezt kívánja ő is, meg Krisztus is tőletek: — egységet és azonosságot! Amen.

4. A liturgikus ének, zene, népének.

Azoknak a megbeszéléseknek során, melyeket itt vasárnaponként tartunk, nemde a külső, a külsőképen megnyilvánuló, az emberi szív mélyéből a felszínre törő istentiszteletet ismertetjük. Azt a külső liturgiát, mely bizonyára kivirágzása, kitörése, annak a benső értelmi és érzelmi hódolatnak, mellyel a teremtmény az ő Teremtője felé, az ember az ő Istenének adózik. Az a

külső istentisztelet, melynek, mint tudjuk, gyökere is és tengelye is, összetartó koronája is és gyönyörűségekben kicsattanó bimbója is: — az áldozat. És pedig az a folyamatos áldozat, mely nem emlékezés, hanem tény, nem történelem, hanem történés, mely folyamat és esemény.

Ennek az istentiszteletnek, amely külsőben megnyilvánulása a hódolatnak, nemde artikuláltak, valahogy az ember érzelmi világához is alkalmazkodottnak kell lennie?! Ez az áldozat, amely történés és folyamat, amely eseményhullámszó, amely a krisztusi cselekménynek, az egyetlen és utánozhatatlan isteni színtévének szünetnélküli ismétlődése, itt helyezkedett el az emberek között, itt keresett magának szcenikus berendezkedést a mi világunkban.

Hovatovább fel kellett, adódott, hogy így lett, fel kellett ruházkodnia olyan külsőségekkel is, amelyek az érzelmi hullámszóknak és hullámveréseknek hol magasan, hol mélyen elhelyezkedő embernek a szívét kapják meg, hangolják föl, szóval minél több melegséget és érzelmességét, kifejeződött hálát és hódolatot juttatnak, vezetnek, jelentetnek meg a felszínen. Ezzel magyarázódik meg az, hogy bár a kereszténység csak magának, Krisztusnak folytatólagos áldozati ténye és azt a tényt körülövező, ebből a folyamatból részesedő emberiség nem áll, nem térdel, nem hangtalan szó nélkül, némán, a csodálkozás szilenciumában a nagy egyéni és tömeg-tökéletlenségek néma beismerésében, hanem ami benne értelmi hódolat és érzelmi felmelegedés, azt ő artikulált hangokban, szívből kivirágzott dallamban, melódiában, az érzelem és értelem dallamosságában veti a felszínre . . .

És amint az erdők világa visszataszító lenne, ha az a lombzatokat színező klorofil egy változatlan, árnyékolás nélküli egységességben mutatná nekünk az erdő színét és valamint ölné a virágok illata, ha minden változatosság nélkül való, agyongyötrő egységgel mindig csak azt adná és mutatná, azt az egyet, amivel az emberi szem és tudat eltelnék, — épúgy itt is az ember érzelmi

és értelmi meghódolásának a kifejezésre juttatásában valami változót, valami a hangulatok emelkedését és esését, szóval az emberi szív hullámverését kifejezésre juttató változatosságnak kell lennie! Ezért környezi az emberiség istentiszteleti megnyilvánulási rendszerét az emberi szívnek artikulált hangokban, dallamosságban való felszínretörésével. Ezért van az, hogy mi azon nagy eseménynek, mely a keresztény egyház istentiszteletében, mint a Krisztus véget nem érő áldozatát hálás szívvel ismerjük el. S ennek a be- és elismerésnek mi hol Uram irgalmaz, hol alleluja, könyörgő és kérés, hol fohászoló, hol hálát adó, magasan szálló imában és dallamban adjuk meg a koloritját. . .

Ha belenézek az őskeresztény századok messzeségébe, Szent Pál apostol két levelében is (Efez.-Kol.) megállapítást nyer, hogy az a nagyszerű áldozat, mely a keresztfa magasán, az utolsó vacsora termében lejátszódott, s onnan kezdődőleg végighömpölyög a világon, mint egy nagy, elméket és szíveket locsoló hullám, az emberi hangok staffagea között, az emberi szívből fakadt dallam körülkeréjezése zúg tova, mint egy soha meg nem álló zúgó; — hogy ezt himnuszokkal és zsoltárokkal és énekekkel tűzdeli meg már maga az őskereszténység, s azt a nagyszerű némaságot, amely lenyűgöző csendjében a Krisztus szederjessé vált ajkairól kiejti a nagy «beteljesedett!»-et... És azóta körülrajza a keresztény istentiszteletet az énekhangok dallamossága, megannyi csodás, fenséges, gyönyörűen kialakult szépsége.

Az első keresztény századok liturgiájának éneke a régi, zsidó zsinagógából veszi eredetét és kiindulását és valami egyhangú recitativo voltát, mely némi emelkedést mutat a mondatok végén. Így alakul ez a liturgiából mindig szervesen kapcsolódóan. És bár kezdetben a liturgikus akció vele nincs kitöltve, csak lecke után és áldozás közben, utóbb kezd kialakulni az a szokás, hogy egyes részét a szentmise szövegének, hangos megnyilatkozással énekebe, dallamba foglalt hűségével szívből énekli a sokaság.

A recitatív ének elsőbbit azt a formát keresi és abban alakul ki, mely szóló-éneknek nevezetik. Egy hivatásos énekes elénekel a zsoltárokból egy verset és a hívek zúgják utána. Máskor elénekel egy verset a zsoltárból és refrainszerűen: Áment, alleluját, kyrie eleisont mondanak mindaddig, míg egy újabb formát nem ölt ez a dallamos ének az antifonikus, váltakozó mód-szerben, mikor az éneklő hívek sokasága két karra oszlik. . Egy újabb formában összetömörítő ennek az éneklésnek a módja. Az ének nyújtotta szöveget a hívek közössége együtt énekl.

íme, ezek az ősegyház liturgikus énekének a megnyilatkozásai, így tart Nagy Szent Gergelyig, aki a már előbb szokásos szebb dallambeli megnyilatkozásokat összegyűjti és megveti ő és utódai a gregorián név alatt ismeretes egyházi éneket, az ú. n. korálnak alapjait, mely több viszontagságokon keresztülmenve holmi amatőrök hozzádörgölődzése révén bepiszkítva, vesztítve, mégis kiállotta az idők viszontagságait és még ma is megvan. Ez az ének- és zenestílus húzódik máig. Igaz, hogy felváltja a XII-XIV. században ezt az egyhangú éneket a polyfonikus ének. Ez különösen az elfelejthetetlen nevű Palestrinánál (Missa Papae Marcelli!) emelkedik a tetőpontra, mikor az Istent tisztelő ének a hang közlése révén olyan megnyilatkozása az emberi szívnek, melyhez hasonlót csak a teremtő Isten kezéből kikerült, soha meg nem romlott madárka csal elő.

Ennek a dallami dinamikának segítségére, vagy ha úgy tetszik, ékítésre lépnek fel az Egyházban a hangszerek, az orgona, melyről tudjuk, hogy mint alkalmazott hangszer szerepel a nagyszerű aacheni templomban, melyet Nagy Károly, ez az Egyháznak nemcsak történelmi érdekből, de a lelki értékekkel eggyéhangolódott fia, mint valami csodálatos művet vezet be és ad át a köznek.

Aquinói Szent Tamás mint egy élő tilatakozás emeli föl szavát a lanyhuló, a divattal lépést tartó korszellemmel szemben, mely az Egyházból kitiltott

minden egyéb, oda nem való, más egyéb hangszer ellen, mégis az utóbbi idők elvilágiasodása oda juttatták, hogy színpadi orchesztrumok berendezkedésével egyenlő hangok töltik be a templomok ívezetét. Ezek, megengedem, a fülnek tán kedvesek, hogy van bennük valamelyes szellemi gyönyörűséget keltő, melyek között azonban kapcsolatot nem lehet találnia az Istent tisztelő meghódolás, eget ostromló könyörgés, bűnbánatos megnyilatkozás sodrába beálló és cselekvő emberi léleknek.

Ezzel a történelmi visszapillantással természetesen szűk keretekre szorítva bemutattam előttetek, hogy az Egyház az ő külső istentiszteletével lépést tartó énekes zenerendszere hogyan alakult ki idők jártában.

De még nem kapcsoltam bele egy kérdést, melyre több szót fogok vesztegetni. Ez a megkérdőjelezett valami a mi népénekünk, mely nem kísérője, nem velejárója, nem kiegészítője a liturgiának, de amely szokásjogot szerzett magának.

Ennek a történeti kapcsolódása az Egyház istentiszteletébe odaesik valahová a reformáció korszakába. Igaz, hogy megelőzően már Németországban is találjuk valamelyes nyomát a népéneknek és nálunk is megvan már Mátyás király idejében, hogy például a délelti istentiszteleti könyörgést, a szentbeszédet megelőzően már szerepelt, tény azonban, hogy a népéneknek a liturgiára rácsavarodása, mint a repkénynek a falra, a reformáció idejébe esik bele. Mikor az egész istentiszteletet kellett valamelyes kárvallás veszélye elkerülése miatt közelebb hozni az emberekhez. A megtévedés ott volt, hogy a reformáció korszakában mint szenvedő, mint kipusztulásra szánt, mint az egész reformációmozgalomban legjobban megtámadott és veszélynek kitétt áldozat: a szentmise, annak a tudata, gondolata, szükségérzete, lebonthatatlan volta, nélkülözhetetlensége kellett, hogy megmaradjon az emberekben, hogy az évszázados múlt egy új áramlatnak a hatása alatt kárt ne szenvedjen, — akkor az Egyház engedményeket tesz, melyeket amint értékelek, úgy fájjalok is. A dalos

szív, az érzelmileg túlsordult szív, ha énekkel simul az Istenhez, valahogy többet mond, sokat beszél. De elkülönződik valamennyire a lélek az eltávolodás révén magától a cselekménytől, mely végbemegy, melyre már csak a három vagy négy csengetyűszó figyelmeztet. . .

A történelmi igazolás okából mondtam ezeket. Tény az, hogy mi itt vagyunk és körülálljuk az áldozatot népénekekkel. Beidegződött jogszokás révén. Ám legyen! De ha van, akkor igazán legyen! . . .

Ha valaki megfordul Münchenben, szép tapasztalatot szerezhet e téren. Ott emberekkel telt templomokra talál, ahol a népének szárnyalásában imádkozva dalozó tömegekkel találkozhatok Ott észrevehető, hogy jól öltözött (kénytelen vagyok így mondani, mert nálunk még most is rekeszéletet élnek az emberek és abból az Isten előtti szociális egyenlőségből semmit se látok még I) «urak» és «hölgyek» nyúlnak a zsebükbe és veszik elő azt a kis énekeskönyvet, melyből kibetűzik a soron levő énekeket... És nálunk? Nálunk még az Üdvözlégyre is egy pár öreg néni felel, mert röstellik a szót, ők pozitúrába vágják magukat az Isten előtt; hát még énekszóra is kinyitnák az ajkukat? ... Im arcunkra borulunk?... Ez a jogszokás alapján és történelmivé vált és értékes kifejező népének hangtalan-sága! Hol itt az érzés? Mi csinálunk egy általános egyházi törvényellenes jogszokást, egy Mitteleurópát, egy nemzeti magyarságot lelkiekben, és ölre megyünk érte, és nálunk — száraz ágon hallgató ajakkal régen ülnek kopasz madarak, megtépett, megroggyant inuák és fiatalok . . . akiktől ugyan hangozhatnak: Im arcunkra borulunk . . . állnak, mint cövek! . . . Ez a némaság, megengedem, bizonyos körülmények között helyénvaló . . .

Mára elég ennyi. Egy pont. Egy fejezet. Vonjunk tanulságot. Mi legyen az? Cantate Domino! Ne hallgassatok, ne némuljatok el! Cantate canticum novum! ÉnekeljeteK új éneket! Az imádás, hódolat, engesztelés, hálaadás új énekét. Amen.

5. Ünnepeink.

Amit mi a halott leány feltámasztásáról szóló evangéliumi elbeszélésből ismerünk, az Jairusnak leányával történt. A természetes erők hatásának kereteit, teljesítőképességét túlhaladó, csodás eset: azt mondja maga az írás, hogy ennek az eseménynek híre ment abban az egész tartományban . . . (Mt. 9, 26.) Híre ment annak, ami történt, ami az Úr keze nyomán végbement; annak az emberek lelkében nyoma maradt és ez a hatás, mely sokak emlékezetében, szívében és lelkében, mint egy nagyszerű emlék merül föl. Bizonyára nem a nemtetszés, nem a tiltakozás, nem az idegenkedés, vagy más hasonló érzelmét váltotta ki belőlük, hanem valamit, amit csodálatnak nevezünk, hálás emlékezetnek minősítünk. Sőt talán nem egyben a résztvevők közül a hálás emlékezetten túl még valami egyebet is kiváltott. . .

Hová célozok ezzel?

Kapcsolatot kívánok teremteni ezzel a mai beszédem tárgyához, mely sorozatosan illeszkedik bele azon előadások láncába, melynek során elérkeztem a mai témához: — *mi az ünnep?*

Mi az ünnep?

Ami lefoglalja a hívő embernek eszét és szívét, mely az átlagtól eltérő hangulatok és érzelmek, a belső forrongásban, a lélek felforrásában, kohójában kialakuló és onnan eltérő érzelmek és hangulatok kifejezője.

Az ünnep mindig egy történelmi előzményre támaszkodik. Valamire, ami megesett. Ami adódott. Ami nem közönséges. Ami nem színtelen. Ami nem jelentéktelen, hanem valami nagy, mélyen járó, az elméket és érzelmeket egy-egy pillanatra, sőt azon túl is megállásra és elmélkedésre, megfontolásra és megnyilatkozásra készíteti; mely nem azé a röpké pillanaté, amelyben adódott, hanem azé a messze jövődőé is, amelynek emberei ama történelmi eseményre való emlékezés révén vele kapcsolatot tartanak.

Így jönnek létre az ünnepeket előkészítő, megala-

pozó, azoknak fundamentumot csináló motívumok, melyek a csendből ünneplésre serkentenek egyeseket és tömegeket. Ez az ünneplés a hálás emlékezés és kegyeletes érzések melegével állja körül a történelmet. Így jönnek létre az ünnepek! A hálás emlékezet nyomába szegődő meleg érzelem diktálta, parancsolta kötelességérzet nyomán! Ez az, ami kiváltja a napok sorozatának szűrkeségéből azokat az esemény- és reflexiódús történelmi napokat, amelyeken mi vidámabbak, érzelmekben emelkedettebbek vagyunk; amelyek elütök a többi napok kifejezéstelenségétől.

Ünnep mindig volt a világon, amióta áll az. A sabbath, az a bizonyos ünnepnap, melyet a teremtő Isten az ember erkölcsi és fizikai megpihénésére rendelt; melyet a hívő nép kiépített és felsorakoztatott az életével összefüggő többi ünnepekkel. És jött az idők teljessége, jött a kereszténység, jött a krisztusi hitrendszer. Természetes, hogy nem lehetett érzelemben szegényebb, maga a kereszténység, amely sokkal színesebb, ragyogóbb, kifejezőbb, magának az Istennek és az embernek viszonyát plasztikusabban kifejező vonásokkal telítette az Üdvözítő keze és akarata nyomán.

Ennek megfelelően voltak kezdettől fogva napok, melyeket eltérően a zsidó szokásoktól, mint az Úr napját ülték meg, mint ahogy ezt már az első körlevél nyomán megtaláljuk az ősegyházban is. E mellett bizonykodik egy másik nem kevésbé szent könyv, az Apokalipszis, amely épúgy hangoztatja azt, hogy a keresztény községek az Úrnak napját, tehát a heti szünnapot nagy tisztességgel, mély erkölcsi érzéssel és a megülés gondolatát átérző lélekkel, szívvel, kegyelettel, szeretettel és ragaszkodással üljék meg. Ez az első jelenség az Úr ünnepeiben. (V. ö. Ap. csel. 20, 7.; II. Kor. 16, 2.; Jel. könyve 1, 10.)

Ezután vonulnak föl a többiek: a második században az Úr születésének ünnepe; a harmadik században lépnek föl egyenként a mennybemenetel, a szenvedésének jele, a kereszt ünnepe. A negyedik században Jeruzsálemben már kifejezetten az Úrra vonatkozó bemuta-

tásának ünnepe, melyet mi Gyertyaszentelő nevén ünneplünk. Ugyané századba esik bele a Pascha és a Pentecostes, vagyis a húsvét és a pünkösöd megünneplése.

De mindegy, akármilyen egymásutánban alakuljon is ki ezen ünnepek sorozata, az elsők a sorrendben az Úr ünnepei: a hitnek misztériumai, mintegy csomópontjai, amelyet megünneplők, amelyre emlékezők, az első századok keresztényei is letették a kalapácsot és felöltötték az ünneplő ruhát és azzal az ünneplő ábrázatot és az ünneplést kicicomázták meleg érzelmekkel, amely mindig a háláé volt azért, amit az Úr tett. . . Nekünk sincsen más ünnepünk, mint a Krisztus ténykedéseinek nyomába lépő lekötelezettségből kifakadó hálás emlékezeté. A keresztény lelkület faji tulajdonsága szerint mindig valami elismerésszerű, megemlékezésszerű, túlcsorduló köszönettől terhes lelkülettel kell beleállni az ünneplésbe. Ami kitör a lelkünkéből és ami lefoszlik ajkunkról, imádság, az nem lehet más, mint: — gratias agimus Tibi!. . . Hálát adunk Neked! Hogy megcselekedted magad és hogy megtétted egyszülött Fiad által. . .

Értsük meg, nagyon fontos valami! Belevinni lelkünkbe a tartalmat, a kalendáriumos nyilvántartásba az ünnep motívumait, azok megértését, felkeltését, a megrendezés miértjének öntudatosítását! . . . Mert sajna, a gondolkodni és ünnepelni nem tudó lomha társadalom elsuhan minden ünnep előtt, és az ünnep tartalmát képező motívumokba alig vagy éppen nem kapcsolódik bele az öntudatos reflexióval.

Az Úr mellett aztán ott áll az Asszony, akiről mi úgy tudjuk, úgy mondjuk, ismételjük, hogy az Úrnak aláztos szolgálója. Azért az, mert ez az egyetlen minősége lelkiségének és egész egyéni alakulásának ez a tulajdonsága illeszkedik bele abba a nagyszerű rendszerbe, célirányos gondolatba, mellyel az Isten rekonstruálni akarja a megromlott erkölcsi világot. Mert joga van ahhoz, hogy ne törmelékeket, ne szennyet, hitványságot lássson, hanem egy visszafordított, a megbecsülés vágányára állított világot: — s ehhez áll hozzá a Boldogsá-

gos Szűz. Lelkülettel áll. Benne a munkatársnak valamelyes megnyilvánulását szemléli az ember, mert az Üdvözítőt az ölében és kezében látja és mert a keresztről testamentumában anyánkul rendelte. Látja hétnek mondott törrel a szívében a kereszttel és hallja az isteni szót: — íme a te fiad! (Ján. 19, 26.) Őt, az Úrnak ezt az alázatos szolgálóleányát nem közönséges, nem fakó, nem unó, lebecsülendő, átsuhanó tekintettel nézi az emberiség, hanem elnevezi Boldogságos Nagyaszonynak, mindennek, amivel elismerő és indokoltan hízelkedő nyelven szólíthatja azt, akiről az Üdvözítő azt mondta: — Anyám!

Mária az a keresztény katolikus vallásnak a rendszere kialakulásában, akire úgy tekintünk, mint ünneveltre és mindig szeretetre, akinek egyéni varázsához épügy kapcsolódunk ma, mint a történelmi múlt. . . A régi írások azt mutatják nekünk, hogy Máriának az egész Egyházban elterjedt tisztelete csak az ötödik század vége felé lép előtérbe, de már szórványosan feltűnik tisztelete (Liberiusi kápolna, *Maria antiqua!*)¹⁵ Az őskereszténység lelki hullámverésében a lelki megelégedettségnek áldoztak imádságos hangon . .

Az ötödik század végén lép föl két egészen kialakult Mária-ünnep: Gyümölcstő és Gyertyaszentelő. A hálás kereszténység odacsúszik elismerő készséggel és köszönti Máriában az Úr alázatos szolgálóját. . . Ezzel a két fenséges és magasztos motívummal nincsen kimerítve . . .

Az Egyház a hála és elismerő emlékezet kapcsán nem áll meg magánál a felséges Istennél, nem a teremtett eszményképnél, mert van érzéke ahhoz, amihez az emberiségnek, a világnak — nincs. Az emberiség, ez a nagy társadalom az a felejtő pimasz, amelyik végignézi és megélvezi az ő szentjeinek egymásutánjából azokat, akik dolgozó nagyok és teljesen érzéketlen és megbecsülést tanúsítani teljesen képtelen tömeg áll az Egyházzal szemben, amelyik meg tudja állapítani a jó és a rossz között, hogy az emberiség végeláthatatlan szakában voltak, vannak és lesznek olyanok, akiknek azonban egy a bajuk, az, hogy messze kiválóak a többi profán és alan-

tas kísérletezők közül, kemény gerinccel, meg-nem alkuvó lelkülettel, következetes szándékolással. . . Ezek a mi szentjeink, akik tudnak mártírok, hitvallók, szüzek és özvegyek lenni; ezek mellett áll meg az Egyház ünneplő szándékkal, dalos ajkkal, egy kiöltözködő készséggel, mikor díszit ölt magára, pl. in homorem Sancti Martini stb.

Ó, ha én végignézem azt, hogy mi mindenre és mindenért öltözködnek ki az emberek, mikor válik dalossá ajkuk és hogyan akasztják magukra szedettvedett rongyaikat, kinek csinostítják magukat, árnyékolják feketére szemöldöküket, — akkor megértem azt az óriási erkölcsi distanciát, amellyel a maga közösségéből kivált nagyjai előtt tud díszit öltetni, énekelni az Egyház. . .

Mikor az Egyház a mártírok sírját úgy becsülte meg, hogy sírjuk fölé templomokat épített és stációkat és vigiliákat rendelt, ami nem egyéb, mint hála és hálás emlékezet, hogy még ilyen emberek is vannak, lehetnek, mert hogy mások és másminők is vannak, ó arról az ő beszédesen minősítő ajkuk de temérdekét tud mondani! . . . Nem ezeké a hálás emlékezet, hanem azoké, akik meghaltak az igazságért, akik meggyökerestek az igazságban és akik cselekedték és élték az igazságot . . .

Ezeknek szól az imádságos tisztelet!

Ez az Egyház ünnepei kialakulásának a képe, melyet én előttem kiteríttem, s melyet még egy megjegyzéssel kiegészítetek, hogy lecsendesítő írral szolgáljak a kritikusoknak. Ezek azt mondják, hogy az Egyház egész ökonómiája egy kópia, holmi régi átstilizáció az ünnepekben.

Valami igaz is ebből, meg nem is! Igaz benne annyi, hogy az Egyház átvett dátumokat a régi pogány Róma kalendáriumából és ezt nagyon jól tette. Az Egyház a pogány római felvonulás dátumát átstilizálta az április 25-iki búzaszentelőre; december 25-ét megszenteli, hogy kiszorítson egy napot, mely a pogány Rómában a sol invictusnak, a legyőzhetetlen napnak volt szánva.

De vigyázzunk! Ne kavarjuk össze a motívumokat! Az Egyház helyesen pedagógizált, mikor ezeknek a pogány ünnepeknek homlokára odatűzte a kereszténység csillagát, mely világít, melegít, vezet és nevel. Ne felejtjük azonban, hogy az Egyház nemcsak magát a pogány ünnepnapot sajátította ki, hanem értsük oda a tulajdonképeni motívumot: — emlékezni akar, hálásan ünnepelve, megújulva emlékezni azokra a tényekre, amelyekből az egész emberiség lelket merít és amelyből lelki élete táplálkozik . . .

Nekünk vannak ünnepeink és akarjuk is hogy legyenek!. . . Bárcsak ezen ünnepek arcáról le ne hervadnának azok a rózsák, melyeket a hálás emlékezet fon! Bárcsak ugyanazon poézissel, ragaszkodással, orthodoxyával, régi, elkophatatlan hit melegével ragaszkodnának a keresztények az ő ünnepeikhez, mint aminő szenvedélyes munkakészséggel kellene a keresztény katolikusnak a munka napjait annak szolid és kemény napszámjába beleállítani. Mint a munka napjait szent és integer napoknak kell tekintenünk, úgy kell az ünnepnapok szentségének és integritásának az egészéhez a keresztény katolikusnak lelke egész átadásával simulnia, mivelhogy a mi ünnepeink a hálás emlékezés napjai. Amen.

6. Az egyházi év programja.

Aki valamennyire ismeri a keresztény irodalmat, értem alatta nem a. ma és tegnap sokszor efemer értékű termékeit, hanem máig terjedően mindazt, amit az előző századok érdemlegesen és maradandónak kitermeltek, — az előtt ez a cím: Krisztus követése, nem ismeretlen. Tiszteletreméltó Kempis Tamás súlyos, kemény, tartalmas igazságoktól tele könyvet írt arról, mi módon kelljen és lehessen az embernek nemcsak tűnődnie Krisztusról, nemcsak bókolnia előtte, nagy-szerűen és kiválóan megstilizált kifejezésekkel holmi többé-kevésbé szegényes és beteges hódolatokkal adóznia neki, hanem könyvet írt arról, hogy miképen

kelljen azt a nekünk csodálatosnak, szentnek, Istennek tudott és vallott Krisztust megmintázni, magunkban utánozni, követni.

Amit Kempis e könyvben megírt, annak a jelszavát sok századdal előtte világgá kiáltotta Szent Pál: — öltsetek magatokra az Úr Jézus Krisztust! (Róm. 13, 14.) Vegyétek fel, ne álljatok meg, ne rögződjete alatta, ne a felpillantónak, az égbe kacsintónak és pislogónak nézésével álljatok meg mellette, mert az nem keresztyény katolikushoz illő dolog, hanem öltsetek magatokra Őt . . . Vegyétek magatokra azt, ami rátok való és amit rátok szabott. . . nemcsak azt, ami nektek jó . . .

Krisztus élete, ez a nagy élettevékenységek sorozata, azok a megnyilatkozások, rajzolatok, képek, erkölcsi hegyek és völgyek nem azt célozzák, hogy ámulj világ, hanem mindez azért lép benne előtérbe, azért érzékelhető benne és érezhető ki belőle, hogy azt ti vegyétek és magatokra vegyétek, ne magatok mellé, ne magatok elé tartsátok holmi kellemes, illatos nar-kotikumképen, nem azért, hogy Krisztust élvezzétek, magyarán mondvá: ne nyalakodjatok ezeken a fenségeken és szépségeken, hanem azért, hogy legyen mibe öltözködnötök, legyen erkölcsileg hogyan és mi módon ruházkodnotok, hogy tudjatok természetfelettien érezni és gondolkodni . . .

Feladatnak ez nem csekélység. Vállalkozásnak ez nem közönséges. Mindenesetre teljes kizárása a pillanatnyi sikereknek és érvényesüléseknek. Ez egy egész életet felölelő, lefoglaló kemény munka!

Részleges magunkraöltésekre van bennünk hajlandóság: — amire mi adunk patentot; amiről megállapítjuk, hogy nekünk való . . .

De mindent kell vállalnunk, az egészet, a teljes Krisztust!

Az egész krisztusi eszme- és gondolatmenetet, haditervet, életfilozófiát, világnézetet!

Itt le kell mondanunk az eklekticizmusról, arról, hogy a maga önös egyéniségével és teljesjogúnak hirdett alanyiségával sajátítsa ki azt, akkor, ott és annyit,

amennyi jólesik, ami ízlik. Egészen kell vállalni Krisztus eszmemenetét, mely egyenlő az ember rekonstrukciójával. Egészen vállalni kell az egész krisztusi aszkézist, mely az embernek, e dekadens embernek megnevelését jelenti, realizálását mindazon irányelveknek, melyeket Krisztus a magáénak vallott azzal a következetességgel, mely az övé, amelynek kezdete Betlehem, s vége a Kálvária. Nem is vége! Kifejlődése, koronája az a felül-emelkedés minden földi vonatkozáson, mely a megváltó Istenember felfeszített alakján látható . . .

Ezt egyénileg magunkévá tenni, ebbe magunkat beledolgozni, ebbe a munkába beleállni, ezt jelenti: — öltösek fel!.. . Ez az, amire Kempis nem érezte az emberiséget elég tisztánlátónak, műveltnek, hogy azt egy mondatbeli felszólítással megértse. Ezért leült és írt egy könyvet, a Krisztus követésének mesterségéről, művészetéről: és tételről-tételre elmondja, mitől kell az embernek elszakadnia és mire kell magát rávetnie; mi az, amit rabiátus akarattal kell letépnie magáról, s amire halasztást nem tűrő fanatizmussal kell ráesküdni. Mert fanatizmus kell ide! A lity-loty, a hideg-meleg, a változó, a jellemtelen, a magukból kivetkőzni nem bírók alkalmatlanok erre! Egy ekkora nobilitásra, egy ilyen teljes és egészen következetes és az egész életre kiterjedő vállalkozókészségre valami nagyszerű jellemesség, nagy fanatizmus kell! Ezt próbálja adagolni Kempis . . .

De az ilyen könyvek, az ilyen vállalkozások, mint aminő az övé is, úgy látszik, legalább a gyakorlat azt mutatja, hogy nem megközelíthetők az emberiség számára, mert idők jártában kialakult kivirágzásai annak, aminek már ő előtte is és határozottan előtte is, mint teljes világosságban álló tanegységnek az akaró és vágyó emberiség előtt kellett lebegnie . . .

Tehát el kell vonatkoznunk az ilyen aprólékosan kicsiszolt, részletesen egyéni műtől. A mindenki számára szánt, a kezdet kezdetétől kifejlett programot, a világkiáltványt akarjuk látni, azt a nagyszerű képet, amelyik bennünket odavezessen részint az elé a követendő Jézus elé, részint elég hozzánk szabott és eléggé részletező

legyen ahhoz, hogy mi azt a művészetet megcsinálni tudjuk.

Ezért lőn, hogy az Egyház, amely Krisztus és a lelkek üdvét megvalósító programjának intézményes véghezvivője, a lelkekhez közeledő minden berendezkedésével Krisztust mutatja nekünk . . . Öltük magunkra! . . .

Ez az Egyház az emberek nagy tömegének mindig és mindenütt a lélekvilág eme centrumát, Krisztust mutatja: életét pergeti el előtte — nem akarom profanizálni! —, mintegy filmen berregtetni le előttünk. A történelmi hűség azon odaadásával, mellyel az evangélista megírta azt, amit Krisztus maga életéből szánt nekünk azzal a hűséggel, mellyel ennek az evangéliumnak minden betűjét őrizte, felvonultatja előttünk a mi életünkhöz mért, szabályozó rendszerébe, az év 365 napos kerék-peremén alkalmazva mindazt, amit az Üdvözítő életében bennünket megragadó, megszentelő, átalakító, üdvözíteni hivatott tevékenysége, szereplése, munkája, kínja, verítéke, halála, megdicsőülése csak feltüntetett, így alakul ki az ú. n. *egyházi év*, mely bővül, módosul, tartalmazul, nyer kifejezésben, csöndes, rejtelmes, sejtelmes érzelmekkel és gondolatokkal telített gazdagságban, így alakul ki az a 365 napos kurrikulum, időszak, melynek minden napját az elközönségesedés veszélyétől kell óvni, akkor, mikor a nobilis, a szép, a fönséges, az eszményi, az isteni, de mégis az embernek szánt szépséget odaállítja eléje, — titkon? Nem! Nyilvánosan: — *inspice et fac secundum exemplar!* Nézz rá, nézd bele magad, vonulj bele, temetkezzél, sodródjál bele mindazzal, ami szemlélő, érzéklő, értő, alkotó érték benned, és ha teleivakodtál belőle, azután térj önmagádba vissza és kezdj el cselekedni...

Ez az egyházi újév. Eltérően a polgári új esztendő-től, amikor az emberek buékot mondanak, hazudnak egymásnak és a mellett rontják egymás boldogságát. Ez nem kíván, hanem provokál. Ez nem hazudik, hanem figyelmeztet. Ez nem vájkál a szavakban, hanem ráteríti az emberek lelkére a szükségességet; mert rongynál, hul-

lánkat romlásba hajtó kölöncöknél sokkal szükségesebb, hogy a lélek ne legyen pucér, silány, aszott, tönkretett, ösztövé, megfagyott

Öltsétek magatokra az Úr Jézus Krisztust! De ne; úgy színészek módjára öltözködjetek bele, hanem egy élet szerint! Krisztust, ki érettünk születik, ki nekünk születik, ki érettünk dolgozik, érettünk és velünk fárad, szenved, megdicsőül és ki elküldi nekünk a Lelket.

Öltsétek magatokra az Úr Jézus Krisztust! El ne közönségesedjetek! Fel ne szíjon ez az élet, melynek két összetevője a vér és sár; s ezekből adódik az az átkos eredő, melynek neve dekadencia, züllés.

Jézus életét adja az egyházi év.

Ezt fogjuk elemezni, bogozni. Addig is vigyék el, — mit? — mint vezérgondolatot, mint tetőbokrétát, mint az emberi önzés kapufélfáját bedöngető buzogányt: — Öltsétek fel az Úr Jézus Krisztust! Amen.

7. Az egyházi év kerete.

Ez a megszólaltattam evangélium bevezeti az egyházi esztendő, az adventet, az úrjövotnek idejét. Az Egyház gyakorlata az a lélektani és mély tárgyi érzéssel kialakult eljárás, hogy az embernek a vallásos gondolatokra eszmélését, öntudatos foglalkozását eseményekhez fűzi, melyek épp az emberi lelkek sorsa érdekében Jézus megtestesülésével, szóval a megváltás nagy és egyetlen ügyének megindításával vannak szerves kapcsolatban.

Az Egyház lelki életének, egész berendezkedésének, tehát élete rendszerének a tengelye is, de a középpontja is, hajtóereje is és fegyelmező, szabályozó ereje is: — Jézus Krisztus. Maga az élő Krisztus. De nemcsak amennyiben az Ő fenséges életét mutatja, hanem annyiban is, hogy amint mi, reá, értelmes észszel gondolunk és az érző szívnek ragaszkodásával kapcsolódunk: ez az emlékező és ragaszkodó hálás szív ugyanannak a Jézusnak is szól, aki szakadatlan életet él az Egyházban. Ugyanennek a Krisztusnak történeti életét, melyhez a

megváltásnak a lebonyolítása fűződik, tartja az Ő leg-nemesebb, legszentebb reminiszcenciái között, ezekhez ragaszkodik a hálás szívnek köszönettől párás lelkületével.

Ennek a Jézusnak, aki az ő történelmi életét leélte, s aki a megváltás tényeit végigpergette élete folyamán, ennek az emlékezete és felfrissülő tényei, egész élete tartalma adja az egyházi év tartalmát is, mely két különösen előtérbe lépő, személyi cselekményéhez fűződik: Egyik az Ő belépése, beköszöntése a világba, tehát a megtestesülés titkának valóra válása Krisztus születésében; a másik a földi élet, az istenemberi életnek áldozatos munkája egész a «beteljesedett!»-ig menő tevékenysége, kapcsolatban azokkal az érzelmi momentumokkal, melyek az utolsó vacsorához fűződnek.

Az Úr születése és szenvedése, alázatos emberré levése és megdicsőüléssel kapcsolatos kivonulása, *a karácsony és a húsvét*. Ez a két kimagasló nagyszerűség, a naiv és a tragikus események centruma. Az örvény egyfelől s a csendes lakás másfelől; rohanó pusztító ár itt, csodálatos naivság mélysége ott, s az óriási csend, melybe beleszáll a könyörülő szeretet a maga melegével, szépségével, nagyszerűségével...

Ez a kettős tengely az, amelyre az egyházi év tartama ráhelyezkedik. Mindkét ünnep pszichológiája, erőtmitani cselekménysorozatának gyűrűzete, — mert a karácsonynak és a húsvétnek is megvannak a maga lélektani és mechanikai sajátságai, amik a lelket hangolják és az embert átalakítják, amik a szívet simogatják és a lelket tisztítják! — mely dübörgő erővel sziklákat görget, elhomályosítja a nap fényét, mely csodákat vonultat föl, mint beszélő és térdre roskasztó argumentumokat, ki összetöri és megsemmisíti a világot . . . ez a két momentum: emlékezet és köréje sodródó és elhelyezkedő kialakulás, preparálódás, a titkok titkának valóraválás révén megművelődés és átalakulás . . .

Ez az, amit a keresztyény lélek az egyházi éven belül átél, melyhez mi az advent hangulatával vágyakozunk!

Ebbe az adventbe alakul át a vajúdásra, bizalomra,

emelkedésre felsíró, elátkozott és megviselt nemzedék a pusztulásból, a keseredettség éjszakájából ki és fel az Isten felé, a jobb világok felé, a sugárzó nap felé! Ez az, ami odavezeti lelkünket a jászol elé, hogy tanulságaival és pozitív gyümölcseivel magunkat megtáplálva rójuk tovább életünket! . . .

Az egyházi év első szakasza az advent időtartama. Ez alatt azt az értékes időtartamot foglaljuk össze, amelyik egyezik talán, de mindenesetre egy síkba esik az emberekben azzal az idővel, melyben a természetfeletti igazságok megértésére oly bőkezűen szór kegyelmeket az Isten. Minden ember, aki lelkiileg, kedélyileg, bensőszerűen tekintve a természetfölötti élet világába meghívott, mind ebben az időben termékenyül meg lelkiileg, az advent alatt, a várás perceiben, az emberi szív foganásának időtartamában, mikor koncipiálunk, mikor megtervezzük magunkban a könyörületnek és a leereszkedésnek isteni módját. . .

Milyen idevágók azok a próféta megállapítások, melyek a blazírt, az unott, fáradt, torpadt, fonnyadt lelkű embernek, az enervált, dekadenciába beleszédült embernek, a világosság angyala mellé fényben idehelyezett embernek kiégett lelki világába odakombinálja a Kisdednek, az ártatlannak, a naivnak csodálatosságát!

Mi lehet az, ami a váró emberiséget valahogyan még hangulatossá tudja tenni? Az az új, a friss, a meg nem romlott életnek, egy kisded, egy új jövevény alakjában feltűnő, attraktív vonzó megjelenése! Kíélt emberek, megviselt emberek, valahogyan kiáltanak a könyörület után. De úgy érzem, hogy elmegyünk mellettük. Mint az élet nyomorultjai mellett (evangéliumi kifosztott utas!) . . . Esetleg szörnyülködünk rajtuk, de elhúzzunk mellőlük . . . Azonban a fejlődő élet mellett megállunk, akik a szépségnek, a bájnak megértői vagyunk.

Ezt jelenti az advent! Kilátást. Biztatást. Bizakodást. Reményt. . .

A másik, ami az Egyház életének rendszerében mint tengely, mint rögzített pont szerepel: — *a húsvét.* Az Üdvözítő fellépése azon munkatérre, amelyikre

nekünk, szegény embereknek csak a sóhajaink érnek fel, csak az utánzásra képtelenek nyögései hatnak el. . . , amely munkatéréről hangzik a nagy szó, hogy: minek-utána fölmagasztaltatom, mindeneket magamhoz vonzók . . . (Ján. 12, 32.)

Tényleg egy mozgatóerő hatása alá kerültünk, mi mozgásra képtelenek! Tényleg, mi ilyen nagyszerű felvonulásnak lettünk besorozottjai, de nem mint vezérek, hanem mint valami vonzó halalom alá került tényezők! Ez az, ami az Úr cselekvésének, passiójának színteréről idevilágít hozzánk és betölti az eseményeket hetvenedvasárnaptól pünkösöd utánig . . .

A hét hosszú hétre terjedő *nagyböjt* voltaképen hangozó szomorúság, böjtös önfegyelmezés, letompulása mindennek, ami az emberiség életének hejehujás, búfelejtő zaja volna. Ez a másik nagy tény, mementó, szent megemlékezéseket kiváltó vonás, melyeket az Úr von bele az emberiség lelkébe a sajátmaga életének akcentusából. Ez az a másik gócpont, melyik körül az egyházi év élete elhelyezkedik. Ez az a tanulságos időszak, a gyakorlás időszaka. Mindazt, amit önmagunkbateréssel mint programot kiválasztottunk, azt ezen az időszakon át az élet gyakorlatába visszük. Ez az, amire bennünket, a vitézkedő, küszködő Egyházat, mint egy tágas Mars-mezőre, Rákosi-gyakorlótérre kihív a lelkiismeret kommandója, a kötelesség parancsszava, a keresztény lelkület öntudata . . .

Ez az egyházi év: — a Krisztussal foglalkozás, a Krisztusba elmerülés, a személyén való függés . . .

Igaz, hogy kiegészítő részekkel! A Boldogasszony, mint porta speciosa, díszkapuja az Úr eljövetelének . . . így tüzdeli meg az Egyház az évet a Boldogságos Szűz Mária ünnepeivel, melyet aztán kiegészít még azoknak a sok harcot megharcolt, a hitet megőrzött, a futást bevégezett hőslelkeknek ünnepével, akikben nem az emberit keresi, nem a miénknél nagyobb szégyent, becstelenséget, gyalázatot, hűtlenséget, hanem akikben, mert lelkiileg meg nem törtek, felettünk hősie méretekkal küszködő isteni méltánylást, szeretetet celebrálja, szemben a

romokkal, a kerékbetörtekkal, akikre olyan könnyű ráismerni ...

A tisztelet szól a nagy karaktereknek, a vállalkozóknak. Ezeknek az emlékével tüzdeli meg az Egyház az évet. Ezeknek a sok sebhelyet szenvedett keresztényeknek az emlékével egészíti ki azt a nagy együttest, melynek bevezetője az újév, a mával.

De mert mindenhová belép, avatkozik, szól, magához közelhoz, tele kell hogy legyen színnel, hatással, az Egyház is mindazt, ami egy egyházi éven belül lejátszódik, vonatkozzék bár magára Krisztusra, a Szent Szűzre stb. plasztikusan iparkodik liturgiájában elénkállítani, mindazt hangulatokkal méri, melyekkel bennünket akar telíteni azért, hogy a nagy történések szemlélete ne csak elgondolt, de átélt valamivé is váljék. Innen van az, hogy az Egyház az advent idejét a penitencia hangulatainak szenteli: violaszínt ölt, elcsitul a Glória, a lelkek húrjaira szordinót tesz. Mintha ezt mondaná: — most ne gyönyörködjeteK; most szomorkodjatok; most a mélybe nézzeteK, most Keresztelő Szent János lelkével próbálkozzatok sajátmagatok hepe-hupáit lehordani. . . . tartsatok bűnbánatot! . . .

A nagy események lezajlása után fiat applicatio, következzeK az alkalmazás. Az Egyház külsőleg is kifejezi, mikor a vállalkozások emberét zöld színnel, a remény színével ráakarja bírni arra, hogy próbálkozzék, erőlködjék, hogy alakítsa ki magában a mintaképet . . . , melyre mondja az Úr: — kedvem telik benne! . . .

Látjuk és tudjuk, hogy az Egyház az ő gyönyörködő hangulatában, verőfényében magára ölti a szellemi megkeresztelődésnek szép színét, melynél szebb nincsen: — a fehéret. Látjuk, hogy mikor megemlékezik fiairól, hol ebbe a tündöklő fehérbe, hol pirosló vére emlékeztető színbe öltözködi és megköszöni az Istennek azt, hogy az Egyház élete mellett emberek szerepelnek argumentumképen . . .

November másodikán feketébe öltözködi ... Az Egyház a nagy eseményeket nem hagyja a maguk száraz messzeségében, hanem azokat megcsodáltatandó ide-

hozza őket és felöltözteti, körülveszi bájjal, kellemmel, szépséggel, megfelelő hangulattal . . .

Ez az egyházi év szűkrezabott kerete. Ebbe az egyházi évbe lépünk bele azzal a négyheti időszakkal, amelyiknek tartalmát, jelentőségét, egész lelki mechanikáját a jövő vasárnap lesz szerencsém veletek megismertetni.

Addig is tudjuk azonban, hogy az Egyház az emberrel teljesen azonos életet él, sőt az ember előtt él. S hogy ezzel az Egyházzal egyetértően hasonlót érezzünk, ringassuk bele a lelkünket a Roráték hangulatába, abba a csábos, bájos, csodás, páratlan, meleg, egyetlen, karácsonyi hangulatba, melynek lágy, szelíd, párás szelét ki érezzük az advent felhívásából: — emberek, javuljatok, szépüljete; gondoljátok meg, hogy a ti lelketeknek egy karácsonyi jászolt, minden lelki szépségek karácsonyfáját kell körülrajzania, hogy megszülessék lelketek mélyén sok kínlódás, várakozás, bánat és tengerszomorúság közepette Az, akit nem a nemzetek, hanem a ti szomorú, sajtó, vesződő lelketek epedve vár. Amen.

8. Az advent.

Hallottuk az Üdvözítő ajkáról a bizonytságot János felől. Azt a bizonytságot, amelyik ékesen szól és súlyosan erősködik a mellett, hogy az a hivatás, amelyet az egészen különös életű és a többiektől eltérő és elütő cselekedetű János betöltött, az a hivatás nem mindennapi, sőt annyira nem, hogy az Üdvözítő az ő angyalának, küldöttének, hírnökének nevezi, ki nagy célt szolgált, melyet az ember önmaga, egyedül, minden önszeretete dacára, minden önmagából kiinduló és önmagába visszatérő aktivitása dacára sem csinált meg addig, s az Üdvözítő azt látszik megállapítani, hogy meg sem tudja csinálni. . .

S mert az ember ennyire terhelt egyrészt és sajnálatraméltó másrészt, még a prófétánál is nagyobb szellemnek kell le- és beereszkedni az emberi lélekbe — sőt azt el kell foglalnia és meg kell termékenyítenie érzésre

és gondolatra —, mely az eddigitől eltérő és elütő. Azt az embert, akihez nagyon szól az írás szava: — tempus est jam de somno surgere . . ., itt az óra az álomból fölkelünk, (Róm. 13, 11.)

János személyében és tevékenységében, szóval abban a jelenségben, ami ő és abban a történésben, ami az ő élete, adva van a keresztény katolikus Egyház adventjének, az úrjövetnek ábrázolása. Adva van előre-
vetített volta annak a négyhetes kapcsolatnak is, amelyet parusia, előkészület, karácsonyra való előkészület néven beiktatva visel az Egyház élete sok-sok száz éven keresztül. . .

Már az első század homályában feltűnik egy, mondanám, megézés, egy ihletszerű, egy megvilágosítás-szerű tudat vagy tudatosság, amellyel Galliában (ma: Franciaország!) beillesztik az Egyház hivatott vezetői az úrjövet, az advent, a parusia kötelezettségét az akkor elrendelt heti háromnapos szigorú böjttel. De ne fogjon meg bennünket ez a külsőség, ez a dologi, anyagi cölöpzet az advent alakulatában, mert a lényege a dolognak nem ott fekszik, hogy egy szükségképen kialakított testi megfegyveléssel, koplalással emelkedjenek fel a lelkek addig a magaslatig, amelyre karácsony szükségkép megkívánja, hogy emelkedjünk. A dolog lényege mélyebben fekszik és magasabbra hág. Le a szívig és föl az értelemig, összekapcsolva mindkettő tényeit, hogy a gondolkodás és érzés, a szeretet és hálás ragaszkodás, az átértés mélysége egy teljesen önfeledt és mégis öntudatos önátadást tudjon belőlünk előhívni. . .

Az ősi adventnek csakúgy, mint a mai úrjövet idejének szárnycsapása örömet és szomorúságot, mélységes penitenciát és ennek a nyomába hágó képzelhető legnaivabb, legzavartalanabb örömet van hivatva kelteni. Ez az advent kapcsolata: mély megbánás és nagy fellendülés! Valami csikorgó, alázatos emberi beismerés a romlott múlt felett, melynek csak egy orvosa lehet: — a könyörülő Isten! S mikor eddig eljutok a beismeréssel és megalázódással, ugyanakkor tudatára jövök annak, hogy ez a kalkuláció, mely ad absurdum vitte le az én

eddigyi élettevékenységemet, mely megállapítja azt, hogy itt nagy és erős vontatóra van szükség — aki és nem amely és nem ami! —, aki a kátyúba jutott világot, ezt az értelemben és érzelemben megfonnyadt világot minden tényezőjével kiemelve ebből a mélységből; a kalkuláció valóraváltása, realizálása, egészen tisztán bontakozik ki előttem, mert az ígéret embere az ígéret asszonyán, mint diadalkapun keresztül vonul be az életbe: — embernek, de hogy a katasztrofális esemény még egyszer meg ne ismétlődjék, Istenembernek . . .

Én és mi mindnyájan, megtörtök és agyonviseltek akaratban, értelemben, érzésben porig alázódva beismerjük, tudjuk, hogy ezen a nyomoron és szégyenen nem mibelőlünk való valaki, hanem egy kívülről közelítő segíthet csak. Jön és közelít felém az ígéret embere, a magzat, az új vessző Jessze törzséről az ígéret asszonyán keresztül, kinek az anyasága is magasabbrendű, mint a többieké. De mert az ígéret emberi módon és emberségesen közelít, immunizálni kell az újabb veszedelem szükségszerűségének terhe alatt nem Őt, hanem minket. A mentesítés elemi formája és módja a divina natura, az isteni természet, mely az emberig leereszkedik s nem semmisíti meg, nem szívja fel magába, hanem tartja, hogy az az emberi természet, mely egy krízist ki nem állott, ebben a Krisztusban ne kerüljön veszedelembe . . .

Méltóztatok érteni ezt?

Miért kell az emberiségnek istenemberi Megváltó? . . .

Képtelen elem nem szül képesítő elemet. Itt minden szív beteg! Omne cor maerens! Minden fej csüggeteg! Ezek önmaguktól felegyenesedni nem tudnak! . . . Az (ígéret Embere) az ígéret asszonyán keresztül megfejelve, megnagyobbítva, magasztalva, állandósulva jön az isteni természet révén.

Ebben adva van az advent hangulata, színe, levegője, egész akciója, menete, hullámverése, mely egyszer a mélységbe esik, máskor a magasságokba emelkedik. Az advent egész keresztény világa, mely soha a szomorúságban és bánatban el nem pusztul, soha az

örömben nem mértéktelen, mert mindenkor tudja, hogy mikor nyomorult és nagyon ember, mellette és benne a felemelő Isten. S mikor az Isten felmagasztal, a kegyelmi özönben való felfrissülés által, ugyanakkor felelevenedik a mesebeli Ikarus esete, hogy nem tud és nem lehet a felemelkedés mellett elbizakodnia, mert az emberiség mellett mint árnyék húzódik végig a gyöngeség.

Az adventben ez a penitencia és öröm. Öröm az eljövendő felett, a Közéltő elébe, öröme a Megváltó Krisztusnak, annak a váltónak, kiegyenlítésnek az öröme, amelyiken most még a megviseltség stádiumában szorongok, nyomorúsága alatt vesződök, de jön a Megváltó és segítóm lesz.

Az advent plasztikus reprezentációja annak a fogalomnak, hogy a jövő a remény. Minden jövőt váró, minden reményszálba kapaszkodó lelken szorongás, vesződés, félsz, bizonyos kisszerűség, megviseltség van, melyet az Egyház violaszínbe öltöztet, mely példázza azt, hogy itt a lélekben hittartandós állapot van, szordinos hangulat van, valami megküzdő lelkes bizalom van, mely nézi a jelent, de a vergődés vonásainak kiegyenlítését, munkáját vezeti be az előrevetett bekövetkező örömmel reménye, mely maga a karácsony.

A mi adventünk ilyen-e? Főképen a mi lelkünk ilyen-e? Rajta van-e a violaszínű penitencia? Rajta van-e ez a szomorú állapot? Ez-e a mi lelkünkben annak a számadó kötelesség nyomán járó tudatnak és felelőségnek a terhe, amelyen egy morális életet élő emberről feltételezhető, hogy érdeklődik a sajátmaga lelki egyensúlya és ismerete iránt? Rajta fekszik-e, elhúzódik-e a mi lelkünkön a köteles reflexió, a meggondolás? . . .

Vigyázzunk és ne felejtjük, hogy öröme, becsületes öröme csak annak az embernek lehet, amelyik önmagába térve nem fél önmagához nyúlni, önmagába tekinteni. Aki pedig önmagától fél, aki sajátmagának nem néz az arcába, aki mindent megenged, mindent helyesel, mindenre, amit csinál, saját énjét mintegy odadobja a felelőség tudata nélkül, annak nem lesz öröme, nem lehet öröme akkor, amikor más igazán örvend . . .

Azért kérdem: kimerül-e, megmerül-e a mi morális énünk az önismeret mélységeiben? Igényeljük-e lelkileg, követeljük-e magunktól számonkérően az önismeret utcáiba tévedést, az emeletek megmászását, felsőbb lelki hajlékba való benyitást? . . .

Penitenciázunk-e? . . .

Sokan tán kicsinylően hallják e kérdést. Ámde szegre akasztott lelkiismeret az, amelyik kérdésre kérdéssel felel: — minek és minek az a penitencia? Fáznak a penitenciától, pedig az nem kíván semmi mást, csakúgy, mint az advent gondolata sem kíván mást, mint az önmagába-nézést és magára-eszmélést. Azt, amely megállapítja azt, hogy Harpagonok¹⁶ vagyunk az Istennel szemben, fősvény kutyák, akik az Istennek minden érzésükkel, érzelmeikkal, értelmes megállapításaikkal fősvénykednek . . . Ezt beismervé szégyenlened kell ezt, hogy ember erre képes, hogy így képes tenni, ahogy mi csináljuk, annyi ledérséggel, annyi fölületes könnyedséggel, de tán érthetőbben fejezem ki: annyi bohém arcátlansággal, mellyel elsiklunk az egyetlen nagy realitás elől, hisz minden összedől, pusztul, senyved, tönkremegy, csak az Isten örök eszménye él folyton és egyre. Üldöz és nyomon követ: ezért mondja a régi egyházatyák egyike, Szent Bernát, mikor Krisztus hármasság eljövételéről beszél, melynek elseje a megtestesülés, másika az emberi értelemben a kegyelem révén való behelyezkedés és az ú. n. contra omnes a harmadik, az Isten ellenakciója, hogy áll mögöttünk, meredez mellettünk Ő, aki van. S ha van ember, akinek nincs Istene, azért nem kell, mert az Ő egész léte egy nagy szemrehányás: az Istené, aki van, aki nem ma lesz és nem szűnik meg holnap, akinek ez a merevsége, ez a van-sága, ez a létele, melynél fogva nem hajlik el, nem bujtatható el, nem osztható meg, nem kommandírozható, nem ijeszthető el; ez a merev beillesztettsége időbe és örökkévalóságba: — ez az, amellyel az Isten ellenére van az emberiségnek . . .

Ezzel számot tartasz-e és így csinálod-e az adventet egyénileg? Csinálsz-e ezek nyomán adventet magadban,

lelkedben, szorongásban, alázatos penitenciában magadért és magad felett, hogy ebből kialakuljon a jövő?

Erre való az advent. Ezt akarja. Ezt nemcsak jelenti, de ezt munkálja a lélekben. Ezen ténykedésekkel az Egyház közelebb hoz és visz a tisztulási és erősödési folyamathoz. Kedves, szép, megkapó és ami főképpen döntő, nagyon üdvös gyakorlat, hogy a keresztények lelki tisztulással és lelki megújhódással készülnek. Ez ugyan nincs paragrafusokba írva, nem kötelező, de aki munkás adventet csinál, aki azzal az akarattal él, hogy a penitenciát és örömet akarja a lelkén végigpergetni, az ott, a gyónószék szentélyében és az áldozórács előtt köt ki. . .

Ez az advent!

Az Egyház így csinálja. Hogy éljünk és érijük meg, hogy az «ígéret Embere» az ígéret asszonyán át megérkezve és leérkezve lelkünkig, úgy álljon előttünk, amint akihez a lelkünk így sóhajt: — vonj magadhoz a te keneteid illatával! (Ének. én. 1, 3.) Amen.

9. A karácsony előzménye.

Megelemeztük, hogy mit jelent a keresztény katolikus emberre nézve az advent. Ráműtattunk arra a munkára, amely lelki munkát az advent alatt el nem végezni, mely ténykedést programmatikusan és törvényszerű következetességgel végre nem hajtani nem jelent kevesebbet, mint annyit, hogy e határozottan kegyelmi jellegű időt, vagy ha úgy tetszik időszakot, időtartamot veszendőbe menni hagyni.

Hát hiszen az nem is olyan nagy újság, hogy az ember egyet és mást veszendőbe hagy menni! Nem is olyan szokatlan esemény vagy tünet az, hogy bizonyos előkelő fölényességgel engedünk tönkremenni értékeket és hagyunk kihasználatlanul elsuhanni talán soha többet vissza nem térő alkalmakat! Megannyi embernek az életében minő nagy számmal vannak gyászos és veszteségteljes, ki nem aknázott, elpasszolt alkalmak!

Ha mi ennek a tudatában és bizonyára nem alap-

talánul hangsúlyozottan sajátmagunk előző kár-
vadásaink alapjára támaszkodva sem emelünk ki az
idei adventből ütött-kopott lelkünk számára valamelyes
nekünk szánt, nagy bőséggel nekünk szánt malasztot, —
ám lássuk! Az Egyház megteszi és megtette a magáét.
A keresztyén katolikus hitrendszer értékelésével és fel-
aprózásával dúsan és bőkezűen végző krisztusi intéz-
mény az Úr szándékainak megfelelően, felhívott és fel-
hív még mindig a mai vasárnapi evangéliumnak szavai-
val: — egyengessétek, készítsétek ki az utakat, mivel-
hogy prope est iam Dominus, közel van az Úr!.. .

Ezt a közelséget kétféleképp lehet magyarázni.

Egyik az a fenyegető Damoklesz-kardszerű közeli-
ség, amelyikről minden idők embere nem szeret hallani,
— sietek hozzátenni: minden idők könnyelmű embere!
— és úgy szokták feltüntetni, hogy ez az a bizonyos
mumus, amellyel az Egyház rémítgeti az embereket. . .
Az egyik közelség a mindig felsőbbbséges, a mindig fön-
séges, fölényesen Úristennek világokat összedöntő
hatalma.

A másik közelség azonban, amely most a mi szí-
vünkhöz érzelmileg és hangulatszerűen esik közelebb és
amelyhez céloz a harmadik ádventi vasárnap liturgiája,
az a mi Megváltónk születésének emlékűnepe hangu-
latából derül mireánk, mely előreveti már a karácsony
melegségét, üdeséget, szépségét, de ami mindezen meleg-
ség, üdeség, szépség felett messzire felemelő és eltöltő
érték, azt a megnyugvást és boldogságot, azt az ember-
nek szánt megnyugvást és boldogságot, melyre múlt
vasárnap is céloztam, mikor az «ígéret Férfiára» mutat-
tam rá, aki az ígéret asszonyán keresztül lép be a világba
szabadítónak . . .

Közel van az Úr! — így mondja az írás (Filipp.
4, 5.) és az írás szavával így rebegi el a mai szentmisében
világszerte az áldozópap.

Közel van az Úr! — ezt kellene éreznie és átéreznie
mindegyikünknek. Ebbe az áramba, ebbe a sodrába a
lelkiségnek kellene beleilleszkednie mindannyiunknak.
Közel van az Úr!.. .

Mindazok, akik nélkülözve, fázva, kínlódva panaszkodnak és sírják azt, hogy nem érzik az Istent, nem ismerik az Istent, nem tudják az Istent, hogy az Isten nincs velük, bennük, nincs érettük és nincs nekik és az ő számukra, mindazoknak a lelkeknek, akik ilyen kietlenek és üresek lelkileg avagy telítettek érzelmekben, egyformán meg kell hallaniok: — prope est iam Dominus! Közel van az Úr!.. .

Erre a mindenkit megközelítő nekilendülésre, a karácsony ölen való elhelyeződésnek szellemi és lélektani megteremtésére áldozza az Egyház minden erejét. Azok az imádságok, melyekkel teletűzdeli a papi zsolozsmát, az ú. n. ó-antifónák mindegyike: Ó, Jessze gyökere, Ó, Dávid kulcsa stb. mind serkentések, mind felsírások, mind extenziói a léleknek, nyújtózkodásai a Végtelen felé, amely Végtelent a maga közepén, in medio nostri akarja tudni és óhajtja érezni az emberiség; az Egyház rimánkodó és kérő nyelvén mindmegannyi annak a rejtőzködő Krisztusnak megidézései hangzanak el. . .

Lássátok, minél közelebb perdül az idő kereke a karácsonyhoz, annál több van ebből a nagyszerű megézésből és megsejtésből az Egyház szíve táján; annál többet tör a gyermekei számára ezekből a motívumokból, melyekkel csak egyet akar elérni: — hogy a karácsony éjszakáján megcsendülő angyali zene ne hideg lelkeket, de legalább a pásztorok kíváncsiságát találja bennünk . . ., akik valami lelki telítettségnek és az előérzésük zsongásának eddig nem tapasztalt különösségével mondják egymásnak: — menjünk el Betlehembe és lássuk meg a dolgot, melyet az Úr jelentett nekünk! (Lk. 2, 15.) Menjünk és nézzük meg az esetet, tekintünk bele az események és történések forogtatáiba és lássuk azt, ami végbement, mert, mert, mert valami történik, a lélek feszültsége, az agy, az akarat, a szív mind sóvárog, kiált és szükségei önmagából kielégülés után, a complementum rerum után . . .

Az Egyház így serkenti a lelkeket, hogy menjünk a betlehemi jászolyhoz, mely éppen olyan fából van

faragva, amelyből ki- és felnőtt, mint az a keresztfa amelyre ránőtt és ráedződött, amelyen a nagy Elegettevő szerepét beteljesítette . . .

Közel van az Úr! — Ezt súgja, zsongja és éneklí a mi fülünkbe és mikor a lelkünk tele van már ezzel az ihletszerű hangulattal, akkor a karácsony kellős küszöbén ezt a telített lelket még egy megfegyveléssel is alkalmasabbá teszi vizionárius készségekre, meglátó áhítatokra akkor, amikor a karácsonyt megelőző napon, az előkészület napján, a Megváltó-várás napján, az új embertípus megjelenésének a napján önmehtagadás cselekedeteket kíván tőlünk, mégpedig az önmehtagadás uniformisában: mikor az összkereszténységet nem egy egyéni guszttus szerint, ötletesen előkapott, vagy hasonlóan megcsinált, hanem az önfegyvelés egységességében, mindazoknak, akik várják az Urat nemcsak exténuait lélekkel, de a megfegyvelzett fizikumnak, az önfegyvelzésben megtisztított, megnesemesült testnek az együttesében! . . .

Ez a böjtös vigília gondolata!

Legyünk már egy kicsit látó emberek! Lássuk meg a lelket, a szándékot, a gondolatot, a nobilis formát, az eleganciát, amelyikkel stílusosan, formásán és nemesen a többitől és köznapiastól elütően mintegy kivarázsoltan, előhívottan várjuk az Urat. . .

A várakozás, a világ, a bolondok házának stílusa szerint ugrádozásban, tipródásban, izgalmakban, kipirultságban adódik. Az Egyház nem így várhatja az Urat, hanem a lélek megdolgozottságában, és a testi fegyvelésben. Mennyivel szebb, imponálóbb ez, mint az, mikor mindenki jár és megy, mikor nem látok mást, csak futkosást és nyugtalanságot! . . . Az Egyház az Urat, akiről mondja, hogy közel van, az utolsó nap küszöbén az önfegyvelzett, a vasba öltözködött, az akarat acélingébe és lemondásba öltözködött mehtagadottságban várja . . .

Én ebben egy nagy gondolatot, nagy stílust, hódolatot; látok, hogy akkor, amikor a lelkemet az úr jövet vasalójával simára tégláztam négy héten keresztül,

akkor azon a küszöbön, amelyet az Úr átlép, az ember lelkileg nevelt lelkülettel, a fizikum diszciplinázottságával álljon várakozóba ... Ez a karácsony vigíliájának a gondolata! ... Ez a motívum rejlik a december 24-ének keresztes, böjtös napjában!

(Itt mondom meg zárjel között, hogy az új egyházi törvénykönyv, ha a vigília vasárnapra esik, a böjtöt felfüggeszti, törli!)

Az előkészület tehát lelki kisimítás és testi megfegyelmezés közös harmóniája. Ez jelenti az Egyház részéről a lelkeknek az úrjövetben való megdolgozását. Lássunk még valamit abból, hogy ezen az előkészületen, mely már a közvetlenül jövő Úr Krisztus megbecsülése, ugyanez a megbecsülés a karácsony ünnepén is valamiféle formában megnyilatkozik az Egyház szertartásai közt. Ez a megbecsülés magát a történelmi időpontot hegyezi és emeli ki, amelyet a mi Urunk születési eseményének emlékével környezünk: — az a bizonyos éjféli, amelyen az evangélium angyala jelenti a megtestesülést. Az éjféli mise, mely az Egyházban régi, megszámlálhatatlan évszázadok óta dívik, az a hangulatosság — mert mi csak ennek látjuk! —, mellyel körülzsongja az Úr születését, az a soronküüli mód az ünneplésben Urunk születésének megbecsülését jelenti.

Aláhúszom, ismételem és nem szünöm meg hangsúlyozni: — karácsonykor nem megünnepelni, nem örülni, nem érzelmekkel eltetni kell, hanem Urunk születésünnepeének emléke iránt megbecsüléssel eltetni, ezeket az emlékeket és ezt a megbecsülést felfrissíteni és kiegészíteni, újradolgozni kell! . . .

Az az éjféli mise, melyhez oly sok kegyelettel és vonzódással ragaszkodik a keresztyény nyilvánosság, az ennek a megbecsülésnek legyen a kifejezése ép úgy, mint az a körülmény, hogy az Egyház minden papjának Krisztus hármass születése emlékére három szentmisét enged mondani.

Ha az Egyház így gondolkozik, ilyenek a szándékai, ha ez a technikája a karácsony megbecsülésének a veze-

tésre hivatott tényező részéről, kérdem: — nem kell-e a mi lelkünkben is kialakulnia egy ilyen bensőséges megbecsülésnek? Nem kell-e nekünk is eltelnünk hálás köszönettel, hogy egyáltalán van az emberiségnek karácsonya? . . .

Az Üdvözítő, az «ígéreték Embere», talán épp azért lopakodott be — hogy szabadjon ezzel a kifejezéssel élnem! — azzal a sajátlagosan egyszerű bevonulási módszerrel az emberiség közepébe, hogy ennek az egyszerű és feltűnés nélküli rezidencia-foglalásnak minél egyszerűbb, kisszerűbb, minél emberibb, annál nagyobb legyen a visszhangja a mi lelkünkben. Kérdés: — vajjon ez a visszhang végigzengi-e a mi karácsonyi hangulatainkat? . . . Kiváltja-e pl. a mi lelkünkben is, amit kiváltott az én rendalapítómnak, Assisi Szent Ferencnek a lelkéből, aki elsőül készítette el az ő rendtársaival azt a népszerű szokássá vált és templomainkban is elhelyezni szokott jászolt, amelyik mellett ő éjféli misét mondhat, s amelyen ő maga is mint szerpap szolgált vala? . . . Kicseng-e valami megértéses ragaszkodás ahhoz az egyszerűséghez, ahhoz a nagyszerű leereszkedéshez, mellyel a Krisztus, az ígéreték embere, tehát az Istenember megközelített bennünket, a nyomor, a számkivetés, a szégyen, a kegyelemtelenség fiait, hogy kegyelmet hozzon a mi lelkünkbe . . .

Assisi Szent Ferenc úgy érezte, hogy a karácsony hangulatát meg kell jelenetezni szcenikusan csak azért, hogy az ember eszébe, lelkébe mind jobban belevésődjék az, ami történt. . .

Lám, ha a mi lelkünk annyira üres, szellemünk annyira ványadt, hogy mi nem tudunk ilyen beégetés, beedzés révén hangulatot nem kelteni, de állandóan a felszínen tartani a megbecsülő értékelésről, a karácsony és annak eseménye iránt, ó akkor hogyan tudnánk mi el- és felvergődni ama magaslatra, amelyikre a karácsony kikezdésén át a beteljesedésig eljutott. Aki ott a mellét akarja verni a kereszt tövében, aki ott le akar omlani, annak itt kell kezdenie a pásztorok, a három szent király közt, s azok miliójében kell meg- és fel-

találnia önmagát, mert aki nem tud lélekben naiv lenni önmagáért, az tragikus sem tud lenni önmaga roncsain, az tragikailag sem tudja összediszponálni magát Krisztussal.. .

A keresztyénység, az ember lelkének közeihozása Krisztushoz itt kezdődik a jászol mellett. Prope est iam Dominus! Közel van az Úr! Ez a helyzet, ez az eset közelebb van hozzánk, mint a Golgota. Próbáljunk meg odakúszni az Úr mellé, aki a karácsony egyszerűségében, kedvességében és semmi megerőltetést nem kívánó közvetlenségben jön hozzánk, jön felénk. Amen.

10. Szent István vértanú, Szent János és aprószentek ünnepe.

Immár a karácsony fénye, az Úr születésének eseményével kapcsolatos hangulatok nyúlnak bele a lelkünkbe. Ne tagadjuk: — ami az advent elején és derekán még megülte a lelkünket, az a bizonyos szomorúsággal elegyes fájdalom, az mintha hüledezőben volna. Mint mikor az égen úszkáló felhők foszlányokká szakadoznak és kikimosolyog mögöttük a napsugár, ilyenformán alakult az ember lelki arculata annak a közeledésnek a hatása alatt, mellyel mi az Üdvözítő születése felé diszponálódunk lelkileg.

Abban a beszéd sorozatban, melynek fonalán az Anyaszentegyház szertartásos berendezkedéseinek egyes részletével ismertettek meg benneteket, az utolsó, a múlt vasárnapi megbeszélés, szemetek elé állította magát a karácsonyt. Bizonyára nem azért, hogy magának az adventnek karácsonyra előkészítő hangulatát szüntesse meg, de, sőt inkább nagyon is azzal a célgondolattal kihelyezve, hogy mikor magát a karácsonyt olyan eszmei magasságban látjuk magunk felett, s ugyanakkor közel érezzük magunkhoz, hogy igazán a mi ünnepünknek mondhatjuk, azért a lélek sajátságai, tulajdonságai, minemősége, sőt ezekből kiáradó nagy megbecsülés, hála, köszönet, boldogság és öröm, mint pára, illat, ózon szálljon fel a magasságok felé.

Ha én a mai nappal ugyané szertartást magyarázó beszédek során egy lépéssel odébb megyek és a karácsonyi hangulatot tovább szövöm vagy tovább nézek és beletekintek az Egyház szertartást alakító rendszerének a távlatába, akkor közvetlen a karácsony ünnepéhez simulóan három más, a köztudatba átment és a közérzésben több-kevesebb melegséggel átkarolt ünnepet látok, melyek abban a közelségben, amelyben vannak, kitűnő kifejezői annak, hogy micsoda lendületet képvisel az a betlehemi jászolban szendergő kicsi Gyermekek. Aki mikor megjelenik a színen, érthetetlen, hogy angyali muzsika övezi őt; érthetetlen, hogy egy csodás bájú éjtszaka teríti föléje az ő csillagos leplét; érthetetlen, hogy messze földről királyok keresik. Érthetetlen, mert annyira naiv, annyira kisszerű, igénytelen ez az embernek látszó jelenség, hogy minden különlegességet, hangulatosságot bizonyos szkepszissel, fej csóváltató napi-rendretéréssel venne, sőt vesz és vett az emberiség nem egy része.

Ellenben ama különlegességek egyszerre más színben tűnnek föl előttünk, mikor az ő megjelenésének eseménye mellett látok egy vértanút, aki vértanú akarattal és cselekedettel; egy szellemóriást, aki hitet tevő Krisztus mellett akarattal, s cselekedettel; mikor látok egy csomó éles gyilokkal halomra hányt kisdedet, akik vértanúbizonyoságként szenvedtek az áldozat realitásában a nélkül, hogy az ő akaratuk és értelmük arra előkészült volna.

Az a pillantás, melyet mi belevetünk az Egyház liturgiájába, azt megérteni, értékelni, kiizlelni kész lélekkel, ezt a perspektívát nyitja meg előttünk. így vezet, így tisztítja meg azokat a tiszteletadásokat, amelyekkel mi pl. a karácsony másnapján hajtjuk meg az elismerés pálmáját... Mi csak annyit tudunk és ez az, amit megjegyzünk magunknak, hogy az az Egyház, amely tündöklő fehérbe öltözve örömmel celebrál ünnepet, s amelynek nem elég a nappal, de még az éjtszakát is rááldozza, ez az Egyház egy nappal később pirosba öltözködik és otthagyja az előző nap emlékét, esemé-

nyét és valami máshová irányított figyelemmel és egyéb gondolattal és hódolati megnyilvánulással mártírnak áldoz, vértanút köszönt.

Igaz, kevés hajlandósággal az iránt, hogy amit'az első cselekedett, arra valamennyinek készen kellene lennie. Inkább azzal a célzattal, hogy a Krisztus születésének emléke a természetfeletti értelmi és érzelmi átalakulásnak olyan nagy kiválását, megnyilatkozását váltsa ki az emberből, amelyik nem sajnálja most már — hogy az Isten sem sajnálta! — az emberi lélek sorsáért és örökkévaló boldogulhatásának biztosításáért a legnagyobb áldozatot letenni.

Mikor a második isteni Személy emberi természetbe öltözködve annak a valaminek, amit a mi emberi, otromba kifejezésű nyelvünkön mennynek, túlvilágnak nevezünk, otthagyasával és egy egészen alsóbbrendű módnak a magáraöltésével megcsinálta azt a nagy lemondást azért, amit léleknek neveznek . . . Ennek a refrénje semmi sem lehet és kell, hogy legyen inkább, mint a mi bennünk is felkerekedő, szélvész módjára neki-zúduló példátlanul más akarat és akarás, mint eddig, amelyik azért az értékért, amelyet léleknek neveznek, amelynek az értékét nem emberi kóstolgatás, hanem egy szuverén isteni aktus mutatta meg, hogy ennek az értéknek a realizálásáért, szerepeltetéséért egy nagy-szerű, lemondó, felkiáltó, felajánló készség alakuljon ki magában az emberi lélekben is .. ,

Ez a Szent István vértanú ünnepének jelentősége!

És ha ott áll mellette a következő ünnep keretében Szent János, akinek egy százegynéhány esztendő roszakatag és elaggott élete valami olyant mutat, ami lemondást és áldozatkészséget fejez ki, mikor az Úr akarata folytán ő sem az András, sem a Péter, sem a többi vérrel pecsételt sorsát nem osztva, mint egyetlen túlélő rója betűkbe és sorokba azokat a nagy igazságokat, melyekből ki nem pusztítható nemzedékeknek kell élnie lelki-leg; azokat az evangéliumban elhelyezett és azokat a csodás hatású, apokaliptikus mélységekbe meghúzódó és magasságokba felemelkedő igazságokat; mikor az

ember látja ennek a léleknek a beléletét, melyet ő a Krisztus szívére ráhajolva termékenyített önmagába, — akkor megérti a másik bizonykodó típust, kiben ott a készség, hogy vért áldozzon, de az Isten másképp akarta és nem vért, hanem gondolatot, érzelmet, hűséget és kitartást kellett áldoznia . . .

És ha e mellé a második mellé felvonultatjuk Ráma fiait és apró kisdedeit, Rachel és egyéb anyák síró panaszának áldozatát, a Heródes gyilkai alatt halomra pusztított kisdedeket, akiket önkényesen, méltatlanul és gonoszul sújtott le a földi trónját féltő, kisszerű ember keze, akkor látjuk bizonykodni egy nemleges argumentummal, a halottak némaságával ható érveléssel a még ki nem fejlett, akarásban és öntudatban ki nem csapott életeket és megértjük azt, amit tán eddig csak sejtettünk, hogy nagy, végtelen nagy valakinek kell lennie Annak, aki a külső jelenségek és látszatok dacára, sőt azokba burkoltan jelenik meg a színen, áll az emberiség elé, és mikor eléje áll, akkor ünnepélyes hitelt, a rá esküvésnek ilyen bizonyosságát adja, ezeknek az ártatlanul leöldösött kisdedeknek áldozatában, akik a Krisztus miatt, Krisztusért, sőt a Krisztus ellenére szenvedtek.

Keresztény Testvéreim! Úgy járunk ez előtt a három tény előtt, mint akiket lenyűgöz a nagyság. Mint akik ügyefogyott kisszerűségükben lélekezethez is alig jutnak. Mint Saul állott, mikor örködött...; mint bámészok, mint gondolatnélküliek, mint a kínoknak szemlélői, de nem mint az esemény megértői. . . Úgy, mint akik egy evangéliumi Jánosnak az Üdvözítő rendletéből megkímélt, pusztulásba nem hurcolt életét az evangélium bizonyosságáért és valódiságáért, valami szerencsés véletlennek, előnynek látjuk . . .

Pedig nem úgy van!

Az Úrnak vele céljai voltak és egy hosszúra szabott életnek megannyi esése és emelkedése, hullámverése az, hogy ez az ember a maga életével és munkájával bizonykodjék az evangélium mellett... A Krisztus, ha maga halni tudott is a maga igazsága mellett, élő embereket is tudott állítani. Úgy állunk meg, mikor látjuk a jaj-

veszéklyő anyákat, mint magunk is tehetetlenek érzésben és akaratban, akik magunk is pusztulásra érettek, egy zsarnokságnak az áldozatai: a romlott élet, az elferdült elme, az eltompult szív zsarnokságáé, akikben nem szabad semmiképen megszületnie a tiszta világosságnak, a lélek békéjének, kigyúlnia a betlehemi csillag izzító fényének, hanem akikre az éjtszaka teríti rá a szemfödélét, a bűn, az erkölcsi tehetetlenség világának non possumusa, mellyel szemben a kifejtő erkölcsi elvnek ereje nincsen . . .

Az Egyház az ellenkezőre tanít, figyelmeztet I Mikor megállít a liturgikus állomások mellett, akkor arra tanít, amit a Simeon ajkai rebegnek a karjára vett isteni Kisdéd látásakor: — tétetett pedig ez sokak romlására... (Lk. 2, 34.) Amekkora öröm, hogy születik, akkora borzalom is, hogy született a Krisztus . . . Mert amekkora szabadulási áram csap ki a betlehemi éjtszaka sötét mélyéből, époly szörnyűségek, pusztulások, negációk, kárhözatok vannak e mellé a tény mellé kötve . . .

Ki számára?

Az emberekére, a társadaloméra! Akikre ez az evangélium megállapítása: — *in propria venit et sui eum non receperunt*. . . Övéi közé jött és övéi be nem fogadják Őt. (Ján. 1, 11.)

Álljunk meg több gondolattal, több érzéssel a karácsonyi ünnepkör eme három első stációs ünnepe előtt és merítsük belőle azt, amit a karácsony angyali zenéjü éjtszakája fog kívánni nekünk az angyalok énekének zsongásában: — Békességet a földön a jóakarátú embereknek! Amen.

11. Jézus szent neve és vízkereszt ünnepe.

Aki az újévi, Urunk születésének nyolcadára rendelt evangéliumra figyelt, az ma megállapíthatta, hogy az az evangélium a Jézus szentséges neve ünnepére rendelt evangéliummal egyenlő. A magyarázata és az oka ennek az, hogy az év első napja, a karácsony ünnepének nyolcada az Üdvözítő első nagy megváltói tényének, mun-

kásságának vérrel való megpecsételése, testi szenvedéseinek elseje; a mai nap pedig, mint az ő szent nevének ünnepe, szoros összefüggésben áll a megelőzővel, mert az ószövetségi keretek között nevet az újszülött akkor nyert, amikor azokon a bizonyos szertartási törvényeken átesett volt.

Innen az egy síkba esés a két egymást követő evangéliumi szövegek között!

És itt megállok azzal a kérdéssel, melyet egyiktek másiktok ajkáról veszek el: — Hiszen emlékezésem szerint Jézus neve ünnepe valamikor vízkereszt után második vaárnapon volt? ... Az emlékezés jó . . . Azt látszik tanúsítani, hogy együttéreztek, ünnepeltek, örvendeztek az Egyházzal ... De 1913 óta (X. Pius!) január első vasárnapjai valamelyikén (2-5. között) van! . . .

Ez tán száraz téma, ez talán érdektelen tárgy, de mi itt sorozatos megbeszélésekben iskolázódunk, művelődünk, fölfrissülünk . . ., sőt új meglátást is szerzünk. Aki hívő mivoltában nem közönyös az iránt, hogy a legszentebb kötelességek, szeretet, hála, ragaszkodás, rajongás érzései megfelelő formák között jussanak kifejezésre, az bizonyára nem veszi rossz néven.

Talán felesleges is lesz hangsúlyozni, külön aláfesteni, hogy mit jelent Jézus neve mindazok számára, akik benne bíznak, akik lelki életüket Reá, az Ő csodálatos isteni személyére alapozzák, akik mindazt, ami bennünk hiányos, félszeg, hibás, gyarló, épp Jézus szent személyének televényéből, gazdagságából akarják kiegészíteni. Valóban, akik így gondolkoznak, azok tudják, hogy kiben bízva, kire építve magasztalják fel a sajátmaguk lelki életét, azoknak jó tudni, ismerni, érteni, megízlelni ezt a szent nevet.

Ez az ünnep a karácsonyi ünnepkörnek utolsóelőtti láncszeme. Ennek a láncnak, ennek az ékkövekből és igazgyöngyökből adódott láncnak csatja az az ünnep, mely reánk fog nyitni, s mellyel a karácsonyi ünnepkör bezáródik: a három király, a vízkereszt, a theofania, az epifania, a kinyilatkozás, a kinyilatkoztatás, a megnyi-

latkozás, az Isten-nyilatkozás ünnepe; mikor t. i. annak a Betlehemben született isteni Kisdednek agnoszkálása, az ő vonzkörébe való belépés történik meg a nagy világ, a messzeség részéről.

Aki az evangéliumot ismeri, az tudja, hogy miközben felkelt napkeleten a csillag és megállott Betlehem felett, amely csillag történetének kegyetlen, szenvedő lelkű nézője vala Heródes, azalatt ennek a csillagnak valami bűbajos hatása, megmozdító ereje, kibillentő dinamikája adódott abban a három személyben, akikre a keresztény szeretet melege tekint vissza és akiket Gáspár, Menyhért és Boldizsár néven illet a keresztény köztudat. . . , akik az isteni kegyelemnek, ha tetszik lelki szuggesztiónak — bánom is én, nevezzék annak! —, idegérzésnek, egy önmagukból való kilépésnek, elmozdulásnak a hatása alatt —, gyermeknyelven fogok szólani! — mennek, mennek, mendegélnek valahová, Betlehemnek, mennek valamit keresve, sejtve, akarva és elérkeznek azon hajlék elé, melyben megtalálnak egy kisdedet... És azután egy idillikus, kedves jelenetet rajzol az evangélium, mikor, amelyben több attitűddel, több ügyességgel, több fordulati, mozdulási esztétikával, no meg a keletieknél szokásos adományok előkelő minőségével történik meg a hódolás, a lelki kiömlés, felgerjedés, amelyikre az evangélium jellemző szava: — adorabant eum, imádák Őt, nem is akárhogyan, hanem leborulva. (Mt. 2,11.) Ez a történeti háttér . . .

Ez annak a nagy folyamatnak tengerszeme, mely a betlehemi Kisdedből szava és ereje láncolatán férfívá válásakor a világra áradott, mellyel maga elé idézte az emberiséget a vele létesítendő szellemi kapcsolatra, melynél fogva az Isten lehajlik az emberhez és ez felemelkedik a mélységek poklából, melyben kínlódik a magasságok Istenéhez ebben a jelszóban: *justitia et pax osculatae sunt*, az igazság és béke váltott békecsókot!.. . (Zsolt. 84, 11.)

Ez a theophania, ez az epiphania. Ez a nagy mása nélküli megnyilatkozás Krisztus részéről az emberiség észére. Ez a nagy találkozás, ez a kölcsönös fölismerés!

Egyik lehajlik és a maga gyermeki Szívéhez öleli az emberiséget; a másik a fejedelmi bölcsesség és tekintély elismerésére érkezik el, nem oltárokhoz és nem szimbólumhoz, de magához a testté lett isteni Igéhez!

Ezt élénkíti, ha halványodik bennünk, ezt frissíti föl bennünk, ha hűledezőben volna, ezt rögzíti jelentőségénél fogva és történelmi mélységénél és mélységes lelki tartalmánál fogva évenként a három szent király ünnepe. Ez ünnepnek tárgya még az a mély jelentőségű ceremónia is, amelynek cselekvő szereplője Keresztelő Szent János, szenvedő szereplője pedig az Úr Krisztus. Mikor Urunk folytatólagos megnyilatkozásai során jó néhány év múlva egy másik manifesztációját teszi a maga mérhetetlen, felfoghatatlan lelki szépségének. Mikor a magasságok helyett a mélységeket járja, a fenség helyett az emberi nyomorúság és szegény fájáig ereszkedik le, s a bűnbánat keresztségét fogadja, a büntudat alatt való megtisztulás procedúráját, emberekhez való önmaga hasonlításának eszközlése céljából magára veszi Ő, akinek nincs szüksége tisztulásra, akinek nem kell bánnia semmit. Mikor az isteni felséget elismerik Benne a bölcsek, itt meg Ő maga mutatja be emberi természetét. A keresztény hagyomány még egy harmadik jelentőséget is tulajdonít ennek az ünnepnek. Emlékünnep akar lenni Krisztusnak a kánai menyegzőn művelt első csodájára.

Ez a három motívum szövődik egy hímes szőnyeggé, egy gyönyörű rajzú szövetté, amelyiket a magyar közszólás a maga nyelvén vízkeresztnek nevez. Aki ennek a sajátságos elnevezésnek okát-fokát szeretné adni, annak a nyugati, latin Egyház gyakorlatából egy szokelléssel át kell nyúlnia a görög egyház gyakorlatába, és felfedeznie ott január 6-iki kelettel a vízszentelés szertartását, mely később átment és általános közgyakorlattá vált a latin egyházban is a XIII. században.

Ez akarja jelenteni a vízkereszt fogalmát, ez a cselekmény húzódik meg e mögött az elnevezés mögött.

Ugyanakkor van a tömjén, mirha, arany és kréta megáldása is . . . Mit jelent ez? Nem babonát 1 Előkelős-

ködő hívek, csak egy kis kegyeletet, valami ragaszkozást a régi tradíciókhoz, a tisztas, gyöngéd vonalmát azoknak a már-már tünedező múltbavesző időknek gyakorlataihoz, amelyekből mi agyongyötört és lelkileg megfagyott emberek már csak oly keveset őrizünk! Ezek nem furcsaságok, mert ezek mögött a szertartások mögött az értő és látó gyakorlott szem ott látja állni, ragyogni a múltat, az erős hit világát. Azt a sokat leszólt, de minden becsületet érdemlő orthodoxyát. Látja rajt ragyogni az őskeresztény régiség patináját; azt a kemény, leverhetetlen emailt, mely megett megkophatatlanul, felszívhatatlan valóságban, szelídség, türelem, katolikus temperamentum húzódik meg. Tűrő szelídség, mely tartja a gyeplőt és temperamentum, amely az életképesség hőfokát tartja bennünk.

Kívánatos volna, hogy az a zománc ráverődjék, ez a patina megülje a mi lelkünket is és a vízkereszt ne azt jelentse, hogy itt a farsang, járjuk az élet bolondját, hanem azt a nagy visszagondolást és egy nagy hálát, hogy az isteni Üdvözítő nemcsak megszületett, nemcsak egy fenséges isteni mivoltát igazoló cselekményt gyakorolt, mikor karácsonyt szerzett, nemcsak átvillámlott a világon a jóság, szeretet és igazságosság, hanem ez a jóság, szeretet és igazságosság lerögzítette magát az emberek közé akkor, amikor kinyilatkoztatta magát nekik. Amen.

12. Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe.

Amikor folytatólagosan megtárgyaltuk a karácsonyi ünnepkört, s a vízkereszt eseményének jelentőségét, akkor ezzel a megbeszéléssel lezáródott az Egyház szertartásának mibenlétét ismertető és a szent időket előtettek fejtegető megbeszéléseknek első sorozata: — értem a karácsonyi ünnepkört, amelyiknek előkészítője az advent, betetőzője pedig az az ünnep, melyet vízkereszt néven ismerünk.

A szent idők tárgyalásánál a második csomópontot, a második nagy rovatot a húsvéti ünnepkör szolgáltatja.

Mielőtt ennek a tárgyalására áttérnénk, a közbeiktatódó egynéhány, a közbeeső időszak jelentőségén túlemelkedőleg, ki kell keresnünk ennek a közti időnek testéből azokat a jelentőségteljesebb momentumokat, melyek bennünket megelőzően kényszerítenek, ha a mi szertartástani ismereteinket, fogalmainkat hiány nélkül és a nagy átlag részére elég megfelelő módon akarjuk kiépíteni.

A közbeeső időszak legjelentőségteljesebb kiemelkedő eseménye — mert az ünneplés eseményt fődöz, történésre, történelemre utal rá! — a Boldogságos Szűz és az Üdvözítő együttes életéből kiemelkedő mozzanat, melyet *február 2.* napjához kötünk s vagy *Mária tisztulása*, vagy *Gyertyaszentelő Boldogasszony* címe alatt ismerünk a mi fogalmaink között.

A karácsonyi és húsvéti ünnepkör közé eső időszaknak a hangulatát — mondhatnám — ez az ünnep adja meg. A várakozásteljes és a hálától teljes hangulat. Tele a szív a köszönöttől az Üdvözítő iránt, kit a Szent Szűz karjaira lát odaszegezve az ő tekintete. Ámde valahogy a lelkünk mélyén ott duruzsol, sír, jajgat egy kívánságokkal teli várakozás: — hát mi is fog történni? Mint a mesteri festők ecsetje alól kikerülő karján, vajjon rögzítve marad-e mindenkorra, vagy pedig felnövekedvén a gyermek, leszáll édesanyja öléből és úgy áll-e bele az élet forgatagába és úgy illeszkedik-e rá a kötelességek sínpárjára, mint ahogy róla a zsidó próféták messiási jövendölései megírták? . . .

Miközben az emberi lélek így tűnődik, feltűnik *február 2-a* és megszólal a Simeon jövendölése. Azé a Simeoné, akit a Boldogságos Szűz a jeruzsálemi templom portikuszában talál, ki egy hosszú, szinte végenélküli várakozásban méri végig nyugtalan léptekkel ezt a szent hajlékot és ki tudja már mióta. S közbe-közbe egy-egy fürkésző pillantást vet a maga diszkrét nőiességében csendben helyet foglaló profetisszára, Anna asszonyra: — hogy hát hozza-e már az idők méhe és rávirrasztja-e az emberiség nagy, panaszos sírása annak a nagy, világot megvilágosító Világosságnak világosságát?! . . .

Miközben libben a kárpit, s karján csodálatos kellemmel az ígéretek asszonya hozza az ígéretek Emberét. Mialatt a pár gerlicét és a két galambfiókát a rituális törvény előírása szerint felajánlja az Istennek, még inkább felajánlja az ő szívéről szívedzett gyermekét. Közben egy melodráma-hoz illő, minden tökéletes muzsikának összhangját magában foglaló kíséretet szolgáltat ehhez a szcenikailag is nagyszerű tényhez a Simeon mormogása: — tétetett ez sokak romlására és feltámadására Izraelben és jelül, melynek ellene mondatik; a te lelkedet is tör járja át... (Lk. 2, 34-35.)

Ez a jelentősége és hajtóereje egyben február 2.-nak.

Megállunk ünneplő lélekkel e mellett az eseményhalmaz mellett. Egy nagyszerű törvenytisztelet a Boldogságos Szűz megjelenése a betűkbe rótt törvény előírása szerint. Sőt valami fenségesebb és emelkedettebb tisztelet, hódolat, az imádás hullámverése az, amikor a gerlek és galambfiókák helyett és ezek kiegészítésül saját egyszülött Fiát ajánlja fel ajándék gyanánt az Istennek. E mellett a nagy felfelétörés mellett, amelyik igazán meghasogatja az égnek kárpitját, lent szól a diagnosztizáló prófécia, a helyzetet, a fejleményeket, a jövődőt kisillabizáló emberi szó — bizonyára isteni fölismerés nyomán! —, hogy ebből, aki most minden egyéb lélek példájára mint a Magasságbelinek felajánlott, feláldozott édes jelenség az édesanya karján, ebből lesz a Szabadító, Világosító, mindenekfelett legnagyobb tanácsot osztogató Angelus, a nagy Hírnök, aki a világoknak hírt fog tudni adni elfeledett és lehetetlennek gondolt igazságokról és kivihetőségekről. S mikor látja Simeon az ő tágranyílt szemével, látja a nagy fenekedést, a nagy ellenszenvet, a kiolthatatlan staffaget, a démonikus tiltakozást minden megszentelődés ellen, látja a nagy vágyat, a beteges szenvedélyt, a nagy, örök perverzítást, mely abban áll, hogy a szentet profanizálni kell, hogy a nálamnál nagyobb, magasabbat le kell kényszeríteni magam mellé és magam alá szitokkal, gyalázattal, átokkal, gúnnyal, jelszavakkal, bármi áron, mert itt se az örökké-

valóság, se az üdvösség, se a pokol nem számít, ha én rossz vagyok, akkor legyen mindenki az, ha én profán vagyok, legyen minden közönséges, semmi jobbnak, nemesebbnek, szentebbnek, tisztábbnak, eszményibbnek nálam lenni nem szabad, akkor így szól: — Tétetet ez sokaknak romlására! És mert az ilyen összeütközések, mint amilyen Krisztusé lesz, és mert az ilyen találkozások, mint amilyen a Krisztusé lesz, a nézők közül is és a közelállók közül is megköveteli a maga áldozatát, azért hozzáteszi: — asszony, mondom neked, a te lelkedet pedig tör járja át!.. .

Február 2.-nak, a Krisztus kötelező bemutatásának, az újszülött életrehivatottságának ez a jelentősége: — nagy elváltozások jóra és rosszra és a nagy elváltozások felkiáltójele az a tör, mely a Boldogságos szívét járja át. . .

Hogy ez mennyire beleékelődött az őskeresztény lélek szellemi életébe, onnan is kitűnik, hogy már a negyedik században vannak nyomai ennek az ünnepnek. Igaz, akkor még csak occursus Domini néven. Ha jól akarnám visszaadni, így fordítanám le: az Úr első beleütközése az emberiségbe; első találkozás, amelyiknél igazán tragikus hang csendül ki, nem messzeségből, mint amilyen Rachel fiainak felhangzó sírása Rámában, hanem közvetlenül felette, mikor a Simeon elmondja a keserves jövő szavait. . .

Ez átmege a köztudatba mindinkább, sőt felszív, fölvesz maga mellé egy másik történeti, szent vonatkozású szempontot, amelyiknek a révén kialakul az ünnep abban a keretben, külsőben, melyben ma is élénk lép. A köznyelvi megjelölés: Gyertyaszentelő Boldogasszony, abból a külsőből veszi ezt az elnevezést, mellyel az Egyház gyakorlata felruházta ezt az ünnepet. Holott ez a külsőség csak járulék (a VII. században adódott adalékok I. Sergius pápa idején!), külső parádéja az ünnepnek, mely egy pogány szokást volt hivatva kiküszöbölni, hogy azt kiirtsa vagy megszentelje. Ezért átmásította a megtartott körmenetet. . .

Ha Urunk bemutatásának emléknepjéhez keresem a

logikai kapcsolatot az égő gyertya gyújtotta világosság és Jézus között, aki tényleg világosságává lett az embereknek, az emberiségnek, a lelkeknek és azzal, hogy rányitott és rágyújtott az emberiségre egy természetfeletti fény csóvát, a kegyelemnek fény csóváját, s ezzel elvágta a gyökérszáleit azoknak a pogány szokásoknak, melyek az ambarvaliakban jutottak kifejezésre . . .

Ha február 2-án van még öröm, ha maradt még a karácsony és az epiphania öröméből és azt el nem mosta a többé-kevésbé bennünket is lázba ejtő karneválnak vidám zaja, ha még nem közömbösítette a természetfölötti örömet az a világi zaj, az a profán zenebona, amely úgy körülzsong és megejtően ránehezedik nemcsak az idegszálainkra, hanem megüli jóformán az agyunkat is, ha még maradt öröm, akkor február 2-án ezeknek a megemlékezéseknek nyomán kél, melyek a Szent Szűzben is a megváltás megindulása felett nem költői hangulatokban, de egy a Simeon lelkéből kialakult borzalmas próféciában ébred föl, s akkor van mód rá, hogy ezt az örömet, ezt a karácsonyi örömet igazán hozzákössük ahhoz a fellobbanáshoz, a kegyelem fellobbanásához, melyet az égő gyertya eszünkbe juttat. Ezzel az Egyház régi, ma már, sajnos, feledésbe menő gyakorlata szerint asszekurálja az ő keresztény házát, otthonát. Ehhez van kötve az az áldás és szép szokás, hogy egy-egy szál megszentelt gyertyát őriznek a keresztény otthonok. Miért? Vajjon miért? Kegyeletből? Nem. Ennél többől: — az Egyház áldásához, az áldás hatóerejéhez ragaszkodó lelkületből, mely nem tudná elnézni azt a maga keresztény lelkületének, hogy amikor a bálványozott édesanya vagy a rajongásig szeretett édesatyja vagy gyermek a közös emberi sors és mindeneket utólérő idő emberi végkövetkezményének intézkedése alakul, ezeket a végső vonaglásokot ezáltal a megszentelt gyertya által, mely Krisztusra, mint a világ Világosságára emlékeztet, a megüvesedett szemű haldokló elé ne tartsa . . . Mikor a szeretet nagy kifejezésére oxigént lehelnek, ömlesztének a már-már oszló emberi testbe és mikor ennek a borzalmas nagy szeretetnek és el nem oltható és a síron túl is

— Ó jaj, jaj! — tartó szeretetnek bizonyosságaként még utolsó tűszúrásokkal — titulo éterinjekció! — kínozzák a haldoklót, akkor ezek helyett inkább a hívő lélek imádsága és a csendben elfogyó szentelt gyertya az ő fényével bizonykodhatnak arról, hogy a házban lélek is lakik, Krisztus lakik . . .

Testvéreim! Kell a dolgok jelentőségét és hatóerejét keresnünk! Kell a felszínesség helyett, a látszat és felületes kritizálás helyett és szellemes elütés helyett leszállás az igazság mélyére. Meg kell állapítanunk, hogy az Egyháznak, amely olyan régi — jaj, de minő régi! —, friss a lelke, aktuálisak az érzékei, rengeteg nagy, lüktető a ruganyossága és életereje és a ma és a most szükségleteivel küszködő lelkek iránt olyan nagy a kongenialitása és a kollegialitása! ... Az Egyház igazán kollegialitásban van az emberrel és aki a kollegialitás mellett kongenialitásban is van, aki az ember mellett áll és vele érez és senki inkább, mint ő. Mert apa, anya, testvér vagy bárki jóbarátnak lehet más és a tiedtől egyéb érdeke és vannak is, melyek ütköznek nem egyszer a tieddel; csak egynek nem ütköznek: — azé a reád világító, megszentelt gyertyával lelkedbe belevilágító Egyháznak érdekei! Ez a valódi kongenialitás és kollegialitás usque ad halitum! Az utolsó, a legvégső lélekzetvételig! . . .

Megtanuljuk február 2.-ából és jelentőségéből azt a nagy gondolatot, hogy amint az a megszentelt gyertya megszentelődik, meggyújtódik, világol és elég, — ez az emberi életnek is a hü rajza: lesz, megszentelődik, meggyújtatik, ég, elhasználódik és — ellobban ... Mi marad belőle? Csak az, ami szent. . .

Nem kell ezeket a motívumokat keltegetni, ébreszteni?

Miért?

Mi okból? Az Egyház, mely a lelkekért él és a lelkekbe át- és végigviszi, ébresztgeti mindezeket a motívumokat, melyekkel ráébreszt arra a tudatra, amelyet öntudatra is kell magunkban emelni: — mindenek előtt és mindenek felett a lélek és semmi más és semmi egyéb! A lélek! Amen.

13. Hetvenedvasárnap. — Farsangi szentségimádás.

Aki a mai szentmisét, ha csak külsőségesen is figyelemmel kísérte, észrevehette, hogy az Egyház ebben a hivatalos ténykedésében mintegy szakítani látszik azzal a mezzel, külsővel, amelyikbe a karácsony örömet, lelki felüdülést, magasra emelkedő hangulatokat jelentő ünnepével beleöltözködött. A vezérszint, amely az Egyház szertartásaiban az örömmek, hol csendes, hol repeső örömmek kifejezője, felcserélte azzal a viola köntössel, amelyikről mi — az Egyház szertartásaiban egy kevéssé is járatos emberek, hívek! — úgy tudjuk, hogy kifejezője annak a benső, penitenciális, magábatérő és szálló, bűnbánatot jelentő hangulatnak, amelyik a mai vasárnap-pal kezdődően hosszú heteken keresztül hivatva van a mi benső világunkban megcsinálni, megvalósítani azt az alakulást, mely bennünket méltóvá teszen Krisztus megváltó szenvedése érdemeiben való jogos részesülésre.

Hetvenedvasárnap. Egészen különös és jellegzetes elnevezés. Hogy jutunk bele már most a nagyböjtnek előszelétől áthatott lelki hangulatokba? Mit rejt maga mögött ez az elnevezés?

Jelenti az előkészületet a húsvéti ünnepekhez. Jelenti a praeambuláit, előzményeit annak a bizonyos lelki megneveltségnek és alakulásnak, amely lelki megneveléssel és alakulással borul le az ember a nagy-pénteken leleplezett feszület előtt. . . Ecce lignum crucis, venite adoremus!

Lehet-e a világnak üdvöt hozó Megváltót megfelelő lelki szélességgel és mélységgel imádni, ha a lélek, ez a mindenünnen egészségtelen, kártékony, romboló befolyásoktól elgyötört lélek, ehhez elő nem készül? . . .

Példa rá, hogy nem lehet, az az egész judaizmus, az a farizeus és szaduceus környék és környezet. Példa rá, hogy nem lehet, a Megváltó kortársainak, a Vele egyidőben élt és személyes kapcsolat révén annyira a megváltás vonzkörében elhelyezkedett lelkek sokasága, akik

közül csak egynehány jutott el a kereszt felmagasztalásának jelenetéig, míg a tömeg, a nagy emberáradat bámészul és frivolan tűnődött afölött, hogy egynek meg kellett halni. . . Egynek, a szentnek, az ártatlannak, a jóságosnak, a becsületesnek, a tisztának, a kötelesség-érzet és tudás kivirágzásának, a szentség és következetes jellem kikristályosodásának, lehetett és kellett tönkremennie . . .

Nem értette . . .

Dehát a megváltást nem lehet ötletből, pillanatnyi hangulatból sem megérteni, sem megközelíteni, sem megbecsülni! Ehhez hozzá kell nevelődni, finomolni, érlelődni! . . .

Amint két deszkát nem lehet egymáshoz pásszintani a nélkül, hogy azokat meg ne gyalulnánk, egymáshoz ne dolgoznók, ehhez, a megváltó kegyesség mibenlétének a felgondolásához is hozzá kell dolgozódnunk, nevelődnünk . . .

Ezért van az, hogy az Egyház, mint afféle jó dajka és jó anya, kézen fogja gyermekét és ennek a távoli előkészületnek az indításaival kezdi odairányítani a nagy-pénteki tragikum felé, amely nem a Krisztusé, hanem a mienk . . . Nem az a tragikum, hogy, hogy a Krisztus meghalt, hanem az, hogy ekkora és ilyen fizettség, ekkora kiáradása a nagyságnak, szépségnek és jóságnak, mindannak, ami nagy teljesítmény volt, szükséges ahhoz, ami emberi mínusz, ami emberi negatívum, alacsonyság, lefokozottság, hogy azt fel lehessen emelni. Ami szükséges volt, az nem nagy szó és hang, nem varázslatos szépség, nem mechanikai csoda, hanem a páratlan, mert istenivel átítatott emberség. Ez volt kívánatos és elengedhetetlen, hogy azt a lépcsőzetet összeácsolja, amelyen a mélységekből közelíthessünk a magasságok felé.

Értitek már, hogy miért öltött már a mai, ú. n. hetvenedvasárnappal violaszínt az Egyház?

Azért, hogy minél jobban beleneveljen bennünket a húsvét, a Krisztus szenvedése nyomán kicsattanó megbecsülésbe; annak a vágyába, hogy a megváltásban való participálás, részesedés belénkgyökerezett, meg-

győződésünké vált, beidegzett, beösztröngződött akarás, törekvés, fáradtság, nekilendülés legyen!

Ez jellemzi e napoknak és heteknek munkáját! A történelmi része, a fejlődési háttére ennek a hetvened-, hatvanad-, ötvenedvasárnapnak követeli, hogy utaljak a régi századoknak lassan kialakult gyakorlatára, mely úgy gondolkodott, hogy a Krisztus nagy szenvedését, nagy áldozatát valami stílusos önfegyelméssel, önmegtagadással, önkínzással, a megtisztelő és megbecsülő készségnek valami módján kell próbálni ábrázolni. . . Így alakul ki a böjti gyakorlat, mely a megfegyelmezett, Krisztussal lépést tartani akaró, szenvedő embert ábrázolja ... A Szent Pál apostolnak világos és a dolgokat fején csapó nyelvezetében és nyelvével ez így fejeződik ki: — Betöltöm testemben a Krisztus szenvedésének elmaradt részét. . . (Kolossz. 1, 24.)

Mit csinál az ember? Integrál. Kiegészít. Hozzáad a krisztusi teljesítményhez. Nem mintha az hiányos volna, hanem azért, hogy jelezze odatartozását, s hogy a Krisztust ne csak csodálja, ne csak beleszédüljön nagyságába, hanem maga is tegyen valamit. . . Mint mikor a kisgyermek nyújtózik édesapja és édesanyja felé . . . Azt a minimális részt, ami az emberre rávár, amit neki kell, neki kell végbevinnie, azt teljesíti . . .

A IV. században már teljesen kialakult a nagyböjt a maga egészében. De mert az ősegyházban a kapcsolat és a közlekedés nem volt olyan könnyű, mint ma, eltérések adódtak itt is, ott is. S így hét, nyolc, kilenc hétre is kiterjedt ez az önfegyelmező, szent idő . . .

Ennek az izgó-mozgó, penitenciális, bűnbánó lelkületnek kellene a lelkünkön végigsimítani már most, jóllehet a profán világ épp ezeken a heteken tobzódik legjobban, legfékevesztettebben . . .

Az Egyház már magára öltötte a bűnbánat violaszínét, mikor lengén, vagy tántorogva vidáman és dalozva térnek virradat idején otthonukba a bálozók. Az Egyház akkor is imádkozik, mikor az az embernek nincsen eszében sem; s penitenciát hirdet, mikor az emberek arról még hallani sem akarnak; mikor karnevál

őfelségének hódolnak. . . Pedig nem tudják, hogy e mögött a szó mögött mi húzódik meg. Egy őskeresztényi gondolat: — caro vale! Búcsúvétel a húsevéstől! Mikor az ősegyház búcsút mond a szabadabb, a kevésbé fegyelmezett életmódnak az emberek lelkéért és a Krisztus jobbik megbecsüléséért . . .

Látjátok, miféle ormótlan kilengést csinál az emberiség, mikor a fokozatos elvonatkozás módszere helyett a tobzódásnak, a kicsapongásnak, a neveltlenségek úsztatójába löki bele magát?! Ügy, hogy ennek az Egyháznak, mely le akarná szoktatni a bűn követéséről, szentségimádásokat kell rendeznie, hogy a legmértősebb Üdvözítő, ha kiül kegyelmi trónusára, talán megtalálja az utat hozzájuk, akik nem ismernek csak egy szót: a mértéktelenséget; mindenben, amit cselekesznek, az abszolút szabálytalanságot, a fékevesztett szabadosságot. Ezt akarja az Egyház ezeknek a szentségimádásoknak során leimádkozni róluk és egy kis komoly gondolkodást lekönyörögni az ő hiúságokba fulladt leányaiba, és az ő hóbortok eszközeivé vált fiaiba, kibe-kibe az egészséges moderáment, mértéktartást, mely szerint az élet értékeit élvezni, de nem pocskékolni kell. S akikben ez az egyensúly felfordult és tótágast áll és nincs szívük, nincs kezük azt helyreállítani, azokban ezt visszaállítani ... Én becsülöm azt az embert, aki az erkölcsi defektusokat, az égési foltokat sajátmaga gyógyítja, kezeli. Dehát ezt nem mindenki teszi. S ekkor jön az a bizonyos jóakarátú szamaritánus, az Egyház, és elkezd téríteni és észbekapadni... Ez a szentségimádás háttere, mely farsang utolsó napjain szokásos mindenfelé.

A mai megbeszéléssel eljutottunk a hamvazó-szerdáig. Addig is ennek az egynéhány testvéri szónak legyen meg a visszhangja, hogy ezekben a sanyarúra keseredett magyar napokban necsak a dévaj és felületes hangulatok, de egy kissé a magábaszállás alaphangjai is megfogják a lelkünket. Amen.

14. A nagyböjt és a böjt.

Emlékeztek, hogy a múlt vasárnap ezeknek a szer-tartástant magyarázó szentbeszédeknek folyamán el-jutottunk a böjti ünnepkört előkészítő időnek a tár-gyalásáig. Szóltunk a nagyböjtöt megelőző három vásár-nap által körülhatárolt amaz időszakról, amelyiknek az Egyház szertartásai szerint előkészítés a szerepe arra a nagyböjtre, amely a hamvazószerdával kezdődik és tart húsvétig, amely őrzi és mélyíti az Egyház kifogyhatatlan kegyeletét Krisztus csodálatos és imádásra méltó szent szenvedéseinek emlékezetét.

A nagyböjti idő az az időszak, amelyik kiváltképen szolgálja azt a célt, hogy bennünket mindjobban meg-fürdessen azokban a gondolatokban és érzésekben, ame-lyekkel a Krisztus bélyegét magán viselő keresztény lélek kell, hogy elteljék a megváltás kifogyhatatlan értékű jótéteményei iránt. Mert ne tagadjuk, hogy ezen különféle benyomásoknak és szórakoztató hatásoknak kitett emberi lélek azzal a jól ismert feledékenységgel és könnyelműséggel megannyiszor elfelejtkezik arról, hogy a veszendőbe ment emberi lelket a személyes, no meg az áteredő bűnnek az átkától is a Krisztus megváltó szen-vedése mentette meg. És ez a krisztusi teljesítmény, amely három év cselekvénysorozataiból és főképen annak utolsó napjai felmérhetetlen értékű szenvedéseiből verődik egyé és alkot egy kompakt egészet; hogy ennek Istentől kitűzött célgondolata volt és minden időkre kiterjedőleg megmarad a megváltás, az ember vissza-vétele, a boldogulásra hivatott és teremtett, de vala-hogyan kibillent embernek visszahelyezése arra a vágányra, visszaterelése arra az útra, amelyen a lélek megszentelődése biztosítva, intézményesen biztosítva van . . .

A nagyböjt, tehát ez a hamvazószerdától húsvétig terjedő időtartam, ez a bánatos, merő moll-akkordokból egyberótt lelki zene, ezt az ébredést, ezt a gondolatra és eszmélkedésre kelést célozza. Ennek a szolgálatában áll. Ezért van. Ezért kristályosodott ki az Egyház életének

hosszú évszázadokon, immár két évezreden át kialakult rendszerében.

Az ősegyházban ezen kívül a célgondolaton kívül még egyéb szempontokat is szolgált a nagybőjti időszak. Szolgált a katekumenek előkészítését a keresztségre. Szolgált a nyilvános bűnbánatra kötelezetteknek a lelki előkészítését abból a célból, hogy a nagybőjt előkészítési idejének lepergése után, mint méltókat, mint kellőleg megdolgozottakat, mint a beoltás kegyelmére megéretteteket odaállítsa a Krisztus nevében és hatalmában irgalmat gyakorló Egyház elé, hogy mint Krisztus mondta: — menj és többet ne vétkezzél (Ján. 8, 11.), megbocsátvák bűneid... (Lk. 5, 20.), szabaduljanak fel attól a tehertől, nyűgtől, amelyek az emberi gonoszság-következményei . . .

A további és utolsó célja ennek az időszaknak a keresztség által osztályrészül jutott, de gyarló bűnös emberi tényeink által lelkünkől eltávozott, kiszívtott megszentelő malasztnak újból való megszerzése. Minek a révén? A penitenciában való részesedés és a húsvéti szentáldozás által. . .

Ez az a háttér, amely rámutat arra, amit az Egyház a nagybőjt alatt elérni akar. Ideszögellik ki minden munkája a lelkek megtermékenyítése körül. Ezt a főnkéit szent célt szolgálják mindazok a berendezkedések, amelyekkel az Egyház él, akár a nagybőjti fegyelmet vegyem, akár a Krisztus szenvedéseire való emlékezést, akár vegyem magát a lelkek talpraállításának intézményes és rendszerszerű bekapcsolódását az egyesek életébe a kötelezővé tett és vált szentgyónás és áldozás által.

Ha most a felsoroltakat valamiféle rendszerbe akarom állítani, hogy minél jobban beleivakodjék a lelkünkbe és meggyőződésszerű tudattá váljék bennünk a keresztény élet miképpen való vezetésének módszere, három momentumot, csomópontot, tengelyt merevítünk meg és állítsunk fel. E köré a három csomópont köré szorítkozik, gyűrűzik, fonódik az Egyház és az Egyházat alkotó, tevő embereknek, lelkeknek a nagybőjt megszentelő idejét sajátmaga részére kiaknázó

értékesítő tevékenysége. Egyik a böjti fegyelem; másik az annyira indokolt, hálás lélek hangulatából fakadó elmélyedés, mérlegelés Krisztus szenvedésének történeti eseménye felett és a harmadik az az immár gyakorlati tényben, lelki manőverben megnyilvánuló készség, amely a penitenciát tartó és Krisztussal élő lelkületben bontakozik ki: — oly közel lépni Krisztushoz, a szenvedő, elegettevő, jóságos Jézushoz, amint csak egy meglágyult, felengedett, tisztulni akaró lélek csak tud közeledni!

Essék szó először arról *a böjtről*, arról az idegenkedéssel fogadott gyakorlatról, amelyiknek több az ellensége berkeken belül, berkeken kívül, mint a jóbarátja. Amelyiknek több az ellensége, mint a megcsélekvője.

A motívum pedig, amiért idegenkednek és amiért még a gyakorlók is ellenszenvvel gyakorolják, tisztára abban rejlik, mert a mélyenfekvő lélektani okokat nem ismerik, kellőképen öntudatra hozni nem igekeznek.

Mi a motívum? Mi az önmehtagadásra indító neveléstan ok? Mi az a mélységes pedagógia, amely meghúzódik e mögött a gyakorlat mögött?

Az, hogy a bőségekhez szokott, a nagyon ritkán, vagy soha meg nem fegyelmezett merő fizikai életnek útvésztoibe tévedett lelket bizonyos mértékig függetlenítsük. Szellemiségét, főként akaratának valamelyes magaslatra emelését azzal a követelőző, igényeskedő, állati énünkkel szemben bemutassuk. És minthogy ezt a sokfejű embertömeget ott kell megfogni, ahol a leginkább megközelíthető; olyan ponton kell valami módon a szellemi világ megkedvelésére, megbecsülésére ösztönözni, amelyen mindegyikéhez hozzá lehet férni: — az Egyház természetszerűen nem választott más tényezőt, minthogy mindenkire vonatkozóan megállapította azt, amivel a merő testi önkultusztól valami módon a szellemi akarat irány egy egységes voluntarizmusa felé kell és lehet magunkat ránevelnünk. Oda kellett kilyukadnia, hogy ennek a legáltalánosabban nagy szerepet játszó funkciónak, a táplálkozásnak a gyakorlatához odalépjen és ott figyelmeztesse az embereket, hol az akarat ura-

sága, szellemi iránya olyan könnyen elsikló: — ember, tagadd meg magadat! . . .

Mondjátok meg, hol választhatott volna az Egyház más terepmentet a maga részére, más talajt, hol mindenkít érdeklőén és mindenkítől végrehajtóan, megvalósíthatóan, mint a megfegyelmzésnek, az önmérséklésnek, az önuralomnak, tehát értelmi és akarati felsőbbiséges álláspontjának kidomborításában? És mivel nevelni csak imperatívuszokkal, parancsokkal kell és lehet, — ebben a legközönségesebb, közgyakorlásszámba menő élettevékenységben, mely nemcsak a szükségyszerűség sajátágát viseli magán, hanem ezen túl szerepet játszik benne az ízlés is, ez a nagy szó: — kívánság . . . , szeretek valamit . . . , kívánok . . . ízlik nekem valami?! . . .

Ez a háttere annak és semmi más, hogy az Egyház a böjti fegyelmet odaállítja, mint keresztény gyakorlatot, mint eszközt a lélek megtörésének, megművelésének programjába. Hogy ez a böjti fegyelm valamikor hév volt és lelkesedés, a krisztusi parancs nagyszerűen imponáló tisztelete, a közelség ahhoz a szenvedő Krisztushoz, hogy ez az ősegyházban kemény és erős és megviselően követelőző karakterrel bírt, — az természetes. Mutassatok csak egy szellemi mozgalmat is, mely kiindulása idején nem egészen fenéig ható hullámveréssel mutatkozott volna! Értékelő, taksáló, lelkesedő áramlatot, melynek hullámverése a kezdet kezdetén ne lett volna hasogató, feszítő erejű, robbantó és megsemmisítő, fanatikus odaadás, nagyokat cselekedni akaró ambíció! Ilyen az ősegyházban is a böjti fegyelm keménysége. Mikor a szenvedő Krisztus iskolájába odaállította az embert, nem gyűszűvel mért önmegtagadást, forgácsot, fűrészpont, hanem verítéket, vért, velőt, a keményebb önmegtagadás tényeit, teljesítményeit kívánta híveitől. Ez az ősegyház pszichológiája! Hogy ez a monophagia, xerophagia¹⁷ módszerében öltött alakot, vett formát, az természetes.

Minél közelebb volt valaki ahhoz a negyven nap böjttőlő Krisztushoz, ahhoz a csodálatos és utánözhatatlan nagy munkát kifejtő Üdvözítőhöz, világos, hogy

mert lépést akart tartani Vele, az első keresztény gondolat kivirágzása, buzgósága nem aprópénzzel dolgozott, hanem az ő akaratának, lendülő készségének ezresbankójával férkőzött közelébe . . .

Az ősegyház böjti fegyelme, amelyik előtt mi csodálkozva, ámulva, fejet csóválva, frivolul mosolyogva nézünk, a mi számunkra, korcsosult, elfajzott keresztények számára oly teljesítmény, amelyikre mi fizice is alkalmatlanok lettünk. De ez a csodálkozás nem ok arra, hogy a Krisztustól felruházott, küldetéssel bíró Egyháznak böjti fegyelmet módosító és az emberek nyomorúságos teljesítőképességéhez alkalmazkodó imperatívuszát azzal a készséggel ne fogadjuk, amelyikkel az ősegyház első keresztényei azt a kemény diszciplínát, amelyre mi már alkalmatlanok vagyunk.

De hasonlaltal magyarázok. Járunk múzeumot és ott megcsodáljuk azokat a vértzeteket, amelyekkel ősapáink valamikor vasbaöltözködve harcoltak, azokat a fringiákat és szablyákat, amelyekkel hadakoztak, azonban ma már azok csak a mondában élő Botond alakjához hasonlóaké lehetnek. Pedig voltak ilyen emberek! Voltak és emlékezetük nagy, szent... Az ősegyház fegyelme is ilyen dübörgő lépésű, vasba öltözködött lelkekben élt, kik tudtak és akartak lemondani ebben és abban, főképen amit imperatívuszokban állítottak eléjük. És miként módosult a régi páncél, kelevéz és hitvány cérnapálcává soványodott a mi ficsúrjaink kezében a régi magyar buzogány, úgy alakult a régi fegyelem, az önmegtagadó böjti diszciplína azzá a kevéssé, szinte semmivé, amibe mi ma ezt összezsugorodni látjuk, de még mindig tiltakozva, arcfintorítással fogadjuk és lehetetlennek tartjuk . . .

A böjti fegyelem az Egyházban egy kapcsolat a múlttal. A lelki vitézkedésnek, az akarat pentenciájának művelein keresztül a maivá formálódott eszméje, gondolata, melyről letenni nem szabad, mert amelyik pillanatban kivesszük, elvész az eszközzel a gondolat is, az, amit Krisztus kiirthatatlanul beleiktatott az evangéliumba: — tagadd meg önmagadat! ... Ha tehát az

Egyház a húsvéti előkészítő időben az ő gyermekeitől még ma is kíván önmegtagadást böjt formájában, akkor ébredjünk észre és kapjunk rá a gondolatra, hogy ezzel az Egyház nem szolgál más célt, mint az emberi akarat megnevelését, azt, hogy a mi cselekvésünk Krisztushoz méltó legyen . . .

Nem terjeszkedem ki a nagyböjti fegyelem szabályaira. A lényeg az, hogy — nem lesz furcsa, ha így mondom? — kedvet csináljak az önmegtagadáshoz, hangulatot, hogy kiemeljem a keresztény lélekből azt a szunnyadó érzést, amelynél fogva nekünk az akaratot kösziklára kell állítanunk, az önfegyelmezésre . . . Idézem azt a két-három sort Weber híres költeményéből, — hisz a fölfrissített igazságok nevelnek! — nem lehet a szőlővesszőt termővé tenni, csak ha karóhoz kötöm. S lám, némelyek sajnálkoznak, hogy szegény kicsi szőlővessző, hogy meg van kötözve! Pedig ha nem kötöznék meg, hát az a benne lévő erőnél fogva elkúszna és ürmost nem teremne! . . . Mint ahogy kikötjük a szőlőt, úgy fel kell emelni a lelket is valahogy a köznapiságokból, a megszokottságokból, a fizikumba való belesüllyedésből, ki kell emelni egy akaratit ténnyel: — ez a böjt magyarázata, pszichológiája, amit tudni kell, hogy a parancsnak nagyobb készséggel engedelmesskedhessünk.

Az idő eljárt és mára végeznem kell.

A nagyböjt szelleméből folyó lelkület, motívum: — tagadd meg magad, ne az odiózus alávetettség gondolatától üzetve, hanem belső meggyőződéstől hajtva. Mert amely emberi fizikum állati vonatkozásaiban nem mentesíti magát, nem neveli, sugalmazza, szenteli meg magát egy-egy sorozatos lemondással, az az ember elvész a saját maga lelki szennyében és a maga rosszra hajló fizikumának tajtékjában, amitől óvjon meg minket az Isten. Amen.

15. A húsvéti szentgyónás.

Akik a múlt alkalommal együtt voltunk és szellemi, gondolkodási közösségben együtt töltöttünk egy kevés időt, emlékezünk még arra, hogy az a megbeszélte, letárgyalt böjti fegyelem voltaképen tengelye, vezető eszméje annak a nagy lelki mozgalomnak, mely a böjti időn keresztül bennünk, a mi lelki világunkban le fog játszódni.

Ha én ma erre a tengelyre egy lendítőkereket alkalmazok, s ha azt egy zavarral megerősítem, akkor valamennyiben eltérek a múltkori megállapításomtól, mikor nem egy tengelyről szóltam. És hát eltérek! A másik két' erőtényezője közül az Egyház beléletének, liturgikus életének ezen a böjti időszakon keresztül van, amelyik a lendítőkerek szerepét, s ezen amelyik a kereket a tengelyhez erősítő závar, csavar szerepét tölti be. Ezt alkalmazom arra a penitenciális gyakorlatra, amely a köztudatban a húsvéti gyónás és áldozás. A zárvarnak, a srófnak ténykedésével, hivatottságával magyarázom, mikor azt mondom, hogy a böjti fegyelem és a kiengesztelődés szentsége. Mindazt, ami ennek az összefoglaló zavarnak, megerősítő csavarnak, rögzítő és ki nem mozgatható hatása alatt esedékes, aktuális és érvényes és érdemleges, eredményes és belőlünk tényleges lelki értékeket előhívó, ebben ez összetételben vonatkozatom a Krisztus Urunk szenvedéséről való köteles, illedelmes és becsületes megemlékezésre abban a meditációs folytonosságban, mely a nagyböjt folyamán keresztül állandóan szem előtt tartja az érettünk megszenvedett Üdvözítőnek szentséges tiszteletreméltó személyét és az ezzel kapcsolatos eseményeket. Azt a nagyszerű isteni színjátékot, melyet Ő nem a mi szemeink, nem esztétikai érzeink gyönyörködtetésére és foglalkoztatására vitt véghez, hanem egy pozitív, kitűzött célgondolat megvalósításának akaratával és szándékával, amikor eleget akart tenni és tényleg eleget is tett az emberekért, jelesül és kifejezetten a dekadens, a bűnbe esett emberekért. A hamvazószerdával kezdődőleg ma a lendítő-

keréken arra a hatalmas mozgalmat és lélektani körforgást előidéző tényezőkre kívánok rámutatni, mint amelyek ennek a húsvéti előkészítő időnek legtípikusabb, legkifejezőbb tényei. A lendítőkerék a gyakorlati penitencia, a letérdelő bánat, a mellünket verő beismerés, az eleget tevő készség, s az ebből kivirágzó, kicsattanó ölelés, az a nagy vágy, tendencia, a szenvedésben megdicsőült Krisztushoz való odasorakozásban, a húsvéti lakomában a hozzánk leereszkedő Krisztushoz.

Erre akarok kitérni!

Mikor rögzíteni akarom magamat ennek a magyarázatára, akkor megkeresem természetesen a gyökérszálaikat ennek a régi gyakorlatnak. Annyival is inkább indokolt lesz — bár nem tehetem, hogy részletesen kiterjeszkedjem! — hogy a húsvéti penitencia-gyakorlatnak aktív és effektív értékét megértsük. Indokolt lesz, hogy erre egynémely magyarázó rá világítással odakapcsoljuk magunkat. Mert a szentgyónás kérdése körül mindig voltak békétlenkedő és nyugtalanzkodó beavatkozások, hozzá nem értő szakértők, magát a kérdést és annak lényegét mindenkinél jobban értők és tudók . . .

Hogy tehát a történelmi visszaemlékezés rávilágító erejével ez a kérdés rokonszenvenné váljék, megkeressük ennek a penitencia-cselekménynek, ennek az effektív értéknek azon kiinduló rezgéseit, az ő vitalitásának mechanikai és lélektani mozgásait, melyeknek csoportosulásai az egyéivakodásban kialakult, mint egy feltétlen osztó és szorzó valóság az emberiség, mint az a nagy és egyetlen tényező, amelyik tényleg jobb embert van hivatva alakítani a rosszból a kereszténység, a katolicizmus belső életében. Amelyik a valamikor jobb és jobból rosszabbá csúszott embert hivatott és alkalmas visszaterelni azok felé a piederstálok felé, amelyeken valamikor büszkén állott, öntudatosan állott, de amelyekről leesett, lezüllött, s a régi nagyság rongyaiba takarózik akkor is, mikor már züllésének rondító hatását érzik, sínylik körülötte mások is, egyedek és tömegek . . . Igenis, az ősegyházban ott kavargó ez a régi, az elsősorú embernek, szívéből, kivirágzott megbánás, szé-

gyenlés és bocsánatkérés indulata. Amelyik megvan minden emberben, ki soha semmit és senki másnak nem ártott, nem szegyeit, meg nem bánt, le nem koldult és le nem imádkozott: — ez az ember is olyan maga előtt, hogy szégyenli magát, bánja a vétkét, magától kér bocsánatot. Jó, ha ennek az embernek maradt az ő nagy züllése után még annyi ereje, értéke és értékelése ön-maga iránt, hogy tud bocsánatot zsongani és hazudni sajátmaga számára, amely megigazol és kiigazol.

Nagy történelmi indulat! Előre unduláló, a régmúltból ömlő nagy indulat, amelyik az ősegyház kereszténységében, mely vérben született, könnyben fürdött, Krisztus vérében fogant, kicsattant, forrott, nagyranőtt. Ki veszi rossz néven a vajúdó anyától, hogy sír és vicsorog? Az új életre kelt porontytól, hogy az első szó, mivel beköszönt, a sírásé? . . .

Ennek a nagy, vajúdó, vérben fogant, megtisztult, verejtékben megedzett, nemesedni indult emberiségnek a legtermészetesebb szava, a legősibb indulata a penitencia-indulat. Azért látunk az ősegyházban nagyszerű, csodás jeleneteket, minőket azóta semmiféle történelmi megjelenítésben nem tapasztalunk: — nyilvános bűnbánatban bűnvallásokat. . .

Halljátok-e ti szakértők, ti negációsok, ti frivol ajakkal tagadók és kicsinylők, kik szörnnyűlködtek, borzalmakat zúgtok, lehetlenségeket kombináltok, kik megvadultok és tajtékoztok, az ősegyház nyilvános bűnbánatot tart, nem rendezett, nem tartatott, amelyiknek ouvertureje még ma is a hamvazószerda ... Az ősegyház tartott penitenciázó, nyilvános bűnbánati gyakorlatot és vallomást tartatott, mert elkezdte szerdán, hamvazószerdán és a hívek sirják a mulasztásuk, a lelki deklasszifikálódás ösztönös könnyeit, míg kitárul a kegyelem Krisztus vére nyomán felpattanó ajtaja.

Hát kedves sokat tudók és hozzá nem értők, a penitencia, a bűnvallás, az ott gyökerezik az ősegyház leg-régibb diszciplinájában. Hogy ez módosult és ma nem kell ott jajgatni, kiáltani, nem az egész embertömeg előtt kell leolvasni, — hát mi ez más, ha nem egy könyörületos

és pszichológiai módosítása, kifejezője annak, ami a mi lelkünk mélyén ott bizserog, mint érzés ...: —jaj, nagy az én kínom, de még nagyobb az Isten irgalma. Legyetek hozzám, mikor megbocsátotok, könyörülettel, diszkrécióval bocsássatok meg! . . . Ha a szegény ember — én, te, ő! — egy másik szegény ember elé viszi baját, a hatalom alapján ugyan, de a testvériség légkörében Isten nevében hirdesse azt a szót, amelyet az vágyva vár: — a bocsánatát! . . .

Hozzá nem értők, akadékoskodó, pizskálódó emberek fiai és leányai úgy álljatok meg emellett a lendítőkerék mellett és úgy érzékeljétek azt, mint a fejlődés, a menet, a kiindulás logikus következményét. És ha a IV. lateráni egyetemes zsinaton mint kötelességet állapítják meg a hívek számára a katolicizmuson belül, ez azt jelenti, hogy van az Egyházban érzék és erő, hogy ami az emberiség, ami gyermekei lelki megnyugvásának kívánalma és eszköze is, hogy az törvénné váljék és ne csak indulattá, és ne csak vágygá, kényszerré, mint az evés és ivás, amelyik elől pusztulás nélkül nincs kitérés . . .

Értitek-e most, mit jelent az Egyház gyakorlatában a húsvéti szentgyónás?

Jelenti a nagy, ősi indulat gyakorlatiasítását; a zsongó erők mechanikai tényezővé való kifejlesztését, amit mi nevelésnek, lélekfejlesztésnek nevezünk; azt, amiért Budapesten egy nagyszerű önkéntes testület dolgozik, mikor mennek a mentők és segítséget nyújtanak a testileg rászorulóknak ... A léleknek is vannak balesetei, azt is kell menteni, azt is alá kell támasztani!... Minden lélek után kell nyúlni! És ha a nagy tömegbe beleneveljük, hogy neki nem szabad elpusztulnia, hanem élnie kell lelkileg, — ez is mentés, nemes mentő művelet. És az az Egyház hatalma, ereje, értéke, hogy ki meri ezt a szót mondani a fázós, penitenciától húzódozók lelkére — kimondjam, tetszik, nem?! — meri oktrojálni, nem kínálgatni, nem szépet tenni, nem sugdosni, szuggerálni, belelopni, odamosolyogni, odaművészkedni csupán . . . Ezek vagyunk mi! Mindig széptevéssel, csalással dolgo-

zunk, pózolunk a célok érdekében. Az Egyháznak nem ez a gyakorlata. Mond, mert tanít; szól, mert vezet; parancsol, mert szabadít. És ezért van szükség a kommandóra: — esztendőnkint legalább egyszer bűneidet az Anyaszentegyház törvénye szerinti áldozópap előtt meggyónjad! . . .

Hol van itt a megkönyékezés? A széptevés? A magyaráztatás? A gyöngeségekhez alkalmazkodás?... Itt a kemény szó hallik. Nem simogatunk. Nem ujjhegygel érintünk. Nem ráleheléssel operálunk! Kimondjuk, követeljük, kötelességgé tesszük bennük! És akiben van lélek és akiben az indulat igazán az, nem késlekedik és eleget tesz a parancsnak, mégpedig a nagyböjti időben, mely legalább a böjt harmadik vasárnapjától tart Szentháromság vasárnapig.

Megtalálhatjuk, mert Krisztus akarta, hogy megtaláljuk azt a szót, amellyel Ő bocsájtotta el a házasságtörő asszonyt: — menj és többé ne vétkezzél! (Ján. 8, 11.) Ez a feltétele annak, amit a gyónás jelez: — a megszentelő malaszt visszaszerzését és annak állandósítását minden hívő lelkében. Miként a keresztségkor arra a kérdésre, hogy a hit mit ad nekünk, úgy hangzott a válasz, hogy örök életet, adjon nektek is az Isten a penitencia árán örök életet. Amen.

16. Virágvasárnap és nagycsütörtök.

Legutolsó alkalommal megbeszéltük azt az erőkapcsolatot, amelynek nyomán az ember dolgozik benső életén, hogy minél bensőségesebb legyen a kapcsolat Krisztus és a lélek között. Erők, hatalmak, átalakító motívumok adják egymásnak a szerepet, annak a legkülönlegesebb célgondolatát is, amit a nagyböjt szolgál. Most tovább kell mennünk; hisz a cél az, hogy mindent lehetőleg szemügyre vegyünk, ami az Egyház szerzetásos életének nyilvánulásában és rendszerében előtűnik többé-kevésbé ismeretes ugyan, de aminek benső értékével és teljes jelentőségével nem árt, sőt szükséges megismerkednünk.

Egy nagy, óriási lépést kell tennünk! Ez a lépés u. i. innen, a nagyböjt küszöbétől átvisz egyenesen a nagy-péntek küszöbéhez. A közbeeső időt betöltik azok a gyakorlatok, lelki modulációk, melyeket a böjt, a kínszenvedés és penitenciázás váltott ki a lelkekből. Épp azért megállunk a *pálmavasárnap* hangulatos reggelén, mintha az nyitott volna reánk . . .

Ismeretünk úgy állítja e napot elő, hogy vele és különleges szertartásával, egész sajátlagos légkörével nyitunk rá a nagyhétre, melyben összesűrűsödik mindaz, ami kereszténység, ami katolicizmus. Méltó tehát, hogy ezt a hetet ilyen külsőségekben is szokatlan nyitány vezesse be, amelyeknek két főmotívuma van, az öröm és a reá árnyékot vető szomorúság . . .

Öröm a fölött, hogy az üdvözítő Úr Jézus Krisztust valamikor megbecsülték a földön; valamikor nem úgy, mint egyébként. Azzal, hogy körülülték; hogy folyamodások és kérelmek özönével áramlottak körül; hogy az emberek ajkán csüngve lestek a szót, hanem egészen különös és szokatlan, spontán tüntetéssel, elő nem készített, meg nem rendezett formában, olyan módon, amely ott kezdődött, adódott, nőtt ki az útszélien, mikor az Üdvözítő megközelítette Jeruzsálemet és szájról-szájra csak annyi ment, szállt tova, hogy — jön Jézus ... És ez elég volt arra, hogy az út porába rakja előkelő és pór a gúnyját, hogy nekiszabadult kezekkel és előkerült vágó- és ütőszerszámokkal megfosszák az útszéli bokrokat alig kicsattant ágaitól és lenyessék az Üdvözítő elé azzal a szóval: — üdvözet Dávid Fiának! (Mt. 21, 9.)

A kereszténység nem érzéketlen a nagy történések iránt; főként kapcsolatban annak személyével, akinek mindent köszön, akiből él. Megcsodálni és megimádkozni való étellel szemben nem tud fásult maradni. Megáll e mellett az ünnep mellett is a részt kérőnek lelkével: — nahát, egyszer megbecsülték az Urat! . . .

De ehhez az örömhöz hozzásegődik valami, ami mindennél több, minden eseménynél páratlanabb, ami nagyon szokatlan. Hisz a hódoló emberiség agyának tipikus világa ez: — akit megneveltem, akinek sokat

adtam, szépeket mondtam, azt én kihasználom . . . , abból valami előnyt húzok . . . Csodálatos, hogy ezzel, ami annyira emberi, sajátlagosan emberi ellentétben, valami egészen más az árnyék ... Ez ni: — a köszöntött, a megcsodált, a megünnepelt, az üdvözölt, a hódolattal fogadott felé kurtán süvít a szó: — feszítsd meg őt!..

Ez az árnyék esik rá a virágvasárnap szépségeire. Ezt fejezi ki az, hogy a szertartásos körmenet után megcsendül a passió története Szent Máté írása szerint. . .

Az az árnyék, hogy az ünnepeltetés után, a spon-tán megnyilatkozások után következik a szomorú, a gyászos história, amelyiket a negyedik évszázad rótt hetükbe és rögzített *bele* az emberiség lelkébe, hogy minél jobban tudja, megemlékezzék róla, átvakodják az ő vérébe és egész öntudatába, hogy milyen szép, milyen nagy, milyen eszményi és egyetlen az a Krisztus minden tényében, s mennyivel szebb, nagyobb, eszményibb abban a felülmúlhatatlan tényében, az Ő elegettevő szenvedésében. Nem szabad kiradírozni semmit szenvedéséből, mert voltak nagy szenvedők. A tudomány, az ipar, a kereskedelem áldozatot követel a merész emberek közül, kik életükkel fizettek bért és árat valami újabb gondolatért.

Krisztus szenvedése mellett a célgondolat ebben az egy szóban van összesűrítve: — elegettevő szenvedés. A cél, amiért, és a motiváltság, ahogyan teszi, valami végnélküli, valami befejezést, ráduplázást nem tűrő kihatás, *actio in distans*, távolba való hatás, áthidalás, amelyet kerestek, akartak, de nem találtak, s amire Ő ráadta a fejét. A Krisztus szenvedése kitervezett, elegettevő szenvedés, tudatosan elegettevő szenvedés, melyre hivatkozik előzőleg minden tényével...

íme, ez az árnyék beleszorul abba a passziós énekbe, amelyiknek egy második felhangzását egy még sötétebb árnyékban a virágvasárnap viola-koloritja után a nagypéntek fekete színében hallunk újra megcsendülni Szent János írása szerint...

És ez a passió felzavart, megidézett szenvedéstörténet, s ennek egyes etapejai, részletei, szépségei, ember-

ben undorító részletei, emberi cselekvésekben megnyilvánuló, megborzasztó eseményei, amelyek bennünket a virágvasárnap csendes hullámszásából átkísérnek a nagyhét előző napjain, mint hangulatok a nagy- vagy zöldcsütörtökig.

Miért zöldcsütörtök? A tudományos megállapítás eddig olyanformán hámozza ki, hogy német nyelvi eredetet ad ennek a nevezetnek. Grün annyi, mint ki nem kezdett, érintetlen, hibátlan ... Ez a kicsattanó, alig kifejlett gyenge ágacska, a még meg nem romlott életnek, a tiszta nobilis gyöngédség fogalmának kitűnő kifejezője. Ez a bűnnélküliséggel jövő csütörtök akar mutatni arra a lelki felszabadulásra, amelyre a nagybőjt nyilvános penitenciájára ítélt lelkek oly nagyon vártak ...

Egy másik nyelvi utánzás azt a síró-rívó szót juttatja észbe, amely annak a penitenciára kirekesztett embernek lelki sivalkodását akarja felidézni, amellyel utat tör magának befelé, abba a megszentelt templomba, melybe ezen a napon ünneplik az Oltáriszentség szerzésének tulajdonképeni, igazi eseményét. . . , amelyik napra az Egyház nagyobb pompa céljából még egyszer utal ünnepkor. De a tulajdonképeni coena Domini, Úrvacsora, mikor először hangzott el az átváltozás szava, ez a nap . . .

Épp ezért nagyobb lendülettel, lelki megértéssel siet a kereszténység odajárulni megtisztult lélekkel, odaomlani Eléje és mintegy az Ő legszentebb kezéből fogadni azt a testet, amelyikről Ő azt mondja, hogy az ő emlékezésére adatván az Ő lelkének erejét fogja bennünk magasra emelni és így megtartani.

Nagynak is mondjuk ezt a *csütörtököt*, mert szent hitünk egyik csomópontja ez a nap, mikor is az Egyház liturgiájában boldog örömmel köszöni meg a Krisztusnak azt, hogy Szent János megállapítása nemcsak szóban rögzített, hanem ő maga ténnyel rögzítette meg: — Jézus, mivelhogy szerette övéit, kik e világon valának, mindvégig szerette őket. (Ján. 13, 1.)

Szeretetének ez a szóba foglalt stabilitása, ez a rö-

zítése mi más, mint az utolsó vacsora kiindulásától a mai jelenig és a holnapon keresztül idők végéig nyúló jövőig intézményesítése az Oltáriszentségnek ... S így megértem, hogy az Egyház, amelyik hamuba és violába öltözik, miért kapcsolja ki a gyászt és ölt úrnapi fehér színt, miért dallamos az orgona bugása, miért a tömeg, mely ilyenkor enni kér természetfeletti kenyeret. Megértem. Mert ez adja meg neki azt az egységet, amelyre várja, húzza az ő üdvözítő Mestere azzal, hogy aki fáradt, aki megterhelve van, hozzá jöjjön és ő megnyugtatja. (Mt. 11,28.)

Ez adja a lelkeknek azt az erőt, amelynél fogva a felszabadulás, a lélekhántás tisztítóerejétől, s azon keresztül eljut a Szent Tamás lelkületéhez, hogy elkiáltssa és átérezze: — Én Uram és én Istenem! . . . (Ján. 20, 28.)

Ezzel, a zöldcsütörtöknek hangulatával zárom a mai megbeszélést, hogy mielőtt a nagypéntek gyásza és a nagyszombat derűje és a lelki felszabadulás húsvéti reggele ráknknyit, addig sokat fogtok elgondolkozni azon az igazságon, tényen, melyet a nagycsütörtök liturgiája állít elénk az evangéliumban, melyben az üdvözítő Mester van leírva. Az a jelenet, amikor az Úr csodálatos, mert isteni alázatosságával sorba megmossa az apostolok lábait és kiváltódik a Péterből valami egészen emberi vonás, egy nagy tiltakozás: Uram, te mosod az én lábaimat? . . . Uram, hát nemcsak a lábaimat, hanem kezeimet és fejemet is! (Ján. 13, 15.) S elég volt egy szó, mellyel figyelmezteti, hogy az akadémikuskodás, az aprólékosság, a mondvacsinált pózoló jelenség és alázatosság örvény, mely kerítést, rekeszt hozhat közéje. S a Péter egoizmusa mindent megenged, mindenre kész. Megadja magát. . . Tessék az emberi vonásokat észrevenni . . . Tiltakozik, ami komoly szó. Aztán elmállik, mindent odaad, mindent fogad, ígér, rimánkodik . . . Excesszív, végletek típusa az ember!

Tiltakozik, büszkélkedik, nyilatkozik, excellai, aztán elnyúlik, mint a féreg. Végül is megnyugodik, hallgat.....

Ennek a képnek látjuk a jelentőségét? ... Simulj

hozzá. Krisztus nem emberi szókkal beszél. Mint máskor is, kifejezésre juttatja: — a ti gondolataitok, nem az én gondolataim!

Jézusnak a nagycsütörtök liturgiájában megünne-
pelt ténye nem annyira emberi, hanem oly sajátságosan
isteni, az utolsó vacsora révén a világnak megszerzett
annyira isteni cselekménye, hogy a mellett el kell csi-
tulnia minden emberi cirpelésnek, el kell némulnia min-
den szónak, még a harang és az orgona szavának is, hogy
csak a szív beszéljen a Szent Tamással:

Adoro Te devote latens deitas! Imádlak nagy
istenség! Amen.

17. A nagypéntek liturgiája.

Mind közelebb jutunk a húsvéti ünnepkör közép-
pontjához, magának a húsvétnek magyarázásához. De
mert mindenütt és mindenha az élet fejlődése azt mu-
tatja, hogy előkészítések kellenek nagy fejlemények,
események megalapozásához, — az adott esetben is így
vagyunk.

Ez az előkészítő stáció, amelyik az emberi lelket,
felteszem, hogy a hívő szívét egészen átgyúrja és lefejt
róla mindama salakot, mely egy hosszú esztendő vívó-
dásai, küzdései egyrészt, másrészt az emberi természet
könnyelműsége, felületessége és frivolitása arra a sze-
gény, Krisztus révén megváltatni szándékolt lélekre
csak ráterített, mindannak a lefejtése az emberi lélekről
a húsvéti szent hangulatát megelőzően annak a fekete,
gyászos napnak lelki munkája és ténykedése, melyet az
egyik nyelv, a világon hegemónikusan uralkodó nemzet,
az angol szólása good friday-nek, «jó pénteknek» nevezett
el, — ellentétben a mi elnevezésünkkel, mely *nagypéntek-
nek* mondja ezt a napot.

Akár nagy, akár jó, reánk nézve eredményében,
hatásában, — teljesen mindegy. Fődolog az, hogy meg-
fogja a lelkünket és átgyúrja a gondolkodásunkat
mindaz, amit az Egyház lepörget a hívek elé szertartá-
sainak rendszerében ezen a napon. Igaz, hogy nem

kötelező az ezeken való részvétel . . . Itt a keresztény kegyeletnek kell dolgoznia, az Üdvözítő személyéhez kapcsolódó szenvedéstörténet és hitcselekmények megértésére való készségnek kell előtérbe lépnie! . . .

Sorakoztassátok lelki szemetek elé a nagypénteki gyászszertartást a maga teljesen elütő, sajátos liturgikus berendezkedésével. Azzal a sok előrebocsátott kéréssel, mellyel az Egyház imádkozik nagy érdekek, értékek és szándékok, tervek, kötelességek hordozóiért és megvalósulásáért, elkezdve az egyházi hivatalos fokozatoktól le azokig a tényezőkig, melyek koronával a fejükön nemzetek sorsát intézik, túl a keresztény közösség határain mindazokért a lelkekért, kik vagy az evangélium fényében, vagy azon kívül mérik az élet nap-számját, el egészen a pogányság sötétségéig, el, egészen a Krisztussal ellentétbe került judaizmusig . . .

Az Egyház mindenkiért hallatja rimánkodó szavát, és hogy az annál magasabbra hasson, s jobban átfúrja az egeket, ezeknek a könyörgéseknek elisméltése, ugyanaz az Egyház síri hangon előveszi a János passzióját, amelyikben meg van írva, hogy mit tett az emberi gonosz-ság Azzal, akire semmi rosszat mondani nem tudott és kénytelen volt elismerni, hogy az Isten Fia . . .

A szenvedéstörténetnek eléneklése után egy egészen sajátos, kedves, tömörségében fenséges jelenet következik. Az t. i., mikor a feketevasárnap kék vagy fekete lepellel lefödött keresztet részletekben, bizonyára az Úr Jézus Krisztus szent szenvedése mellett lelkes és odaadó hangulat felkeltésére, a pap felfedi e szavakkal: —íme, a kereszt fája, melyen a világ üdve függött! S a felelet így zúg reá: — jöjjetek, imádjuk!

Bizonyára mindnyájan jól emlékeztek ezekre!

Értelme, motívuma nem más, mint hogy a szemek és a szívek függeszkedjenek rá arra a megfeszített és megtépelt véres testre, amelyikből a legszentebb, leg-nemesebb lélek elszállt az Atya elé, eleget tenni az emberiségért. Értelme és motívuma az, hogy rámutasson annak az áldozatnak emberfelettségére, amelyiket mint parancsot, mint szent szenvedélyt úgy engedett úrrá lenni

maga felett, hogy mint maga megmondta, bár volna módjában szabadulni attól, amit ellenségek készítettek neki, — azt mégsem tette! . . .

Ez a cselekmény, mely itt elégtétel gyanánt szerepel, ne valami felületes, ennek a nehezen méltányoló ember szemében kicsinynek látszó cselekmény legyen! Hadd nyikorogjon a világ, düljenek össze küllői, hadd legyen valami különös eset az, mikor Krisztus befejezi a munkát! . . .

Ennek a történésnek és isteni szándéknak és tervnek kifejezője a kereszt felemelése! S ez után következik egy nagy megalázódási ténye a kereszténységnek: mikor hódolatára indulnak, miközben énekelik, hogy szent és halhatatlan Isten, aki erő is, mert győzi, így győzi meg a mi bűnös és szennyes, — mert sajátmaga tette szennyessé és bűnössé! — a lelket, a fellázadt embert. . .

Lássátok, semmi mellett sem szabad a liturgiában a könnyelműség pillantásával elmenni! . . . Hányszor emelték fel a keresztet előttünk és mi eszme-szegényen állottunk meg mellette, s nem is sejtettük, mit fejez az ki! . . .

Ezután a nagypéntek liturgiájában kialakul egy menet, amelyik a zöldcsütörtök szentmiséje után külön, a díszétől megfosztott oltártól külön helyen elrejtett Oltáriszentséget, jelesül a nagypénteki csonkamisében a szertartás középpontját jelentő és adó Oltáriszentséget elhozza egy gyászos menetben az oltárra, az árva, a hideg oltárra, amelyiken ezen a napon nem történik átváltoztatás, nem mondatnak ki az átváltoztatás igéi a kenyér és a bor felett. Úgy látszik azt fejezi ki az Egyház liturgiája, hogy a Krisztus halott, az élet folyama itt megapad, az élet árama itt megáll, és ha ennek az éhező Egyháznak mégis kell az a táplálék, mely erősít és vigasztal, fenntart és bátorít, akkor utána kell nyúlni az egy nappal előbb félretett Krisztus testének . . . Mert ez a nap nem termel, nem nyújt Oltáriszentséget, nem tördel és nyújt kenyeret a maga gyászába beletemetkezett Egyházunk. Innen van, hogy szünetel a legméltóságosabb Oltáriszentségnek kiosztása

egészségesek számára . . . Aki az oltárnak Ura, Istene, aki mindenek fenntartója, aki él a kenyér színe alatt, ezen a napon a keresztt magasan vívódik és meghal az emberiségért, hogy azután sírba helyezték, amelyik baráti sírba került azért, mert maga akarta . . . Ennek a szent sírnak, amelyikben kiszenvedett embersége pihen, ennek az ábrázolása a nagypénteki templomzsúfoltság-nak centrumát alkotó szentsír, amelyikbe mi a Krisztus holt testét ábrázoló kép fölé egész Közép-Európában kihelyezzük az Oltáriszentséget . . .

Ne gondoljátok, hogy mert aprólékos, hát felesleges munkát végeztem. Tapasztalásból tudom, hogy híveink nagy része bizonyos értelmi abszenciával, távolmaradással van ezek iránt. Ne legyen egy se köztünk, aki nem tudja mindezeket, mindazt, ami vallásunk tana, gyakorlata, benső mélységekből a külső felületre kitörő vetülete. Olyan jól kell ismerni mindezeket, hogy ne tehessen szemrehányásokat senki önmagának, hogy csak a környékén jár az ő hite tani és szertartási összessége egyes részének. Illik, kell tudnunk ezeket! Szánalmas látvány, mikor a maga otthonán belül háza szokásaival valaki nincsen tisztában! . . .

Ez a tudás vigyen minket minél közelebb ahhoz a krisztushoz, akinek a megváltást köszönjük, akinek értünk adott kezessége, elégtétele eredményességében bízunk és bízni meg nem szűnünk. Amen.

18. A nagyszombat liturgiája.

Az elmúlt alkalommal ismerttem a nagypéntek szertartásait. Felkeltettem lelketekben azokat a benyomásokat, melyeket azok szokatlanságukban és kifejezésteljeségükben belőlünk kiváltak. Hálás emlékezettel álltunk meg a szentsír nagypénteki gyászában, szomorúságában kialakult ama nagy vigasztalásánál, mely a mi számunkra meghozta és biztosítja az érzésnek állandóságában a reményt, hogy a nagypéntek szenvedésteljes elégtétele nem veszett kárba a mi lelkünkben.

Most úgy-e, mi, akik feltettük magunkban, hogy az

Egyház liturgiáját végigtanulmányozzuk részint fel-frissítésképen, részint ismereteink elmélyítése okából, nem állhatunk meg, bármennyire is lekössön a nagypéntek. De nem is célunk, annyival kevésbbé, mert rövid egynéhány hét múlva ránk fog nyitni és mindazt, ami bennünk ma tudás, akkor érzelmi magaslatra fogja emelni azon eseménysor, melyet a szertartások hivatottak megeleveníteni. . .

Egy lépéssel továbbmegyünk és áttérünk a *nagyszombat*ra, mely már a húsvét vigiliája. Ez az a küszöb, amelyiken túl a feltámadás kicsorduló örömnepének az az addig nem tapasztalt melege, soha nem tagadható éltető hatása ömlik rá a lelkekre. . .

Nagyszombat a húsvét vigiliája. Előestéje annak a nagy ünnepnek, melyet az Egyház köznyelve az ünnepek ünnepének nevez. Valami fő-főelőkészítő, sokat jelentő, sokat kifejező nap.

Ha az Egyház liturgikus fejlődésének múltjába tekintünk vissza, akkor a nagyszombatot illetően azt az értesülést nyerjük, hogy az egy szertartások nélküli nap volt. Csak a késő délutáni, esti órákban kezdődtek, mikor a tűzszenteléssel, ószövetségi szakaszok felolvasásával, gyertyaszenteléssel belenyúlt ez az egész szertartássorozat a késő éjtszakába úgy, hogy a katekumenek, vagyis hitújoncok csak a késő éji órákban hajtották meg fejüket a szent keresztvíznek. Ekkor szolgáltatta az Egyház a feltámadás reggelének hajnali miséjét annak emlékére, hogy hajnalban lőn ama földindulásszerű felcsattanása a lezárt sír kapujának, amelyiken az Úr, a halálravált, a megdermedett, önerejéből újra kikelt, életre kelt. . .

Csak valamikor a X. században alakult a szertartás úgy, hogy a liturgia, mind a szentmise, mind egyéb járulécai, visszatolódnak nagyszombat reggelére.

Miért?

Mert azt a nagy várakozó napot valahogy méltatlannak tartották minden szertartásos kibélelés nélkül. Visszakoztatták ezeket az esti és éjjeli szertartásokat és betűzdelték vele a nagyszombat délelőttjét.

Ezekből a szertartásokból, amelyek régiak és most is állandóan kiegészítő részei a nagyszombat liturgiájának, ismerünk egynéhányat. Ilyen a tűzszentelés, melynek során abból a kovából és taplóból csiholt tűzbe bele-dobjuk, hogy elégjen és elpusztuljon az előző esztendőben a szent olajok körüli szolgálatban elhasznált minden vattadarab. Ez a tűz, melyet az Üdvözítő nevében hívnak elő, melyből ezután meggyújtjuk a templom eloltott világítótestjeit. Mert sötétség van: a világosság kizárt valami; hiszen a sír mélyén fekszik az, aki a világ Világossága . . . Ugyanebből a tűzből gyújtják meg a háromágú gyertyatartó gyertyáit, melyeket éneklő hangon kiált ki az Egyház, mint Krisztus világosságát. Ezzel a tűzzel gyúlik ki a húsvéti gyertya is, mely magát Krisztust jelképezi és a templom többi világítótestjei, hogy kifejezésre jussanak ezzel a lelki szabadulás tényei, az igazság világosságára való ráébredés, az a szellemi tény, amelynek a tengerében akarjuk megfürdetni lelkünket, akarátunkat, hogy le nem nyűgözve, tudjuk az evangéliumi igazságokat és bírjuk azokat önmagunkban diadalmasan valóra is váltani. . .

Egy további liturgikus momentum aztán, ami megfogja a szemlélőnek, a résztvevőnek nemcsak a szemét, de a szívét is, az, hogy a mindenszentek litániája alatt a pap arcára borulva terül el az oltár lépcsőjén.

Miért?

Hogy könyörögjön, rimánkodjék. Hogy kiegészítse azt, ami mint szenvedélyes vágy van itt bennünk az evangélium térszínébe, büvkörébe való beilleszkedésre, melyet hoz a Krisztus, s mely érvényesül a szentekben, akik nem közönséges, hanem szent emberek, akiknek vallásosságát az életük is bizonyította, s az, mint ilyen, átalakító és megnevelő erő. Hát megidézi őket az Egyház, hogy velük együtt minél jobban, minél kifejezőbben ömöljék ránk az ő közbenjárásukkal a feltámadott Krisztus világossága.

Aztán megszólal az ének, melyben kérjük a Krisztust, hogy irgalmazzon nekünk, majd egy három napig nélkülözött diadalkiáltásként szólal meg a Glória, a

harang szava, ebbe belebúg az orgona hangja és egy fokozatos magasra hágó, kifejezésteljes énekben először halljuk a szót, mely az egész húsvéton át el nem tűnik az ajkunkról, az alleluját . . .

Már a nagyszombat liturgiájában felcsendül ez az idegen zsidó szó, mely szószerint ezt jelenti: Dicsérjétek az Istent! Ma már általános kifejezője akar lenni a túlcsorduló örömnök . . .

Tehát az alleluja ebben a felszabadult lelki megnyilatkozásban nem akar mást jelenteni, mint azt, hogy a lélek örül, hogy az ember lelkesedik, hogy az emberben valami, minden nyomorúság érzetétől messze elszabadult örvendezés vesz erőt, s ezért nem tud, de nem is akar szabadulni ennek a szónak zsendítő erejétől. . .

Aztán a nagyszombat liturgiája kiegészítődik még a feltámadási körmenetben. A szent sírral kapcsolatos feltámadási körmenetet sem ismeri az összegyház.

Ez a manifesztáció logikai folyamánya egyrészt a nagyszombat hangulatának, másrészt magának a berendezkedésnek, melynél fogva a szent sír a húsvéti előkészületnek egyik szemléltető része. Az egész feltámadási körmenet valami láttató, megmutató, eszméitető, elfogadtató, megismertető berendezkedés, ami a mi hitünkben, tudásunkban megvan, azt kihozzuk, jelenítjük, ábrázoljuk, látni akarjuk. Olyat követünk el, mint Tamás apostol, aki mindenáron látni akarta a feltámadott Urat. Ilyen valami van ebben a keresztény gondolatban, amelyik tudja, hogy Krisztus történelmileg kiszenvedett, sírba került, feltámadott. S ez a keresztény lelkület akarattal intézményesíti az ő emlékezetében elraktározott történelmi folyamatokat és csinál szent sírt, hova Krisztust befekteti, hova elmegy látogatni kegyeletből, honnan előhívja . . . Nem örömben, csendes, magános lelkendezésben, mert nem elég, hogy ő örül, hanem kitör belőle, kimegy vele a nyilvánosság elé, viszi, hurcolja a Feltámadott gondolatát, bele akarja önteni a lelkekbe a feltámadás megélvezését, akarását, szenvedélyes átkényszerítését, hogy a «feltámadunk!» necsak a temető felett, hanem mintegy imperativus,

mint akarat benne legyen mindenkiben. Az, hogy nem szenvedni, nem szemétté válni, nem elveszni, hanem élni akarjunk és tudjunk, porrá lenni, sárrá lenni pedig ne akarjunk, hanem élni Krisztus útmutatása szerint . . .

Ez a magyarázata annak, hogy a katolikus gondolkodás, hogy mi nem tudunk beelégedni azzal, hogy elmondjuk és átérezzük, hogy feltámadt Krisztus, hanem azt el akarjuk játszani, színessé akarjuk tenni, kifejezésre akarjuk juttatni. Nem azért, hogy időt töltsünk vele. Nem! Hanem hogy a lelkünket töltsük meg vele, az akaratunkat töltsük meg vele, s a vágyát, ennek a teljesülési lehetőségét kötjük oda a feltámadáshoz . . .

Ezzel végződik a mi nagyszombatunk és azzal, hogy miután a feltámadási alleluja felhangzott, a negyvennapos böjt is megszűnt. Szétrepesztette az emberi léleknek az a diszpozíciója, amely bizonyos örömteljes lelki átalakulásban, hangulatosságban ütközött ki. Az Egyház nem szereti, hogy a hangulatosság miatt szaporodjanak a törvényszegések . . .

És ezzel zárom az előkészítést, mely most már a húsvét szent ünnepével eljut arra a szellemi csúcusra, amelyiken nem könnyű az Üdvözítő mellett a megállás. Mert mindazon szépség, jóság, igazság, gyönyörűség, de mindazon keménység, próba, erőlködés előtt is, ami az evangéliumban összesűrítődött, mi hol a csodálkozás; hol a megkívánás hangulatával állunk meg, s a felsoroltak mind a húsvét ünnepe körül jegecesednek, mint Krisztus tanításának erőpóbája, fémpróbája körül. . . Nem hiába mondta Szent Pál: ha pedig Krisztus fel nem támadott, hiábavaló a mi prédikálásunk és hiábavaló a ti hitetek.

De mert feltámadt, akkora bizonyosságot tett maga mellett, oly irtó erővel sújtott rá a tagadásra, a kétkedésre, a kicsinylésre, a meggyanúsításra, hogy megsemmisítette azt.

Most azután kezdődik majd annak a kivizsgálása, hogy a húsvét és az azzal való szellemi egység mit jelent. Mit jelent az emberre, a hívőre nézve? Mit követel és mit tételez föl? Férfiaktól és leányoktól mit tételez föl és vár el, kiknek krédója a feltámadott isteni Üdvözítő?

Eljutottunk eddig. A készítéshez a rá világítás utolsó fénykévéjét is felhasználtuk. Már most várjuk azt, hogy a húsvét reggelének földrengető és biztosságot nyújtó ereje a mi lelkünkbe is beleivakodjék, hogy necsak ajkunk dicsérje az Istent, hanem sejtse, ismerje a kicsattanás és élnivágyás telítettségével is. Amen.

19. Húsvét, fehérvasárnap, Márk-nap és a kereszt járó napok.

A múlt vasárnap megütötte azt a hangot, amelyik kifejezi a húsvétnek nemcsak hangulatait, hanem egész tartalmát, értelmét. S tettem ezt akkor, amikor rámutattam arra, hogy az Egyház szertartásainak keretében ez a zsidó eredetű szó: alleluja, dicsőség Istennek, ez az egyébként értelmetlenné és kifejezéstelenné vált szó egy általános, bennünket, agyunkat, szívünket hatalmába kerített örömmel a kicsattanását jelenti. A túlcsoportuló öröm kifejezőjévé lett. . .

Mindezt csak azért mondtam, hogy rámutassak arra, hogy a húsvét, Krisztus feltámadásának ünnepe megnyitja az emberi szív zsilipjeit, a felszabadulásra vágyva-vágyó léleknek fohászos megnyilvánulását, azt az egyébként több-kevesebb sejtelmességgel zsongó titokzatos belvilágot, amelyiknek csak egy nagy vágya, ösztönös és természetes minéműsége van és ez a lélek szabadsága a nyomorúságok, a szégyenek, az egyéni gyalázatok, elhasználtóságok önkínzó poklából való kiszabadulás vágya. És ez lesz beszédessé a *húsvét* ünnepén!

Többet ünneplünk, mint csak azt, hogy az a történelmi sír felpattant, hogy Krisztus kilendült sírjából. Ünnepeljük Krisztussal és nyomában sajátmagunk egyéniségében azt az akaratot, ambíciót, becsvágygal telített szorgalmazását lelki életünk olyan elrendezésének, hogy mennél kevesebb szégyenleni, megsiratni, kivetnivalót termeljen a jövőben. . .

Ezt jelenti a feltámadás ünnepe, melyet húsvét néven ismerünk, mely semmi egyebet nem fejez ki, mint azt, hogy a régi keresztény gyakorlat az önfegyel-

mezes kemény negyven hústalan napja után ilyenkor szabadult rá az ú. n. ünnepek ünnepe felvirradásának eimén arra a szabadságra, melyet fegyelembelhajtás, keményebb elbánás, elegettevő cselekedetekre való szertevés címén ott nyirbált meg, ahol minden emberhez hozzá tud férközni, . . .

Ez a húsvét, a letiltott húsnak újból való vétele, mint járulék szökött oda a feltámadás ünnepe mellé, melyet a keresztény gyakorlat kifejezővé tett azzal, hogy azokat az ételeket nem úgy Veszi, mint más alkalommal, hanem azokra először lekönyörögi az Isten áldását, a hívő lélek bensőségével az Egyház imájának csatornáján, vezetékén át azt a jótékony hatást, hogy mindezt valami túlaradó, valóságos imaáldás juttassa nekünk. Innen van, hogy a VII. század óta gyakorlat, üdvös, illedelmes szép szokás az ételek megáldása . . .

Ha magyarázom még a húsvéttal kapcsolatos egyéb szertartási tudnivalókat, akkor arra a napra is ki kell térnem, mely vele benső összefüggésben van és ez a *fehérvasárnap*. Ez az elnevezés nem a fehér ruhában való megjelenésből származik, nem arra céloz ez a köznevezés. Ennek más történeti háttere van.

A húsvét nyolcadát jelentő fehérvasárnap onnét nyerte nevét, hogy ezen a napon tették le az újonnan megkeresztelt hívők, kik nagyszombaton vették föl a keresztiségét, azt a fehér köntöst, melyben régi, őskeresztény szokás szerint addig jártak. S e fehér köntös mit jelképez? Kifejezője annak a lelki, belső, kegyelmi telítettségnek, érettségnek, melyre a keresztiség felvétele által jut az ember . . .

Ezt a hitet juttatja kifejezésre az Egyház a fehér köntössel, melyet viseltek, s a húsvétot követő vasárnapokkal tették le, melyen azóta maradt rajta a fehérvasárnap elnevezés.

A húsvéti időszak két jellemzetes dátummal áll még elénk.

Alighogy elhelyezkedtünk a húsvét örömeinek hangulatszárnyain a tavasz zsongó, élettől duzzadó időszakában, az Egyház az ő mindig emberi lélekszükségleteket,

emberi gondolatmenetet, érzelmhullámzást szem előtt tartó gondoskodásával megint kiemel egy motívumot a sok közül, melynek kapcsán az ember benső világának hangulatát belekapcsolja a külső történésekbe, eseményekbe.

Ez történik április 25-ével, melyet *búzaszentelő napnak* nevezünk. Nem ünnep ez a nap. Az Egyház nem ünnepeltetni akar. Inkább imádkoztat, könyörögget. A maga kiapadhatatlan bőségű fohászzkodásainak mélységeiből hoz föl egy-egy újabb hullámverést, hogy azokkal az ő gyermekeinek titkos óhaja, mint valami nagy kérés, nagy érdek állíttassék oda a könyörülő, világot teremtő és konzerváló Isten elé.

Búzaszentelés napján az Egyház körmenetet is tart. Ennek a külsőségeihez tartozik, hogy a hívek csoportja kivonul a határba és minekutána négy evangéliumi szöveget felolvasott, elimádkozott és könyörgött, megszenteli a vetéseket, miközben egyre emelkedő dinamikával könyörög a mindenszentek litániája egy kérésének szavával: Hogy a földnek termését megadni és megtartani méltóztassál, kérünk, téged hallgass meg minket! A háromszoros emelkedő hang formájában mindinkább kifejezésre jutó bizalommal fordul a növekedést adó Istenhez és esdekelve hangoztatja, éneklí, belekiáltja a nagy természetbe, a felhők mögé, melyekből az eső hull le a földre, s melyekből villám és zápor is leszakad, hogy adja meg és tartsa meg a föld termését. . .

Mindennek történeti háttere is van. Még pedig az, hogy 589-ben óriási dögvész pusztított Rómában. Nagy Szent Gergely pápa a baj ellensúlyozására rendezett egy nagy nyilvános bűnbánó menetet. Ennek a maradványa a körmenet. . .

Egy másik vélemény szerint pogány körmenet maradványa, tehát egy pogány szokás átkeresztényesítése. Rómában t. i. a mai korzón, vagyis a Via Flaminian régen egy pogány istennek kutya és bak belét áldozták fel azért, hogy a tavasz, a felső, rügyező, fejlődő élet ne pusztulássá, halállá, dögvésszé, hanem bő terméssé, életté fejlődjék az idők jártában. . .

Mindegy, akár egyik, akár másik szokást vette át és nemesítette meg az Egyház és tette az eredetileg pogány istentiszteletet komoly és lelki rimánkodások kifejezésre juttatásával közbenjáró eget ostromlásá. Egy bizonyos. Az, hogy nagyon jogos, helyénvaló és föltétlenül indokolt, hogy az ember, aki a földet túrja, de abból él, ami abból kiserken, ami annak a terméke, — emelje föl az ő kérő szavát, rimánkodó imádságát az apostol szerint minden jók onnan felülről adójához, az Istenhez, hogy annyi veríték, annyi fáradság, annyi remény, ha Ő is úgy akarja, kárba ne vesszen. . .

A második húsvéti időn belül elhelyezkedő liturgikus esemény az a három szinte külső megnyilvánulások előkészítette ú. n. kérő nap, a *keresztjáró napok*, melyek körülbelül ugyanolyan külsőségek mellett zajlanak le, mint az április 25-én végbemenő búzaszentelés. Ez a három egymásután következő kérő nap a mennybemenetel ünnepét megelőző, hétfő, kedd és szerda.

Az Egyház körmenetileg megy egyik templomból egy másikba mindenegyus nap. És mit csinál? Kér. Innét a hivatalos neve e napoknak: dies rogationum, kérő napok. Mit kér? Hát édes Istenem, azt lehetne mondani: — mindent, amire szükség van. Mert hiszen imáiban éppen azok a kérések jutnak kifejezésre, amelyek kapcsán és szárnyán a mi egyéni rimánkodásaink megtalálják az utat a Magasságbelihez . . .

A keresztjáró vagy kérő napok rendezése Galliában kezdődött és a IX. század óta mint bevett gyakorlat, mint az imádság nyilvános formája szerepel. S ha még hozzávesszük, hogy az elnevezés honnan származik, mindent elmondtam. Onnan, hogy különösen kisebb helyeken, hol egy templom van, a faluvégi vagy temetőkereszthez vonul a körmenet . . .

Úgy-e, felidéztem néhány fogalmat az Egyház liturgiájának köréből. Felfrissítettem egynéhány halványult ismeretet. Kívánatos volna ezután, hogy ez a kis lelki megbirizgálás, felfrissítés egy kis rezonanciát is váltana ki belőlünk. Mondjuk, az a visszhang verődne fel a lelkeinkben, amelyik e szertartások jelentőségének mélyebb,

egyéni, lelki rokonszenvét váltaná ki belőletek. Mert minél kevesebb a megértés, annál kevesebb a rokonszenv a dolgok iránt . . . Valahogy olyan tűnődéssel állunk az ismeretlen vagy kevésbé ismert dolgok látásakor! . . . Mindennek van magyarázata, mélységes oka; érthető, hogy az Egyház nem engedi elsikkadni a mindennapi élet közönségességében ezeket a nagy motívumokat, melyek pl. csak ebben az egyben sűrítődnek össze: — hogy sem aki szánt, sem aki vet, hanem aki a növekedést adja, Isten az (1. Kor. 3, 7.), kinek világok, élet, jelen, jövő van nem a kezében, hanem akaratában, mert függ tőle . . .

És hogyha a keresztyény lélek egy bizonyos megnevelésen át külső figyelmeztető eszközök felhasználásával figyelmessé válik arra, hogy nem szabad a mindennapi élet sodrában elfeledkezni arról, aki in medio nostri, köztünk áll ... az Ő akaratával, mellyel teremtett valamikor és fenntart most, s hogy az Egyház ettől vezetve külső eszközökkel, ébresztőkkel kelti fel a figyelmet, akkor értsük meg és ne biggyesszük el szájunkat, mikor kísérjük ezeket az ébresztőket, melyekkel rá akarja terelni a figyelmet arra, amit az írás úgy fejez ki, hogy nemcsak kenyérből él az ember, hanem minden igéből, amely az Isten szájából jön. (Mt. 4, 4.) Amen.

20. Áldozócsütörtök. Pünkösöd.

Adósságot kell még letörlesztenem a mai beszéddel, amelyikkel tartozom nektek. A húsvéti ünnepkör még hátralévő és kimagasló tényezőivel kell még beszámolni.

A húsvéti ünnepkör záróköve a *pünkösöd* szent ünnepe, azzal a hozzá csatolódó egy héttel, amelyik ennek nyolcada. Kifejezője annak a nagy tanulási vágynak, eltöltekezési igénynek, mellyel az emberi telkek-ből együvé kovácsolódott Egyház a felülről jövő, lelki Megvilágosító hatásából minél többet óhajt lefoglalni azért, hogy tudjon élni az evangéliumi igazságok felhasználásával, igazán azt az életet lefolytatni olyan is, amelyikről az Üdvözítő mondotta volt, hogy annak nem

lészen halál a vége. Nem testi halálról van szó, hanem a lelki pusztulásról ... A húsvéti ünnepkör utolsó nyúl-ványa aztán kivirágzik *Szentháromság* ünnepén, amelyik a maga mivoltában a keresztény katolikus hitvallásnak, credónak, amelyet tartunk, vallunk, intézményesítése.

A húsvéti időbe esik még és a feltámadott Üdvözítő halhatatlanságba öltözködött életének jelentős eseménye az önerejéből való eltávozás ebből a földi életből, amelyik pandanja a feltámadásnak; annak a triptichonnak, mely a három isteni méretben kialakult, de egy eszmét és gondolatot hármias beállításban ábrázoló isteni tevékenységet juttatja kifejezésre, mikor az önerejű isteni cselekedetek egyikét vagy harmadikát, Urunk szenvedését is egy ilyen önerejéből való nagy akciónak minősítem. Úgy-e, nem ártok a Krisztusnak, hogy amit az emberekért tett, szenvedett, önmagát, érző énjét azzal az akarattal és állhatatossággal áldozta fel, mint amelyikkel azt eszközölte, hát akkor ez is egy ilyen önerejű, istenileg önerejű tevékenység volt. És így adódik a hármias nagy krisztusi cselekmény: a szenvedés cselekménye, a testi eltávozással erről a földről, életből, az életsorból; az önerejéből való visszaébredés az élet keretei közé és ezután egy közbeeső negyvennapos földi tartózkodás után önerejéből való eltávozás magáról a földről.

Amit most mondtam, összeesik egy IV. századbeli szentágostoni megállapítással, amelyikben van hit is, hitágazati kijelentés is és az Egyház liturgikus életének rögzítése is: — a szenvedés, feltámadás és mennybemenetel eseménye évenként visszatérő ünnepek által rögzítődik itt közöttünk. Ezek a kimagasló tényei az Üdvözítőnek: ezek az Ő tényei! Cselekvésfolyamatának azok a csomópontjai, amelyek közül a megsemmisülésnek egy részről, felbuzdulásnak másrészről, tűnődő kínlódásnak és lelkes odaadásnak a lelkületével áll meg nem egy-két hűséges csatlós, nem hűséges legények, nem egy megpuhult, szuggerált, ellágyult, megtelített lélek, hanem megáll az Egyház, egy beláthatatlan, önmagát

sokszorozó tömeg, egy becsületes és következetes és a hagyományok átvételében a szűkkeblűséget épűgy kizáró, egyenes, hűséges család. És ebből a családból, lelkületből, megfoghatatlan pszichológiából egyrészt, történelmi hűségérzetből másrészt származik át az az ünnep, amelyiket mi magyarok *áldozósütörtöknek* nevezünk. Amelyiknek eseményét, történelmi jellegét az Üdvözítő tanítványai köréből, a földről való eltávozása nyújtja. Mikor megdicsőült fizikai valója, embertestvéreitől búcsút vesz annak a viszontlátásnak reményében, amelyikben Ő biztos, de amelyikben olyan ingadozóak, semmitmondóak, időnkint megfoghatkozó szegények vagyunk mi.

Ezt az áldozósütörtököt ne tartsuk kisebb jelentőségűnek az Egyház ünnepei között. Mert beteg annak az embernek a lelke és megtévedett az agya és megmérgezett az egész lelkisége, aki az üdvözítő Mester személyével való, szigorúan, történelmileg logikusan kapcsolatos események iránt a fogékonyságot nem ápolja magában. Úgy jár az, mint a rothadt magyarok, akik kiherélték a lelkűkből azt az emlékezetet, azt a hivatottságot, amelyik földhöz, nemzethez, hazához, múlthoz, dicsőséghez, becsülethez, kötelességhez láncolja őket és lettek rothadt lelkek, régi fákról, ősi vérről ojtott ojtványokról rothadtan, bűzhödten, koravénhedten leesett férges gyümölcsei — dehogyis gyümölcsei! —, piszka és szennye öntestűknek. És amint vannak ilyen romlott magyarok, lehetnek ilyen keresztények is, kikből az Üdvözítő személyéhez, életéhez kapcsolódó események színe, íze, emléke, valósága valami megfakulási, elveszelődési folyamaton keresztül a feledettségig vagy jelentéktelenségig vagy nincstelenségig ment. . .

Ezt az ünnepet valamikor a keresztény katolikus Egyház manifesztációval ülte. Kiment az ő templomai-ból, ki az utcákra, terekre és hirdette azt, hogy azzal a mennybemenő, égbevagó Krisztussal adva van a gondolat, hogy nincs itt maradandó városunk, hanem másikra várakozunk. Ez idők jártában eltűnt. Lehet azt is mondani, hogy kár. Mert az embernek mindig

kellenek ösztönző, diszponáló tényezők, melyek őt az eszmélésben, gondolkodásban, következetességben serkentsék, előbbre vigyék, hogy megmaradjon ama fokozaton, amelyik ihletettség és kegyelem is. De másrészt meg nem is kár, mert sokan vagyunk, akik a külső megnyilvánulás, az ünnepélyes kibontakozások lendítőerejét beleveszni engedjük a megszokottságnak abba az útvesztőjébe, hol azután még jobban eltűnik még az azt adó eszme is . . .

A régi időkben vigiliával, böjtöléssel várták, mert a keresztény lélek többet akart foglalkozni azzal a gondolattal, hogy nekem nem az a legnagyobb javam, hogy vagyok, hogy jobban vagyok, mint tegnap, hogy jól és kényelmesen vagyok, hanem hogy én haladok az Úr után . . .

Mi magyarok különös vonatkozásban áldozócsü-törtöknek nevezzük ezt az ünnepet. Magyarázata az, hogy a régi szokás szerint ezzel az ünneppel záródott le a húsvéti köteleességek végzésére kijelölt időtartam. Ma már másként van . . .

A mennybemenetelnek ünnepéről kapcsolódik az örök haza vágyával, a tőlünk eltávozott Krisztusra emlékezés melegéből táplálkozik a mi lelkünk *a pünkösdi ünnepére*, amelyikről a magyar közszólás azt mondja, hogy *piros pünkösdi*. S a közszólás nyomán a lelki misztikus vonatkozású elmélyedés szerint ez az ünnep valami biborszínben megnyilatkozó, annak intenzitásával felépő nagy szellemi mozgalom, valami szokatlan jelenség, tavaszi csicsérgés, valami az ösztönösen túl a kegyelemtől mozgatott megindulás és megindultság, amelyiknek legjellemzőbb tulajdonsága — nem! —, tünete annak a pünkösdi imádságnak, amelyet az Egyház rebeg, sóhajt, könyörögve, esengve intéz a lelkek Lelkéhez, hogy megtisztítsa, ami szennyes, megöntözze, ami aszú, felgyenesítse azt, ami lekonyult, meglágyítsa azt, ami rögzött és megközelíthetetlen, elkendőzze azt, ami sebesült és utálatos. Szóval egy nagy felforgatás és megváltódási folyamat, a következetesen, mert szükség-szerűségből visszatért pünkösdi ünnepség . . .

A szükségességet kettő állapítja meg: az egyik az ember, ki örökösen vijjogja elégedetlenségét; a másik az Üdvözítő, aki azt mondja, hogy el kell jönnie a Léleknek, a megindító, megtisztító, megmozdító, megtanító, világosító Lélek kiadásának, kinek egész jövedele azonban és immanens működése nem; egy szeszélyes, független, ötletszerű valami, hanem egy folyamat, melynek Krisztus a mestere s eredménye a lelki toilette, a szellemi öltözék, a díszruha . . .

Tudjátok, mi a pünkösöd? Az, amit az ember kíván: a lelki szatiszfakció, megelégedés. Az, ami a pont az írás után. Felkiáltójel, mellyel a szómat végzem. Az az amen, melyet az Isten mond és amikor mondja, akkor előbb tanítja, hogy mi hogyan legyen. És azért tér hozzá az emberiség minden esztendőben nem hálás emlékezettel, hanem azzal a lelki éhséggel, szomjjal, kapaszkodó, vágyó, kikaparó szenvedélyességgel, amelyikkel maga a mindig segítségre szoruló, mindig megvilágítást igénylő lelkisége számára igényli azt a hol kiegyenesítő, hol meglátató, elkendőző, de mindig és minden körülmények közt felsegélő jó gondolatot, szót, jó irányítást. . .

Ezt juttatja eszünkbe a Krisztus feltámadása utáni negyvenedik és ötvenedik nap, a mennybemenetel és a pünkösöd napja. Ne hagyjunk elmúlni negyven, még kevésbé ötven napot, hogy ezeket a titkokat ne keressék, melyben az Úr járt előttünk, az Ő lelke süvít el közöttünk, hanem álljunk mint a liturgia megértői és méltányolói azzal a lélekkel a hálásan emlékező, a Szentlelket megidéző és lehívó Egyház mellé sorakozott tömegek gyűrületébe, amelyik Egyház sohasem esdekel másért, amelyiknek nincs egyéb érdeke, mint az ő híveié, a ragaszkodóké és bizalmatlanoké, kik tőle talán még távol vannak, de bízik, hogy hozzá azért majd közel jutnak. Amen.

JEGYZETEK.

- ¹ — 9. lap: E beszédsorozatot P. Buttykay 1936 okt. 11-én, mely a pünkösd után következő 19. vasárnap volt, kezdte.
- ² — 34. lap: A ferencesek pesti templomában, a délelőtti beszédek féltizenegy órára befejeződtek, s utánuk mindjárt szentmise vette kezdetét. Erre történik célzás.
- ³ — 155. lap: V. ö. Homü. in Joan. η. 3.
- ⁴ — 191. lap: Ez és a következő tíz beszéd P. Buttykay kéziratában maradt meg, melyeket 1937 szept. 14. és dec. 25. között mondott,
- ⁵ — 219. lap: Ez a szentségimádási beszéd megjelent a Kolozsvárt kiadott *Bernardinus* című hitszónoklati folyóirat 1912. (első) évi.-nak 43. s köv. lapjain.
- ⁶ — 226. lap: Megjelent u. o. a 112—122. lapokon.
- ⁷ — 231. lap: Nyomatásban megjelent az Isten ígéje c. hitszónoklati folyóirat 1900. évf.-nak 506. s köv. lapjain.
- ⁸ — 240. lap: Megjelent u. o. az 529—539. lapokon,
- ⁹ — 249. lap: Megjelent u. o. az 540—550. lapokon.
- ¹⁰ — 258. lap: Megjelent u. o. az 550—563. lapokon.
- ¹¹ — 269. lap: E konferencia-beszédsorozatot P. Buttykay 1920—21-ben mondta.
- ¹² — 271. lap: Ez az első konferencia a pünkösd után köv. 17. vasárnap kezdődött.
- ¹³ — 275. lap: Pünkösd után köv. 18. vasárnap.
- ¹⁴ — 279. lap: Sajnos, a feljegyző másirányú elfoglaltsága miatt a sorozat előző beszédje — mely liturgiánk nyelvének megokolásáról szólt — kimaradt.
- ¹⁵ — 294. lap: V. ö. Mihályfi Ákos dr.: A nyilvános istentisztelet (Bpest, 1918. Szent István-Társulat) c. művének 78. '.
- ¹⁶ — 309. lap: Célzás Molière L'Avare c. vígjátékának hősére, ki a fősvénység östípusa.
- ¹⁷ — 337. lap: az egyszerű étkezés és a száraz eledelfogyasztás műszavai.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Oldal
Előszó	5
Első rész: Az eucharisztia dogmatikájából.	
I. Az áldozat fogalma, jelensége.....	9
II. Az áldozat jelentősége, összetevői	14
III. Az áldozat célja	20
IV. Az áldozat tárgya.....	28
V. Az áldozati cselekmény	34
VI. Az áldozat bemutatója.....	39
VII. A keresztdáldozat és a szentmise kapcsolata.....	47
VIII. Krisztus önátadó szándéka a szentmisében	53
IX. A szentmise megváltó áldozat.....	59
X. A szentmise cselekményének lényege az át- változás.....	66
XI. A szentmise áldozati cselekményének kiegészítő része az áldozás.....	73
XII. A szentmiseáldozat megígérése.....	81
XIII. A szentmisei áldozat megvalósítása.....	87
XIV. A szentséges lakoma intézményesítése	94
XV. Az ősök bizonyossága az Eucharisztia mellett.....	101
XVI. Az ész bizonyossága az Eucharisztia mellett	107
XVII. Az átlényegülés szerepe.....	113
XVIII. Értelmünk és az átlényegülés.....	120
XIX. Krisztus a kenyér és bor színe alatt	127
XX. Krisztus jelenléte a legméltóságosabb Oltáriszentségben	132
XXI. Imádás Krisztusnak az Oltáriszentségben!.....	138
XXII. Az Oltáriszentség hatása. (I.).....	145
XXIII. Az Oltáriszentség hatása. (II.)	151
XXIV. A szentmise engesztelő hatása.....	158
XXV. A szentmise szereplői	165
XXVI. Az Oltáriszentség minisztere: a pap	171
XXVII. Az Oltáriszentség méltó élvezője.....	179
XXVIII. Az Oltáriszentség méltó vétele erkölcsi szükségesség	185
XXIX. Az áldozati külsőségekről	191
XXX. Az áldozati cselekményről.....	194
XXXI. Az Oltáriszentséget fel kell fedezni I	197

XXXII. Az Oltáriszentség a keresztyén élet napja.....	200
XXXIII. A szentmise és a vallási élet	202
XXXIV. Krisztus áldozati ténye a kereszten és a szent- misében	205
XXXV. Jézus, az örök főpap.....	208
XXXVI. A szentmise Krisztus örök áldozata	210
XXXVII. A szentmise az Egyház örök áldozata	213
XXXVIII. A szentmise az Egyház tagjainak örök áldozata	216
XXXIX. Emmanuel, velünk az Isten az Oltáriszent- ségben!	219
XL. A kenyér és bor színe alatt Jézus van velünk!	226
XLI. A szentmise Isten legméltóbb imádása	231
XLII. A szentmise mint engesztelő áldozat.....	240
XLIII. A szentmise a legtökéletesebb kérő ima	249
XLIV. A vasárnap megszenteléséről a szentmisén való részvétel által.....	258

Második rész: Liturgikus megbeszélések.

1. A liturgia megokolása	271
2. Liturgiánk ősisége	275
3. A liturgia nyelve és az áldozat	279
4. A liturgikus ének, zene, népének	285
5. Ünnepeink.....	291
6. Az egyházi év programja	296
7. Az egyházi év kerete	300
8. Az advent	305
9. A karácsony előzménye	310
10. Szent István vértanú, Szent János és aprószentek ünnepe	316
11. Jézus szent neve és vízkereszt ünnepe	320
12. Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe.....	324
13. Hetvenedvasárnap. — Farsangi szentségimádás . . .	330
14. A nagyböjt és a böjt	334
15. A húsvéti szentgyónás	340
16. Virágvasárnap és nagycsütörtök.....	344
17. A nagypéntek liturgiája	349
18. A nagyszombat liturgiája	352
19. Húsvét, fehérvasárnap, Márk-nap és a keresztfaró napok	357
20. Áldozócsütörtök. Pünkösöd.....	361
Jegyzetek.....	366